

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

Гордана И. Залад

**ПОЛИТИЧКИ ДИСКУРС О КОСОВУ И
МЕТОХИЈИ У НЕДЕЉНИЦИМА
НИН И ТАЈМ ОД 2000. ДО 2013. ГОДИНЕ**

докторска дисертација

Београд, 2016.

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF POLITICAL SCIENCES

Gordana I. Zalad

**POLITICAL DISCOURSE ON KOSOVO AND
METOHIA IN THE NEWSMAGAZINES NIN
AND TIME FROM 2000 TO 2013**

Doctoral dissertation

Belgrade, 2016.

Ментор:

Проф. др Добривоје Станојевић, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука

Чланови комисије:

Проф. др Неда Годоровић, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука

Проф. др Иван Цветановић, Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, Одсек за новинарство

Доц. Др Мелина Николић, Универзитет Алфа, Факултет за стране језике

Датум одбране: _____

Политички дискурс о Косову и Метохији у недељницима Нин и Тајм од 2000. до 2013. године

Резиме

У овој докторској дисертацији урађено је контрастивно истраживање политичког дискурса жанра њузмагазина у два различита политичка, друштвена, културна и језичка контекста. Предмет овог рада је анализа реторичких и језичких јединица у недељницима Тајм и Нин о Косову и Метохији с обзиром на важност теме и њену заступљеност у текстовима оба недељника.

Да бисмо истражили реторичку и језичку структуру дискурса њузмагазина, наше истраживање конципирали смо на три нивоа: текстуалном, интертекстуалном и контекстуалном.

На основу предмета, циљева и хипотеза дефинисаних у овом раду, као и мултидимензионалног нивоа анализе, поставили смо релевантан и сложен теоријски оквир који се састоји од: нове контрастивне реторике и нових реторичких жанр студија (New Rhetoric Genre Studies), критичке анализе дискурса, системске функционалне лингвистике, теорије вредновања, теорије ESP (English for Specific Purposes) и студија о улози медија у два различита друштвена контекста.

Овакав мултидимензионални приступ сачињен на опширном и релевантном теоријском оквиру представља новину у истраживању политичког дискурса. Новину представља и примена теорије вредновања и системске функционалне лингвистике на нашим просторима, као и контрастивно истраживање жанра њузмагазина у два различита политичка, друштвена, културна и језичка контекста.

Опсежно истраживање релевантних теорија и дисциплина у овом раду представља исцрпан и детаљан преглед који је омогућио анализе на више нивоа. Истраживање је спроведено на корпусу који се састоји од педесет текстова на енглеском и српском језику у временском оквиру 2000 - 2013. године у два њузмагазина.

Главна поставка контрастивне теорије жанра да је жанр „друштвена активност“ (social action) примењена је у овом раду у смислу да су текстови жанра њузмагазина друштвена активност у институционалном контексту у два различита окружења. Анализа микро-жанрова показала је значајну разлику у два корпуса: најдоминантнији

микро-жанр у енглеском корпусу је аргументативна медијска експозиција, док је то у српском корпусу експланаторна медијска експозиција. Дубински ниво реторичке анализе свих текстова показује значајне разлике у структури. Аутори српских текстова показују већу индивидуалност и разноликост у креирању својих текстова. Анализа идентификације учесника показала је да су се аутори оба корпуса фокусирали на специфичне актере (људске и не-људске), а много мање на опште, генеричке актере.

Резултати анализе вредновања показују да су српски аутори више користили евалуативне ресурсе и били емотивнији према теми Косова од енглеских аутора. Ослањајући се на теоријски оквир и питања која смо поставили, схватили смо да је интертекстуалност свеобухватна анализа, а не само навођење туђих речи у новом тексту на које се аутор позива, већ ту налазимо одговоре како и зашто их употребљава, ко су му извори, да ли се и како аутор позиционира према изворима, да ли те изворе асимилује у текст или их пак уноси у текст цитирањем, како се аутор позиционира према тези текста (субјективан/објективан) и која реторичко-језичка средства користи (реторичко питање, метафоре, стране речи, опште прихваћене речи и сл.). Аутори оба корпуса обилно су користили интертекстуалне праксе и изворе на које су се позивали да би убедили своје читаоце у кредибилитет својих аргумената и ставова. Аутори су презентери (тада су неутрално позиционирани) или коментатори (када активно учествују у јавном дискурсу), понекад су аутори и аниматори, а често истовремено и принципали у својим текстовима, зависно од микро-жанра коме текст припада.

У раду се тврди да су текстуалне и интертекстуалне анализе у тесној вези са контекстуалним факторима који утичу на креирање текстова, као што су улога медија и дискурса мишљења у два друштвена контекста. Овим истраживањем стиче се утисак да оба њузмагазина представљају јавни форум за дискусију, а не гласноговорнике својих влада. Српски магазин је, услед различите друштвено-политичке и идеолошке подлоге, а неоптерећен стриктном уређивачком политиком у погледу дужине текстова, склон ширем и дубљем сагледавању тема, узрока и последица. Такође се стиче утисак да су два корпуса производ својих друштвених, политичких, културних и језичких контекста.

Резултати истраживања овог рада могу се даље проширивати и користити у различитим областима: од лингвистичких, социолингвистичких, социолошких, комуниколошких, новинарских па до политиколошких.

Кључне речи: политички дискурс, микро-жанр, генеричка и реторичка структура, апрејзал, интертекстуалност, контекстуални фактори, Косово, Србија

Научна област: Политиколошке науке

Ужа научна област: Медијске студије и новинарство

УДК број:

Political discourse on Kosovo and Metohia in the Newsmagazines Nin and Time from 2000 to 2013

Summary

This dissertation is a contrastive genre study of political discourse in newsmagazines in two different political, social, cultural and language contexts. The research object of the study is rhetorical and language analysis in the newsmagazines (Time and Nin) with a „common platform“ of subject matter on Kosovo, taking into account its importance and the number of texts devoted to Kosovo in both magazines.

In order to investigate the rhetorical and language structure of newmagazines' discourse, this cross-cultural study was structured on three levels: textual, intertextual and contextual.

Based on subject, goals and hypotheses defined in the study, as well as on multidimensional level of analysis, we proposed relevant and complex theoretical framework the study draws on. The framework consists of: new contrastive rhetoric and new rhetoric genre studies, critical discourse analysis, systemic functional linguistics, appraisal theory, ESP theory and discussions of the role of the mass media in the two different social settings.

The novelty of the study lies in the application of multidimensional approach based upon extensive and relevant theoretical framework in political discourse research. The novelty also lies in the representation and application of appraisal theory in Serbia. Contrastive genre research of the newsmagazines in two different political, social, cultural and language contexts is also new in Serbia.

The extensive survey on relevant and complementary theories and disciplines has produced lengthy and detailed review, which has made possible multilevel analysis. The research has been conducted on a corpus collection of 50 articles in English and Serbian languages, during the period of 2000-2013, published in two newsmagazines at different level of circulation.

The main assumption in the genre theory that genre is „social action“ has been applied in this study in the sense that the articles of newsmagazines represent social activity in the institutional context in two different settings. The micro-genre analysis has shown significant difference in the two sets of articles: the most dominant micro-genre in the English corpus is argumentative media exposition, while explanatory media exposition is in the Serbian corpus.

Deep rhetorical analysis of the data has shown significant differences in the structure of the texts. The authors of Serbian articles have shown greater individuality and diversity in the formation of their commentaries. The identification analysis of participants has shown that the authors of both sets of articles focused on specific participants (human and non-human), rather than on generic participants.

The results of appraisal analysis have shown that the Serbian authors used more evaluative resources and were more emotive towards the topic of Kosovo than their English counterparts. Drawing on the theoretical framework and proposed questions, we realized that intertextuality is a fully comprehensive analysis, rather than just citing someone's words in new texts. We also find answers to the questions of how and why the author is using the external sources; what are his sources; how is the author positioned towards sources; does the author assimilate them in the text or he simply cites them; does he take positive/negative stance and what rhetorical/linguistic resources does he use (rhetorical questions, metaphores, foreign words, well-known facts, etc.). The authors of both corpora have used abundantly intertextual practices and external sources to persuade its readers to follow their arguments and stances. The authors have been presenters (neutrally positioned) or commentators (when they actively participate in public discourse). Sometimes they have been only authors and animators, but often simultaneously principals as well, depending on the micro-genre of the text.

It has been claimed in this study that textual and intertextual analyses are in close relation with contextual factors, namely the role of the press and opinion discourse, which influence the creation of texts in the two social settings. This research reveals the impression that both newsmagazines represent public forum for discussion, rather than „mouthpiece“ of their respective governments. The Serbian magazine, due to different socio-political and ideological background and being free from strict editorial policy and constraints concerning the length of articles, tends to employ broader and deeper approach to themes, causes and consequences. Also, it has been argued that two corpora are the product of their respective social, political, cultural and language contexts.

The results in this research may further be used and extended in different scientific disciplines, such as linguistics, sociolinguistics, sociology, communicology, journalism and politicology.

Key words: political discourse, micro-genre, generic and rhetoric structure, appraisal, intertextuality, contextuality, Kosovo, Serbia.

Scientific field: Political Sciences

Specific scientific field: Media Studies and Journalism

UDK:

САДРЖАЈ

I УВОД.....	1
1.1. Формулација истраживања.....	1
II ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА	4
2.1. Предмет	4
2.2. Циљ.....	4
2.3. Хипотезе.....	5
2.4. Методолошки приступ.....	5
2.5. Значај и друштвени допринос теме	6
III ТЕОРИЈСКИ ОКВИР И ЗНАЧЕЊЕ ОСНОВНИХ ПОЈМОВА	7
3.1. Увод.....	7
3.2. Анализа дискурса	7
3.3. Критичка анализа дискурса.....	10
Увод	10
3.3.1. Основни принципи КАД.....	10
3.3.3. Ферклафов модел КАД	12
3.5. Системска функционална лингвистика.....	16
3.5.1. Увод	16
3.5.2. Настанак и развој.....	17
3.5.3. Халидејева теорија	18
3.6. Контрастивна реторика.....	24
3.6.1. Увод	24
3.6.2. Истраживања у контрастивној реторици	24
3.7. Појам и теорије жанра	30
3.7.1. Увод	30
3.7.2. Жанр и дискурс.....	31
3.7.3. Нове реторичке жанр студије (NRGS).....	33

3.7.4. Системске функционалне жанр студије	35
3.7.5. Жанр у ESP студијама	38
3.8. Теорија вредновања – Appraisal Theory	40
3.8.1. Увод	40
3.8.2. Мартинове и Вајтове теоријске поставке.....	41
3.8.3. Анализа вредновања.....	43
3.9. Интертекстуалност.....	52
3.9.1. Увод	52
3.9.2. Појам интертекстуалности.....	52
IV КОРПУС	57
4.1. Увод.....	57
4.2. Настанак корпуса	57
4.3. Анализа енглеског корпуса	58
4.3.1. Кратак историјски преглед и политичка оријентација Тајма.....	60
4.4. Анализа српског корпуса.....	61
4.4.1. Кратак историјски преглед и политичка оријентација Нина	64
4.5. Поређење два корпуса	65
V ТЕКСТУАЛНА АНАЛИЗА КОРПУСА.....	67
5.1. Увод.....	67
5.2. Основни појмови у текстуалној анализи	67
5.3. Текстуална анализа енглеског корпуса	73
5.4. Текстуална анализа српског корпуса	79
5.5. Поређење резултата анализе микро-жанрова оба корпуса	88
5.6. Анализа идентификације главних учесника у дискурсу	90
5.6.1. Анализа идентификације у енглеском корпусу.....	93
5.6.2. Анализа идентификације у српском корпусу	98
VI ИНТЕРТЕКСТУАЛНА АНАЛИЗА КОРПУСА	106

6.1. Увод.....	106
6.2. Анализа вредновања енглеског корпуса.....	107
6.3. Апрејзал анализа српског корпуса.....	113
6.4. Поређење резултата appraisal анализе у оба корпуса.....	120
6.5. Интертекстуална анализа.....	122
6.5.1. Увод.....	122
6.5.2. Теоријски концепт интертекстуалности у нашој анализи.....	123
6.5.3. Интертекстуална анализа у Тајмовим текстовима.....	131
6.5.4. Интертекстуална анализа у Ниновим текстовима.....	141
6.5.5. Поређење резултата интертекстуалне анализе.....	152
VII КОНТЕКСТУАЛНА АНАЛИЗА КОРПУСА.....	154
7.1. Увод.....	154
7.2. Политички дискурс у медијима.....	155
7.3. Улога медија и дискурс става.....	157
7.4. Анализа наслова и тема у енглеским текстовима.....	160
7.5. Анализа наслова и тема у српским текстовима.....	167
7.6. Поређење оба корпуса на контекстуалном нивоу.....	177
ЛИТЕРАТУРА.....	188
ПРИЛОЗИ.....	201
Листа табела.....	218
Листа схема.....	219
Листа слика.....	220
Листа графикона.....	221
БИОГРАФИЈА.....	222

I УВОД

1.1. Формулација истраживања

Ово истраживање представља контрастивну анализу новинског жанра о теми Косова и Метохије. Студије контрастивне реторике показују да се реторичка структура разликује у језицима и културама и да су те разлике динамичког карактера те се мењају како се мења и друштво Остлер (Ostler, 2001).

Раних деведесетих година двадесетог века Бел (Bell, 1991) износи једну од најважнијих класификација новинског језика према генеричкој структури новинског текста: 1. сервисна информација (Service information), 2. текст који износи став (Opinion text), и 3. текст који представља вест (News text).

Исте године је Фоулер (Fowler, 1991) објавио *Language in the News* усредсређујући се на вест као најчешћу врсту текста у новинском извештавању. Новинске текстове такође карактеришу: коментари, интерпретације, евалуације и препоруке који зависе од догађаја и питања о којима се извештава у новинском тексту.

Сколон и група аутора (Scollon et al, 2000) износе неколико разлога због којих се истраживачи баве новинским текстовима у контрастивним реторичким студијама. Као главни разлог они наводе чињеницу да су новински текстови веома важан пример јавног дискурса који креира и утиче на јавно мњење и стога их треба анализирати. Други разлог је што су новински чланци доступни и релативно сличног жанра у разним језицима и друштвено-културним групама. Као трећи разлог наводе да новински текстови генерално представљају опште прихваћене стандардне форме и да се међусобно мање разликују од осталих писаних текстова.

Наш истраживачки корпус је састављен од две групе новинских текстова: прву групу чине текстови српског недељника *Нин*, а другу текстови на енглеском језику недељника Тајм (*Time*). Тема Косова је изабрана као заједничка платформа за оба корпуса како би се могли упоређивати и контрастирати. Изабрана је због важности за Србију, због актуелности, велике учесталости, као и због интересовања светских медија.

Главно питање ове тезе јесте: Како су структурирани новински текстови о Косову и Метохији у два различита корпуса, тј. како се исти жанр о истој теми реализује у два различита политичка, друштвено-културна и језичка окружења?

Главни циљ овог рада јесте да истражимо како су структурирани и организовани новински текстови о Косову и Метохији на српском језику (анализа чланака у недељнику Нин) и на енглеском језику (анализа чланака у недељнику Тајм), а то ћемо постићи на три нивоа анализе: текстуална, интертекстуална и контекстуална анализа, како бисмо их упоредили и утврдили сличности и разлике.

Писани текст или дискурс представља конкретну језичку употребу у одређеном контексту и комуникацијски аспект језика (комуникација између аутора текста и читалаца). Текст се разликује од самог низања реченица по својој „организацији која му обезбеђује јединственост, целовитост и повезаност“ (Бугарски, 1989:151). Анализа дискурса је лингвистичка дисциплина која се бави највишим нивоом језичке анализе, а то је надреченични ниво анализе (параграф или цео текст), а ослања се на системску функционалну лингвистику која се бави односом између граматичке структуре исказа и његове функције у дискурсу (нпр. потврдна реченица може да искаже и питање и заповест поред тврдње). У анализи дискурса треба водити рачуна о моделу структуре текста и о понашању учесника у дискурсу, како би се добила што јаснија слика о свим параметрима који одређују дискурс. Свака језичка употреба је мултифункционална. Нагласак на одређене функције варира у одређеним деловима текста јер негде постоји тврдња аутора, негде се представља већ постојеће знање, а негде аутор подсећа на нешто што је већ написано, итд.

Главна карактеристика политичког дискурса јесте његова мултидисциплинарност у друштвено политичком контексту савремене Европе. Један од најважнијих теоретичара политичког дискурса Теун ван Дајк (Teun van Dijk, 2008:11) каже да се политички текст и говор непосредно доводе у везу са политичким контекстом. Он тврди да политички новински текстови утичу на обликовање мишљења и ставова, не само обичних људи и читалаца, већ и институција, као и елитних чланова друштва, (политичара, привредника, итд.).

У модерним друштвима новински текстови имају веома важну комуникацијску функцију тиме што доприносе стварању слике света. Новински текстови заузимају важно место у новијим студијама контрастивне реторике.

Оснивач и главни представник анализе жанра је Свејлз (John Swales, 1990). Ула Конор (Connor, 2004:293-304) тврди да се анализа жанра веома често користи у контрастивним реторичким студијама и представља приступ проучавању везе између комуникативних функција жанра и лингвистичких експоната тих функција. Конор каже да у новије време контрастивна реторика „истиче друштвену страну писања“

(Connor, 2004:293). Не анализира се само значење текста, већ како је текст написан и који су фактори утицали на његову организацију. Одређивање типа текста према његовој структури су корени анализе жанра. На пример, текстови типа тврдња-контратврдња најчешће се срећу у новинарству. Свака врста текста или жанра има своју специфичну структуру. Схема одређује којим се редом јављају теме у тексту и нуди флексибилне стратегије које могу бити од помоћи у креирању текста или његовом тумачењу. Ниједан жанр нема фиксирану конвенционалну форму, али има одређена флексибилна правила или карактеристике које су заједничке истом жанру. Користећи постојећи модел реторичке анализе Базермана и Вајта (Bazerman & White) анализирали смо структуру српских и енглеских текстова и утврдили да се уклапају у тај модел, те тиме показали да исти модел може да се примени у различитом друштвено-културном и политичком моделу.

Основна улога новинског текста јесте како текст функционише у људској комуникацији (нпр. аутор може да манипулише темом, да креира и намеће слику света својим читаоцима). Анализом коју предлажу Мартин и Роуз (Martin & Rose, 2003) утврдили смо и пратили учеснике у тексту, а то је начин да се уочи смисао у тексту.

Интегративни аналитички приступ овог рада огледа се у неколико теоријских оквира: нова реторичка теорија, критичка анализа дискурса (CDA), системска функционална лингвистика, теорија евалуације (Appraisal Theory), као и теорија језика струке (ESP) из које је и произишла анализа жанра. Иако из различитих перспектива, ове теорије су комплементарне, на њих се ослањају наша истраживања жанра и реторичке структуре. Текстуралном анализом урадили смо у три фазе. Методом контрастивне компаративне анализе утврдили смо сличности и разлике структуре, најпре српског корпуса, а затим енглеског корпуса. Потом смо поредили ова два корпуса.

II ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

2.1. Предмет

Предмет истраживања ове докторске дисертације јесте контрастивна анализа реторичких и језичких јединица политичког дискурса извештавања писаних медија о Косову и Метохији пошто политичка ситуација на Косову и Метохији има велику медијску пажњу, не само у Србији, већ и у свету.

У раду се пореде извештавања на српском језику недељника *Нин* са извештавањима на енглеском језику недељника *Тајм* о догађајима на Косову и Метохији. Научници из разних области бавили су се темом Косова: политиколози, социолози, аналитичари, новинари и други. Међутим, у литератури нисмо пронашли радове којима би предмет била лингвистичка и реторичка истраживања писаног дискурса о Косову у оквиру анализе жанра њузмагазина па ће, самим тим, рад добити на оригиналности.

2.2. Циљ

Циљ овог рада је:

- урадити реторичку текстуалну анализу корпуса и утврдити: 1) микро-жанрове према њиховим реторичким функцијама, 2) генеричке структуре, 3) реторичке структуре и 4) идентификовати и пратити учеснике у тексту;
- урадити анализу вредновања ставова [по Мартину (Martin), Вајту (White) и Роузу (Rose)];
- урадити интертекстуалну анализу по Базермановом моделу, а затим анализу лингвистичких ресурса (по Вајту) који су коришћени у оба корпуса, што ће показати како се аутори ослањају на друге изворе (нпр. наводе их или парафразирају) при писању својих текстова;
- урадити контекстуалну анализу ослањајући се на модел који су предложили Шумејкер (Shoemaker) и Риз (Reese) и утврдити утицај медија и дискурса става на писање новинских текстова о Косову;

- извршити контекстуалну анализу наслова и тема свих текстова (како сугерише Ван Дајк) да бисмо утврдили на који начин је представљен дискурс о Косову и Метохији.

2.3. Хипотезе

У овом раду постављене су три главне хипотезе:

- Главна хипотеза јесте да се новински текстови у српским и енглеским недељницима значајно разликују у својој структури стога што су производ различитих друштвено-културних и политичких контекста.
- С обзиром на природу језика, а знамо да је језик производ друштва и културе, као и да је посредник између медија и читалаца, језичка средства којима се служе аутори у великој мери се разликују.
- Услед различитог политичког позиционирања актера у структури глобалне моћи, претпостављамо да ће чињенице о Косову и Метохији бити представљене и интерпретиране различито.

Помоћна хипотеза је да постоје и сличности у извештавању на српском и енглеском језику, стога је сврсисходно компарирати их и проучити њихову структуру.

2.4. Методолошки приступ

У савременој науци преовладава мишљење да рад, односно садржај, намеће методологију истраживања (Лакић, 2011:20). У овом раду није могуће држати се само једне научне области јер је анализа дискурса у области новинарства и комуникологије сама по себи мултидисциплинарна, па смо користили неколико комплементарних метода.

У изради ове дисертације доминантна су два метода. То су: квалитативна анализа садржаја и критичка анализа дискурса.

Најпре смо урадили аналитичку анализу теорија и дисциплина које чине теоријски оквир рада. Затим смо анализирали корпус дескриптивном методом. Метод контрастивне компаративне анализе користили смо на свим нивоима анализе јер се истраживање бави поређењем два корпуса који обухватају дискурс на енглеском и српском језику да бисмо утврдили сличности и разлике међу њима. Методу

квантитативне анализе садржаја користили смо употребивши софвер програма nVivo и добили резултате анализе вредновања у оба корпуса.

2.5. Значај и друштвени допринос теме

Научни допринос ове дисертације очекује се у теоријском и практичном смислу, који се посебно огледа у: анализи досадашњих доприноса теорији дискурса и њеној примени на два различита корпуса у две различите друштвено политичке и културне средине, а у истом жанру, при чему ће се извршити повезивање теорија и метода анализе које су се у нас ретко, или никако, користиле у комуникологији и институционалном новинарству.

Будући да нисмо нашли сличан рад о теми Косова из перспективе контрастивне интертекстуалне анализе новинског дискурса, овај рад може да послужи као полазна основа будућим истраживачима о сличној теми.

ESP – односно енглески језик струке, јесте дисциплина чији предмет изучавања није производ (сам језик) колико процес и начин учења страног језика. У домену политичких наука и комуникологије мало ко се тиме бавио у Србији. Нарочито је ово важно истаћи стога што би изучавање страних језика требало да буде по моделу теорије ESP – као што је случај већ деценијама у свим европским земљама. Овај рад би требало да допринесе отварању питања изучавања ESP, из чије теорије је проистекла анализа жанра и уско је повезан са терминологијом новинског дискурса, те би тако имао апликативну педагошку примену у настави енглеског језика струке, а исто тако и у практичној настави о њузмагазинима из новинарства.

Секундарни допринос овог рада је да ће проучавана методологија имати примену и у другим областима, како у лингвистици, тако и, између осталих, у политикологији, социологији, комуникологији, а нарочито ако се корпус прошири и уведу други нивои анализе. Тема Косова је веома широка и могуће је урадити разнолика истраживања.

III ТЕОРИЈСКИ ОКВИР И ЗНАЧЕЊЕ ОСНОВНИХ ПОЈМОВА

3.1. Увод

Будући да је овај рад мултидимензијалног карактера јер се бави анализом жанра на 3 нивоа: текстуалном, интертекстуалном и контекстуалном, и за теоријско утемељење потребно је било инкорпорирати више релевантних теорија које су међусобно комплементарне. Најпре ћемо укратко изложити појам анализе дискурса. Потом ћемо објаснити појам критичке анализе дискурса (у даљем тексту често КАД)¹ – правца у анализи дискурса који се развио у последњој деценији двадесетог века. Најупечатљивији представник и оснивач КАД-а је Норман Ферклаф и зато ћемо представити његов модел. Неопходно је било осврнути се и на теорију жанра, будући да је наше истраживање у области жанра политичких магазина. Поменућемо и новија истраживања из области контрастивне реторике, али и нове реторике. Системска функционална лингвистика (често у раду скраћеница СФЛ) је настала када се у лингвистици пажња усмерила са реченице на текст, односно контекст. Утемељивачем СФЛ се сматра Халидеј па ћемо изнети његов модел, а за нашу анализу интертекстуалности је најважнији његов следбеник и сарадник Мартин и Сиднејска школа, као и Базерман и његов концепт интертекстуалности.

3.2. Анализа дискурса

Најпре се полази од анализе дискурса која је настала када се традиционална лингвистичка анализа (која се бави проучавањима на нивоу реченице) усмерила на контекст у коме се реченице јављају. Анализом дискурса као предметом интересовања баве се различите дисциплине: од прагматике, реторике, стилистике, анализе говора, и друге. Иако се ми нећемо бавити прагматиком, треба поменути дефиницију коју даје Ранко Бугарски, као дисциплину „која проучава употребу језика, посебно са становишта комуникацијских намера говорника и дејства које они постижу служећи се

---

¹ На енглеском је скраћеница CDA.

језиком”, и она се бави “тумачењем контекстуализованих реченица, тј. исказа, питајући се како они делују у појединим говорним ситуацијама” (Бугарски, 1989:146). Прагматика се и “посебно усмерава на аспекте онога што је неизговорено или ненаписано (а ипак саопштено) у оквиру дискурса који се анализира” (Yule, 1997:84). Бугарски даље наводи да је још у античкој реторици прагматична страна језика била веома важна као “високо цењена вештина придобијања саговорника и слушалаца за становишта која се износе у политичким говорима, у оптужби или одбрани на суђењима, као и у другим областима јавне употребе језика” (Бугарски, 1989:153).

Тек у другој половини двадесетог века развила се анализа дискурса и то из више научних дисциплина: лингвистике, семиотике, социологије, психологије и антропологије. У то време настају дисциплине као што су социологија језика, социолингвистика, критичка лингвистика, као и прагматика која је своје утемељење нашла у проучавањима припадника Прашке школе од којих је најзначајнији Ворф (Whorf, 1979), чија је хипотеза да човеков матерњи језик утиче на његово мишљење утицала на даља истраживања у домену анализе дискурса².

Још једна дисциплина, која се појавила у Сједињеним Америчким Државама, омогућила је истраживања на пољу дискурса и комуникације, а то је лингвистичка антропологија, у оквиру које су значајни радови Дел Хајмза (Hymes, 1974, 1980) и Гамперца (Gumperz, 1982) у области етнографије говора и етнографије комуникације. Седамдесетих година прошлог века Вилијам Лабов (Labov, 1970) је започео проучавања односа између језика и друштвеног контекста. То је и предмет нове науке која повезује лингвистику и социолошке науке: социолингвистика.

Фиртов наследник Халидеј (1985, 1994, 2004) у Великој Британији развија нов модел у коме је главни акценат на друштвеним функцијама језика и на тематској и информативној структури говора и писања. О Халидеју ће се говорити у одељку о системској функционалној лингвистици.

Лич (Leech, 1983) тврди да је анализа дискурса “проучавање повезаног дискурса”, дакле проучавање надреченичног нивоа. Основна јединица којом се бави писани дискурс није реченица, већ надреченична целина, а често је то и цео текст. Текст се разликује од реченице по томе што није стална јединица језичког система, већ се као надреченична целина сваки пут изнова изграђује у процесу језичке комуникације и има неодређену дужину. Бугарски каже да је за писани дискурс (тј.

---

² За анализу дискурса у српским медијима видети Станојевић (2004, 2009, 2011).

текст) важна његова “организација, која му обезбеђује јединственост, целовитост и повезаност“ (Бугарски, 1989:151). Према томе, текст има своју структуру која зависи од много фактора. Циљ анализе текста јесте да испита како читалац препознаје његове делове и њихову међузависност. Дискурс анализа је веома широка област и зато су дефиниције углавном опште.

У својој књизи “Анализа дискурса” Гилијан Браун (Brown, G.) и Џорџ Јул (Yule, G.) повезују анализу дискурса са прагматиком када кажу да у “анализи дискурса, као и у прагматици, интересује нас шта људи који користе језик раде, узимајући у обзир језичке ресурсе у дискурсу као средства за уобличавање тога што раде” (Brown & Yule, 1983:26).

Они даље тврде да “онај који врши анализу дискурса третира своје податке као запис (текст) динамичког процеса у којем је језик коришћен као средство комуникације у контексту од стране говорника/писца да изрази значења и постигне циљеве (дискурс)” (Brown & Yule, 1983:26). Мек Карти сматра да је анализа дискурса “начин објашњавања и разумевања како се језик користи” (Mc Carthy, 1991:21). Према томе, у анализи дискурса наглашава се контекст употребе језика као и функционални аспект језичких форми.

М. Јоргенсен и Л. Филипс у књизи “Анализа дискурса као теорија и метод” наводе три различита приступа анализе дискурса из угла друштвеног конструктивизма којима је заједничко то што “сва три имају за полазну основу став да начин на који говоримо не рефлектује неутрално наш свет, идентитете и друштвене односе, већ напротив, има активну улогу у њиховом креирању и мењању” (Jorgensen & Phillips, 2002:1). Ове две ауторке анализу дискурса сврставају у оквир друштвеног конструктивизма и предлажу три приступа анализе дискурса:

1. Теорија дискурса по Ернесту Лаклау (Ernst Laclau) и Шантал Муфе (Chantal Mouffe) је најчистија постструктуралистичка теорија по којој се значења у друштву конструишу искључиво дискурсом и да због суштинске нестабилности језика, значење никада не може бити перманентно устаљено.
2. Критичка анализа дискурса на челу са Норманом Ферклафом је такође приступ у ком дискурс има активну улогу у конструисању друштва. За разлику од прве теорије, Ферклаф инсистира да је дискурс само један од многих аспеката друштвене праксе, а нагласак ставља на међусобни утицај језика и друштва, као и на промене у језику и друштву.

3. Дискурзивна психологија има заједнички емпиријски фокус са критичком анализом дискурса на специфичним инстанцама језичке употребе у друштвеној интеракцији. Дискурзивна психологија је приступ у оквиру социјалне психологије која је развила тип анализе дискурса који се бави проучавањем начина на које се човекова личност, мисли и емоције формирају и трансформишу друштвеном интеракцијом и ради појашњавања улоге тих процеса у друштвениј и културној репродукцији и промени. (Jorgensen & Phillips, 2002:6-7).

3.3. Критичка анализа дискурса

Увод

Критичка анализа дискурса је аналитички приступ дискурсу који се веома брзо развија. Она се развила из анализе дискурса, а разликује се од ње по критичком приступу. Анализа дискурса бави се описом инстанце дискурса, док КАД интерпретира и објашњава (Fairclough, 1992a). У КАД се дискурс посматра као “облик друштвене праксе” (Fairclough & Wodak, 1997:258) а контекст употребе језика сматра се круцијалним у изучавању дискурса (Wodak, 2001). Аутори из ове области су посебно заинтересовани за проучавање односа између језика и моћи:

“КАД је... анализа дискурса 'са ставом'. Фокус је на друштвеним проблемима, а нарочито на улози дискурса у продукцији и репродукцији злоупотребе моћи или доминације“ (Van Dijk, 2001a:95).

3.3.1. Основни принципи КАД

Ван Дајк каже да “КАД није ни правац, школа, нити специјализација унутар многих приступа у студијама о дискурсу,” већ она „има за циљ да понуди другачији „начин“ или “перспективу” теоризације, анализе и апликације на читавом пољу”. Он још додаје да је „од круцијалне важности за оног ко се бави критичком анализом дискурса експлицитна свесност његове улоге у друштву“ (Van Dijk, 2001b:352). И многи други теоретичари су сагласни да се КАД не може класификовати као један

метод, већ пре као приступ који има различите перспективе и различите методе за изучавање везе између језика и друштвеног контекста. Најважнији међу њима су: Ферклаф (Fairclough 1992а,б,ц, 1993, 1995а,б, 1996, 1998, 2000,2001,2003), Ван Дајк (Van Dijk 1993, 1997, 1998а,б, 1999, 2001а,б), Ци (Гее, 2005), Ван Лувен (Van Leeuwen, 1993,1995, 1996), Водак (Wodak, 1996, 2000,2001) и Сколон (Scollon, 2001).

Многи од теоретичара износили су опште принципе КАД-а у свом домену интересовања, али најчешће навођен је предлог Ферклафа и Водакове који се састоји од осам принципа, а изнели су га у заједничком чланку “Критичка анализа дискурса” (Fairclough & Wodak, 1997:271-280). Изнећемо сажете принципе:

1. Њихов први принцип је да се КАД бави друштвеним проблемима. Она се не усредсређује само на језик и језичку употребу, већ исто тако и на лингвистичке карактеристике друштвених и културних процеса. КАД има критички приступ друштвеним проблемима у настојањима да експлицитно прикаже односе моћи који су често прикривени. Њен циљ је да дође до резултата који ће имати практичну примену у друштвеним, културним, политичким, па чак и економским контекстима. (Fairclough & Wodak, 1997:271).
2. Други принцип каже да су односи моћи дискурзивни и да КАД објашњава како се друштвене везе моћи користе и одражавају у дискурсу и помоћу дискурса. (Fairclough & Wodak, 1997:272-3)
3. Дискурс представља друштво и културу. То значи да сваки пример употребе језика даје свој допринос репродукцији и трансформацији друштва и културе, укључујући и односе моћи. (Fairclough & Wodak, 1997:273)
4. Дискурс такође делује идеолошки. То значи да су идеологије често производ дискурса. Да бисмо разумели како се идеологије конструишу није довољно анализирати текстове, већ се мора узети у обзир и дискурзивна пракса (како се текстови интерпретирају, примају и који друштвени ефекат стварају). (Fairclough & Wodak, 1997:275)
5. Дискурс је историјски. То значи се дискурси могу разумети само у односу на њихов историјски контекст. Овде се мисли на нелингвистичке факторе, као што су култура, друштво и идеологија у историјском смислу, што значи да је најважније да знамо на шта се дискурс односио у прошлости (дијахронијски аспект). (Fairclough & Wodak, 1997:276)
6. Веза између текста и друштва је посредована. То значи да се КАД бави повезивањем друштвенокултурних процеса и структура с једне стране, са

особинама текстова са друге. Те везе нису директне и детерминистичке, већ су индиректне и посредоване. Према Ферклафу, “посредник” између текста и друштва су пореци дискурса (синхронијски контекст). (Fairclough & Wodak, 1997:277).

7. КАД је приступ који интерпретира (тумачи) и објашњава. КАД надилази текстуалну анализу, и КАД треба да протумачи и објасни текст. (Fairclough & Wodak, 1997:279)
8. Дискурс је облик друштвене активности. Главни циљ КАД-а јесте да разоткрије оно што није јасно и односе моћи. КАД је друштвено ангажована научна парадигма. Њоме се покушава довести до промене у комуникативној и друштвено-политичкој пракси. (Fairclough & Wodak, 1997:279-280)

Многи аутори су покушали да систематизују критичку анализу дискурса. Али, као што се горе поменуло, КАД се развија прилично брзо и није завршен процес. КАД није јединствена теорија, нити се повезује са једним јединственим правцем у лингвистици (Николић, 2013:18), већ је више приступ анализи дискурса који је мултидимензионалан – као и све новије теорије које се баве анализом текста.

Међутим, издвајају се два главна правца: први је онај који је утемељио Норман Ферклаф (Fairclough), а с њим и Водакова (Wodak), и други, који заступају Теун ван Дајк (Van Dijk) и Џи (Gee). Први приступ се углавном ослања на системску функционалну лингвистику и он се заснива на анализи лексичких јединица, затим анализира синтактичке функције и на крају анализира жанр и текстуалне метафункције. Супротно њима, Ван Дајк (Van Dijk, 1997) и Џи (Gee, 1999, 2005) развијају приступ који је мање оријентисан ка лексичкосинтактичким одликама текста, а више су усредсређени на културне и друштвене изворе и контекст. Кад је реч о макроанализи, КАД се помера изван текста ка критичкој анализи видљивих пракси интерпретације и употребе текста и ту се прожима са најважнијим социолошким теоријама. За овај рад више је релевантан приступ Нормана Ферклафа (иако је неизбежно с обзиром на тему да у неким анализама користимо Ван Дајковим моделима) и зато ћемо укратко приказати Ферклафов модел.

3.3.3. Ферклафов модел КАД

Најпре ћемо изложити најважније термине које Ферклаф користи у свом приступу.

- **Текст** је главни термин у КАД који се по Ферклафу односи на „написан или изговорен језик произведен у дискурзивном догађају“ (Fairclough, 1993:138). Он инсистира на мулти-семиотичком карактеру текстова и додаје визуелне слике и звук (користећи пример телевизијског језика) као додатне семиотичке форме које истовремено постоје у текстовима (Fairclough, 1995a).
- **Жанр** је основни термин за Ферклафа који представља „употребу језика повезану са одређеном друштвеном активношћу“ (Fairclough, 1993:138). По њему, „различити жанрови су различита средства за производњу специфичне текстуалне врсте, различита средства за стварање текста (texturing) (Fairclough, 2000:441). Жанр је, такође, средство за текстуално структурирање. Он представља скуп релативно стабилних конвенција које су у исто време и креативне и конзервативне. Особина да су креативне значи да могу да се мењају, а конзервативне су утолико што је сваки жанр релативно стабилан у својој структури.
- **Дискурс** – Ферклаф се овим термином користи на два начина: као апстрактну и као бројну именицу. Када се користи дискурсом у смислу апстрактне именице онда се он односи на „језичку употребу посматрану као друштвена пракса“ (Fairclough, 1993:138). Када се термин дискурс користи као бројна именица односи се на „начин на који се приказује искуство из одређене перспективе“ (Fairclough, 1993:138). Ферклаф истиче да је „питање дискурса питање како текст фигурира у томе како људи представљају свет, укључујући и себе и своје производне активности. Различити дискурси су другачији начини представљања повезаних са различитим позицијама“ (Fairclough, 2000:170). Када је дискурс употребљен као апстрактна именица, он се не бави само језичком употребом, већ и убеђивачким, а често невидљивим, скупом вредности, веровања и идеја у одређеној друштвеној ситуацији (Fairclough, 2000:170).
- **Дискурзивни догађај (discursive event)** представља ону „инстанцу језичке употребе која се анализира као текст, дискурзивна и друштвена пракса“ (Fairclough, 1993:138). Према томе, дискурзивни догађај се истовремено односи

на текст, дискурзивну праксу (производња и тумачење текста) и друштвену праксу (која укључује ситуациону, институционалну и друштвену праксу).

- **Пореци дискурса (*orders of discourse*)** се односе на „свеукупност дискурзивних пракси неке институције и везе између њих“ (Fairclough, 1993:138). Пореци дискурса су углавном у вези са одређеном институцијом или доменом друштвеног живота. Тако на пример, постоје одређени пореци дискурса у вези са школом. Да бисмо објаснили поретке дискурса, треба да одредимо које врсте дискурса се користе у том одређеном домену и односе између сваке дискурзивне праксе (производња и интерпретација дискурса).
- **Дијалектичка веза (*dialectical relationship*)** између језика и друштва. По КАД, веза између језика и друштва је двосмерна: с једне стране друштво утиче на језик; с друге стране језик обликује друштво. Дакле, ако представимо дискурс као друштвену праксу, то подразумева да су језик и друштво у дијалектичком односу. То значи да дискурс конституише/ствара ситуације, објекте сазнања и идентитете људи. Он такође конституише друштвени status quo, а у исто време је и одређен ситуацијом. (Jorgensen & Phillips, 2002:6-7)

Ферклафов приступ је заснован на односу између две претпоставке о језичкој употреби: да је употреба језика истовремено обликована друштвом и да она обликује то друштво. Он ову идеју идеју заснива на Халидејевој системској функционалној лингвистици. На основу идеје да је језик мултифункционалан у текстовима, Ферклаф заснива своју теоретску претпоставку да су текстови и дискурси друштвено конститутивни. Ферклаф каже: „Језичка употреба увек истовремено представља: а) друштвене идентитете, б) друштвене односе и ц) системе знања и веровања“ (Fairclough, 1995a:134). Идеациона функција језика (*ideational function of language*) конституише системе знања. Интерперсонална функција језика (*interpersonal function of language*) креира друштвене субјекте или идентитете као и односе међу њима. Текстуална функција језика (*textual function of language*) ствара дискурсе. То значи да сваки текст доприноси конституисању ова три аспекта друштва и културе, и Ферклаф тврди да сва три аспекта увек истовремено постоје, иако један од њих може да преузме предност над осталима (Fairclough, 1995a).

Ферклаф заснива своју теорију на претпоставци да језик конституише друштво, али у исто време и друштво врши утицај на језик. Он сматра да је процес у коме

друштво обликује језик веома сложен, јер с једне стране, различите врсте дискурса могу истовремено да постоје унутар једне институције, док с друге стране, односи између језичке употребе и конвенција и норми нису увек једноставно линеарни. (Fairclough, 1995a). Ту он уводи термин „посредовање“ (mediation) да објасни однос између језичке употребе и друштва. Тај однос није непосредан, већ је језик или дискурс само средство које преноси вредности, веровања, конвенције и норме друштва.

Критичка анализа дискурса бави се односом између језичке употребе и ширих друштвених и културних структура. По Ферклафу то означава односе између одређеног комуникативног догађаја (као што је, на пример, новински текст о неком догађају) и укупне структуре поретка дискурса, као и модификацијом тог поретка дискурса и његових саставних делова, жанрова и дискурса. (Fairclough, 1995a).

Ферклаф развија свој аналитички оквир ослањајући се на: концепте интертекстуалности (веза између текстова „пре“ и „после“ неког догађаја), интердискурзивности (то је комбинација жанрова и дискурса у неком тексту) и хегемоније (предоминација и доминација у политичким, идеолошким и културним доменима друштва). Он ове три димензије приписује сваком дискурзивном догађају. Ферклаф тврди да је дискурзивни догађај истовремено:

- Текст
- Дискурзивна пракса (која укључује производњу и интерпретацију текста)
- Друштвена пракса

Ферклафова анализа је заснована на три компоненте: опис или дескрипција, интерпретација и објашњење. Најпре се описују лингвистичке карактеристике текста (анализа текста); затим се тумачи (интерпретира) однос између процеса производње (настанка) и интерпретације дискурзивне праксе и текста; а потом се објашњава однос између дискурзивне и друштвене праксе (Fairclough, 1995a). Оваквим начином анализе Ферклаф је установио систематичан метод за истраживање односа између текста и његовог друштвеног контекста.

Оно што је важно за наш рад јесте да поменемо да Ферклаф разликује лингвистичку и интертекстуалну анализу текста. Интертекстуална анализа је гранична област између текста и дискурзивне праксе ако посматрамо аналитички оквир. Интертекстуална анализа посматра текст из перспективе дискурзивне праксе. Лингвистичка анализа је дескриптивне природе, док је интертекстуална анализа

интерпретативне природе. Интертекстуална анализа се користи доказима које јој пружа лингвистичка анализа, те их она интерпретира и тиме сврстава текст у одговарајућу дискурзивну праксу. Лингвистичка анализа је конкретна. Оно што је на папиру то се анализира, док је интертекстуална анализа апстрактнија јер онај који врши анализу зависи од друштвених и културних параметара. Ферклаф (1995а) додаје да је повезивање лингвистичке анализе текста и интертекстуалне анализе битно да би се превазишао јаз између текста и језика с једне стране, и друштва и културе с друге стране.

Ферклафов аналитички оквир примењује се у овој анализи у смислу тродимензионалне анализе корпуса: текстуална, интертекстуална и контекстуална анализа. Као и код Ферклафа, у средишту анализе је текст. Текстови се анализирају као лингвистички, језички доказ за тврдње настале анализом дискурса. На свим нивоима истраживања треба да постоји интердисциплинарност јер се лингвистичке и социолошке анализе често допуњују и преклапају. Не постоји јединствени теоријски и методолошки оквир за анализу текста. Ван Дајк тврди да нема консензуса о методу анализе међу лингвистима који се баве критичком анализом дискурса (Van Dijk, 2001:315).

3.5. Системска функционална лингвистика

3.5.1. Увод

Системска функционална лингвистика је лингвистичка школа коју је основао енглески лингвиста Халидеј (Halliday, 1985, 2004), најпре у Енглеској, а затим је наставио рад у Аустралији, где је и данас професор емеритус на Универзитету у Сиднеју. Она се бави анализом језика из перспективе значења. Системска функционална лингвистика је научна дисциплина која језик посматра као друштвено семиотички систем. Функције језика заузимају централно место – шта се језиком постиже и како се то постиже. Две анализе у нашем раду су под окриљем системске функционалне анализе: интертекстуална анализа и контекстуална анализа и због тога ћемо се ближе упознати са основним поставкама ове теорије.

3.5.2. Настанак и развој

Интересанатан је настанак и развој системске функционалне лингвистике (скраћеница: СФЛ)³. Настала је на претпоставкама које су развили Малиновски (Malinowski, 1935) и Фирт (Firth, 1957). Бронислав Малиновски, антрополог рођен у Пољској, али је углавном радио у Енглеској, сматрао је да је „контекст ситуације“ веома важан. Ј. Р. Фирт је оснивач лингвистике као научне дисциплине у Великој Британији, а школа се зове Лондонска школа лингвистике. Он је био ученик и следбеник Малиновског. Ослањајући се на његову идеју да „контекст ситуације“ има централно место, применио га је на свој лингвистички модел.

Оснивачем системске функционалне лингвистике сматра се Халидеј (Michael Alexander Kirkwood Halliday), који је своју теорију развијао од шездесетих година у Великој Британији, а касније наставио у Аустралији. Данас је то лингвистички приступ који се користи у целом свету, а нарочито у језичким студијама и у анализи дискурса у многим областима. Халидеј је био Фиртов ученик, а важан сарадник и коаутор му је била супруга Рукаија Хасан (Ruqaiya Hasan).

СФЛ се бави истраживањима која за циљ имају употребу језика у друштвеном контексту (и тако је блиска са социологијом) да би се постигли одређени циљеви. Предмет ове дисциплине је дискурс (писани и говорни) и контекст у ком су текстови настали. СФЛ је теорија језика из угла функција које тај језик има, на пример: у свакој реченици постоји функција да ли је то изјава, питање, наредба, обећање и слично. Као што и назив имплицира, функције језика су веома важне (шта и како се постиже језичком употребом). Полазна основа јесте како се језик понаша у контексту и исто тако како је језик спутан друштвеним контекстом. Халидеј (1994) сматра да сваки комуникациони чин укључује избор. Системска граматика бави се изборима који су могући у одређеном језичком контексту, а ти избори представљају систем. Језик је систем (Де Сосир). Системски приступ посматра језик као потенцијал за изборе у одређеном контексту. Основна претпоставка СФЛ је да „значење укључује избор“. Ако не постоји алтернатива, односно избор, да се нешто употреби, то онда није значењски избор. Али ако постоји избор у контексту, онда је избор значењски. На пример, постоји лексички избор при коме се може употребити реч „пљуга“ и „цигарета“. Одмах је

---

³ СФЛ – уобичајено је да се користи и скраћеница на енглеском – SFL.

јасно да је први избор значењски јер означава да је употребљен у неформалној ситуацији и можемо да претпоставимо друштвено културну припадност особе која га употребљава. (O`Donnell, 2011-12:5)

Халидеј је створио теоријски оквир коме су многи лингвисти дали свој допринос. Пре свих ту је његова супруга Рукаија Хасан, његов ученик и сарадник Џим Мартин (Jim Martin), Питер Вајт (Peter White), Кристијан Метјесен (Christian Matthiessen) и други.

СФЛ припада функционализму као лингвистичком приступу где су функције језика (у коју сврху се користи) важније од његове структуре (супротно од структурализма Чомског), а развила се као теорија која се бави потребама учења/предавања енглеског језика. Исто тако, изучава уколико се узме у обзир друштвена ситуација (спољна манифестација), а не унутрашњи ментални процеси. СФЛ анализира језик из перспективе значења: она посматра језик као извор за производњу значења. Истражује се како језик функционише да би се изразила значења које корисници језика желе да комуницирају. На нивоу клаузе (СФЛ се не користи термином „реченица“) истражује се ко су учесници, шта се дешавало и у којим условима се то догађало, што ову теорију чини значајном основом за наше анализе.

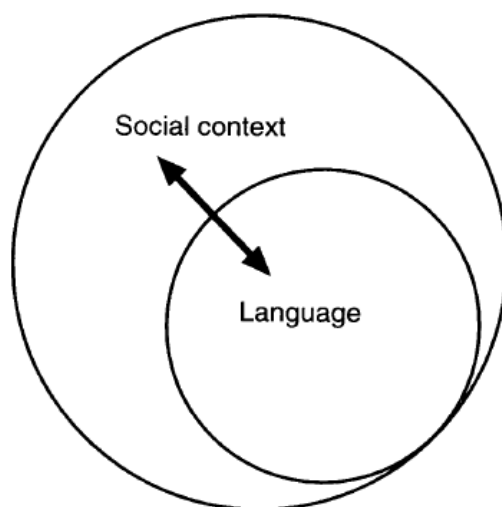
3.5.3. Халидејева теорија

Халидеј успоставља своју теорију на структуралистичким темељима Де Сосира, али и под утицајем прашког функционализма, нарочито свог ментора Фирта. Он је СФЛ одредио као функционалну и семантичку, а не формалну и синтактичку, која је усмерена на текст пре неголи на реченицу (Halliday, 2003:433). Текст представља пример језика у употреби. Сваком тексту се прилази из две комплементарне перспективе:

- перспектива језика,
- перспектива друштвеног контекста.

Халидеј каже: „Нема језика без текста, ни текста без језика“ и „људи кад говоре или пишу производе текстове“ (Halliday, 2004:3). И даље: „Текст је свака језичка појава, без обзира на медиј којим се преноси, у којој значење препознаје онај који зна тај језик“ (Halliday & Hasan, 1976). Халидеј употребљава клаузу (engl. clause) која

преноси значење, информацију, вест, итд. Функционална граматика у својој анализи полази од текста према реченици. Реченица је интегрисана у властити, природни контекст. У првом плану је функционална карактеристика језика која се потврђује у свакодневним комуникацијским ситуацијама у друштвеним заједницама. Сваки текст настаје у одређеном контексту, али он у исто време и обликује, креира тај контекст. Текст представља језик у употреби и ту је тежиште на његовој семантици, а централно место језичког истраживања се помера ка комуникативној вредности текста, односно ка препознавању функционалности језика. Језик се посматра као ресурс за стварање, производњу значења. СФЛ интересује како језик функционише да би изразио значење које корисници језика желе да комуницирају. СФЛ се на нивоу клаузе не бави категоризацијом. Нпр, субјекат и објекат су обично именице као врста речи, већ анализира ко су актери или учесници, шта се догађало и под којим условима се то догађало. Интерактивни однос језика и друштвеног контекста у ком текст настаје види се на слици 1 .

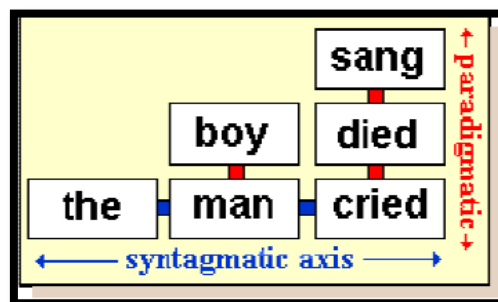

**Слика 1. СФЛ веза између језика и друштвеног контекста
(извор: Halliday, 1978)**

Халидејева централна теоријска поставка полази од тога да сваки човек прави лингвистичке изборе који се заснивају на култури и на идеологијама система коме учесници у комуникацији припадају. Будући да је језик систем, онда ти избори који су на располагању у било којој варијанти језика представљају „мрежу система“ (engl. system network). Халидеј каже да унутар сваке културе постоји „мрежа значења“ (engl.

network of meanings) која конституише „друштвено значење“ (engl. social semiotic) те културе. Ово друштвено значење је кодирано и садржано у дискурсном систему културе. Мрежа система је средство којим се описују сетови опција (избора) који постоје у језичким варијантама. Халидеј сматра да се контексти у којима се производе текстови појављују поново у ономе што он назива „ситуациони типови“ (Halliday, 1978:100).

Халидејева СФЛ теорија узима прагматичку страну (осу) језика за полазну основу. Ту се он разликује од многих других лингвистичких праваца где су структура језика и синтагматски односи (синтагматска оса) важнији. Синтагматска оса се односи на низање језичких елемената унутар више јединице, тј. како је реченица састављена од низа речи, а свака има своју одређену граматичку функцију. Парадигматска оса показује који језички елементи могу бити супституционисани другима у одређеном контексту, тј. како различите речи могу бити замењене другим речима у реченици. Слика 2 приказује синтагматску и парадигматску осу по Чендлеру (Chandler, 2011).

Слика 2. Чендлеров дијаграм синтагматске и парадигматске осе
(извор: O'Donnell, 2011:2)

По Халидеју, граматика је систем расположивих опција (избора) од којих говорник или писац прави избор у контексту говорних ситуација. Чин говорења укључује и симултани избор међу великим бројем међусобно повезаних опција. Те опције су означене као „значањски потенцијал“, а он се комбинује у свега неколико

релативно повезаних мрежа: те мреже опција кореспондирају са неким од основних функција језика (Halliday, 2005:442).⁴

СФЛ је такође и функционална теорија јер сматра да је језик еволуирао под притиском одређених функција које језички системи обављају. Те функције остављају траг у структури и организацији језика на свим нивоима, а то се постиже путем метафункција.

Халидеј претпоставља да има три врсте значења и назива их метафункцијама. Метафункција је функција функције језика. Тај термин је употребио Халидеј да не би долазило до забуне у коришћењу термина са уобичајеним термином функција језика.

Халидеј каже:

„Могли смо једноставно да их (значи функције) назовемо „функције“: међутим, постоји дуга традиција дискусија о функцијама језичких контекста где „функција“ једноставно значи разлог или начин употребе језика и нема никакве важности за анализу самог језика...системска анализа показује да је функционалност **суштинска** у језику...[дакле] Термин „метафункција“ је узет да би сугерисао да је функција интегрална компонента у свеукупној теорији“ (Halliday, 2004:30-31).

Те три метафункције су:

1. идеациона/искуствена метафункција,
2. текстуална метафункција,
3. интерперсонална метафункција.

Ове три метафункције увек делују симултано, у истом времену и простору и у сваком изразу. Како су све три метафункције део сваког израза, оне се не могу одвајати у анализи тог израза. У овом смислу клауза се сматра јединицом искуства па је тако и граматика посматрана као теорија искуства.

У анализи идеационе/искуствене метафункције СФЛ најпре посматра процес, односно догађај који је представљен у тексту, затим који учесници (актери) учествују у том процесу, као и околности под којима се процес одвијао.

СФЛ разликује 6 категорија процеса:

- **материјални** (стварни физички процес који се догађа изван људског тела, а исказује се помоћу глагола јести, ићи, ударити, трчати, итд.)

---

⁴ „О граматичи“ (2005) су сабрана Халидејева дела у 15 књига која покривају временски распон од скоро четрдесет година (1957-1996), а издао их је Вебстер (Webster, J.J., Continuum: London & New York)

- **ментални** (психолошки процес који се реализује у мозгу, а исказује помоћу глагола мислити, желети, волети, мрзети, итд.)
- **вербални** (процес говорења, вербалног изрицања информација: говорити, рећи, изрећи, подучавати, итд.)
- **релациони** (процес бивања: (он) јесте, постаје, представља, симболизује, итд.)
- **егзистенцијални** (процес постојања: је, сам, доћи, проћи, итд.)
- **бихејвиорални** (процес који се састоји од менталних и материјалних активности: смејати се, сањати, кашљати, итд.)

Текстуална метафункција представља функцију као медијума помоћу којега говорник изражава своју поруку. Она се односи на то како корисници језика кодирају своје поруке у текстове, одређују ток порука и повезују поруке са претходнима и тако одржавају кохезију међу порукама. То се постиже помоћу: *тема* (theme) и *рема* (rheme) делова клаузе, помоћу врсте тема и (не)обележеношћу теме. Тема долази на почетку клаузе и она се комбинује са ремом и тако чини поруку.

„У енглеском, као и у многим другим језицима, клауза је организована као порука тако што један њен део има специјални статус. Један елемент клаузе се назива тема; она се затим комбинује са остатком па тако та два дела заједно конституишу поруку“ (Halliday, 2004:37).

Халидеј говори о две структуре клаузе:

- тематска структура,
- информациона структура.

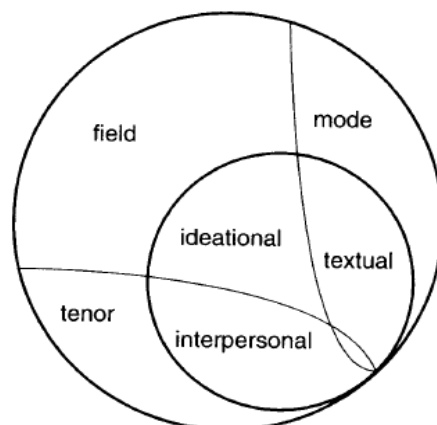
У тематској структури имамо дихотомију тема/рема, где је тема полазна тачка поруке и налази се на првом месту у клаузи. На пример у клаузи: Peter came yesterday, Peter је тема, а остатак клаузе је рема: came yesterday. Тематска структура је усмерена ка говорнику.

У информационој структури постоји дихотомија дато/ново и она се односи на дистинкцију позната/непозната информација. „Ново“ полази од 1. дела: говорника (тема и рема) и „онога о чему говорник жели да каже нешто“ и 2. дела, односно „онога шта о томе говори“ (ново). Први део говорник сматра да је позната информација слушаоцу, а други део даје нову информацију коју говорник жели да саопшти слушаоцу и то је обележје контекста, а не језичког система. За дато (engl. given) нам је

јасно из дискурса на шта се односи у клаузи, а ново (engl. new) је нова информација. Информациона структура је усмерена ка слушаоцу.

Интерперсонална метафункција је метафункција која изражава став (engl. attitude) и вредновање (engl. judgement) говорника. Анализа интерперсоналне метафункције бави се начином (engl. Mood) и модалношћу (engl. Modality). Начин у енглеском језику односи се на два елемента (субјекат и лични глаголски облик предиката – finite) клаузе који детерминишу форму клаузе: да ли је она заповедна, упитна или изјавна. Модалност се односи на оне речи које означавају неопходност, могућност или немогућност, као што су речи: should, probably, maybe, итд. Будући да је интерперсонална метафункција база или основа читаве Теорије вредновања (Appraisal Theory), начин и модалност су такође предмет анализе у студијама које се ослањају на теорију вредновања.

Три метафункције у системској функционалној граматици представљају мост између језика и оног што је ван језика, тј. контекста ситуације (field, tenor, mode). Идеациона метафункција у односу на контекст реализује се на семантичком нивоу као *feild* – област значења, тј оно о чему се говори, врста активности и њен садржај или идеје, док се на лексичко-граматичком нивоу реализује у систему транзитивности. Интерперсонална метафункција реализује се као *tenor* – улоге учесника или актера, њихов статус, као и везе између њих, а на лексичко-граматичком нивоу реализује се у глаголском начину (лични/нелични), модалности и у систему вредновања. Текстуална метафункција на семантичком нивоу реализује се као *mode* – медиј стварања дискурса и подразумева врсту комуникације, тј да ли се ради о писаном или говорном дискурсу, а на лексичко-семантичком реализује се на нивоу тема/рема, идентификације и периодичности. На Слици 3 видимо како се метафункције реализују у друштвеном контексту.

Слика 3. Метафункције у контексту

(извор: Martin & White, 2005:27)

3.6. Контрастивна реторика

3.6.1. Увод

Основни концепт контрастивне реторике увео је Роберт Каплан у свом чланку „Модели културног мишљења у међукултурном образовању“ још давне 1966. године, те се он сматра оснивачем ове дисциплине. Он каже: „Реторика...није универзална.... разликује се од културе до културе, а чак с времена на време и у датој култури.“ (Kaplan, 1966:1)

Дефиниција контрастивне реторике односи се на „изучавање начина на које реторичке структуре матерњег језика могу да утичу на писање на другом (страном)* језику“.⁵ Из ове дефиниције се види да је предмет истраживања био смештен у домен изучавања страних језика, односно писања на нематерњем језику у домену образовања. Контрастивна реторика је имала значајан утицај на наставу страних језика у целом свету управо захваљујући Каплану који је покренуо ту област, а с друге стране је она утицала да се из великог броја радова насталих у свету покрене анализу жанра.

3.6.2. Истраживања у контрастивној реторици

Капланова оригинална теорија је покренула нову област у изучавању страних језика: могућност поређења и контрастирања два језика. У свом чланку Каплан (1966) даље разрађује Ворфову хипотезу да матерњи језик (Л1)⁶ утиче на мишљење човека. Да би доказао своје хипотезе, прегледао је и оцено више од 600 есеја које су писали универзитетски студенти интернационалног порекла у САД. Његова претпоставка да

---

⁵URL: <http://www.grammar.about.com/od/c/g/Contrastive-Rhetoric.htm>. Посећено 21.09.2015.

⁶ Ова скраћеница се користи у лингвистичкој литератури, па ћемо је и ми користити.

L1 утиче на писање на L2⁷ се показала тачном и он је закључио да студенти којима је енглески други језик морају да буду упознати са конвенцијама писања на енглеском језику, јер се оне разликују од конвенција писања на њиховом L1. Он тврди да различити језици имају своје специфичне и културно зависне конвенције и правила писања (Kaplan, 1966).

Пуних тридесет година касније, 1996. изашла је књига о контрастивној реторици Уле Конор (Ulla Connor, 1996) и изазвала велико интересовање доневши нове приступе и методе. Конорова каже:

„Језик и писање су културни феномени. А као директна последица тога јесте да сваки језик има своје јединствене реторичке конвенције. Осим тога, ... лингвистичке и реторичке конвенције првог језика утичу на писање на другом језику.“ (Connor, 1996:5) У основи контрастивне реторике можемо сумирати две главне хипотезе: 1) сваки језик и култура поседују своје јединствене реторичке конвенције и 2) реторичке конвенције студентовог првог језика утичу на писање на енглеском као другом језику.

Конорова тврди да је након четири деценије истраживања и дебата, главни акценат контрастивне анализе померен са структуралних описа ка „когнитивним и друштвено-културним разликама у писању, а не само језичким разликама" (Connor, 1996:18). Она каже да скорашње студије све више имају карактер интердисциплинарности и баве се међујезичким и међукултурним темама користећи теорије и методе сродних дисциплина, као што су: примењена лингвистика, композиција и реторичке студије, антропологија, преводилачке студије и анализа дискурса (Connor, 1996, 1997, 2002, 2003, 2004, 2005).

Конорова сматра да су се те промене и померања десила због унутрашњих и спољашњих сила. Унутрашње силе долазе од критика које су је натерале да своја интересовања помери са традиционалних лингвистичких параметара у анализи и узима у обзир дискурзивне карактеристике, процесе и контексте у писању. Спољашње силе долазе од стране нових развоја у анализи дискурса и промене фокуса истраживања на првом језику.

Најјаче унутрашње критике упутили су Кубота (Kubota, 1992, 1997, 1998, 1999), Кубота и Ленер (Kubota & Lehner 2004, 2005) и Остлер (Ostler, 2001). Они сматрају да контрастивна реторика посматра културну реторику као статичан, егзотичан

---

⁷ Са L2 се обележава други, односно страни језик.

нормативни систем који је одвојен од историјске динамичности и који посматра енглеску реторику као неку врсту канона. Кубота и Ленер тврде:

„Упркос свог јединственог међукултурног фокуса на писане текстове и свог добронамерног труда да олакша учење другог језика, контрастивна реторика је покушавала да конструише статичку хомогеност и аполитичке визије реторичких структура различитих писаних језика“ (Kubota & Lehner, 2004:9).

Критику из угла модерне лингвистичке теорије и перспектива критичке литературе упућује и Ферклаф који каже да језик није историјски фиксиран нити да долази ниоткуда, већ да језик треба разумети као флуидан, динамички и који се конституише према културним, политичким и друштвеним условима. (Fairclough, 1992а, 2001)

Конорова је приказала циљеве, методе и достигнућа истраживања у контрастивној реторици за протеклих четрдесет година и нова достигнућа и правце у контрастивној реторици, коју она назива интеркултурна реторика (Connor, 2004, 2013). Међутим, тај термин се употребљава само у САД, а у осталим земљама није наишао на примену. Конорова тврди:

„Промена дефиниције писане анализе дискурса – од засниваних на тексту ка контекстуално сензитивним – и културе – од статичке ка динамичкој – доприноси промени фокуса интеркултуралног реторичког истраживања, нови термин боље рефлектује динамичку природу овог поља изучавања“ (Connor, 2004:302).

Тиме је она потврдила динамичку природу дискурса и културе и показала потребу за проучавањем повезаности између интелектуалне историје и друштвених структура тих култура.

Спољашње силе су произвеле промене у истраживањима контрастивне реторике, као и нове области у анализи дискурса. Различите аналитичке методе развиле су се у системској функционалној лингвистици, новој реторици, критичкој анализи дискурса, и другим дисциплинама, које се могу користити да би се описао одређени дискурс. Тако, на пример, веома важна је анализа вредновања у системској функционалној лингвистици, која се бави анализом евалуативног језика (Martin, 2000; Martin & White, 2005; White, 2002), као и текстуални аналитички оквир у новој реторици који су увели Бејзерман и Прајор (Bazerman & Prior, 2004). Дошло је до померања у анализи писаних текстова првог језика – писање је интерактивно и друштвено засновано. То значи да писање више није само процес стварања, организације и претварања идеја у текст, већ су сада пресудни и други фактори при

настајању текста, а то су: контекст, ситуација и читаоци којима је текст намењен. Такав начин разматрања шире области омогућава ауторима текстова да узму у обзир друштвено и културно окружење језичке употребе, да би тако могли разумети одређене језичке изборе начињене у њиховом специфичном окружењу. То илуструје Леки који каже:

„Контрастивна реторика може најкорисније да се сматра као .....изучавање разлика и преференција у прагматичким и стратешким изборима које аутори чине као одговор на спољашње захтеве и културне историје“ (Leќi, 1997:244).

Услед деловања унутрашњих и спољних сила дошло је до промене у приступу истраживањима и методама анализе. Те промене су настале услед појаве нових жанрова који имају своје специфичне текстуалне структуре, друштвени контекст је постао веома важан приликом стварања текстова и услед промена у другим дисциплинама и у контрастивној реторици тражио се нови концептуални оквир који би садржавао критичкији приступ од дотадашње контрастивне реторике. Данас постоји неколико оријентација у домену контрастивне реторике у свету. Навешћемо четири најважније области.

3.6.2.1. Контрастивна текст лингвистика

Текст лингвистика изучава лингвистичка средства која омогућавају целовитост у процесу стварања и интерпретације текста: кохезију, кохерентност и дискурсне структуре текста. Контрастивна текст лингвистика изучава, упоређује и контрастира настајање текстова на различитим језицима и у различитим културама.

Постоји неколико студија које су истраживале кохерентност и структуру дискурса у оквиру контрастивне текст лингвистике (видети: Clune, 1987; Connor & Kaplan, 1987; Eggington, 1987; Hinds, 1987, 1990).

У овој области најутицајнији је био рад Хиндса који је показао да аутори који пишу различитим језицима користе различите текстуалне структуре да би постигли кохерентност текста. Поредио је текстове на јапанском, кинеском, таи и корејском језику и дошао до закључка да сви аутори користе квази-индуктиван стил писања који он назива оријентални стил писања. Он тврди да је то стога што је на тим језицима одговорност делегирана читаоцу, док је ситуација сасвим другачија на енглеском

језику где је одговорност на аутору текста. Хиндс тврди да се од читаоца на тим језицима очекује да сами размишљају, разматрају понуђене опсервације и сами доносе закључке. На енглеском језику је ситуација другачија јер је одговорност на аутору да убеди своје читаоце тиме што ће јасно представити идеје које они тада могу разумети. (Hinds, 1987)

3.6.2.2. Културолошке и образовне контрастивне студије

Велики број студија појавио се у Сједињеним Америчким Државама као последица политике мултилингвизма и мултикултурализма од раних осамдесетих година наставивши традицију Капланове контрастивне реторике, а касније Конорове интеркултуралне реторике (видети: Carson, 1992; Purves, 1988). Предмет тих студија је било изучавање писмености на матерњем језику (L1) и њен утицај на писменост на енглеском језику (L2). Карсон (Carson, 1992) је истраживала утицај матерњег језика на учење и писање на енглеском језику кинеских и јапанских говорника. Она је истакла важност утицаја друштвеног контекста (образовни систем) и когнитивних околности које треба имати у виду приликом учења језика.

Карсон каже: „Верује се да стаза која води ка живахном и креативном стилу писања лежи у интернализацији стилова других“ (Carson, 1992:53).

3.6.2.3. ESP и EAP

У оквиру изучавања енглеског језика за специфичне намене или језика струке (ESP) и енглеског за академске намене (EAP)⁸ појавило се веома много радова у целом свету јер је то домен писања на другом језику. Опет је политичка позадина свега тога, зато што је услед глобалне политике и економије енглески заузео место глобалног језика. Изучавају се многи жанрови, као на пример академски истраживачки чланци, истраживачки извештаји, едиторијали, молбе за стипендије, дневне новине, итд.

---

⁸ ESP и EAP смо задржали јер се код нас користе у настави енглеског језика.

3.6.2.4. Нова контрастивна реторика и жанр

Не само што је дошло до експанзије жанра, већ је дошло и до промене у текстуалној анализи која акценат ставља на друштвени контекст у ком текстови настају, што је, видели смо раније, довело и до промена у контрастивној реторици. Текстови су друштвено овисни и сваки текст мора да узме у обзир публику којој је намењен, циљеве које жели да постигне и начин на који то може постићи.

Студије жанра углавном су се бавиле академским и професионалним прозним текстовима, бизнис извештајима, уводницима недељника и дневних новина, разним молбама, научним чланцима и новинским коментарима на различитим језицима и у различитим културама. Навешћемо најважније међу њима: Батијина анализа жанра у професионалном домену (Bhatia, 1993); међукултурна анализа америчких и фламанских молби за посао (Connog et al, 1995); контрастивна студија писања бизнис писама на енглеском, француском и јапанском (Jenkins & Hinds, 1987); контрастивна студија финских и енглеских текстова (Mauranen, 1993); затим више студија уводних чланака на финском и енглеском језику (Tirkkonen-Condit, 1988, 1996; Tirkkonen-Condit & Lieflander-Koistinen, 1989).

У истраживањима контрастивне реторике акценат се ставља на реторичку структуру и она представља есенцијалну компоненту језика. Реторичке структуре се мењају кроз време и простор. Оне су произвољне, али су у исто време и подређене правилима. Такође су друштвено конструисане и преносиве. Реторичке структуре се разликују међу језицима и културама, а те разлике су динамичке и мењају се истовремено како се мења и друштво (Ostler, 2001). Друштвене норме и правила утичу на писање текстова у свим областима. Контрастивна реторика се ту преклапа са друштвеним структурализмом који текстуална значења посматра као динамичке друштвено-когнитивне активности. У новој контрастивној реторици не анализира се само „значење“ текстова, већ је битан начин како се конструише значење у тексту. Базерман и Прајор постављају три питања која могу помоћи у анализи текстова:

- О чему се говори у тексту?
- Како текстови утичу на публику
- Како настају текстови?⁹

---

⁹ Посећено 22.IX2015. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Contrastve_rhetoric

Овај начин анализе употпуњава свеукупну слику текста која је померена од текста ка његовим дубљим структурама које се виде у интертекстуалној анализи, као и скривени односи који су у контексту, а анализирају се контекстуалном анализом.

3.7. Појам и теорије жанра

3.7.1. Увод

У овом раду се истражују сличности и разлике у писању у оквиру жанра политичких недељника Нин и Тајм и заснива се на анализи текстуалних карактеристика ова два жанра, с посебним акцентом на различите микрожанрове, интерперсонална и интертекстуална средства која су одлучујућа за конструкцију жанра у различитим друштвено културним контекстима.

Теорија жанра има своје корене још код старих Грка. Наиме, Грци су веровали да одређене метричке форме одговарају одређеним жанровима. Аристотел је тврдио за „Илијаду“ да није само епска форма, већ у исто време припада и жанру трагедије. У историји, жанр се углавном односио на литерарне текстове све до средине 20. века.

Ралф Коен у свом чланку „Историја и жанр“ каже да: „концепти жанра у теорији и пракси настају, мењају се и губе због историјских разлога...Жанрови су отворене категорије. Пошто су циљеви критичара који оснивају жанрове различити, очигледно је да исти текстови могу да припадају различитим групама жанрова и служе различитим генеричким циљевима“ (Cohen, 1986:204).

Иако је концепт жанра веома дуго у употреби, највише се развијао у последњих неколико деценија. Најопширнија подела жанра односи се на фикцијске и нефикцијске жанрове, а наш рад је у сфери нефикцијског жанра.

У литератури се често цитира тврдња Цима Мартина: „Жанрови представљају начин како се ствари завршавају када користимо језик да бисмо то постигли“ (Martin, 1985:250).

Теорија жанра припада општој критичкој теорији у неколико дисциплина: књижевној или уметничкој, лингвистичкој и реторичкој. Лингвистичким студијама жанра бави се системска функционална лингвистика, позната још под називом Сиднејска школа анализе жанра. Она посматра језичке структуре као интегрални део

друштвеног контекста и функција текста. Енглески језик за посебне намене (English for Specific Purposes) или ESP¹⁰ бави се изучавањем педагошких примена жанра, а нарочито како жанр може да помогне студентима у савладавању енглеског језика на академском нивоу.

Реторичке студије жанра (Rhetorical Genre Studies) или скраћено RGS¹¹, изучавају жанр као друштвену активност (eng. social action), а зачетником ове дисциплине сматра се Каролин Милер са чланком: „Жанр као друштвена активност“ (Miller, 1984).

3.7.2. Жанр и дискурс

Постоји много врста жанрова, па тако и разних дефиниција жанра, зависно од области, односно научне дисциплине у којој се дефинише. Ми ћемо ближе објаснити горе поменуте три дисциплине из области примењене лингвистике.

Прву и најутуцајнију дефиницију жанра из области нове реторике дефинише Каролин Милер (Miller, 1984/1994). Она каже да се жанр као реторичка активност заснива на понављајућим ситуацијама и да је то отворена категорија заснована на реторичкој пракси, а не затворена која се заснива само на структури, супстанци или циљу. Студије жанра из угла нове реторике мање пажње посвећују својствима текста, а више односима између текста и контекста, користећи се етнографским истраживањима и методама студије случаја.

Другу дефиницију жанра из угла системске функционалне лингвистике дао је Мартин који каже да је жанр „фазна, циљно оријентисана и сврсисходна друштвена активност у којој људи учествују као чланови своје културе“ (Martin, 1984:25).

Трећу дефиницију је предложио Свејлз (Swales, 1990) из угла проучавања енглеског језика за посебне намене (ESP). Он дефинише жанр као класу комуникативних догађаја који имају заједничке комуникативне циљеве. Ти циљеви су препознатљиви члановима професионалних или академских заједница у којима се жанр користи. Свејлзова дефиниција је имала велики утицај на радове из области ESP анализе жанра. Ова три приступа анализи жанра имају много тога заједничког, иако су из различитих перспектива и теоријских полазних основа.

---

¹⁰ ESP је одомаћена скраћеница у нашој литератури изучавања/предавања енглеског језика, па је и ми користимо у даљем тексту.

¹¹ RGS се користи у реторичкој литератури на енглеском језику.

Батија (Bhatia, 2004) се бави истраживањима у области анализе жанра и изнео је укратко заједничке принципе изучавања жанра.

1. Жанрови представљају препознатљиве комуникативне догађаје које карактеришу групе комуникативних циљева идентификованих од стране професионалних или академских заједница у којима се они редовно појављују.
2. Жанрови су веома структурирани и конвенционализовани конструкти.
3. Угледни чланови одређене професионалне заједнице имаће више знања и разумевања за употребу и експлоатацију жанра од оних који су нови чланови или аутсајдери.
4. Експерти усвојим дисциплинама и професионалним заједницама често користе генеричка средства да изразе не само „приватне“, већ и организационе намере у оквиру конструката друштвено признатих комуникативних циљева.
5. Жанрови су изрази дисциплинарних и организационих култура, и у том смислу они се фокусирају на друштвене активности које су садржане у самој дисциплини, професионалним или неким другим институционалним праксама.
6. Жанрови свих дисциплина и професија поседују свој сопствени интегритет који се веома често идентификује у односу на комбинацију текстуалних, дискурзивних и контекстуалних фактора (Bhatia, 2004:23).

Сумирајући ове принципе, Батија даје четврту дефиницију жанра: „Жанр се превасходно односи на језичку употребу у конвенционализованој комуникативној средини и њоме се изражава специфичан сет комуникативних циљева одређене дисциплине или социјалне институције, која опет омогућава стабилне структурне форме постављајући ограничења при употреби лексико-граматичких, као и дискурсивних средстава“ (Bhatia, 2004:23).

Ова Батијина дефиниција је релевантна за наш рад у том смислу што коментари недељника (оба њузмагазина) представљају жанр који је реализован у конвенционализованој комуникативној средини (новинске куће) с циљем да се коментарима изразе специфични комуникативни циљеви.

Конорова примећује да се све више пажње посвећује анализи жанра у контрастивним реторичким истраживањима (Connor, 2004:293). У тим истраживањима акценат је на типичним текстуалним или структурним анализама – генеричким структурним и реторичким функционалним анализама. Међутим, Мартин сматра да то није довољно да би се добила укупна слика жанра и да би се разумело како аутори

користе различите језике да би „постигли циљеве... на културно специфичан начин“ (Martin, 1984:24).

Контекстуална анализа сугерише да се генеричка значења конструишу између и међу текстовима и у писаном тексту и у говору. Из угла контекстуалне анализе Девитова даје пету дефиницију жанра и у њој се каже: „жанр је реторички и динамички, он интегрише форму и садржај, производ и процес, индивидуу и друштво“ (Dewitt, 2004:6).

Главна поставка теорије жанра да је жанр „друштвена активност“ примењена је у овом раду у смислу да текстови у политичким магацинима представљају друштвену активност у два различита друштвено-политичка, језичка и културна контекста, а све их везују догађаји који су се дешавали на Косову и Метохији у периоду од 2000-2013. године. Ми жанр пре свега схватамо као дескриптивно и аналитичко средство. Међутим, поред организационих структура и функција, нас интересује и контекстуална перспектива анализе која се бави анализом процеса у којима су текстови настајали. Анализа жанра за предмет изучавања има лингвистичко понашање смештено у институционално академско или професионално окружење – у нашем случају су то текстови разних аутора.

За концептуализацију жанра у овом раду најважније је утврдити како се жанр може анализирати и описати користећи различите лингвистичке и нелингвистичке технике које су се развијале у различитим школама анализе жанра. Да бисмо анализирали текстове недељника, ми смо узели у разматрање три најважнија теоријска правца и њихове аналитичке технике које се међусобно разликују: нове реторичке студије жанра, системска функционална лингвистика и ESP и они чине теоријски оквир рада.

3.7.3. Нове реторичке жанр студије (NRGS)¹²

Аутори нових жанр-студија сматрају да жанр произлази из понављајућих друштвених активности у рекурентним ситуацијама што има за последицу појаве регуларности у форми и садржају (Bazerman, 1984, 1988, 1997; Dewitt, 2004; Miller, 1984/1994, 1994). Предмет нових реторичких студија јесу нелитерарни текстови.

---

¹² NRGS је одомаћена скраћеница у новим реторичким студијама, али се код нас ретко користи.

Аутори полазе од раније прихваћених концепата жанра који укључују схватање жанра као „типа“ или „врсте“ дискурса који карактеришу сличности садржаја и форме и проширују их тако што регуларности у типовима дискурса повезују са ширим друштвеним и културним разумевањем употребе језика.

Есеј Каролин Милер „Жанр као друштвена активност“ из 1984. године сматра се зачетком нове жанр теорије. Милерова износи пет карактеристика жанра које су заједничке писаним текстовима.

1. Нова реторика посматра жанр као „конвенционалну категорију дискурса која се увелико заснива на типизацији реторичке активности“ (Miller, 1994:37). То је облик друштвене активности, што значи да се жанр посматра као често понављана друштвена активност од стране индивидуалног друштвеног актера или групе актера да би остварили своје реторичке циљеве.
2. Пошто је жанр значењска активност, он може да се интерпретира помоћу правила и до одређеног степена жанр је зависан од правила.
3. Жанр се разликује од форме. Милерова каже да је форма уопштенији термин од жанра: „Жанр је форма само на једном одређеном нивоу који је спајање нижих нивоа форми и карактеристичне супстанце“ (Miller, 1994:37).
4. Жанрови служе као рекурентни образац језичке употребе и помажу у конституисању културе. То имплицира да жанрови не само што представљају део одређене културе, већ они на изванредан начин обликују културу.
5. „Жанр је реторичко средство за посредовање између приватних намера и друштвене условљености“ (Miller, 1994:37). То значи да је жанр медијациона сила између индивидуе и друштва. Изучавајући жанрове можемо да објаснимо друштвене процесе у којима су текстови индивидуалних аутора били под утицајем или посредовани од стране контекстуалних фактора.

Милерова се залаже за отворени приступ класификације жанра који се заснива на реторичкој пракси, што је у супротности са студијама жанра које се више усредсређују на структуру, садржај и циљ жанра. Она предлаже неку врсту етнометодолошког приступа у проучавању жанра. То је приступ који „покушава да објасни знање проистекло из праксе“ (Miller, 1994:27).

Да бисмо разумели како је жанр настао и како функционише, треба да узмемо у обзир и интерпретације жанра и ситуације. У чланку „Реторичка заједница: културна основа жанра“, Милерова објашњава појам жанра као „културног артефакта“. Она

тврди да су жанрови носиоци „знања у естетици, економији, политици, религијским веровањима и у свим разноврсним димензијама онога што подразумевамо под људском културом“ (Miller, 1994:69). Да бисмо потпуно разумели жанрове, треба да разумемо културу из које они долазе. Милерова даље тврди да „друштвена активност, била она симболична или не, може да се објасни само контекстом ситуације и помоћу мотива“ (Miller, 1994:24). Средишње место у њеној теорији жанра заузима појам активности, а затим појмови ситуације и мотива. Активност укључује ситуацију и мотив који су друштвено конструисани. Она посматра жанрове као друштвене активности које су посредоване од стране ситуације (нека спољна сила) и мотива (нека унутрашња сила).

Користећи теорију Милерове истраживачи могу да анализирају текстове и њихове заједничке формалне карактеристике, али и да узму у обзир да форме које се понављају имају когнитивне последице код корисника, односно читаоца. Њена теорија је примењива на анализе из угла текстуалне, когнитивне и контекстуалне или реторичке перспективе.

3.7.4. Системске функционалне жанр студије¹³

Последњих деценија студије жанра заузимају значајно место у целом свету. Наша анализа се заснива на теорији системске функционалне лингвистике која у области жанра даје свој највећи допринос у анализи микрожанрова и макрожанрова. У микрожанрове спадају извештаји, описи, аргументи, процедуре, објашњења и они су део већих, комплекснијих текстова или макрожанрова, као што су: новински коментари, вести, научни извештаји, различити жанрови у области образовања (Cristie, 2000; Martin, 1997).

Мартин и Роуз (Martin & Rose, 2003) су развили пет кључних система помоћу којих је могуће детаљно истраживати и описивати текстове. То су:

1. **Идеација (Ideation)** је област или поље дискурса (field of discourse).

„Идеација је фокусирана на садржај дискурса: какве активности се предузимају и како су учесници у тим активностима описани, како су класификовани и од чега се састоје. Идеација објашњава како је наше искуство „реалности“ –

---

¹³ SFGS – Systemic Functional Genre Studies

материјалне и симболичке реалности – конструисано у дискурсу“ (Martin & Rose, 2003:66).

2. **Вредновање (Appraisal)** – је систем међуперсоналног значења које се односи на улоге учесника (tenor of register).

“Вредновање се односи на евалуацију – врсту ставова у тексту, јачина исказаних осећања и начина на које су вредности приписиване изворима и како су читаоци усмеравани“ (Martin & Rose, 2003:66).

Аутори се користе ресурсима вредновања да прикажу друштвене односе учесника, односно да покажу како се постављају према појавама и људима који учествују у дискурсу. О вредновању ћемо више говорити у поглављу 3.8. у коме је изложена теорија вредновања.

3. **Конјункција (Conjunction)** –је део семантичког система дискурса где се поред основних речи које везују делове дискурса (везници) јављају и друге речи које доприносе кохерентности текста, као нпр. even, still,yet, also, itd.

„Конјункција се односи на међуконекције између процеса – додавање, поређење, низање или објашњавање тих процеса“ (Martin & Rose, 2003:110).

Идеација је систем помоћу којег представљамо искуство, а конјункција је систем који повезује та искуства заједно и тиме чини да је текст кохерентан. Конјункција се односи на медиј регистра (mode of register) и текстуалну метафункцију језичке употребе.

4. **Идентификација (Identification)** – Мартин и Роуз тврде:

„Идентификација се бави праћењем учесника – увођењем људи и ствари у дискурс и праћењем откада су поменути. То су текстуални ресурси који показују како дискурс има смисао за читаоца уколико се следе идентитети“ (Martin & Rose, 2003:145).

Ови аутори тврде да уколико пратимо учествовање актера у дискурсу (били они људи, појаве или догађаји) ми тако остварујемо смисао текста. Када у енглеском језику некога први пут помињемо у тексту, ми га уствари „представљамо“, а то чинимо користећи „a“, „some“, или не стављамо ништа испред идентитета који уводимо (на пример, ако је властито име у питању). Праћење идентитета се још назива и „претпостављање“, а то се постиже употребом заменица, личних заменица, одређеног

члана „the“, итд. Ми смо урадили анализу идентификације учесника на нивоу текстуалне анализе.¹⁴

5. **Периодичност (Periodicity)** – је последњи од пет концепата Мартиновог и Роузовог теоријског оквира за анализу дискурса.

„Периодичност се односи на проток информација – начин на који се значење „пакује“ да бисмо га лакше разумели“ (Martin & Rose, 2003:175).

Најважнија техника за анализу периодичности јесте да одредимо – идентификујемо шта је „тема“, а шта „ново“ у тексту на различитим нивоима. На нивоу клаузе, тема нам говори „о чему ће бити речи“, док „ново“ се односи на оно што је нова информација о ономе што је поменуто у „теми“ и може да се представи као „ово имам да кажем о томе“. Ова анализа нам даје смер кретања информације. Она обухвата регуларност тока информација у тексту.

Мартин тврди да: „Резултат ових преформулација јесте семантички стратум текстуално оријентисаних ресурса који су посвећени анализи кохезионих односа као што је структура дискурса“ (Martin, 2002:55).

Табела 1. приказује како Мартин текстуалне ресурсе (или системе) повезује са метафункцијама.

Табела 1. Текстуални системи и њихова метафункцијска значења по Мартину

Систем	Метафункцијско значење
Идеација	Искуствено значење
Вредновање	Интерперсонално значење
Конјункција	Супкомпонента идеационе метафункције
Идентификација	Текстуално значење
Периодичност	Текстуално значење

(извор: Martin, 2002:55)

¹⁴ Видети шире у поглављу 6.

У системској функционалној лингвистици друштвени контекст је изражен регистром и жанром (и пре читања одређеног жанра, нпр. уводника у политичком магазину – ми већ унапред знамо много података о тексту). Халидеј (1978) тврди да постоји природни однос између организације језика и организације друштвеног контекста, а заснива се на поменутиим значењима. Интерперсонално значење се односи на „приказивање“ друштвених односа (друштвена реалност) или „*tenor*“, идеационо значење се односи на конструисање институционалних активности (натурализована реалност) или „*field*“, а текстуално значење се односи на проток информација кроз медијуме (семиотичка реалност) или „*mode*“.

3.7.5. Жанр у ESP студијама

3.7.5.1. Увод

Још шездесетих година прошлог века појавиле су се компаративне и контрастивне студије у области језика струке (ESP). Како их је било све више у Великој Британији, Европи и Америци, тако се дошло до закључка да су те студије иницирале појаву анализе жанра (Swales, 1981) која је данас веома распрострањена у примењеној лингвистици, новим реторичким студијама, системској функционалној лингвистици, и др. Исто тако је теорија вредновња (Martin, 2000, 2003, 2005) настала из анализе жанра педагошких радова у оквиру Сиднејске школе, као и Базерманова теорија интертекстуалности у Америци (Bazerman, 2004).

Будући да се наш рад представља анализу жанра политичких недељника Нин и Тајм која се заснива на неколико уско повезаних и испреплетених теорија (а ESP је једна од њих) укратко ћемо се осврнути на настанак жанра из радова ESP¹⁵.

---

¹⁵ ESP је област нашег научног и професионалног интересовања где видимо примену овог рада у настави енглеског језика студентима новинарства.

3.7.5.2. Настанак, утицај и перспективе

Анализа жанра развила се у окриљу језика струке где се велики број радова бавио анализом текста, односно дискурса. Анализа жанра је приступ проучавању везе између комуникативних функција различитих жанрова и лингвистичких експонената тих функција. Оснивач и главни представник анализе жанра је Свејлз који сматра да је ESP теорија веома значајна (Swales, 1985:132). Он се бавио анализом структуре дискурса и лингвистичким својствима уводника научних чланака. Истраживања из области ESP се примењују непосредно у настави и наставним материјалима. Из угла ESP жанр анализе структура дискурса се обично описује помоћу фаза, а веома важну улогу има комуникативни циљ.

Својом књигом „Анализа жанра: енглески у академском и истраживачком окружењу“ (1990) Свејлз је утемељио теоријски и методолошки концепт анализе жанра у оквиру ESP истраживања и наставе. Фокус ESP жанр студија у последњих двадесет и више година углавном се заснива на комуникативним циљевима, контексту и динамичкој, интертекстуалној природи жанра. У том периоду настао је велики број студија широм света. Оне су чиниле везу између анализа текста и дискурса и потреба ESP.

ESP жанр приступ се сматра везом између системских функционалних жанр студија и нових реторичких жанр студија. ESP и SFL имају додирних тачака: заједничко им је основно схватање да су лингвистичке одлике повезане са дрштвеним контекстом и функцијама. Оба приступа су настала из педагошких студија.

ESP жанр приступ има сличности и са новим реторичким жанр студијама. Док ESP жанр теоретичари жанр схватају као комуникативно средство смештено у друштвени контекст, NRGS схватају жанр као социолошки концепт који је исказан текстом и друштвеним начинима знања, постојања и интеракције у одређеном контексту. Акценат ESP студија је на објашњавању конвенција жанра (схематских и лексикограматичких) у одређеном друштвеном контексту, где се тај контекст употребљава да би се разумели текстови и комуникацијски циљеви. А у NRGS текстови се употребљавају да би се изучавао контекст и друштвене акције, односно како текстови посредују симболичке активности у одређеној ситуацији.

Батија (1993) је засновао своје изучавање жанра на Свејлзовим анализама жанра, али је отишао и даље, спајајући језичке структуре са социокогнитивним и културним претпоставкама. У својој књизи „Светови писаног дискурса: из угла

жанра“ (2004) он је померио фокус жанр студија са претежно педагошке димензије на изучавање жанрова у њиховим професионалном и институционалном окружењу, односно фокус је пребацио у стварни свет писаног дискурса. Батија посматра жанрове у њиховој свеукупној комплексности: вертикално као супержанрове и поджанрове, и хоризонтално као групе жанрова и њихове међусобне односе, као и њихове односе у оквиру контекста. Он се залаже за мултидимензионални приступ анализи академског, професионалног и институционалног дискурса, а то се може остварити помоћу разних дискурзивних и вандискурзивних техника које пружају нове перспективе и схватања начина на који је стварни свет писаног дискурса представљен у генеричкој структури текстова (Bahtia, 2004).

Батијин мултидимензионални приступ употпуњава наш теоријски оквир на три начина. Најпре, његова дефиниција жанра (види у одељку 2.7.2.) смешта дискурс у конвенционализовано комуникативно окружење; затим, пружа јасну везу између дискурса у реалном свету и у свету примене (разликује реално од идеалног), и исто тако, пружа оквир за истраживања жанра помоћу текстуалних, социокогнитивних и друштвених фактора. Такав оквир омогућава да се примене различите аналитичке перспективе у анализи истих група текстова: текстуалне перспективе (жанр је израз дискурзивних пракси одређене заједнице), социокогнитивне и друштвено-критичке перспективе (историјски и структурно засноване чињенице које утичу на конструисање и интерпретацију од стране аутора те области да би постигли своје типичне циљеве) наглашавајући интертекстуалност и интердискурзивност да би се ишло даље од лексикограматичких и реторичких ресурса ка употреби текста у контекстима реалног живота и његовог реторичког функционисања.

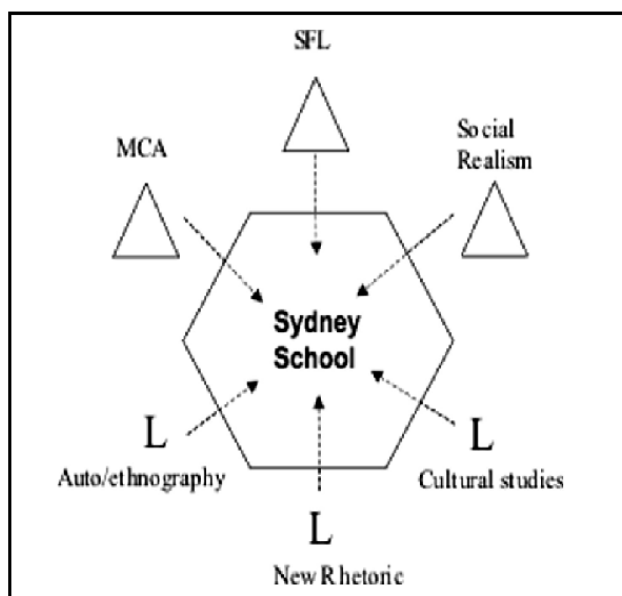
3.8. Теорија вредновања – Appraisal Theory

3.8.1. Увод

Једна од најутицајнијих теорија у последњих двадесетак и више година је свакако теорија вредновања. Готово да нема области у истраживањима а да се не користи барем неки део од сложеног система вредновања: од научних истраживања у

новинарству, образовању (ESP), лингвистичким, социолошким, економским, информационом, и другим студијама.

Први зачетник је Халидејев сарадник Џим Мартин (Jim Martin)¹⁶. Он је Канађанин који је после студија у Торонту отишао у Аустралију где је заједно са Питером Вајтом основао теорију вредновања. Сви сарадници окупљени око професора Халидеја и Мартина чине групу која се назива „Сиднејска школа“ у којој професори и данас тесно сарађују и врше утицај на истраживања у целом свету. Сиднејска школа припада примењеној лингвистици, односно образовној лингвистици (Educational Linguistics) и представља јединствену школу у свету. Схема 1 показује научна интересовања у оквиру Сиднејске школе.

Схема 1. Научне дисциплине које делују у оквиру Сиднејске школе

(извор: Martin, 2014:20)

3.8.2. Мартинове и Вајтове теоријске поставке

¹⁶ Мартин је најпре у Торонту под утицајем професора Грегорија (Gregory), Рајха (Peter Reich) и Глисона (Gleason) (и нама су ова два професора предавала на постдипломским студијама у Торонту) заинтересовао се за дискурс, а у Есексу (UK) је упознао професора Халидеја који је највише утицао на њега те је он 1977. отишао за њим у Сиднеј да ради на Катедри за лингвистику коју је Халидеј кратко пре тога основао. Овде видимо како је интересантан Мартинов пут, баш као и Халидејев, који се стално преплиће са именима професора који су вршили утицај на њега.

Теорија вредновања (или систем вредновања или теоријски оквир вредновања, како се негде помиње) је самостална теорија. Међутим, она је настала под окриљем системске функционалне лингвистике и неодвојива је од ње. СФЛ пружа теоријску основу за теорију вредновања, односно њена интерперсонална метафункција. Оснивачи ове теорије Мартин и Вајт кажу: „Као што се види, наш модел евалуације је еволуирао из општег теоријског оквира СФЛ“ (Martin & White, 2005:7).

Они директно лоцирају своју теорију у СФЛ: „.....ми можемо да лоцирамо appraisal као интерперсонални систем на семантичком нивоу дискурса“ (Martin & White, 2005:33).

Мартин и Вајт су развили систем који омогућава исцрпне лингвистичке анализе текста из перспективе евалуативних средстава. Теорија вредновања односи се на то:

- а) како аутори текстова конструишу свој ауторски идентитет,
- б) како се аутори слажу/не слажу са стварним или потенцијалним респондентима,
- в) како аутори конструишу идеалну публику за своје текстове (Martin & White, 2005).

Теорија вредновања је настала из пројекта “Write It Right”¹⁷ рађеног на Универзитету у Сиднеју 1994. године под вођством професора Мартина. Системска функционална лингвистика показала се недовољном у детаљнијој интерперсоналној анализи, а нарочито у области савременог медијског извештавања у којој је Вајт развио даље модел интерперсоналности у својој докторској дисертацији (White, 1998).

Најважнији радови из теорије вредновања хронолошким редом су следећи: Ајдема (Iedema et all, 1994); Мартин (1995а и b); Кристи и Мартин (Christie & Martin, 1997); Мартин (1997); Вајт (White, 1998); Мартин (2000); Кофин (Coffin, 2000); Вајт (2000); специјално издање часописа Текст (Text, 2003); Мартин и Роуз (2003/2007); Мартин и Вајт (2005).

Теорија вредновања се данас проширила и ван Сиднеја у Аустралији. На Универзитету у Бирмингему група истраживача је посвећена истраживању језика евалуације и става, а све је више истраживања широм света.

Термин „вредновање“ (appraisal) је увео Мартин. Овиме се означавају све евалуативне употребе језика – од оних помоћу којих аутори заузимају одређене вредносне позиције или ставове до оних помоћу којих аутори те ставове преносе или размењују (negotiate) са стварним или потенцијалним респондентима. Формирање

---

¹⁷ „Пиши тачно“.

става непосредно долази од ауторовог личног става који може бити изражен експлицитно или имплицитно. У исто време не само што комуницира ауторов став, већ исто тако сврстава читаоца/слушаоца у заједницу која је: „дијалошки уперена ка сврставању адресаната у заједницу заједничких вредности и веровања“ (Martin & White, 2005:95).

На пример, аутор често не износи отворено своју позицију, али истраживач или аналитичар могу помоћу анализе језика евалуације који је аутор употребио да схвате његов став. Примена теорије вредновања може да да богате резултате истраживања у сфери новинарства будући да отворен став или „суд“ није пожељан. Исто тако, помоћу теорије вредновања можемо да схватимо да дискурс никада није потпуно лишен ауторовог става.

3.8.3. Анализа вредновања

Мартин (2000) је проширио теоријски и дескриптивни оквир системске функционалне лингвистике. Његовим радом СФЛ је еволуирала и он то илуструје на следећи начин: семантика дискурса се сада проучава као део стратификоване равни садржаја, жанр као део стратификоване равни контекста и вредновање као дискурсни семантички оквир за анализу осећања. Он себе назива аналитичарем дискурса који је одувек тражио да се анализа структуре текста помери са клаузе на текст, односно дискурс је посматрао као трећи стратум (ослањајући се на Глисона), а касније га назвао семантика дискурса. Концепт семантике дискурса омогућио је даљу анализу структуре дискурса.

Појам „вредновање“ – евалуативна употреба језика – има три функције:

1. позиционирање става (Attitudinal positioning)
2. дијалошко позиционирање (Dialogistic positioning)
3. интертекстуално позиционирање (Intertextual positioning)

Позиционирање става: аутори се баве „хваљењем“ или „куђењем“ и износе своју позитивну или негативну оцену људи, ствари, места, догађаја или стања ствари. То се види на примеру коментара из дневних новина који стају у одбрану понашања једног учесника у ТВ ријалити програму Велики брат који се приказивао у Великој Британији 2000. године.

„No doubt the men want to sleep with her but they also respect, like and trust her. She is upfront and gutsy. If Mel were a man, I'd have a crush on her... I would adore her as a friend.“¹⁸

Подвучене речи и клаузе су елементи вредновања.

Дијалогско позиционирање: комуникација у говорној или писаној форми екстернализује наше унутрашње мисли и пружа информације које ми прослеђујемо онима који их немају. Али та комуникација увек укључује и елементе који су постојали пре, као и оне који имају улогу антиципатора.

Интертекстуално позиционирање: настаје када истражујемо употребу језика којим аутори заузимају евалуативне позиције према ставовима других аутора које су они изнели у свом тексту (или су цитирали или парафразирали те ауторе). Интертекстуално позиционирање је у ствари подврста дијалогског позиционирања.

Теоријски оквир „вредновања“ заснива се на концепту става: ова теорија покушава да разоткрије став аутора и начин на који текстови кореспондирају са ставовима потенцијалних или стварних читаоца/слушаоца. Теоријски оквир има сложен систем ресурса који је оријентисан ка лексичко-граматичким средствима.

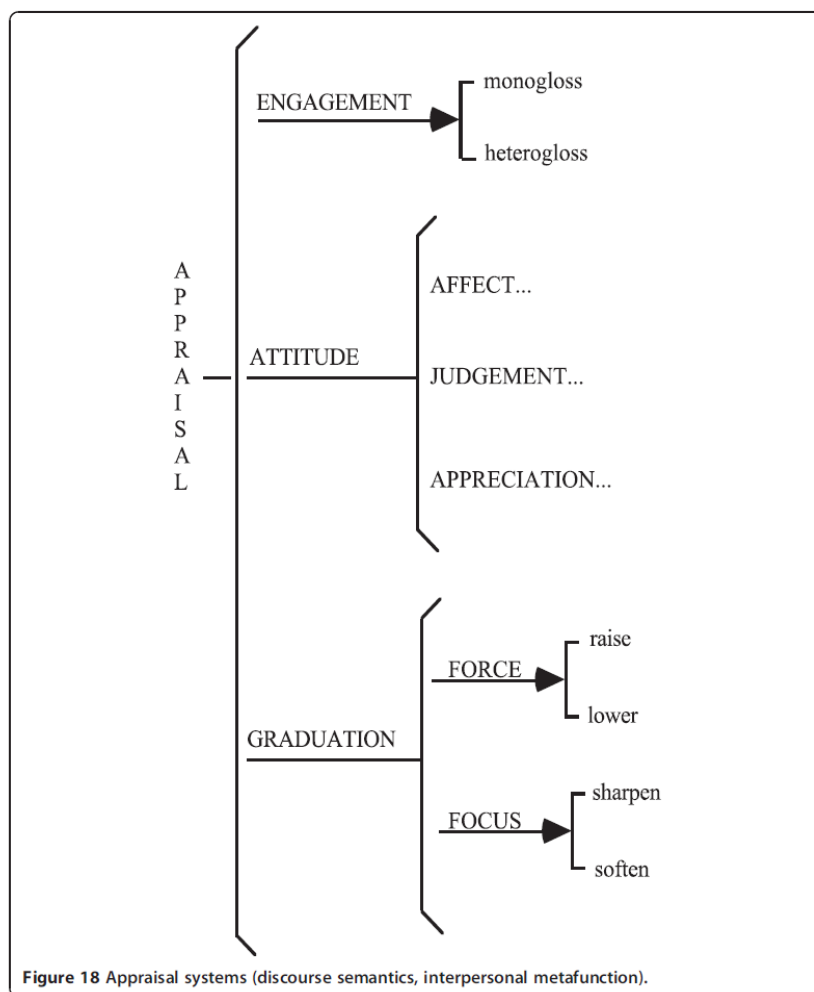
„Вредновање је вероватно најближе концепту става“ (Martin & White, 2005:92), који умногоме зависи од идеје да „кадгод говорници/писци кажу нешто, они кодирају своје гледиште у тај исказ“ .

Концепт „вредновања“ има сложену структуру која омогућава анализу и најмање експресије става. Преглед тог сложеног система видимо у следећој схеми.

---

¹⁸ <http://www.grammatics.com/Appraisal/AppraisalGuide/Framed/Frame.htm> - посећено 15.07.2015.

**Схема 2. Сложени апрејзал систем према Матину Вајту
(извор: Martin & White, 2005)**

Као што се види на схеми у теорији вредновања евалуативни ресурси *апрејзал*¹⁹ се деле на три широка семантичка домена:

1. **Став (Attitude)**
2. **Ангажман (Engagement)**
3. **Градација (Graduation)**

Став - представљају вредности помоћу којих аутор преноси судове и повезује емоционалне/афектуалне одговоре са учесницима и процесима. На пример: а good man, irresponsible act, etc.

¹⁹ Апрејзал се овде употребљава аналогијом према терминима апрецијација, негоцијација, ангажман и градација, а које постоје у Великом речнику страних речи и израза (Клајн & Шипка, 2007).

„Став се односи на наша осећања, укључујући емоционалне реакције, процене понашања и евалуацију ствари“ (Martin & White, 2005:35).

Став се дели на три региона осећања:

- **Афект (Affect)**
- **Процена (Judgement)**
- **Апрецијација (Appreciation)**

Афект представља лингвистички ресурс за означавање позитивних и негативних осећања. То је емоционална евалуација: да ли је говорник срећан, тужан, заинтересован, незаинтересован, итд. На пример: happy, sad, positive, nasty, shining with joy, love, like, confident, etc. Ова анализа укључује и све емоције које су у тексту, а не само ауторове. Наводимо неколико примера.

- That makes me happy.²⁰
- This building bores me.²¹
- Mary was unhappy.²²
- Mary's heart had been sealed off.²³
- The Prime Minister has been shocked by the policy which caused outrage among countryside groups.²⁴

Процена је етичка евалуација људског понашања. Лингвистичка средства показују или изражавају говорникову позицију према нечијем понашању: да ли га одобрава, осуђује, цени, не цени, критикује, итд. Према томе, то су ресурси за исказивање моралних и правних норми: да ли је нешто добро, лоше, етички/неетички, одговорно, итд. На пример:

- Sport is supposed to teach honour, fair play, teamwork, leadership and social skills.²⁵
- We see corrupt politicians everywhere.²⁶
- I have been listening to the two men who are heroes.²⁷
- She acted stupidly.²⁸

---

²⁰ То ме чини срећним.

²¹ Досадна ми је ова зграда.

²² Мери је била несрећна.

²³ Мерино срце је било затворено.

²⁴ Премијер је био шокиран политиком која је проузроковала бес међу сеоским групама.

²⁵ Предпоставља се да спорт поспешује част, ферплеј, тимски рад, вођство и друштвене вештине.

²⁶ Свуда видимо корумпиране политичаре.

²⁷ Слушам два човека хероја.

Апрецијација је естетско вредновање ствари, процеса или стања ствари. Процена вреднује људско понашање, а апрецијација вреднује самог човека, његов изглед: да ли је неко леп, атрактиван, ружан, итд.

Док афекат конструише емоције које неко осећа, апрецијација приписује објектима моћ да произведу таква осећања.

- It is an extremely boring building. (Appr.) - I find this building boring. (Affect) ²⁹
- A depressing sight met our eyes. (Appr.) - She depresses me. (Affect) ³⁰
- A stunning woman entered the room. (Appr.) - I was stunned by the scene. (Affect) ³¹
- A sad song was heard from the player. (Appr.) - (A sad man... (Affect). ³²

Док процена и апрецијација говоре о *квалитету* ентитета или понашању – друштвени квалитети и естетски квалитети - афекат говори о нечијој *реакцији* на ствари, понашање или догађаје.

„**Ангажман** је усмерен ка идентификовању одређеног дијалогског позиционирања повезаног са датим значењима и ка објашњавању о чему је реч када је једно значење употребљено уместо другог“ (Martin & White,2005:97).

Ту се анализира учествовање других гласова и снага подршке аутора изјавама других. На пример: He claims/states/informs us, etc.

Он се дели на два дистинктивна ресурса:

а) **моноглосија (Monoglossia)**

б) **хетероглосија (Heteroglossia)**

Моноглосија је када нема никакве референце на друга гледишта; то су голе тврдње. На пример:

- The sky is blue. ³³
- The Earth goes round the sun. ³⁴
- The banks have been greedy. ³⁵

Хетероглосија је када постоје референце према другим гледиштима. На пример:

- In my view the banks have been greedy. ³⁶

---

²⁸ Понашала се непримерено.

²⁹ Ово је ужасно досадна зграда. - Сматрам да је ова зграда досадна.

³⁰ Угледали смо депресиван приказ. – Она ме растужује.

³¹ Предивна жена је ушла у собу. – Био сам шокиран сценом.

³² Тужна песма се чула са уређаја. - Тужан човек...

³³ Небо је плаво.

³⁴ Земља се окреће око Сунца.

³⁵ Банке су похлепне.

- Everyone knows the banks are greedy.³⁷
- There is an argument though that the banks have been greedy.³⁸
- There can be no denying the banks have been greedy. (Martin & White, 2005:100)³⁹

Градација је, у ствари, анализирање степена нечијих исказа према јачини и снази. То је прилагођавање степена евалуације: колико је јако или слабо неко осећање.

На пример: A very good man; I was reasonably happy, etc.

„Градација се односи на појаве градирања где су осећања појачана а категорије замагљене“ (Martin & White, 2005:35).

Лексикограматички ресурси помоћу којих се градација реализује укључују интензивирање, компарацију, суперлативе, понављање и различите графолошке и фонолошке одлике (нпр: *loathe* for *really dislike*). Дели се на две категорије:

а) **Снага (Force)**

б) **Фокус (Focus)**

Снагу представљају вредности које говорници користе за градацију степена евалуације, и ту Мартин и Вајт наводе два подстепенa:

а) **Повишен (Raise)** – eg. better, best, very, completely, yes!, и

б) **Снижен (Lower)** - eg. a little, a bit, slightly, somewhat, least bit, etc.

Фокус су ресурси који се, у ствари, користе у неградирајућем контексту где „имају ефекат прилагођавања снаге граница између категорија, конструишући главне и периферне врсте ствари“ (Martin & White, 2005:37). И он се даље дели на два подтипа:

а) **Пооштрен (Sharpen)** – eg. aword-winning, all alone, true friend, pure gold, etc.) и

б) **Ублажен (Soften)** – eg. sort of, kind of, somewhat like, about 60 years old, etc.).

Фокус се реализује помоћу семантичких категорија и помоћу изоштравања или ублажавања семантичког фокуса.

У нашем раду ми се ослањамо на Мартинову дефиницију жанра (видети у 3.6.2.) као друштвеног процеса (новински чланци су део друштвеног процеса и писани су за комуникацију са читаоцима); затим жанр је фазног карактера (текстови настају у неколико фаза да би се остварила намера аутора текста) и оријентисан је ка циљу (сваки текст има свој циљ који треба да постигне код читалаца).

Прва апстракција модела СФЛ полази од метафункција које је увео Халидеј: три метафункције које истовремено постоје у језику (идеациона, текстуална и

³⁶ По мом мишљењу банке су похлепне.

³⁷ Сви знају да су банке похлепне.

³⁸ Тврди се да су банке похлепне.

³⁹ Не може се порећи да су банке похлепне.

интерперсонална). Халидејева апстракција је била усмерена ка интеракцији у оквиру интерперсоналног значења, а не ка осећањима као код Мартина. На слици 6 видимо Халидејев графички приказ метафункција језика.

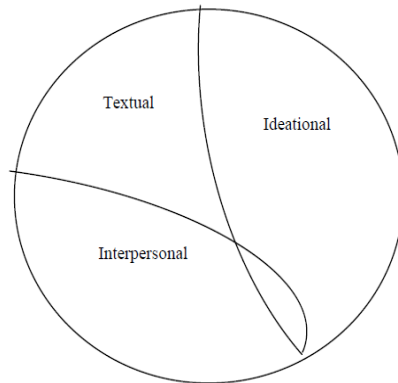

Figure 2.1. Ideational, Interpersonal, and Textual Metafunction
(Martin & White, 2005: 8)

**Слика 4. Идеациона, интерперсонална и текстуална метафункција
(извор: Martin & White, 2005:8)**

Следећа апстракција односи се на језички стратум од три система кодирања на различитим нивоима апстракције: најпре постоји фонолошки (ако је у питању говор) и графолошки (ако је писани текст у питању); затим лексикограматички, који је реализован кроз фонолошки и графолошки; а трећи ниво је дискурсно-семантички, који се односи на значења изнад клаузе. Овај ниво се односи на различите аспекте организације: пет система организације дискурса који су развили Мартин и Роуз (2003) - видети у одељку 3.7.4.

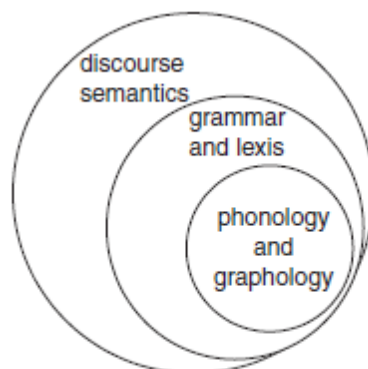

Figure 1.2 Language strata

Слика 5. Графички приказ језичког стратума

(извор: Martin & White, 2005:9)

Следећи ниво апстракције обухвата категорије друштвеног контекста: **field**, **mode** и **tenor** који се реализује појмом регистра. Регистар је апстрактнији ниво анализе од дискурсно семантичког. СФЛ модел регистра је у корелативном односу са метафункцијама, што се и види на Слици 8.

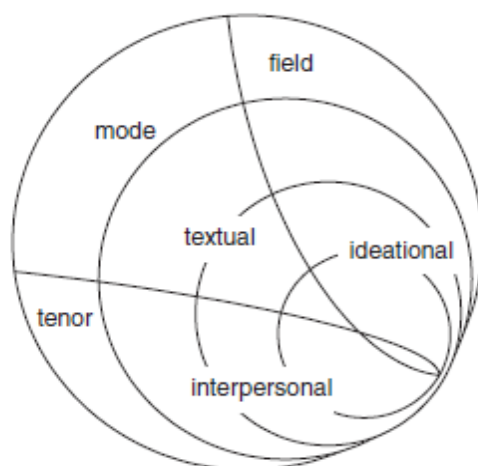

Figure 1.15 Metafunctions in relation to field, mode and tenor

Слика 6. Метафункције у односу на field, mode и tenor

(извор: Martin & White, 2005:27)

Field се тиче дискурсних образаца који реализују догађај или активност која се дешава, а реализује се кроз идеациону метафункцију; **mode** се тиче каналисања комуникације (писани, говорни текст, СМС поруке, писма, радио, ТВ, итд.) и он се реализује кроз текстуалну метафункцију; а **tenor** се односи на учеснике у комуникацији (ко учествује, њихов положај и улоге које имају) и реализује се интерперсоналном метафункцијом. Пошто је у фокусу наше анализе интерперсонално значење, онда **tenor** варијабила регистра заузима веома важно место.

Мартин сматра да је појам жанра најапстрактнији ниво друштвеног контекста. Он је виши ниво од регистра (СФЛ је дошла до регистра, а Мартин је увео ову следећу апстракцију). Жанр је апстрактни систем који укључује **field** – поље или област

дискурса, **mode** – медиј дискурса и **tenor** – улоге учесника. На Слици 9 видимо приказ свих нивоа анализе.

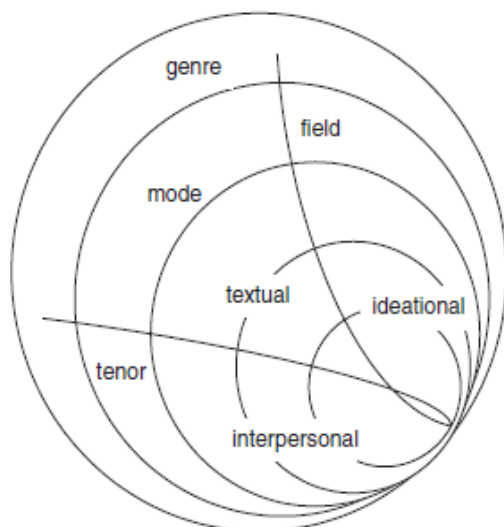

Figure 1.16 Register recontextualised by genre

**Слика 7. Жанр као највиши ниво друштвеног контекста
(извор: Martin & White, 2005:32)**

Мартин смешта **appraisal** у СФЛ као интерперсонални систем на ниво семантике дискурса. **Appraisal** је један од три главна дискурсно семантичка ресурса који конструише интерперсонално значење (ту су још *involment* и *negotiation*). На Слици 10 се види да **appraisal** припада трећем нивоу апстракције регистра.

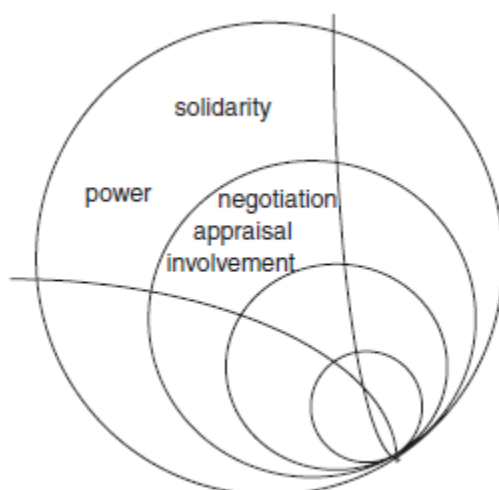

Figure 1.17 Interpersonal semantic systems and tenor variables

**Слика 8. Интерперсонални семантички системи и варијабиле улога учесника
(извор: Martin & White, 2005:34)**

Из свега овде поменутог видимо да је **appraisal** један од најважнијих система за конструисање интерперсоналног значења и да је исто тако најдетаљнији у анализи значења. Кад год користимо Мартинову и Вајтову теорију вредновања, ми у исто време користимо и системску функционалну лингвистику, јер су оне нераскидиво везане будући да СФЛ представља теоретску основу из које је произашла теорија вредновања. Ми ћемо анализу вредновања нашег корпуса представити у 6. поглављу дисертације.

3.9.Интертекстуалност

3.9.1. Увод

Будући да се интертекстуалност све више користи и у ванкњижевним текстовима, а нарочито у текстовима масовних медија и у новинарству, ми ћемо се у шестом поглављу овог рада бавити интертекстуалном анализом нашег корпуса, а овде ћемо само укратко изнети основне чињенице.

3.9.2. Појам интертекстуалности

Појам интертекстуалности је настао шездесетих година прошлог века у раду руског семиотичара, филозофа и теоретичара књижевности, језика и културе Михаила Михаиловича Бахтина (Bakhtin, 1986). Он је написао ту књигу још 50-тих година, а објавио тек 1986. Термин интертекстуалност је сковала Јулија Кристева (Kristeva, 1980), Францускиња бугарског порекла, која се бавила књижевном критиком, филозофијом и социологијом, крајем 60-тих година, а на основу Бахтиновог рада.

Бахтин (Bahtin, 2013) је замерао тадашњој лингвистичкој теорији да занемарује комуникативну функцију језика, а поврх свега чињеницу да текстове и исказе обликују и дају им значење претходни текстови на које они „одговарају“ а они исто тако антиципирају будућа значења у неком тексту, те је тако сваки текст или исказ дијалогског карактера.

Бахтин каже:

„Онај ко говори није библијски Адам који има посла само са девичанским, још неименованим предметима, који им први даје имена [...]. У стварности [...] сваки исказ осим свог предмета увек одговара (у ширем смислу речи), у овој или оној форми, на претходне, њему туђе исказе. Онај ко говори није Адам, и зато сам предмет његовог говора неизбежно постаје арена сусрета са мишљењима његових саговорника (у разговору или спору о неком свакодневном догађају) или с тачкама гледишта, погледима на свет, правцима, теоријама и сл (у области културног општења). Поглед на свет, правац, тачка гледишта, мишљење увек имају језички израз. Све је то туђ говор (у личној или безличној форми), и он не може да не нађе свој одраз у исказу. Исказ је упућен не само властитом предмету, већ и туђем говору у њему.“ (Bahtin, 2013:85)

Овде видимо Бахтинов концепт дијалогичности⁴⁰ у коме су наши искази увек испуњени и гласовима других људи, у већој или мањој мери. Он тврди да ти туђи гласови имају сопствени израз и тон који ми асимилијемо и прерађујемо и да су сви говорници истовремено укључени у интеракцију и у дијалогски процес са претходним корисницима одређеног језичког кода у истим или сличним контекстима (Bahtin, 2013:69). Сваки текст добија значење тек у односу са другим текстовима (May & Hornberger, 2008: vol.3:129).

Кристева тврди да је дати текст: „... пермутација текстова, интертекстуалност: у простору датог текста, неколико исказа, узетих из других текстова, укрштају се и неутрализују један другога“ (Kristeva, 1981:36).

Кристева затим сматра да интертекстуалност подразумева: „...уметање историје (друштва) у текст и уметање⁴¹ овог текста у историју“ (Kristeva, 1986:39). Она под тим подразумева да сваки текст има у себи нешто од текстова који му претходе, а исто тако тај нови текст постаје и сам део историје јер ће се и он наћи у неком будућем тексту. Кристева тврди да је текст нека врста „продуктивности“ у којој се различити семиотички кодови, жанрови и значењски односи и комбинују и трансформишу. Када говори о текстовима она разликује две осе: *хоризонталну* која повезује аутора и читаоца текста, и *вертикалну* која повезује текст са другим текстовима (Kristeva, 1980:69).

---

⁴⁰ Помиње га и Мартин у теорији вредновања.

⁴¹ Поновљено *уметање* Г.З.

Према томе и Кристева и Бахтин сматрају да су сви текстови конструисани, а и разумљиви су тек у односу са другим текстовима у истој друштвеној формацији (Thibault, 1994).

Научници из разних области разматрају појам интертекстуалности из различитих перспектива и за различите намене. Они се грубо могу поделити у две групе. Прву групу чине семоитичари, углавном из области такозване књижевне семиотике. Ту су најважнији Кристева, Рифатер (Riffaterre, 1978), Фроу (Frow, 1986), Кулер (Culler, 1981), Чендлер (Chandler, 2005) и други. У другу групу спадају научници из области анализе дискурса и критичке анализе дискурса. Ту су најважнији Ферклаф (Fairclough, 1992a, b, c, 1995a, b), Сколон (Scollon, 2004), Бејзерман (Bazerman, 1993, 2004, 2013), Девит (Devitt, 1991), Богранд и Дреслер (Beaugrande & Dressler, (1981), Лемке (Lemke, 1983,1985,1988, 1995) и Вајт (White, 2002).

Не постоји јединствени приступ у анализи интертекстуалности, ни у процесу писања ни у интерпретацији. Они се крећу од оних са фокусом на лингвистичке конвенције, као што је на пример Вајт (2002), па до друштвених конвенција, на пример Лемке (1995). Најједноставнија дефиниција интертекстуалности може бити: помињање туђих речи у новом тексту. „Однос који сваки текст има са текстовима који га окружују можемо назвати интертекстуалношћу“ (Bazerman, 2004:84).

По Ферклафу интертекстуалност је „присуство елемената другог текста, (и према томе потенцијално других гласова, а не властитих ауторових)“ (Fairclough, 2003:218). У најочигледнијем случају реч је о директном говору, али то може бити било која форма позивања на оно што је неко други раније рекао или написао. Он сматра да интертекстуалност „указује на то како текстови могу трансформисати претходне текстове и реструктурирати постојеће конвенције (жанрове, дискурсе) да би произвели нове“ (Fairclough, 1992:102).

Ферклаф у својој књизи *Дискурс медија* (1995) предлаже тродимензијални оквир за анализу интертекстуалности у дискурсу медија. То су:

- а) анализа „дискурсне репрезентације“,
- б) генеричка анализа „дискурсних типова“ и
- в) анализа дискурса у тексту.

За Ферклафа „дискурсна репрезентација“ је облик интертекстуалности у ком делови одређених текстова су инкорпорирани у текст и они су обично, али не увек, маркирани средствима као што су знаци навода. Дискурсна репрезентација у дискурсу медија чини најважнији део вести: репрезентација онога што су људи вредни

извештавања рекли. Он такође уводи б) „дискурсне типове“ за конфигурацију жанрова и дискурса и каже да анализирајући их може се укључити комплексне конфигурације од неколико жанрова и неколико дискурса. По њему, дискурс је „одређени начин конструисања одређеног (домена) друштвене праксе“, а жанр је „начин употребе језика који одговара природи друштвене праксе у којој је употребљен“ (Fairclough, 1995b:76).

Када анализирају интертекстуалност, истраживачи имају за циљ да одреде која поља (теме) су повезана са жанром, и који дискурси се користе да би се конструисала та поља. Он, даље, тврди да је интертекстуална анализа једна интерпретативна активност која много зависи од истраживачевог личног суда и искуства (ibidem). Њега су највише интересовали односи моћи у анализи интертекстуалних односа.

У другој групи научника који се баве интертекстуалношћу у нелитерарним текстовима из угла и традиције нове реторике су Девитова и Базерман, обоје из САД. Они схватају интертекстуалне односе као друштвену праксу, као мање-више стабилне конвенције одређене дискурсне заједнице. Базерман у свом чланку „Интертекстуалност: како се текстови ослањају на друге текстове“ (Bazerman, 2004:83) износи основне концепте и процедуре за интертекстуалну анализу и ми ћемо се тиме бавити у поглављу о интертекстуалној анализи.

Изучавање интертекстуалности за Лемкеа се „тиче рекурентног дискурса и модела активности заједнице и како су они конституисани, са наведеним примерима, међусобно повезани или раздвојени, одређеним текстовима“ (Lemke, 1995a:86). То значи да изучавајући интертекстуалност веза између одређеног текста и жанра може да се покаже, а и веза између неког текста и његовог културног контекста може да се делимично разуме. Лемке сматра да интертекстуалношћу текст приказује контекст културе. Интертекстуална анализа значења је круцијална у налажењу значења у тексту. Разлог за ту централну важност јесте чињеница да сви текстови добијају своје значење не само интратекстуално, већ исто тако, а и на још фундаменталнији начин, интертекстуално. Интертекстуални односи надилазе контекст ситуације и зависе од контекста културе (Hasan, 1985). Тренутна ситуација, иако најспецифичнија, никада не представља најшири контекст значења текста или дискурса. Значења која се добијају у различитим типовима-ситуацијама повезана су на начин који је карактеристичан за културу одређене заједнице.

Интертекстуалност нуди мост између контекста културе и текста. За наш рад је интертекстуалност од круцијалне важности да бисмо разумели како су правила жанра (тј. употреба дискурских модела у некој култури) утицала на производњу текста (тј.

употрбу лексичкограматичких средстава). Интертекстуална анализа нам омогућава да видимо „ширу слику“ текста помоћу његових значења и како се она односе према другим значењима која постоје у друштву за састављање одређеног текста. Ту су, дакле, суочени друштвено засновани модели значења и шира позадина потенцијала свих значења која се могу добити.

За нашу анализу интертекстуалности још је важан Вајтов модел анализе „ангажмана“ и „атрибуције“ али о томе ће бити више речи у поглављу о интертекстуалној анализи.

У овом поглављу изнете су, укратко, најважније теорије или правци који сачињавају теоријски оквир овог рада. Иако ове теорије имају своје различите теоријске оријентације, заједничко им је то што се све баве изучавањем везе између језика и друштвеног контекста у оквиру дискурса одређеног жанра. Њихова изучавања се преплићу и тешко их је посматрати одвојено. Те теорије се често повезују једна са другом, као што је случај са теоријом вредновања (Мартин, Вајт и Роуз) која је проширила анализе системске функционалне лингвистике са реченице на цео текст. Или пример нове контрастивне реторике Сиднејске школе која иде даље од традиционалне контрастивне реторике и омогућује дубинске анализе текста.

Теоријски оквир овог рада сачињавају следеће теорије:

- Критичка анализа дискурса (друштвени контекст)
- Интертекстуалност, нова реторика и СФЛ (дискурсне праксе)
- Теорија вредновања и СФЛ (текстови Тајма и Нина)
- Контрастивна реторика дискурса (све их обједињује)

У следећем поглављу представимо наш корпус који се састоји од текстова на енглеском језику („Тајм“ њузмагазин) и српском језику („Нин“ њузмагазин).

IV КОРПУС

4.1. Увод

Последњих деценија интересовање за медије и језик медија међу лингвистима је све веће. Улога медија и дискурс става је од велике важности за стварање текстова. Због тога смо се одлучили за два угледна политичка магазина. Предмет нашег истраживања јесу текстови настали у два различита друштвено-политичка, језичка и културна окружења. Текстова су писали угледни новинари тих недељника, као и стручњаци из разних области.

4.2. Настанак корпуса

Да бисмо одговорили на главно питање нашег рада: Каква је структура текстова у два различита недељника, морали смо одредити параметре по којима бисмо прикупили текстове истог жанра. Изабрали смо 50 текстова: 25 текстова у српском и 25 текстова у енглеском корпусу да бисмо добили избалансиран и подједнак корпус који нам је омогућио анализу и поређење. Основни критеријум за одабир текстова укључује неколико важних ставки:

1. Временско ограничење – узимали смо текстове од 2000. до 2013. године
2. Тема - текстови који се баве темом Косова и Метохије
3. Подтема – појединачни догађаји на Косову због којих су настали текстови
4. Ужи временски оквир – највише недељу дана од догађаја
5. Концепт *tertium comparationis*⁴² - односи се на заједничку платформу поређења или заједничке сличности коју предлажу Конорова и Моренова (Connor & Moreno, 2005).

Оне сматрају да је веома важно да на сваком нивоу истраживања постоји заједничка платформа поређења: код идентификације текстова за корпус, приликом селекције текстуалних концепата који ће се истраживати у сетовима корпуса, као и код идентификовања језичких средстава која реализују те концепте.

---

⁴² *Tertium comparationis* - (Latin= the third (part) of the comparison) is the quality that two things which are being compared have in common. It is the part of comparison which prompted the author of the comparison in question to liken someone or something to someone or something else in the first place. www.babylon.com/definitionTertium%20comparationis

4.3. Анализа енглеског корпуса

Тајм је политички магазин који смо изабрали због његове важности у целом свету.

Тајм се штампа у више 3,2 милиона примерака. Тајм магазин има онлајн архиву која је доступна уз годишњу претплату. Ми смо једино годишњом претплатом од марта 2015. године успели да дођемо до текстова. Писали смо редакцији Тајма у Лондону, али нисмо успели да добијемо никакав одговор. Једини штампани примерак у нашем корпусу је Тајм од 14. фебруара 2005. (Time, VOL. 165 NO.7) у коме се налази текст EN 06. Све остале текстове преузели смо из архиве time.com. У Табели 2. приказани су текстови из енглеског корпуса са бројем речи, аутором, датумом, насловом текста и бројем текста у нашем корпусу.

Табела 2. Текстови из енглеског корпуса

TIME	Date	Word count	Author	Headline
EN01	05.06.2000.	801	Dejan Anastasijevic	Guilt by Association
EN02	07.03.2001.	636	Tony Karon	NATO`S New Balkan Solution: Bring in The Serbs
EN03	21.05.2001.	1215	Andrew Purvis	Sitting Ducks
EN04	21.04.2004.	650	Andrew Purvis	Back to Maelstrom
EN05	17.10.2004.	759	Andrew Purvis	A Little Local Poll or The Birth Of a Nation
EN06	06.02.2005.	1763	Andrew Purvis	Prime Minister, the Past Is Calling
EN07	20.11.2005.	1805	Vivienne Walt	Divided They Stand
EN08	25.01.2007.	688	Dejan Anastasijevic	A Move Toward Kosovo Independence
EN09	12.04.2007.	830	Peter Beinart	The Kosovo Conundrum
EN10	23.05.2007.	734	Yuri Zarakhovich	“Will Russia Block Kosovo Independence”

EN11	10.07.2007.	759	Andrew Purvis	Freedom Postponed for Kosovo
EN12	22.11.2007.	759	Andrew Purvis	“Indipenedence Is a Done Deal”
EN13	10.12.2007.	889	Dejan Anastasijevic i Andrew Purvis	“At An Impasse Over Kosovo”
EN14	28.11.2007.	1186	Andrew Purvis	Kosovo: Into the Unknown
EN15	17.02.2008.	692	Dejan Anastasijevic	Joy in Kosovo, Anger in Serbia
EN16	19.02.2008.	831	Jeff Israely	Why Kosovo Divides Europe
EN17	22.02.2008.	844	Andrew Purvis	US-Serb Tension Mounts Over Kosovo
EN18	08.05.2008.	1415	Andrew Purvis	Kosovo`s Curse
EN19	23.12.2009.	868	Leo Cendrowicz	A Pariah no More: Serbia Bids to Join the E.U.
EN20	17.06.2010.	1270	Justin Bergman	Kosovo`s Growing Pains
EN21	23.07.2010.	1052	Leo Cendrowicz	A Court Upholds Kosovo Independence: Now What?
EN22	17.08.2010.	1017	Joost van Egmund	Kosovo Starts to Find Its Independent Identity
EN23	13.12.2010.	853	Joost van Egmund	Voters Want Change In Kosovo`s Landmark Election
EN24	09.02.2011.	973	Joost Van Egmund	Risk to Witnesses Stalls Kosovo`s Organ-Trafficking Probe
EN25	27.07.2011.	759	Tony Karon	New Violence in Kosovo Could Pose a Quandary for an Overstretched NATO

У архиви Тајма постоји велики број текстова у којима је кључна реч Косово и они су подељени у три групе:

1. Кратки текстови (до 500 речи)
2. Средњи текстови (од 500 – 1000 речи)
3. Дуги текстови (више од 1000 речи)

Из прве групе нисмо узели ниједан текст, јер су сувише кратки. Највише текстова у нашем корпусу је из групе текстова средње дужине (17). Преосталих 8 је из групе дугих текстова. Од укупног броја, 19 текстова је из средње групе и то из архиве time.com, 5 текстова је из Time Europe, а само један је из Time US. У Табели 3. приказани су сви текстови из архиве подељени по дужини текста и по врсти издања: time.com, Time US и Time Europe, од јануара 2000. до децембра 2013.

Табела 3. Енглески текстови по дужини и издању

Text length	time.com	Time US	Time Europe	Total	Corpus texts
Short	136	28	17	181	-
Medium	245	65	53	363	17
Long	130	71	75	276	8
Total	511	164	145	820	25
Corpus texts	19	1	5	25	25

Истраживање и сакупљање текстова за наш корпус трајало је веома дуго. Велики број текстова где се помиње Косово у Тајмовим издањима може да завара. Када смо их претраживали, установили смо да је често у тим текстовима Косово само поменуто као асоцијација или поређење са неким догађајем. Временски оквир 2000-2013, као и догађаји који су се десили у том периоду, одредили су текстове које смо одабрали за наш рад и они су у корелацији са текстовима из НИИ-а.

4.3.1. Кратак историјски преглед и политичка оријентација Тајма

Тајм је први амерички политички недељник⁴³. Први број Тајм магазина изашао је 3. марта 1923. године у Њујорку, као заједнички подухват два млада новинара: Хенрија Р. Луса (Henry R. Luce) и Бритона Хадена (Briton Hadden). „Тајм“ је био намењен људима који желе да се информишу кратко и јасно о догађајима у САД-у и у свету. Првобитно су магазин назвали „Facts“ да би нагласили да су текстови чињенички и кратки, а касније су назив променили у „Time“ и додали двосмислени слоган: „Take Time - It's Brief“.

Тајмов формат магазина је постао стандард и за друге магацине. Хаден је умро 1929, а Лус је наставио да буде главни и одговорни уредник све до своје смрти 1967. Лус је био конзервативац и подржавао републиканце. Тиме је био на тој позицији све до краја 20. века када постаје више либерално оријентисан магазин⁴⁴.

Тајм је имао тираж (circulation) више од 4 милиона примерака до краја 20. века. Европска едиција Time Europe (најпре названа Time Atlantic), основана је 2003. године. Тај магазин излази у Лондону и покрива Европу, Африку и Блиски исток. Постоји и Time Asia са седиштем у Хон Конгу, као и South Pacific који обухвата Аустралију и Нови Зеланд са седиштем у Сиднеју. Тајм има највише читалаца на свету: 26 милиона, а од тога 20 милиона у САД.

4.4. Анализа српског корпуса

„Нин“ је први српски њузмагазин који ужива велики углед у српском новинарству и зато смо се одлучили да за анализу узмемо текстове из Нина и поредимо их са текстовима из Тајма.

Српски корпус чини 25 текстова штампаних у Нину од 2000-2013. Интернет издање постоји од 2003. Сви текстови који су у штампаној верзији пренесени су на nin.com, тако да не постоје посебни текстови за онлајн издање. Тиме је олакшано груписање текстова из само једног извора. Међутим, тек када смо љубазношћу Редакције добили копиране оригиналне чланке, могли смо вршити анализе текстова, јер се само из њих види који делови текста су уметнути, распоред параграфа, величина насловног блока, статистички додаци и други сликовни делови текста.

---

⁴³ Encyclopaedia Britannica.com www.britanica.com/Time-American-magazine

⁴⁴ Ibidem.

У табели 4. приказани су сви чланци по наслову, датуму, аутору, броју речи у тексту и по броју за идентификацију текста у нашем корпусу.

Табела 4. Текстови из српског корпуса

НИН	Датум	Број речи	Аутор	Наслов
CP01	08.06.2000.	2813	Лидија Кујунџић	Недовршени мир
CP02	08.03.2001.	1422	Љиљана Смајловић	Ухапсите Слободана
CP03	17.05.2001.	1310	Рицардо Алехандре	Метак против толеранције
CP04	18.03.2004.	1019	Раде Мароевић	Пакт са ђаволом
CP05	13.10.2004.	1661	Љиљана Смајловић	Меркање Војводине
CP06	17.02.2005.	1804	Ивана Јанковић	Кад играш није хладно
CP07	17.11.2005.	1223	Ивана Јанковић	Биће туђе, али га не дамо
CP08	25.01.2007.	1385	Ивана Јанковић	Кад независност касни
CP09	04.04.2007.	943	Ивана Јанковић	Косовска увертира
CP10	17.05.2007.	2108	Раде Мароевић	Руски штит
CP11	23.08.2007.	1080	Вељко Миладиновић	Не брани ме у цивили
CP12	22.11.2007.	2735	Драган Бујошевић	Договорена невиност

CP13	13.12.2007.	2786	Зора Латиновић	Да ли је рат (не)могућ?
CP14	20.12.2007.	1662	Мирослав Лазански	Србија усред новог хладног рата
CP15	21.02.2008.	2192	Ивана Јанковић	Живети са неправдом
CP16	28.02.2008.	1476	Бранислав Божић	Косово драма Дејтон
CP17	28.02.2008.	2037	Никола Врзић	Српска слога у пламену
CP18	08.05.2008.	1512	Никола Врзић	Замка члана 17
CP19	31.12.2009.	1616	Зора Латиновић	Шрек, купус и Европа
CP20	01.07.2010.	2227	Драгана Пејовић	Кабинетски бој за Косово
CP21	15.07.2010.	2361	Батић Бачевић, Ж. Булајић	Како до поделе Косова?
CP22	19.08.2010.	1554	Слободан Г. Марковић	Косовски завет и ЕУ
CP23	23.12.2010.	5631	Тања Николић- Ђаковић	Политика злочина
CP24	03.03.2011.	1480	Милош Теодоровић	Сад сви у Брисел
CP25	28.07.2011.	1131	Слободан Иконић	Опицавање пулса

Текстове из нашег корпуса су, поред акредитованих Нинових новинара, писали и новинари из других редакција, нпр. Љиљана Смајловић и Душко Бујошевић (Политика) или војнополитички коментатор Мирослав Лазански, као и Слободан Марковић, професор на Факултету политичких наука.

4.4.1. Кратак историјски преглед и политичка оријентација Нина

Недељне информативне новине основала је група младих новинара и интелектуалаца леве оријентације 26. јануара 1935. године у Београду. Те новине су излазиле до 7. септембра 1935, када су забрањене. И нови НИН, који је основан 7. јануара 1951, покренула је група београдских новинара и интелектуалаца либералне оријентације.

„Мада је покренут у друкчијим условима, и уз сагласност надлежних институција, ни послератни НИН није био лишен страховања од интервенција. Контролу над његовим писањем нису вршили цензори и тужиоци, али то не значи да није претила опасност од удара друге врсте јаким људи“ (Иконић, 2015:57).

У специјалном броју који је изашао поводом осамдесетогодишњице Нина, Иконић цитира Мишовића (новинар који је дуги низ година био „ниновац“) делом из његове књиге: „Наследници без тестамент“:

„Али, ја мислим да је главна особеност НИН-а био слободнији третман деликатних друштвених и политичких тема, битно друкчији од онога у званичним листовима тадашњег времена. Први пут после Другог светског рата НИН је почео да негује оно што се зове „ауторско новинарство“. Редакција је желела да прави лист који ће се разликовати, а то јој је – до извесне мере – било допуштено. Међутим, чим се у било коју од тих тема улазило мало дубље, добијали смо по прстима. Тога је увек било“ (Иконић, 2015:58).

Као што се из овог цитата види, Нин се разликовао од осталих магазина јер је градио свој препознатљив стил. Он је постао стандард на који су се угледали новинари из других редакција. Фране Барбијери је, поставши главни уредник 4. априла 1971. године, заједно са Сергијем Лукачем, променио изглед Нина. Од тада он има форму њузмазина са колоритном штампом. Нин је доживео сбоје „златно време“⁴⁵ када су у редакцију дошли Богдан Тирнанић, Мирко Кларић, Александар Тијанић, Теодор Анђелић, Слободанка Аст, Душан Величковић и други. Тих година је тираж Нина био изузетно висок, а 1981. године је достигао 180.000⁴⁶.

Иконић закључује свој текст о историјату Нина овим речима: „Данас, када интернет и ИТ технологија гуше и уништавају писане медије, НИН раби стари мит и

⁴⁵ Наши знаци навода.

⁴⁶ <https://sr.wikipedia.org/wiki/НИН>

славу, када је за новине савим довољно било да с времена на време имају светле тренутке па да буду упамћене као нешто друго, што ће и бити слоган који га је пратио дуги низ година – „НИН је нешто друго“. И после 80 година, НИН се труди да буде нешто друго и да утиче на оне који утичу“ (Иконић, 2015:64).

Из овог закључка у јубиларном броју видимо да је Нин био „нешто друго“ и стварао свој имиџ независног политичког магазина – колико је то било могуће с обзиром на политички опасно време од изласка па до промена 2000.

Нин су основали новинари леве оријентације, што је у то време било веома опасно. То доказује и чињеница да је убрзо затворен. Када је поново основан, опет је то била опозија либерално оријентисани новинари и интелигенција. Сви медији су у време Тита и Милошевића били строго контролисани, па како наводи Мишовић, добијали су по прстима уколико прекораче дозвољено, а „ниновцима“ је, изгледа, било гледано кроз прсте. Након политичких промена у Србији 2000. године, ситуација у медијима се полако мења, па тако и у Нину. Нин је данас на десној конзервативној позицији. Након приватизације, Нин је од 13. марта 2009. у власништву швајцарске компаније Ringier AG.

4.5. Поређење два корпуса

Наш корпус састоји се од 50 текстова из два угледна недељника који су из две различите друштвене, политичке, културне и језичке средине и самим тим су добра основа за поређење и контрастирање.

Текстови о Косову узети су као тематска основа за заједничку платформу за поређење⁴⁷ текстова истог жанра политичког дискурса у два њузмагазина различитих језика.

Пре свега, ови недељници се разликују по тиражу: Тајм има милионски тираж, а Нинов тираж се мери десетинама хиљада⁴⁸. Оба недељника уживају велики углед: Тајм на светском нивоу, а Нин у српској средини.

Текстови у Нину су обимнији (видети табеле 3 и 4) и садрже уметнуте текстове (у 13 текстова). Текстови у Тајму су краћи. То је, претпостављамо, услед смањеног интересовања за Косово после ратних збивања 1999. Међутим, у сва три Тајмова

---

⁴⁷ Заједничка платформа за поређење (Connor & Moreno, 2005).

⁴⁸ Нисмо добили податак о тачном тиражу у Редакцији Нина.

извора има веома велики број текстова чија је тема Косово – више од 1.200 текстова различите дужине⁴⁹.

Наслови у оба корпуса испуњавају своју функцију да привуку читаоца⁵⁰.

Текстове у нашем корпусу одредили смо и тематски (према актуелним догађајима) и временски (издања у приближно исто време и не дуже од недељу дана у оба недељника).

Текстове Тајма смо одредили као *енглески корпус* стога што су на енглеском језику и што потичу из три извора⁵¹.

Текстови у Тајму увек употребљавају реч *Косово*, док се у Ниновим текстовима користи: *Косово и Метохија*, *Космет и Косово*.

Текстови у оба корпуса припадају углавном дискурсу става или мишљења (Opinion discourse).

---

⁴⁹ Немамо податак о броју текстова о Косову у Нину.

⁵⁰ Видети анализу наслова у VII поглављу.

⁵¹ Видети Табелу 3, на страни 59.

V ТЕКСТУАЛНА АНАЛИЗА КОРПУСА

5.1. Увод

У овом поглављу бавићемо се првим нивоом од три мултидимензионална аспекта анализе политичког дискурса, а то је текстуални ниво анализе. Као што смо већ поменули, наша текстуална анализа ослања се на системску функционалну лингвистику где се језик посматра на макро нивоу анализе, односно анализира се надреченични ниво текста и функције које језик може да има при анализи, као и на нове реторичке студије. Текстуална анализа омогућава да схватимо и идентификујемо основне текстуалне обрасце или моделе по којима су текстови настали, те да их поредимо и утврдимо сличности и разлике у микро-жанровима, генеричкој и реторичкој структури у ова два корпуса.

Најпре ћемо анализирати све текстове и одредити ком микро-жанру сваки текст припада. Следећи корак је генеричка и реторичка анализа текстова. Трећи корак текстуалне анализе јесте идентификација главних учесника у сваком тексту.

5.2. Основни појмови у текстуалној анализи

Микро-жанр

Постоји више начина анализе текста. Текстуална анализа за коју смо се ми определили заснива се на анализи жанра и типу текста (како га назива Biber, 1989). Бибер даје поделу на макро-жанр и елементарни жанр (elemental), док Мартин (Martin, 1997) говори о микро-жанру.⁵² Бибер каже да врло често текстови могу бити веома слични или веома различити кад је реч о лингвистичким одликама и наводи пример чланака у дневним новинама: у оквиру жанра чланка дневних новина могу да постоје различити микро-жанрови, односно типови текста, као што су аргументативни, наративни, информативни, итд. На основу ове поделе можемо рећи да су примери макро-жанра: вести, лекције, научни извештаји, рекламе, итд, док су микро-жанрови текстови који се дефинишу према њиховим реторичким функцијама као што су

---

⁵² Ми смо се одлучили за термин микро-жанр у овом раду.

експозиција, проблем-решење, медијска дискусија и медијски изазов. Према томе, термин микро-жанр у нашем раду се односи на категоризацију текста према реторичким функцијама у тексту. Један од највећих доприноса системске функционалне лингвистике управо и јесте анализа микро-жанрова који су саставни елементи комплекснијих, односно макро-жанрова (Martin, 1997).

Подела и категоризација микро-жанрова за коју смо се одлучили произлази из радова Мартина и Питерса (Martin & Peters, 1985) и Вајта (White, 2002), зато што се она заснива на врстама експозиције и новинских коментара, и што је релевантна за нашу анализу политичког дискурса недељника Нин и Тајм.

Микро-жанрови које ћемо анализирати у нашем корпусу су:

- медијска експозиција (media exposition)
- проблем-решење (problem-solution)
- медијски изазов (media challenge)
- медијска дискусија (media discussion).

Медијска експозиција се дели на:

- експланаторну експозицију (explanatory exposition),
- аргументативну експозицију (argumentative exposition) и
- хортаторну експозицију (hortatory exposition)⁵³.

Сви микро-жанрови су дефинисани према друштвеним и комуникацијским функцијама које имају у тексту. Тако *медијска експланаторна експозиција* је у ствари експозиција која објашњава шта, како и зашто се нешто десило; *аргументативна експозиција* покушава да нас убеди да нешто јесте случај, док нас *хортаторна експозиција* убеђује да нешто треба да буде случај или нешто треба да се уради. То је у ствари убеђивачка експозиција сасвим окренута ка читаоцу, а може се назвати и наговарачка јер атакује на емоције, веровања, навике, убеђења, итд. Општа организација текстова медијске експозиције гласи:

Теза ^ Аргументи (1-н) ^ Закључак (понављање тезе)

Текстови експозицијског жанра “пружају фазе које су приступачне за побијање или задржавање статус кво једностраних аргумената“ (Martin, 1992).

---

⁵³ Hortatory реч која на српском језику значи: онај који бодри, бодрећи, који опомиње, саветује итд.

Текстови типа *проблем-решење* илуструју неки проблем и предлажу решење за тај проблем. Слика 12 на 71. страни приказује пример медијске експозиције проблем-решење на тексту „Писмо уреднику“. Општа структура ових текстова гласи:

Проблем ^ Решење (1-н) ^ Препорука

Медијски изазов или провокација доводи у питање, расправља против нечега или изазива постојеће гледиште о догађају од значаја за јавност. Ова врста текстова може се наћи у различитим контекстима, а нарочито у области политике где поред расправљања о неком гледишту, људи веома често користе прилику да јавно нападну или дискредитују нечије ставове или њих саме. Користе се и у образовним контекстима, нарочито у друштвеним областима. Налазимо их и у свакодневним контекстима где се преиспитују поступци и ставови одређених особа. Највише их вероватно има у писаним (али и на ТВ) медијима у којима се људи обраћају уредницима новина и скрећу пажњу на одређене неправилности и проблеме.

Овде је издвојен пример који се наводи у књизи Ајдеме и сарадника (Iedema, et all, 1994), а то је у ствари писмо једног грађанина уреднику новина у Сиднеју (Sydney Morning Herald), где он износи своје мишљење у вези са великом појавом плавих алги у реци. Позиција коју читалац изазива: господин Јан Козли је тражио од премијера да прогласи појаву алги природном непогодом. Његов аргумент јесте објашњење: шта представља природну непогоду и чињеницу да је загађење људски фактор, а не божји, јер се не води рачуна о загађењу континенталних вода. Његова антитеза је да загађивање реке није природни фактор. На Слици 11 налази се илустрација писма.

Position challenged	SIR: Ian Causley has asked the Primier to declare the algae outbreak in the Darling River a natural disaster, (Herald, November 29).
Argument	Declaration of natural disasters normally follows cyclones, floods, droughts and other „acts of God“. The algae outbreak is an act of man – the result of inadequate respect and care for our inland waterways.
Anti-thesis	This is not natural.
Sign-off	Michael Reid, Stanmore November 29.

**Слика 9. Пример за микро-жанр медијску провокацију
(извор: Sydney Morning Herald)**

Медијски изазов се разликује од медијске експозиције по томе што не мора увек да има почетну тезу, али се наводи аргумент против кога се говори. Тек на крају се даје став у виду антитезе. Сваки део текста има своју улогу и доприноси свеукупној функционалности текста и по томе је ова врста текста слична медијској експозицији. Општа организација оваквих текстова је:

Позиција која се провоцира ^ Побијање (1-н) ^ Антитеза

Медијска дискусија истражује или анализира најмање два гледишта о неком случају важном за јавност. Функција овог жанра је да истражи различите перспективе, односно аргументе за и против. Медијска дискусија не мора увек да има закључак, али може да садржи препоруку. Ови текстови нас не убеђују као текстови медијске експозиције. Општа структура текстова медијске дискусије је следећа:

Исказ ^ аргументи за ^ аргументи против ^ (Препорука)

Медијске дискусије имају веома важну улогу у политичким ТВ емисијама, као и у политичким магацинима. Медијска дискусија може да буде „објективан“ и „фактографски“ извештај о неком проблему и да даје различита гледишта или мишљења у вези с њим.

Табела 5 прегледно приказује микро-жанрове идентификоване у нашем корпусу и њихове социјалне функције који су релевантни за наш рад, а табела је прилагођена према Мартину и Питерсу (Martin&Peters, 1985), Хоију (Hoey, 1983), Вајту (White, 2002) и Ванговој (Wang, 2007).

Табела 5. Приказ свих микро-жанрова у раду

Микро-жанрови		Функције
Медијска експозиција	Експланаторна експозиција	Објашњава шта/како/зашто
	Аргументативна експозиција	Да убеди да нешто јесте случај помоћу аргумената
	Хортаторна експозиција	Да убеди да нешто треба да буде случај или треба да се уради
Проблем/решење		Илуструје проблем и предлаже решења
Медијска провокација		Да преиспитује, да побија, или

	провоцира постојеће мишљење о теми која је важна за јавност
Медијске дискусије	Да истражи, или представи (најмање) два гледишта о теми која је важна за јавност

Генеричка структура

Као што и термин *generic* значи генерички, општи, универзални, тако и генеричка структура односи се на општу, конвенционалну структуру (организацију) текста и она је у складу са жанром одређеног текста, а односи се на спољашње факторе, као што су друштвени циљеви, публика на коју се односи, врста догађаја, а не односи се на лексичке или граматичке факторе (Biber, 1988, 1989). Генеричка структура обично гласи:

- наслов (Headline) и/или поднаслов (Subheadline)
- аутор (Byline)
- увод (Introduction)
- разрада (Body)
- закључак (Conclusion)

Генеричка структура приказује опште фазе кроз које се конструише текст. Она је углавном предвидљива, нарочито у енглеским текстовима.

Реторичка структура

Реторичка структура односи се на унутрашње текстуалне обрасце (internal textual patterns) који приказују фазе или кораке којима се реализују реторичке функције. Општи модел реторичке структуре је:

- теза (Thesis)
- оријентација (Orientation)
- аргумент 1,2,3... (Argument)
- закључак (Conclusion)

Реторичке функције се разликују и сваки текст има своју структуру. Ми ћемо у раду урадити појединачну реторичку структуру сваког текста у оба корпуса да бисмо

могли да их поредимо. Слика 12 приказује генеричку и реторичку анализу на примеру писма који наводи Ванг (Wang, 2007:91) у свом раду представљеном на TESOL конференцији 2006. године у Сиднеју. Овај текст припада микро-жанру проблем-решење и илуструје генеричку и реторичку структуру која одговара и нашем концепту анализе.

<u>The Daily Telegraph</u>		09/08/ 2002
Text	Generic structure	Rhetorical structure
<p>Guests don't feel welcome</p> <p>Gary Taylor seems to think that the facilities that City-Rail provides to its customers are badly abused and mistreated ("Guests show no respect," Letters, August 8). He seems to miss the point that I am the paying customer who deserves proper service.</p> <p>If there is too much rubbish on the trains, use some revenue to employ more cleaners, or place a bin near all doors. Or maybe have the guards enforce the prohibitions on eating and smoking.</p> <p>Perhaps if City-Rail provided an improved and adequate service there would be minimal letters of complaint.</p> <p><i>Mark Brazier, Bradbury</i></p>	<p>Title</p> <p>Body of the letter</p> <p>Sign-off</p>	<p>Situation</p> <p>Problem</p> <p>Solution</p> <p>Evaluation</p>

**Слика 10. Генеричка и реторичка структура Писма уреднику
(према Ванг 2007:91)**

Идентификација

Идентификација је анализа која се односи на означавање најважнијих актера/учесника, а затим њихово праћење кроз текст помоћу језичких ресурса. Ову анализу дефинисали су Мартин и Роуз (Martin & Rose, 2003). Ми ћемо у оквиру текстуалне анализе идентификовати главне учеснике у свим текстовима, а затим их поредити.

5.3. Текстуална анализа енглеског корпуса

Енглески корпус се састоји од 25 текстова који су изашли у недељнику Тајм из три извора, и то су: текстови штампани у Лондону (Time Europe), затим у Њујорку (Time US) и текстови писани за интернет издање (Time.com).

У овом делу рада најпре смо урадили анализу микро-жанрова свих текстова енглеског корпуса. У Табели 6 је приказан укупан број и врсте микрожанрова које смо идентификовали у енглеском корпусу.

Табела 6. Микро-жанрови у енглеском корпусу

Micro-genre	Media exposition			Problem/solution	Media challenge	Media discussion
	Explanatory Exposition	Argumentative Exposition	Hortatory Exposition			
Time	8	15	1	0	0	1

Као што се види из табеле 6 најчешћи микро-жанр у енглеском корпусу јесте медијска аргументативна експозиција са петнаест текстова, затим следи експланаторна медијска експозиција са осам текстова, па хортаторна медијска експозиција са једним текстом и медијска дискусија такође са једним текстом. У енглеском корпусу нема примера текстова за проблем/решење и за медијски изазов.

Енглески текст (EN 25) чију генеричку и реторичку анализу приказује Табела 6 припада аргументативној медијској експозицији и представља типичан пример те експозиције.

Табела 7. Текстуална анализа енглеског текста EN 25

Generic structure	Textual Analysis of Time Magazine Text	Rhetorical structure
Headline	New Violence in Kosovo Could Pose a Quandary for an Overstretched NATO	Thesis
Byline	By Tony Karon, July 27th 2011	
	Throughout NATO's war in Libya, the operation there has been compared with the one in Kosovo in 1999, in which 72 days of bombing Serbia forced the withdrawal of	

<p>Introduction</p>	<p>government forces from the province, where they'd been engaged in a campaign of "ethnic cleansing" against the ethnic-Albanian majority. But while Libya has dragged on twice as long and isn't over yet, a week of violent clashes in northern Kosovo involving the ethnic-Albanian Kosovar government, its ethnic Serb minority, and some of the 10,000 NATO troops still deployed there may be a sign that hotheads on both sides sense an opportunity to rewrite the outcome of the 1999 war.</p> <p>Violent clashes on Monday and Tuesday left</p>	<p>Orientation</p>
<p>Body</p>	<p>one Kosovar policeman dead and a border post burned to the ground while NATO forces came under fire on Wednesday from suspected Serb nationalists on Wednesday. The fighting has been sparked by a dispute whose roots lie in the contested terms on which the war ended: NATO took charge of the Serbian province of some 1.7 million people, turning into a European protectorate and de facto state that eventually declared independence in 2008 although the opposition of Serbia, Russia, China and some European countries has prevented it from being recognized as an independent state by the U.N. or E.U. While 95% of the population is ethnic-Albanian, a Serb minority totaling some 60,000 remains in an embattled enclave that stretches from the divided town of Mitrovice north to the Serb border. Inside that enclave, Kosovo's independence is also not recognized, and the Serbs living there continue to receive financial aid and social services from Belgrade.</p>	<p>Argument 1 BKG</p>
	<p>The battle for the border posts occurred amid a politically inspired trade dispute between Kosovo and Serbia.</p>	<p>Argument 2</p>
	<p>Kosovar police tried on Monday to take over the crossings, which have been run since 2008 by an EU mission, in order to enforce a ban on imports from Serbia.</p>	<p>Point 1</p>
	<p>That measure had been enacted last week in retaliation for Serbia's refusal to accept imports from Kosovo on the grounds that it can't accept customs paperwork from the "Republic of Kosovo", an entity it doesn't recognize.</p>	<p>Point 2</p>
	<p>While the Kosovar authorities say they're exercising a sovereign right to control the territory's border crossings, the local Serb community vows to stop what they see as an effort to cut their links to Serbia. And U.S. and European officials condemned the Kosovar side for a provocative action undertaken without consultation, but called on all sides to restore calm and negotiate a compromise.</p>	<p>Point 3</p>

	While the Serbs and the rest of NATO's rivals never really accepted the breakaway of Kosovo from Serbia, the Kosovar Albanians chafed at the persistence of a Serb enclave denying Kosovo's independence within what it claimed as sovereign borders. But NATO's dominance has enabled it, until now, to enforce its writ on both sides.	Argument 3
	Serbia's moderate President Boris Tadic, who knows his goal of joining the EU depends on solving the Kosovo issue, condemned the violence, making clear that Serbia has no appetite for war — but he also warned that any encouragement of Kosovar authorities to take control of the Serb enclave put peace at risk.	Point 1
	Kosovo President Hashem Thaci seemed more inclined to talk tough, warning that the Serb enclave would never be allowed to return to Belgrade's control.	Point 2
	The original Kosovo war was sparked by a very small number of ultra-nationalists in the Kosovo Liberation Army (on the State Department's list of terrorist organization until that became impolitic since the war would obviously put it in power). The KLA, led by Thaci, engaged in a systematic campaign of attacks on local Serb officials, which eventually succeeded in provoking a spectacularly brutal Serbian retaliation, which in turn prompted the NATO intervention.	Argument 4
	Some Western diplomats in Kosovo see the sudden move to seize the border posts as nationalist grandstanding for votes with an election coming up. But there may be elements in among the Serbs in northern Kosovo quite willing to take the bait and roll the dice.	Prediction
Conclusion	After all, NATO is overstretched and exhausted by its commitments in Afghanistan and Libya, and will have little appetite for any expansion of its role in the Balkans. Some of those still inclined to refight the wars of the '90s in the hope of changing the outcome may be sensing an opportunity.	Conclusion

Као што се види из табеле, овај текст следи генеричку структуру која је уобичајена у енглеским текстовима: наслов, аутор, увод, тело и закључак. Реторичка структура је дубинска и сваки текст има своју јединствену и посебну структуру. Наш пример текста има следећу реторичку структуру: теза, оријентација, аргумент 1, ВКГ, аргумент 2, тачка 1, тачка 2, тачка 3, аргумент 3, тачка 1, тачка 2, аргумент 4, предвиђање и закључак.

У Табели 7 приказане су генеричка и реторичка структура текста-примера аргументативне медијске експозиције EN 25.

Табела 8. Генеричка и реторичка структура текста EN 25

Генеричка структура	Реторичка структура
Наслов Аутор	Теза
Увод	Оријентација
Тело	Аргумент 1 ВКГ Аргумент 2 Тачка 1 Тачка 2 Тачка 3 Аргумент 3 Тачка 1 Тачка 2 Аргумент 4 Предвиђање
Закључак	Закључак

Будући да је реторичка структура сваког текста јединствена и посебна само за тај текст, ми смо урадили опширну реторичку анализу свих 50 текстова нашег корпуса. Овде ћемо изнети анализу нашег текста-примера EN 25.

Наслов овог текста – „Ново насиље на Косову као додатни изазов уморном НАТО-у“ представља тезу аутора: да би ново насиље могло да створи проблеме већ ионако преоптерећеном НАТО-у. Ова преоптерећеност представља озбиљан изазов за НАТО и његово нормално функционисање.

Оријентација текста јесте да се ново насиље на Косову користи да би се променио статус кво, а преузети НАТО можда неће бити у стању да то спречи.

Као **аргумент 1** којим отвара образлагање своје тезе, аутор наводи да је насиље ескалирало кад су „српски националисти“ спалили гранични прелаз и убили косовског полицајца. Узрок насиља јесте у неслагању о условима мира после рата 1999. године.

Аутор износи **позадину (ВКГ⁵⁴)** Косовског рата 1999. године, као и поратне прилике након доласка мировних снага УН-а и одласка Југословенске војске са КиМ. НАТО је од Косова направио европски протекторат уз легалну припадност Србији. Независност од стране Албанаца проглашена је 2008. године, али Косово није добило пуно међународно признање услед отпора Русије, Кине, Србије и неких европских

⁵⁴ ВКГ – скраћеница за позадину (background) према Тодоровић, 2002:68.

земаља. Око 95% становништва су Албанци уз око 60000 Срба који су раздељени на енклаве и на север Косова и Метохије. На српским територијама постоје паралелне институције из Београда.

Аргумент 2: услед трговинског сукоба Србије и Косова, косовска полиција је покушала да заузме гранични прелаз (**тачка 1**). Србија је одбила да прима производе из Косова док је као одговор на то био покушај заузимања граничног прелаза, што су локални Срби видели као пресецање њихових веза са Србијом (**тачка 2**). Међународна заједница је осудила једнострану акцију албанске стране (**тачка 3**).

Аргумент 3: НАТО својим присуством донекле смирује обе стране, док српски председник Тадић зна да прикључење Србије Европској унији зависи од односа са Косовом и он је осудио насиље уз поруку да Србија не жели сукобе (**тачка 1**). Косовски председник Тачи је поручио да гранични прелази никада више неће бити под контролом Београда (**тачка 2**).

Аргумент 4: Тачи је вођа бившег ОВК (и био на листи терористичких организација све до пред крај рата) који је водио систематску герилску борбу против Срба, што је на крају испровоцирало бруталну реакцију српске стране, а то је узроковало бомбардовање, односно НАТО интервенцију.

Предвиђање: иако многи виде овај догађај као опробани рецепт за сигурне гласове на парламентарним изборима за Тачија, постоји могућност да се сукоби прошире као повратна реакција Срба на провокације. **Закључак:** НАТО нема довољно снаге да се једнако ефикасно бави свим питањима Балкана због ангажмана у Авганистану и Либији.

Овај текст је пример конвенционалне аргументативне медијске експозиције: теза, оријентација, аргумент и закључак. Аутор одражава дистанцу према обе сукобљене стране, покушавајући да буде неутралан.

Следећа табела прегледно и сажето илуструје генеричку и реторичку структуру свих текстова енглеског корпуса. Опширнија табела свих текстова са анализом микро-жанра, генеричком и реторичком анализом налази се у Додатку 1 на крају рада.

Табела 9. Сажетак текстуалне реторичке анализе енглеског корпуса

TIME	Микро-жанр	Реторичка структура
ЕН_01	Медијска	Теза ^ Оријентација ^ Аргумент 1 ^ Тачка 1 ^ Аргумент 2 ^

	експозиција (Аргументативна)	Аргумент 3 ^ Закључак
ЕН_02	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза ^ Оријентација ^ Аргумент 1 ^Тачка 1^ Аргумент 2 ^ Закључак
ЕН_03	Медијска експозиција (Експланаторна)	Теза ^ Оријентација ^ Аргумент 1 ^ Тачка 1 ^ Аргумент 2 ^ Аргумент 3 ^ Тачка 1 ^ Аргумент 4 ^ Закључак
ЕН_04	Медијска експозиција (Експланаторна)	Теза^Тачка 1^БКГ^Аргумент 1^Тачка 1^Аргумент 2^Аргумент 3^ Реторичко питање
ЕН_05	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Аргумент 2^Аргумент 3^Тачка 1^Закључак
ЕН_06	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Аргумент 2^Аргумент 3^Закључак
ЕН_07	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^Аргумент 1^Аргумент 2^Аргумент 3^Аргумент 4^Аргумент 5^Закључак
ЕН_08	Медијска експозиција (Експланаторна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Тачка 1^Аргумент 2^Аргумент 3^Закључак
ЕН_09	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Аргумент 2^Аргумент 3^Контра аргумент^Закључак
ЕН_10	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^ Побијање ^Аргумент 2^Аргумент 3^Закључак
ЕН_11	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Аргумент 2^Аргумент 3^Закључак
ЕН_12	Медијска експозиција (Експланаторна)	Теза^ Оријентација^Аргумент 1^Аргумент 2^Закључак
ЕН_13	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^Оријентација^ Аргумент 1^ Аргумент 2^ Аргумент 3^ Аргумент 4^ Закључак
ЕН_14	Медијска експозиција (Експланаторна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Тачка 1^Тачка 2^Аргумент 2^Закључак
ЕН_15	Медијска експозиција (Експланаторна)	Теза^Оријентација^БКГ^Аргумент 1^Тачка 1^Аргумент 2^Закључак
ЕН_16	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Тачка 1^Аргумент 2^Закључак
ЕН_17	Медијска експозиција	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Аргумент 2^Тачка 1^Аргумент 3^Аргумент4^Закључак

	(Експланаторна)	
ЕН_18	Медијска дискусија	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Тачка 1^Тачка 2^Аргумент 2^Аргумент 3^Закључак 1^Закључак 2
ЕН_19	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Тачка 1^Аргумент 2^Аргумент 3^Тачка 1^Закључак
ЕН_20	Медијска експозиција (Хортаторна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Тачка 1^Аргумент 2^Тачка 1^Тачка 2^Закључак
ЕН_21	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Аргумент 2^Тачка 1^Аргумент 3^Тачка 1^Закључак
ЕН_22	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Аргумент 2^Аргумент 3^Аргумент 4^Закључак
ЕН_23	Медијска експозиција (Експланаторна)	Теза^Оријентација^БКГ^Аргумент 1^Аргумент 2^Тачка 1^Закључак
ЕН_24	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Тачка 1^Аргумент 2^Тачка 1^Тачка 2^Аргумент 3^Закључак
ЕН_25	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза ^ Оријентација ^ Аргумент 1 ^ БКГ ^ Аргумент 2 ^ Тачка 1 ^ Тачка 2 ^ Тачка 3 ^ Аргумент 3 ^ Тачка 1 ^ Тачка 2 ^ Аргумент 4 ^ Предвиђање ^ Закључак

5.4. Текстурална анализа српског корпуса

Српски корпус се састоји од двадесет пет текстова о теми Косова и Метохије који су изашли у Нину у периоду 2000-2013. Из Табеле 10 види се укупан број текстова за сваки микро-жанр. Највише текстова припада експланаторној медијској експозицији – 13, затим следи 7 текстова аргументативне медијске експозиције, па један текст припада микро-жанру проблем/решење, а четири текста припадају медијском изазову.

Табела 10. Микро-жанрови у српском корпусу

Micro-genre	Media exposition			Problem/solution	Media challenge	Media discussion
	Explanatory Exposition	Argumentative Exposition	Hortatory Exposition			
NIN	13	7	0	1	4	0

За приказ детаљне текстуалне генеричке и реторичке анализе изабрали смо текст СР 25 „Опипавање пулса“ који припада екпланаторној медијској експозицији.

Табела 11 приказује текст СР 25.

Табела 11. Текстуална анализа српског текста СР 25

Генеричка структура	СР 25 - Медијска експозиција (Експанаторна)	Реторичка структура
<p>Надаслов</p> <p>Наслов</p> <p>Поднаслов</p> <p>Аутор</p>	<p>Ноћна агресија на северно Косово</p> <p>Опипавање пулса</p> <p><i>Пуцњава у Зубином Потоку показује да се косовска полиција нерадо повлачи са административне границе према централној Србији. Све зависи од одлуке великих патрона Приштине, без чијег мига Хашим Тачи ништа не чини</i></p> <p>Слободан Иконић</p>	<p>Теза</p>
<p>Увод</p>	<p>Хашим Тачи је поново у свом елементу, а уместо јединица ОВК, ударна снага су му специјалне јединице Косовске полиције „Роса“.</p>	<p>Оријентација</p>
	<p>Изненада и под окриљем мрака, овим јединицама привремена администрација у Приштини извршила је први озбиљни покушај да успостави контролу над севером покрајине, односно над читавом територијом Косова и Метохије. У понедељак на ноћ јединице Косовске полиције упућене су ка административним прелазима Јариње и Брник, преко којих воде магистрални правци са Косова и Метохије ка Рашкој и Новом Пазару, што је изазвало револт српског становништва и блокаду путева на северу покрајине. Припадници „Росе“ успели су да се распореде на прелазу Брник код Зубиног Потока, а у 40 возила су, преко Лепосавића, пошли ка Јарињу да би преузели контролу и над тим административним прелазом, али су их у томе спречили Срби који су се у Лепосавићу масовно окупили и на два места направили блокаду на путу Косовска Митровица - Рашка. Ехо догађаја са границе пренео се и у Косовску Митровицу где су, након вести о проласку ципова са специјалцима, грађани Зубиног Потока и Косовске Митровице изашли на главне путеве и</p>	<p>Аргумент 1</p>

	<p>блокирали раскрснице. Митровицу повремено надлећу хеликоптери, док поједине пунктове у граду обезбеђује и Еулекс полиција. Напетост, блокаде, пребијање, па и пуцњава, речи су које би ишле уз опис бурне ноћи на северу покрајине. „Ситуација је прилично напета, то је непромишљени гест за који нема образложења“, биле су прве речи државног секретара за Косово и Метохију Оливера Ивановића, уз упозорење да би ситуација могла да ескалира.</p>	<p>Тачка 1</p>
	<p>Портпарол Кфора Ханс Дитер Вихтер каже да Кфор предузима акције у циљу смивања напетости на контролним пунктовима Брник и Јариње и да је у Звечану раставио припаднике косовске полиције и Србе. „Колико знам, Кфор је био у Звечану и раставио полицијске јединице и Србе који протестују. Ситуација је тренутно мирна“, речи су Вихтера.</p>	
<p>Тело текста</p>	<p>Накнадно, у простор преговарања убацили су се и српски министар за Косово и Метохију Горан Богдановић и шеф београдског преговарачког тима Борко Стефановић. Они су се током ноћи састали са командантом Кфора Ерхардом Билером, од којег су тражили повратак на пређашње стање, односно повлачење Косовске полиције, поручивши да ће Срби тек потом одблокирати путеве и прекинути протесте на северу покрајине. Док су чекали на резултат разговора Билера и Хашима Тачија, косовски премијер је наредио слање додатних јединица косовских специјалаца ка неосвојеном прелазу Јариње. Да ли је протестима Срба и реакцијом власти Србије заустављен први озбиљан покушај Приштине да загосподари и севером покрајине, или се само ради о опицавању пулса за прави ударац када му дође време?</p>	<p>Тачка 2</p>
	<p>Ма колико деловало изненада, за упућене је то само последица догађаја који су претходили Тачијевом форсирању границе. А најдиректнији је био косовски министар унутрашњих послова Бајрам Реџеџи који је објаснио да је ноћна операција изведена како би се спровела забрана уласка робе из Србије. Његова колегиница, министарка за трговину и индустрију</p>	<p>Аргумент 2</p>

	<p>Мимоза Кусари Љиља већ је рекла да је било неопходно да специјалне снаге косовске полиције преузму контролу над два гранична прелаза како би се оснажила забрана на увоз робе из Србије. Прошле недеље косовске власти су, такође ненадано, тек што је направљена пауза у преговорима Београда и Приштине, донеле одлуку да забране увоз робе из Србије. Београду није требало дуго да подигне глас и каже да је то директно кршење ЦЕФТА споразума.</p>	<p>ВКГ (Осврт)</p>
	<p>Наиме, још 2008. године Приштина је променила царински печат и уместо УНМИК – Косово, како је до тада стајало на њему, ставила само Република Косово. Београд је на то одговорио забраном уласка робе са Косова, оверене тим печатом. Данас, после две и по године Приштина, наводно, уводи меру реципроцитета. За упућене аналитичаре игра са печатом пре свега је политичка одлука којом Приштина покушава да примора Београд, да због могућих губитака српске привреде призна царински печат Косова, а самим тим и независност.</p>	
	<p>Није мали број упућених који верују да Приштина такву меру није донела без сагласности и подршке Брисела и Вашингтона. Чак је и председник Србије Борис Тадић одлуку Приштине да уведе трговински ембарго назвао „непријатељским гестом“. „То је провокација. Албанци то сигурно нису учинили без међународног спонзорства, и они који су охрабривали Приштину да то учини направили су велику грешку“, рекао је председник Тадић. Уосталом, Томас Кантримен, високи званичник Стејт департмента, подржао је одлуку Приштине уз образложење да Србија нема право да се буни, јер је и сама пре две године донела исту одлуку, док је комесар за проширење Штефан Филе, само два дана након хапшења Горана Хацића, изјавио како је за стицање статуса кандидата „преостало нерешено питање хладног односа Београда и Приштине“. Брисел је, са друге стране, декларативно осудио потез косовских власти и оградио се од изјаве Кантримена, али зато још увек није предузео ниједан конкретан корак како би Косово упозорио да крши споразум ЦЕФТА и</p>	<p>Аргумент 3</p>

	убедио да треба да повуче своју одлуку.	
	<p>Ни сами преговори двеју страна нису ишли глатко и без проблема, а оно што је до сада договорено - о слободи кретања и матичним књигама, те делимичан договор о питању диплома, дочекано је различитим реакцијама. Док поједини тврде како ће споразум олакшати кретање становницима, други, пак, наглашавају како је споразумом две стране учињен први корак Србије ка признавању независности Косова.</p>	Тачка 1
	<p>Најновији догађаји око административне границе сигурно не доприносе наставку преговора, најављеном за јесен ове године.</p>	Став аутора
	<p>Јасно је то и међународним факторима, који почињу редом, барем декларативно, да осуђују најновији потез Приштине. Специјални представник ЕУ на Косову Фернандо Ђентилини, поред осуде акције косовских власти, рекао је да Европска унија не подржава такве потезе. „Операција косовских власти није била од помоћи. То није учињено у консултацији са међународном заједницом и ЕУ то не одобрава“, истакао је Ђентилини у изјави за КиМ радио. Специјални представник ЕУ је нагласио да је „сада од суштинске важности смирити ситуацију и вратити стање ствари тамо где смо били“. Огласила се и Маја Коцијанчич, портпаролка високе представнице Европске уније за спољну политику и безбедност Кетрин Ештон, речима да ЕУ не одобрава акције које је привремена администрација у Приштини предузела на северу Косова, подвлачећи да је дијалог једини начин да се реши питање царинских печата. „Акције косовских власти нису предузете у консултацијама са међународном заједницом и ЕУ их не одобрава. Дијалог је једини пут ка решавању питања царинских печата и поновног успостављања слободне трговине у оба смера“, каже Коцијанчичева.</p> <p>Тренутно је све враћено у пређашње стање, али тек после поновног бахатог и насилног покушаја косовске полиције да заузме прелаз Брњак,</p>	Аргумент 4

Реторичка структура овог текста примера је посебна и својствена само овом тексту из српског корпуса и она гласи: теза, оријентација, аргумент 1, тачка 1, тачка 2, аргумент 2, ВКГ (осврт), аргумент 3, тачка 1, став аутора, аргумент 4 и закључак.

Будући да је реторичка структура сваког текста другачија и јединствена, урадили смо детаљну описну анализу нашег пример текста СР 25 која следи, а анализа свих текстова српског корпуса налази се у нашој архиви.

Текст „Опицавање пулса“ започиње **тезом** да је пуцава на северу Косова и Метохије доказ да се косовске службе нерадо померају са заузетих позиција на граници са Србијом, као и да је цело делање Хашима Тачија условљено прећутном подршком Запада.

Оријентација текста нас уводи у догађаје који су се десили на административном прелазу/ граници између Србије и Косова. На прелазима Јариње и Брник је косовска специјална полиција „Роса“ покушала да заузме те поставе под окриљем ноћи да би већ сутрадан кренули протести становника српске националности.

У Аргументу 1 детаљно се описују догађаји у којима припадници „Росе“ заузимају Брник, али су спречени од стране српских цивила да заузму и Јариње. Чују се и пуцњи. Као реакцију, Срби блокирају путеве код Косовске Митровице и Зубиног Потока. **Тачка 1** доноси поглед КФОР-а на овај случај као и њихов ангажман, док **Тачка 2** говори о покушајима преговора министра Горана Богдановића и Борка Стефановића са две стране у циљу смиривања страсти, као и повлачења „Росе“ са граничних прелаза.

У Аргументу 2 говори се о догађајима који су водили ка тој ситуацији. Корен лежи у жељи косовских власти да забрани увоз робе из Србије у Косово, јер је претходно забрањен увоз све робе са марком „Републике Косова“.

У Осврт се односи на период у коме је Приштина променила печат у коме је избрисала УНМИК, а ставила Република испред Косова. Београд је још 2008. године забранио увоз робе са тим печатом. Идеја која је водила Тачија јесте да примора Београд на признавање печата у циљу спречавања економских губитака.

Аргумент 3 се односи на то да ли је могао Тачи да повуче овакав потез без одобрења Америке односно Запада. Председник Тадић је тај потез назвао провокацијом под покровитељством међународних структура. Филе је изјавио да остаје нерешено питање хладних односа Београда и Приштине. Званични Брисел се ограддио од самог догађаја али није позвао Тачија да повуче своје јединице. **Тачка 1** се односи

на саме преговоре који су претходили овим догађајима који нису оставили јасну ситуацију у погледу исхода. Свака страна интерпретира догађаје како јој одговара.

Став аутора јесте да овакви догађаји не доприносе наставку преговора, док **Аргумент 4** говори о дистанци коју су заузели међународни фактори у односу на сам догађај. Фернардо Ђентили, представник ЕУ на Косову је поновио да Брисел није подржао овакав потез. Маја Концијанчич, портпаролка високе представнице Европске уније за спољну политику и безбедност Кетрин Ештон, понавља да Европска унија није консултована и позива на дијалог.

У закључку се говори о враћању на претходно стање, али тек после пропалог покушаја заузимања прелаза и већег присуства КФОР-а. То је за сада тачка на договор Београда, Приштине и КФОР-а.

Табела 12. прегледно приказује сажетак анализе генеричке и реторичке структуре свих текстова српског корпуса. Табела анализе микро-жанрова, генеричке и реторичке структуре свих текстова српског корпуса налази се у Додатку 2.

Табела 13. Сажетак текстуалне реторичке анализе српског корпуса

НИН	Микрожанр	Реторичка структура
CP 01	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Аргумент 2^Став аутора 1^Став аутора 2 ^Аргумент 3^Тачка 1^Тачка 2^Аргумент 4^Став аутора 3^Став аутора 4^Аргумент 5^Тачка 1^Тачка 2^Тачка 3^Закључак^Предвиђање ^БКГ
CP 02	Медијска експозиција (Експланаторна)	Теза^Оријентација^Став аутора 1^Аргумент 1^Тачка 1^Аргумент 2^Тачка 1^Тачка 2^Тачка 3^Закључак^ Став аутора 2
CP 03	Медијска експозиција (Експланаторна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Тачка 1^Тачка 2^Аргумент 2^Аргумент 3^Тачка 1^Аргумент 4
CP 04	Медијски изазов	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Тачка 1^Аргумент 2^Тачка 1^Тачка 2^БКГ 1^БКГ 2^Побијање^Понављање тезе^Закључак
CP 05	Медијска експозиција (Експланаторна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Тачка 1^БКГ 1^Аргумент 2^Тачка 1^Тачка 2^Закључак^БКГ 2
CP 06	Медијска експозиција (Експланаторна)	Оријентација^Ситуација 1^Ситуација 2^Ситуација 3^Ситуација 4^Ситуација 5^Аргумент 1^Тачка 1^Аргумент 2^Тачка 1^Тачка 2^Тачка 3^Аргумент 3^Тачка 1^Закључак
CP 07	Медијска експозиција	Теза^Тачка 1^Тачка 2^Тачка 3^Тачка 4^Тачка 5^Тачка 6^Тачка 7^Тачка 8^Тачка 9^Тачка 10^Тачка 11^Тачка 12^Осврт

	(Експланаторна)	
CP 08	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Предвиђање 1^Предвиђање 2^Тачка 1^Аргумент 2^Тачка 1^Тачка 2^Аргумент 3^Аргумент 4^Став аутора^ Предвиђање 3^Аргумент 5^Закључак
CP 09	Медијска експозиција (Експланаторна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Аргумент 2^БКГ^Аргумент 3^Закључак
CP 10	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Тачка 1^Аргумент 2^Аргумент 3^Аргумент 4^Аргумент 5^Предвиђање^ БКГ^Закључак
CP 11	Медијски изазов	Теза^ Оријентација^ Аргумент 1^ Тачка 1^ Тачка 2^ Тачка 3^ Аргумент 2^ Аргумент 3^ Аргумент 4^ Тачка 1^ Побијање^ Аргумент 5^ Став аутора
CP 12	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^Оријентација^ Аргумент 1^ БКГ 1^ Аргумент 2^ Тачка 1^ Аргумент 3^ Тачка 1^ Тачка 2^ Став аутора 1^ Став аутора 2^ Аргумент 4^ Аргумент 5^ Закључак^ БКГ 2
CP 13	Проблем/Решење	Теза^Оријентација^ Аргумент 1^ Тачка 1^ Аргумент 2^ Тачка 1^ Тачка 2^ Тачка 3^ Став аутора 1^ Аргумент 3^ Аргумент 4^ Став аутора 2^ Ситуација (дигресија) ^ Аргумент 5^ Аргумент 6^ Проблем^ Решење^ Осврт 1^ БКГ 1^ Предвиђање^ Аргумент 7^ Осврт 2^ БКГ 2
CP 14	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^ Оријентација^ БКГ 1^ БКГ 2^ Аргумент 1^ Аргумент 2^ Тачка 1^ Тачка 2^ Аргумент 3^ Тачка 1^ Тачка 2^ Тачка 3^ Тачка 4^ Тачка 5^ Закључак
CP 15	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^ Оријентација^ Став аутора ^ Аргумент 1^ Тачка 1^ Аргумент 2^ Тачка 1^ Став аутора 1^ Аргумент 3^ Тачка 1^ Тачка 2^ Став аутора 2^ Аргумент 4^ Закључак^ БКГ
CP 16	Медијска експозиција (Експланаторна)	Теза^Оријентација^ Аргумент 1^ Аргумент 2^ Аргумент 3^ Осврт^ Аргумент 4^ Закључак
CP 17	Медијска експозиција (Експланаторна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Понављање тезе ^Аргумент 2^Тачка 1^Тачка 2^Аргумент 3^БКГ 1^Аргумент 4^Тачка 1^Закључак^БКГ 2
CP 18	Медијски изазов	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Аргумент 2^Аргумент 3^Став аутора 1^Изазивање положаја 1^БКГ^Став аутора 2^Аргумент 4^Тачка 1^Изазивање положаја 2^Побијање 1^Изазивање положаја 3^Побијање 2^Предвиђање^Закључак
CP19	Медијска експозиција (Експланаторна)	Теза^ Оријентација^ БКГ 1^ Аргумент 1 ^ Тачка 1^ Тачка 2^ Аргумент 2^ Тачка 1^ Аргумент 3^ Тачка 1^ Тачка 2^ Закључак^ БКГ 2
CP	Медијска	Теза^Оријентација^ Аргумент 1^ Аргумент 2^ Аргумент 3^

20	експозиција (Експланаторна)	Тачка 1^ Аргумент 4^ Тачка 1^ Тачка 2^ Аргумент 5^ Аргумент 6^ Тачка 1^ Аргумент 7^ Закључак^ БКГ
CP 21	Медијска експозиција (Експланаторна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Аргумент 2^Тачка 1^Тачка 2^Аргумент 3^Тачка 1^Аргумент 4^Осврт^Закључак^БКГ 1^БКГ 2^БКГ 3
CP 22	Медијски изазов	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Аргумент 2^Изазивање положаја^Побијање^Предвиђање^Тачка 1^Аргумент 3^Заступана позиција^Аргумент 4^Аргумент 5^Закључак
CP 23	Медијска експозиција (Аргументативна)	Теза^Оријентација^Аргумент 1^Тачка 1^Аргумент 2^Тачка 1^Тачка 2^Тачка 3^Аргумент 3^Тачка 1^Тачка 2^Аргумент 4^Понављање тезе^Закључак
CP 24	Медијска експозиција (Експланаторна)	Теза^Оријентација^ Аргумент 1^ Аргумент 2^ Аргумент 3^ Предвиђање^ Аргумент 4^ Тачка 1^ Аргумент 5^ Аргумент 6^ БКГ^ Закључак
CP 25	Медијска експозиција (Експланаторна)	Теза^Оријентација ^Аргумент 1^Тачка 1^Тачка 2^Аргумент 2^БКГ (Осврт) ^Аргумент 3^Тачка 1^ Став аутора^Аргумент 4^Закључак

5.5. Поређење резултата анализе микро-жанрова оба корпуса

Резултати анализе микро-жанрова у текстуалној анализи потврђују нашу главну хипотезу да ће енглески и српски корпус показати значајне разлике. Табела 14 приказује све микро-жанрове које смо идентификовали у нашем истраживању.

Табела 14. Сви микро-жанрови у оба корпуса

Микро-жанр	Медијска експозиција			Проблем –Решење	Медијск и изазов	Медијска дискусија
	Експланаторна	Аргументативна	Хортаторна			
НИН	13	7	0	1	4	0
ТАЈМ	8	15	1	0	0	1
Укупно	21	22	1	1	4	1

У енглеском корпусу издвојили смо четири микро-жанра. Највише текстова представља аргументативну медијску експозицију (15). Затим следи експланаторна (8),

па хортаторна (1) и на крају, медијска дискусија (1). У енглеском корпусу нисмо нашли проблем/решење и медијски изазов микро-жанрове.

У српском корпусу постоји сасвим другачији распоред микро-жанрова: најдоминантнија је експланаторна медијска експозиција (13), затим аргументативна (7), проблем/решење има један пример, медијски изазов (4), а медијску дискусију нисмо нашли ни у једном тексту. У српском корпусу такође нисмо нашли пример за хортаторну медијску експозицију.

Када је реч о генеричкој структури, оба корпуса следе општу структуру, с тим да се разликују у неким деловима. У српском корпусу обавезно постоји наднаслов, наслов и поднаслов, док у енглеском корпусу само се у текстовима EN 06 и EN 09 налази поднаслов, у осталим текстовима само наслов. У српском корпусу од текста CP 21 па до CP 25, долази до промене места аутора текста. Наиме, сада се аутор потписује одмах иза поднаслова, а не на крају, као у свим претходним текстовима. У Тајму се аутор потписује увек после наслова и ми претпостављамо да је то утицај управо овог угледног светског недељника на НИИ.

Српски текстови показују још једну контрастну карактеристичку: у неким текстовима (CP 12, 13, 15, 16, 17, 23) налазимо уметнуте текстове, односно „текст у тексту“⁵⁵ који су увек издвојени и означени тако што су уоквирени или им је позадина обојена. Њихова функција је да углавном служе као позадина (BKG), односно допуна тексту у смислу неког истраживања, интервјуа или статистичог додатка. У енглеском корпусу нисмо наишли ни на један уметнути текст, јер је позадина увек укључена у текст и присутнија је у текстовима који су временски удаљенији од рата 1999. године и имају функцију да читаоце обавесте шта се тада збивало.

Када је реч о реторичкој анализи, оба текста својом структуром показују да припадају одређеним жанровима и следе општу структуру тих микро-жанрова. Разлика је у томе што српски текстови показују шири дијапазон у својој реторичкој структури. Различитост у писању аутора у два корпуса може да се припише и особеностима наша два различита језика. Познато је да је енглески језик концизнији, прецизнији, а и део је другачијег, затворенијег и конзервативнијег културног и политичког окружења које утиче на сам језик и на језичку употребу. То се одражава на енглеске текстове који су краћи, усредсређени на тему и без великих дигресија. Српски аутори, опет у складу са особинама српског језика, пишу много опширније, допуњавају своје текстове разним

---

⁵⁵ Тако смо их ми назвали у овом раду

умецима и више су усредсређене на теме с обзиром на идеолошко-политичку позадину текстова - Косово је вековна српска земља за великим културним наслеђем српског народа.

5.6. Анализа идентификације главних учесника у дискурсу

Анализа идентификације учесника у дискурсу је трећа анализа на текстуалном нивоу. Наишли смо на велики број радова у литератури на енглеском језику који се баве идентификацијом учесника у дискурсу. Теорију ове анализе поставили су Мартин и Роуз (Martin & Rose, 2003) у књизи “Working with Discourse“. Допуњено издање је изашло 2007. године. Њихова теорија је веома детаљна и опширна те је стога нашла велику примену у многим радовима широм света. За потребе наше анализе ми ћемо урадити само један део те сложене анализе.

Мартин и Роуз дефинишу појам идентификације: „Идентификација се односи на праћење учесника: представљање људи и ствари у дискурсу и њиховим праћењем након што су поменути. То су текстуална средства која омогућују да дискурс има смисла за читаоца праћењем идентитета“ (Martin & Rose, 2003:145).

Мартин и Роуз тврде да је потребно идентификовати учеснике у дискурсу, а затим их пратити кроз текст да би се схватио смисао дискурса, јер читаоцу у сваком делу текста мора да буде јасно о коме или о чему се говори: „Да бисмо разумели дискурс, потребно је да можемо пратити о коме или о чему се говори у сваком делу“ (Martin & Rose, 2003:145).

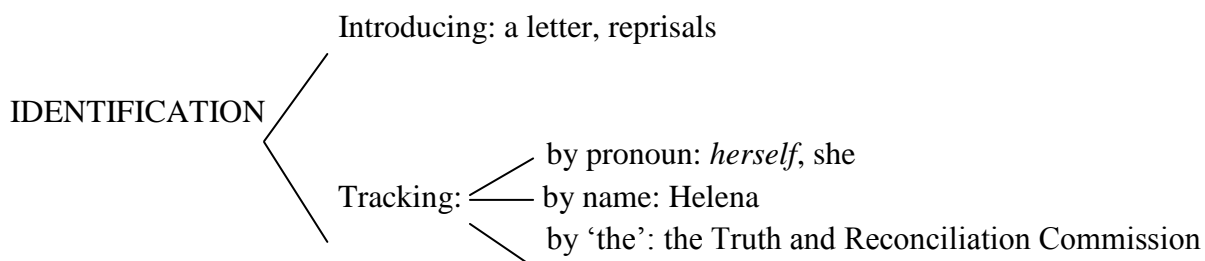
На почетку текста аутор именује особу или догађај, а затим користи широк дијапазон лингвистичких ресурса којима их означава да не би стално понављао име: личне заменице, присвојни придеви, детерминатори (нпр. одређени члан) и слично. Ови аутори наводе два основна избора за анализу идентификације:

- увођење (introducing)
- праћење (tracking)

Другим речима, увођење идентитета се назива представљање (presenting), а праћење идентитета се назива претпостављање (presuming) (Martin & Roese, 2003:145).

Слика 13 приказује примере представљања учесника („а“ је неодређени члан који уводи учесника) и праћење учесника које може бити реализовано заменицом (she),

личним именом (Helena) или детерминатором (одређеним чланом „the“ који сам по себи означава да је особа већ представљена у тексту).

Слика 11. Основни избори за идентификацију
(извор: Martin & Rose, 2003:146)

Табела 15 приказује неколико речи у енглеском језику које се користе за идентификацију људи и ствари. Речи попут: *I, he, she, it, they, them*, су заменице; речи: *my, his, their* су присвојни придеви; речи: *a, an, the* су детерминатори који одређују да и се подразумева неки идентитет или не; речи: *this, that, these, those* су показне заменице које нам показују где се налази идентитет: да ли је близу (*this*) или далеко (*that*) од нас (Martin & Rose, 2003:150).

Табела 15. Ресурси за идентификацију људи према Мартин и Роуз
(извор: Martin & Rose, 2003:151)

Type	Recourses
Presenting	a, an, one someone, anyone
Presuming	the this, that I, me, you, she, he, it; we, us, they, them Helena
Possessive	his (twenties) my (girlfriend) Helena`s (friend)
comparative	same, similar other, another, different, else

Теорија идентификације се може применити, осим на лингвистичка, и на друга истраживања. Будући да наша анализа није лингвистичка, ми нећемо улазити у језичке анализе идентификације. Наша анализа се усредсређује на главне учеснике у дискурсу (key participants). Партиципанти су подељени на: генеричке и специфичне, и на: жива бића и оне који нису жива бића, односно људи.

Подела учесника гласи:

- генерички људски (generic human)
- генерички не-људски (generic non-human)
- специфични људски (specific human)
- специфични не-људски (specific non-human)

Генеричка подела се односи на опште класе (terrorists, soldiers, wars), а специфична подела односи се на посебне представнике или институције који су именовани (Slobodan Milošević, NATO, KFOR).

Анализа идентификације учесника у дискурсу примењује се на све врсте жанрова: од наратива до правних и административних текстова, од вести до политичких коментара. Мартин и Роуз тврде да је начин на који су учесници идентификовани у неком тексту важан аспект представљања конструкције текста (Martin & Rose, 2003:162).

Праћење учесника у дискурсу може се вршити помоћу: присвојних заменица и придева; може и анализом цитата; може и помоћу имплицитне референце која се назива елипса. Иако је идентификација претежно средство за праћење људи и конкретних ствари у дискурсу, она се може применити и на апстрактне појмове. Апстрактни појмови се односе на опште класе појмова (ствари) и зато се називају генеричке референце. Када се говори о генеричким учесницима они обично представљају целу класу (нпр. терористи, војска, рат) људских или не-људских примера (Martin & Rose, 2003).

Мартин и Роуз даље развијају и проширују систем идентификације, али за потребе наше текстуалне анализе довољна је анализа учесника подељених у поменуте четири категорије.

5.6.1. Анализа идентификације у енглеском корпусу

У анализи идентификације главних учесника у енглеском корпусу за пример смо издвојили текст EN 04 под насловом “Back to the Maelstrom“, чија је тема повратак у насиље и отворене сукобе на Косову у марту 2004. године, а он припада експланаторној медијској експозицији (другој по броју текстова у енглеском корпусу). Главни учесници су означени подебљаним словима (bold).

EN 04 **Back to the Maelstrom**

By ANDREW PURVIS Sunday, Mar. 21, 2004

CHAOS: Violence erupted in Mitrovica and spread to Belgrade

Compared to so many other war-torn regions, the Balkan province of **Kosovo** was progressing nicely. Since NATO bombing ended in 1999, a government with limited powers had been elected. Security was improving. **Kosovo Serbs**, a minority in the predominantly **ethnic Albanian province**, could leave their fortified enclaves to shop, work, go skiing. "Things are getting back to normal," a **Kosovo Serb** restaurateur told Time last month. "People are ready to forget the past and move on."

Alas, civil war is not easily forgotten. In a rash of **attacks** that spread across the province last week like a bushfire, **ethnic Albanian gangs** rioted outside Serb enclaves, hurled stones, set fire to 16 Serbian Orthodox churches, including a 14th century monastery, and engaged **NATO troops** in running battles. At least 28 people were killed and 600 wounded, including dozens of U.N. and **NATO peacekeepers**.

"These were ethnic **attacks**, pure and simple," said a diplomat.

And as the region knows too well, violence begets violence. In **Serbia** itself, drunken

football fans and others vowing revenge on "Albanian terrorists" torched two mosques, including one from the 17th century that had miraculously survived the Bosnian war. Crowds moved on to smash the front windows at a local McDonald's. About 1,000 **Kosovo Serbs** have been evacuated to NATO bases inside **Kosovo** and another 2,600 driven from their homes. Camping out in a friend's apartment in the divided town of Mitrovica, medical student Ivan Radic, 30, **a Kosovo Serb**, said he has lost touch with his mother and uncle, who had been seeking refuge somewhere in central **Kosovo**. "I am so worried," said Radic. "God knows when I will see my family again."

What broke Kosovo's hopeful peace? The events that triggered last week's **violence** were unremarkable. On Monday, **a Serb teen** was hit in a drive-by shooting. The next day, three **ethnic Albanian boys** in Mitrovica drowned in the swollen Ibar River. Exactly how they died is not clear, but a surviving child said his friends had been chased by **Serbs** with a dog. From there rumors escalated into riots and eventually gunfire. Some senior politicians urged calm. Others, however, including the Minister of Public Services, Jakup Krasniqi, said the **violence** was the understandable result of five years of "anti-Albanian policy" by the international community.

That's a hint at the underlying causes. **Kosovo Albanians** have been pressing for full independence from **Serbia** since the war ended, and some are losing patience with the international community for failing to deliver. (The province is legally still part of Serbia, though it is run by the U.N.) Diplomats in the region said some of the **violence** appeared organized, probably by militants intent on forcing the international community to grant the province independence now. Veton Surroi, publisher of the independent daily Koha Ditore, said people leading the protests identified themselves as former leaders of the Kosovo Liberation Army, or student organizations. "What started as a spontaneous protest turned into a mass upheaval which became an organized revolt," he said. "The **violence** is directed toward forcing out **the Serbs** and accelerating [the U.N.'s] departure."

U.N. officials stress the **violence** is in fact undermining Kosovo's chances for independence by damaging its reputation abroad. **KFOR**, as **the NATO force** is known, is strengthening its presence. Some 1,000 reinforcements, mostly British, are arriving to bolster an 18,500-strong contingent.

With many **Serbs** already on the move, some are wondering whether their days in

Kosovo are numbered. "This might be the decisive battle for **Kosovo** and the survival of **Serbs in Kosovo**," a senior Belgrade official, Nebojsa Covic, said. The rhetoric has a familiar ring, but last week's events lent some credence to his apocalyptic view.

Слика 12. Пример текста за анализу идентификације у енглеском корпусу

Главни учесници дискурса у енглеском тексту EN 04: „Повратак у вир“, чија тема је повратак насиља и отворених сукоба на Косову, присутни су у три категорије. Ово је једини енглески текст у коме нема примера за категорију *специфични људски*. Главни актери у овом тексту су: косовски Срби и косовски Албанци (*генерички људски*).

Табела 16 приказује резултате анализе идентификације учесника у свим текстовима енглеског корпуса.

Табела 16. Анализа идентификације учесника у енглеском корпусу

Text TIME	Generic Human	Generic Non-human	Specific Human	Specific Non-human	Total
EN 01	Ethnic Albanian		Slobodan Milosevic		2
EN 02				NATO, KLA	2
EN 03	Albanian extremists		Mikhail Shuitsev, Sergei Bogoyavlensky	KFOR	4
EN 04	Kosovo Serbs, Kosovo Albanians	Violence		NATO, Serbia, Kosovo	6
EN 05	The Serb minority		Bajram Rexhepi	UN administration, NATO	4
EN 06			Ramush Haradinaj, Anton Lekaj	International Criminal Tribunal	3
EN 07	Kosovo Serbs, Kosovo Albanians		Oliver Ivanovic, Petrit Selimi, Albin Kurti, Hashim Thaci, Ramush Haradinaj, Ibrahim Rugova		8
EN 08	Ethnic		Marti Ahtisaari	The Serbian	

	Albanians			government, UN Security Council	4
EN 09			Toni Blair, Barack Obama, Hillary Clinton, John Edwards	USA, Democratic party	6
EN 10			Marti Ahtisaari, Vladimir Putin, Sergei Lavrov, Condoleezza Rice	US, Russia, Kosovo	7
EN 11	Kosovar Albanians		Sergei Lavrov, Agim Ceku, Marti Ahtisaari	US, Russia, Kosovo, Serbia	8
EN 12	Kosovo Albanians		Hashim Thaci, Carl Bildt	US, EU	5
EN 13	Kosovo Serbs, Kosovo Albanians		Sergei Lavrov, Vuk Jeremic	US, EU, Russia, Serbian Radical Party	8
EN 14	Radical Serbs, Ethnic Albanians		Vojislav Kostunica, Milan Ivanovic, Hashim Thaci	US, EU, Russia, Republika Srpska, Serbia	10
EN 15	Albanians, Football hulgans		Hashim Thaci, Vojislav Kostunica	Kosovo, US, EU	7
EN 16	The Catalans	Terrorist actions	Slobodan Milosevic, Miguel Angel Moratinos	Catalonia, Europe	6
EN 17	Hulgans, Protestors, Kosovo Serbs, Kosovo Albanians		Vojislav Kostunica, Tomislav Nikolic, Emir Kusturica, Branislav Ristivojevic, Vuk Jeremic	US, UN, Serbia	12
EN 18	Serb minority, Ethnic Albanians		Boris Tadic, Vojislav Kostunica, Vladimir Putin, Marjan Ilincic, Slobodan Milosevic, Milan Ivanovic, Dragoljub Zarkovic	EU, Serbia, Kosovo, US, Russia, NATO, UN Security Council	16
EN 19			Boris Tadic, Ratko Mladic, Goran Hadzic, Radovan Karadzic	Serbia, EU, NATO, ICTY	8
EN 20	Kosovars, Serbs		Gezim Gjikolli, Engjellushe	International Court of Justice,	

			Morina, Hashim Thaci, Fatmir Limaj, Memli Krasniqi	UN Security Council, Kosovo Anticorruption Agency, Kosovo stability initiative, Transparency International	12
EN 21			Skender Hyseni, Vuk Jeremic, Boris Tadic, Engjellushe Morina, Joe Biden	International Court of Justice, UN, Russia, US, EU, Serbia, Kosovo, Chile, Spain	14
EN 22	Kosovars	International Institutions	Petrit Selimi, Behar Selimi	International Court of Justice, US	6
EN 23	Kosovars, Kosovo Serbs	DLK (Democratic league of Kosovo), DP (Democratic Party), Self determination party, New spirit party	Hashim Thaci, Albin Kurti, Jelko Kacin, Catherine Ashton		10
EN 24			Hashim Thaci, Dick Marty, Zait Xhemajli, Natasa Kandic	Eulex, Kosovo Liberation Army	6
EN 25	Ethnic-Albanian majority, Ethnic Serb minority	Violence	Boris Tadic, Hashim Thaci	NATO troops, KLA, Kosovo, Serbia	9

У табели 17. имамо резултате квантитативне анализе идентификације учесника у свим текстовима енглеског корпуса.

Табела 17. Квантитативна анализа идентификације учесника у енглеском корпусу

Text TIME	Generic Human	Generic Non-human	Specific Human	Specific Non-human	Total
01	1	0	1	0	2
02	0	0	0	2	2

03	1	0	2	1	4
04	2	1	0	3	6
05	1	0	1	2	4
06	0	0	2	1	3
07	2	0	6	0	8
08	1	0	1	2	4
09	0	0	4	2	6
10	0	0	4	3	7
11	1	0	3	4	8
12	1	0	2	2	5
13	2	0	2	4	8
14	2	0	3	5	10
15	2	0	2	3	7
16	1	1	2	2	6
17	4	0	5	3	12
18	2	0	7	7	16
19	0	0	4	4	8
20	2	0	5	5	12
21	0	0	5	9	14
22	2	1	2	2	6
23	2	4	4	0	10
24	0	0	4	2	6
25	2	1	2	4	9
Total	31	8	73	72	184

5.6.2. Анализа идентификације у српском корпусу

За анализу главних учесника у дискурсу у српском корпусу узели смо за пример текст CP 08 „Кад независност касни“. И овде смо, као и у анализи идентификације енглеског текста, главне учеснике означили масном бојом.

Кад независност касни

Оно што је најопасније за српску страну, то су детаљи, могућност да кључни елементи предложеног решења буду међани без сагласности српске стране

Косовска пауза је завршена у недељу увече када су затворена гласачка бирачка места у Србији. После неколико месеци затишја ова последња незавршена балканска прича је поново “звезда вечери” како то воле да кажу албански медији алудирајући на расправу у Савету Европе, Контакт групи, Бриселу, а већ следеће недеље и у Београду и

Приштини, где ће **Марти Ахтисари** такође да представи свој план.

Фински посредник се суочава са нерешивим задатком – како избећи руски вето, а истовремено Албанцима дати нешто што ће им личити на независност. Све је извесније да ће његов коначни предлог бити пример дипломатске креативности, једно комплексно решење у поређењу са којим ће Дејтонски уставно правни лавиринт деловати једноставно.

Оно што је најопасније за **српску страну**, као и случају Холбруковог пројекта које је окончало рат у Босни, су детаљи, могућност да кључни елементи предложеног решења буду мењани без сагласности **српске стране** или тако да се Русима не да прилика да искористе свој одлучујућу глас у Савету безбедности.

У обраћању Парламентарној скупштини Савета Европе **Ахтисари** је најавио да ће решење бити “фер и избалансирано”, чиме је наговестио да се у његовом плану ипак неће наћи за **Србе** застрашујућа реч – независност.

Овдашњи политичари и јавност воле да говоре о будућем, а не о коначном решењу, надајући се да ће тиме у оном најважнијем, историјском, скору добити више, да ће решење које **Ахтисари** припрема и које вероватно неће задовољити српске националне интересе, постати само провизоријум који ће се завршити за **Србију** јединим прихватљивим и праведним решењем – останком Косова у **Србији**. Али међународна заједница може применити исту логику, поиграти се терминологијом, да би преко можда неколико привремених решења дошла до коначног решења које ће одговарати албанским аспирацијама и које нескривено преферирају америчке и многе европске дипломате.

НИН-ов дипломатски извор тврди да ће три четвртине плана садржати елементе који ће изаћи у сусрет неким од важних захтева српског преговарачког тима. Реч је углавном о питањима везаним за локалну самоуправу, односима са Београдом и другим спорним тачкама о којима у Бечу није постигнута сагласност, а која ће се решити широком аутономијом за српске општине и везом са Београдом. Мада се у Приштини, може очекивати жесток отпор овим предлозима како каже наш извор, пилула коју ће Албанци изгледа морати да прогутају неће бити толико горка. **Нацрт Ахтисаријевог предлога**, иако се у њему неће помињати реч независност, вероватно ће садржати формулације које ће поставити **Косово** на колосек који ће – уз компликоване дипломатске преговарачке игарије – у будућности – моћи да српску покрајину доведе до столице у УН.

“Сложени облик независности Косова”, како **Ахтисаријев план** назива британски “Гардијан” свакако неће бити оно што Албанци очекују. Обећања која су им током целе прошле године стизала са разних страна да ће статус бити решен до краја 2006. године, већ су озбиљно подгрејала осећање да њихова очекивања не смеју бити изневерена. Поред америчке подршке, Албанци имају и један много јачи адут који **Србима** није на располагању. Албански медији и политичари воле да истакну да албанско стрпљење има граница и да ће га када буде потрошено заменити насиље. Од првог дана боравка на **Косову** западним представницима се ставља до знања да су добродошли само док се покрајина креће ка независности и да би свако заустављање тог тока најдиректније угрозило њихову личну безбедност. Тајне претње које су примили неки од највиших званичника УН администрације на Косову бивају повремено јавно артикулисане кроз причу о “међународним снагама као новим Србима” и УНМИК-у као новом окупатору.

Американцима се такође жури, а руска подршка **Србији** није једина препрека плановима Бушове администрације да што пре затвори косовску причу. Бушова администрација, после дебакла у Ираку, више не може да рачуна на безрезервну

подршку својих европских савезника. Колико год Пентагону, гладном трупа за “ирачки живи песак”, сваки на **Косову** стационарани амерички војник био важан, европске земље имају другачије интересе и све мање разумевања за журбу администрације која не губи кредибилитет само код куће.

Међу европским земљама све чешће се могу чути ставови да се ефекти евентуалног преседана који би донела косовска независност у будућности не би могли тек тако игнорисати. Ови ставови су се ретко износили јавно, јер су косовски Албанци и америчке администрација, Клинтонова још више него Бушова, целу причу везале за српске злочине и тврдњу да су њихови обими и изузетност де факто укинули суверенитет над **Косовом** и практично суспендовали одредбе међународног права које несумњиво иду у прилог владе у Београду.

Став да **Србија** не само да практично мора да територијом плати улазницу у евроатлантске интеграције, већ да је та цена ниска имајући у виду величину српског зла за време Милошевићеве владавине има, истина, своје присталице и у делу српске елите која сматра да је најбољи лек за **Србију** “ампутација **Косова**”.

Осим тога западне дипломате у Београду се позивају на обимно истраживање јавног мњења у **Србији** које недавно урадила једна америчка агенција и према коме је **Косово** на самом дну приоритета просечног **Србина**. Високи западни представник у Београду као један од кључних аргумената у корист тезе да би **Србија** требало да се одрекне своје јужне покрајине наводи чињеницу да становници уже **Србије** имају слабе или никакве везе са **Косовом**, да огромна већина никада није била у српској покрајини и да грађани нису спремни да се озбиљније супротставе независности **Косова**. Из тога се извлачи и закључак да је питање остајања **Косова** у саставу **Србије** подгревају неодговорни српски политичари и да бескомпромисни став свих српских партија (изузев ЛДП-а) не представља одговор на стварне жеље јавног мњења. Дакле, према овом истраживању српски народ се већ одрекао **Косова**, а српски лидери му због својих дневнополитичких интереса сугеришу супротно.

Природа веза **Срба** са **Косовом** се не може лако измерити чак ни у најбољим истраживанима јавног мњења, али оно што је свакако и голим оком видљиво је да је косовки проблем камен о врату сваког српског политичара и да ће на том питању свака будућа српска влада ризиковати да изгуби много више него што може да добије.

Српска страна може да рачуна на наставак дипломатског процеса који ће више личити на пролазак кроз минско поље него на борбу аргументима. Чак и ако за **Србе** најстрашнија реч – независност, не буде употребљена у предстојећим рундама обрачуна око **Косова** то не значи да се она у сваком тренутку не може вратити у компликовану косовску једначину.

И **Ахтисари** и сам план у сваком тренутку може да постане сасвим ирелевантан, уколико САД одлуче да признају независност **Косова**, а за њима и неке европске државе. Та одлука не би била без ризика и створила би опасну нову реалност за **Србију**.

Српска страна за сада може да буде задовољна одлагањем које је успела да издејствује и које је дало времена не само **Србима**. Резултати прошлонедељних избора, чињеница да су радикали освојили највише гласова, протумачена је у најутицајнијим светским медијима као знак да **Србија** и даље представља претњу. Али пословично негативна перцепција **Србије**, па и у склопу последњих избора, почела је да се окреће у све чешће коментаре да **Србији** треба помоћи, укључујући и разрешење косовског чвора.

Лондонски “Тајмс” пише да би питање **Косова** могло да угрози демократију у **Србији**. “**Косово** је већ де факто независно, и Запад би мудро поступио када би још једном одложио и формализовање те независности, бар док Београд не буде у стању да прихвати реалност.”

Осим тога до пре месец дана амерички политичари су се подсмевали руској подршци **Србији**, угледни коментатори су сугерисали да је једино питање које се ту озбиљно поставља – шта ће Путин захтевати у замену за одустајање од подршке Београду, а и у Бриселу су били чврсто убеђени да се Руси увек могу купити неким повољним аранжманима. Али руска подршка данас делује чвршће него што су очекивали чак и највећи оптимисти у Београду. Са ништа мањим потцењивањем светска штампа извештавала је и о упозорењима да би косовски преседан увео у игру жаришта широм света, инсистирајући на томе да је Косово прича за себе која се ни са чим не може поредити.

Али у српској постизборној недељи лондонски “Гардијан” упозорава да би у случају да, како наводи, независност **Косова** добије благослов Уједињених нација, мањине широм света могле да почну да траже право на самоопредељење и самосталност, а распарчавање држава постане нова светска разбигра.

“Ако **Ахтисари** у петак подржи идеју независности **Косова**, последице ће бити експлозивне не само по **Србију** већ и по јединство Европске уније и осетљиве односе Русије и Запада”, закључује овај британски дневник.

Ивана Јанковић

Слика 13. Пример текста за анализу идентификације у српском корпусу

Следећа табела (18) приказује резултате анализе идентификације учесника у српском корпусу.

Табела 18. Анализа идентификације главних учесника у српском корпусу

НИ Н	Генерички људски	Генерички не-људски	Специфични људски	Специфични људски	Зби р
СР 01	Косовски Албанци, Косовски Срби		Слободан Милошевић, Сава Јањић, Кофи Анан, Бернар Кушнер	УНМИК, ОВК, У Н, НАТО, КФОР, Савезна Република Југославија	12
СР 02			Слободан Милошевић, Вилијам Монтогмери, Карла дел Понте	Хашки суд, Србија, Амерички конгрес	6
СР	Албански		Рикардо		

03	терористи, Српска полиција		Александре		3
CP 04	Американци, Исламски терористи	Обавештајна служба	Ричард Холбрук, Осама бин Ладен, Момир Стојановић	Алкаида, САД, Албанија, Македонија, Босна, Косово	12
CP 05		Албанска дијаспора, Српска дијаспора у Америци	Карла дел Понте, Том Лантош, Хенри Хајд, Борис Тадић, Кетлин Стивенсон, Енди Верих, Дан Бартон	Амерички конгрес, Представнички дом, СУЦ	12
CP 06	Албанске комшије, Срби са Косова		Борис Тадић	КФОР	4
CP 07	Грађани Србије, Срби са Косова, Косовски Албанци			ЕУ, Косово	5
CP 08	Срби, Косовски Албанци	Српска страна	Марти Ахтисари	Србија, Косово, УН, КФОР, Русија, Ахтисаријев план	10
CP 09			Војислав коштуница, Фатмир Сејдију, Јоаким Рикер	Савет безбедности, САД, Косово, Русија	7
CP 10	Американци, Руси, Европљани, Албанци, Срби	Дипломате УН	Марти Ахтисари, Владимир Путин, Кондолиза Рајс, Џорџ Буш, Кирстен Силверберг	Русија, Косово	13
CP 11	Српска омладина		Бошко Обрадовић, Вук Костић, Вељко Кадичевић, Душан Пророковић	Војска Србије, НАТО	7
CP 12	Срби, Албанци		Борис Тадић, Томислав Николић, Војислав Коштуница	ЕУ, САД, Космет, СРС, ДСС, ДС	11

CP 13		Војска Србије	Ричард Холбрук, Александар Радић, Мирослав Лазански, Милош Јовановић, Чедомир Антић, Милорад Екмечић	КФОР, НАТО, САД, ДС, ДСС, Косово, Република Србија	14
CP 14		Нови хладни рат	Владимир Путин, Џорџ Буш	НАТО, САД, ЕУ, Русија, Космет, СССР	9
CP 15	Срби, Албански политичари, Европски званичници	Привремене Косовске институције	Хашим Тачи	САД, ЕУ	7
CP 16			Милорад Додик, Мирослав Лајчек	Народна скупштина Републике Српске, Бања Лука, Сарајево, Међународна управа, БиХ, Косово и Метохија	8
CP 17	Полиција, Хулигани		Војислав Костуница, Томисла в Николић, Борис Тадић, Александар Вучић, Александар Никитовић, Миодраг Ракић, Зоран Вујовић, Чедомир Јовановић	Амбасада САД, Румунија, Амбасада Турске, САД, ДСС, ДС, СРС	17
CP 18			Борис Тадић, Божидар Ђелић, Маја Ковачевић	Србија, ЕУ, Споразум о стабилизацији и придруживању, Косово, Резолуција 1244	8
CP 19			Владан Вукосављевић, Страхиња Ђуричанин, Иван Тасовац, Драган Сакан, Војислав Жанетић	Влада Косова, Савет за промоцију Србије, Србија, ЦНН, Влада Србије	10

CP 20			Предраг Симић, Вук Јеремић, Борис Тадић, Данијел Сервер, Марк Олмонд	Савет Европе, Међународни суд правде, Вашингтон, ГСУ Н, Косово	10
CP 21	Косовски Албанци		Карл Билд, Борис Тадић, Вук Јеремић	ЕУ, Влада Србије, Власти Косова, САД	8
CP 22	Албанци		Вук Јеремић, Борис Тадић	Косово	4
CP 23	Српски цивили, Српск и истражни органи		Хашим Тачи, Карла дел Понте, Абдулах Катући, Дик Марти, Раде Драговић, Владимир Вукчевић	ОВК, Тужилаштво за ратне злочине у Хагу, Истражитељи УМНИК-а, Српско тужилаштво за ратне злочине	12
CP 24			Едита Тахири, Борко Стефановић, Изабела Кисић, Оливер Ивановић, Хашим Тачи, Бајрам Реџеџи, Беџет Паџоли	Србија, Косово, ЕУ, Брисел	11
CP 25	Косовски Срби		Борис Тадић, Хашим Тхачи, Ханс Дитер Вихтер, Оливер Ивановић, Бајрам Реџеџи, Мимоза Кусури Љиља, Штефан Филе, Фернандо Бентилини	КФОР, НАТО, Србија, ЕУ, Еулех	14

Табела 19 приказује резултате квантитативне анализе идентификације свих текстова у српском корпусу.

Табела 19. Приказ квантитативне анализе идентификације у српском корпусу

Text NIN	Generic Human	Generic Non-human	Specific Human	Specific Non-human	Total
01	2	0	4	6	12
02	0	0	3	3	6
03	2	0	1	0	3
04	2	1	3	6	12
05	0	2	7	3	12
06	2	0	1	1	4
07	3	0	0	2	5
08	2	1	1	6	10
09	0	0	3	4	7
10	5	1	5	2	13
11	1	0	4	2	7
12	2	0	3	6	11
13	0	1	6	7	14
14	0	1	2	6	9
15	3	1	1	2	7
16	0	0	2	6	8
17	2	0	8	7	17
18	0	0	3	5	8
19	0	0	5	5	10
20	0	0	5	5	10
21	1	0	3	4	8
22	1	0	2	1	4
23	2	0	6	4	12
24	0	0	7	4	11
25	1	0	8	5	14
Total	31	9	92	104	226

5.6.3. Поређење резултата анализе идентификације

Табела која следи показује резултате анализе идентификације у енглеском и српском корпусу.

Табела 20. Анализа идентификације у оба корпуса

Identification	Generic Human	Generic Non-human	Specific Human	Specific Non-human	Total
TIME	31	8	73	72	184
NIN	31	9	92	104	226
Total	62	17	165	176	410

Ова анализа показује да су учесници у дискурсу унутар категорија присутни у приближно истом броју у оба корпуса. Међутим, присутна је велика разлика између категорије *специфичан* и *генерички*. Највише учесника припада категорији *специфичан*: људски (EN 73, CP 92) и не-људски (EN 71, 104). Категорија *генерички* људски има три пута више учесника (EN 32, CP 31) од категорије не-људски (EN8, CP 9). Аутори текстова об корпуса су се чак четири пута више фокусирали на *специфичне* (340) у односу на *генеричке* (80) учеснике.

Из ове анализе резултата можемо закључити да аутори текстова у оба корпуса највише пажње посвећују специфичним, односно именованим учесницима, било да су људски или не. Најмање се усредсређују на генеричке не-људске учеснике.

VI ИНТЕРТЕКСТУАЛНА АНАЛИЗА КОРПУСА

6.1. Увод

У овом делу рада представимо други ниво нашег тродимензионалног концепта анализе жанра у два различита друштвена, политичка, језичка и културна контекста. Најпре ћемо приказати два дела анализе вредновања (Appraisal analysis), тј. „став“ и „градацују“ на текстовима оба корпуса, а затим их поредити.

У другом делу овог поглавља анализираћемо трећи део анализе вредновања: „ангажман“, који укључује анализу интертекстуалности на текстовима из нашег корпуса. Интертекстуалност је неизбежна у готово сваком тексту. Нарочито је присутна у новинарству, те јој се стога посвећује велика пажња у многим студијама. Као што смо већ напоменули у 3. поглављу рада, анализа вредновања заснована је у Сиднејској школи, а затим прихваћена у целом свету.

6.2. Анализа вредновања енглеског корпуса

Теорија вредновања или евалуације (Appraisal Theory) заснива се на системској функционалној лингвистици (СФЛ) и њеним главним постулатима. СФЛ превазилази традиционалну граматику и свој фокус помера са речи на клаузу⁵⁶. Оснивач СФЛ Халидеј износи нов концепт метафункционалног значења где у исто време делују три система: идеациони, текстуални и интерперсонални.

Мартин (Martin, 2000), Мартин и Роуз (Marin & Rose, 2003), Мартин и Вајт (Martin & White, 2005) и Вајт (White, 2002) су на интерперсоналном значењу засновали теорију вредновања. Они су проширили фокус са клаузе на дискурс, односно на цели текст. Према томе, ова теорија се бави дискурсном семантиком и тиче се различитих аспеката организације дискурса, односно: како су људи, места и ствари идентификовани, а затим праћени у тексту (идентификација⁵⁷); како су догађаји и ситуације међусобно повезани у односу на време, узрок, контраст и сличност (конјункција); како су учесници у дискурсу повезани са целином и суб-класе са класом (идеација); како је смењивање организовано у размени добара, услуга и информација (негоцијација) и како је дискурсна семантика заснована, амплификована, усмерена и повезана са изворима (апурејзал⁵⁸). (Martin & White, 2005:9)

Мартин и Вајт (2005) тврде да „апурејзал“ представља интерперсонални систем на нивоу дискурсне семантике. То је, пре свега, субјективна теорија, која се бави евалуацијом осећања, етичком проценом нечијег понашања и естетском или функционалном евалуацијом ствари, процеса или стања.

„Апурејзал“⁵⁹ је један од три главна ресурса дискурсне семантике који конструише интерперсонално значење (заједно са ангажманом и негоцијацијом)“ (Martin & White, 2005:34).

Као што смо видели у теоријском делу рада (Поглавље III), систем вредновања дели се на три подсистема: „став“ (attitude), „градација“ (graduation) и „ангажман“ (engagement). А став се дели на: „афекат“ (affect), „апурецијацију“ (appreciation) и „процењивање“ (judgement). Градација има две поделе: „снага“ (force) и „focus“ (focus). У анализи вредновања користили смо софтвер програма nVivo и на тај начин добили

⁵⁶ СФЛ не користи термин реченица, већ клауза.

⁵⁷ Анализу идентификације видети у оквиру текстуалне анализе у претходном поглављу.

⁵⁸ Appraisal (eng) значи: евалуација, процена, оцена, вредновање.

⁵⁹ Одлучили смо се за апурејзал аналогно као што је прихваћено негоцијација, апурецијација и сл. у српском језику.

укупне резултате сваког појединачног текста, као и укупне резултате оба корпуса. Тиме смо добили ресурс за много анализа у неком будућем раду, јер су могућности комбиновања велике. Nvivo програм се користи за квалитативне анализе садржаја у разним областима.

Табела 21 је пример текста из енглеског корпуса EN 02 „NATO's New Balkan Solution: Bring in the Serbs“ („Ново НАТО решење за Балкан: укључити Србе“) где смо анализирали appraisal, односно „став“ (афект, апрецијацију и процењивање) и „градацију“ (снага и фокус), а „ангажман“ ћемо анализирати у другом делу интерперсоналне анализе, односно у интертекстуалној анализи.

Ова анализа нам показује како аутор текста употребљава евалуативне речи да би изнео своје ставове према Косову, односно у ужем смислу, према актуелним догађајима на Косову. Да бисмо олакшали анализу у свакој појединачној реченици текста „став“ смо означили масном бојом (bold), а „градацију“ смо подвукли.

Табела 21. Апрејзал анализа текста EN 02

NATO's New Balkan Solution: Bring in the Serbs
By Tony Karon Wednesday, Mar. 07, 2001

1. Remember Kosovo?
2. According to Clinton administration spin during the **1999 bombing** campaign, NATO was rallying to the defense of **helpless ethnic** Albanians and their **brave** champions in the Kosovo Liberation Army who **were fighting** a David-vs.-Goliath struggle against **Belgrade's genocidal** army.
3. Well, guess what?
4. Not only has NATO now declared armed Albanian nationalists of the KLA stripe to be the primary security problem in the region, the Western alliance is also considering asking the **selfsame Yugoslav** army to help **NATO** troops police the border between Kosovo and the **neighboring former Yugoslavian** republic of Macedonia.
5. NATO secretary general Lord Robertson, who is to meet with President Bush on Thursday, announced Tuesday that he hoped a decision would be taken this week on the proposal, which has alarmed **Albanian nationalist** politicians in Kosovo.
6. But the sensibilities of Kosovo's Albanian leaders may have diminished in importance in NATO eyes as the territory has become a launching pad for **Albanian nationalist** insurgencies inside Serbia proper and in Macedonia.
7. Those developments have put **Western** troops, who are charged with controlling Kosovo's

borders, on a collision course with elements of their **erstwhile** allies in the KLA who are now seeking **new** targets.

8. **U.S.** troops on Wednesday wounded **two ethnic Albanian** guerrillas in a firefight near the Macedonian village of Tanusevci, marking a dangerous new escalation of the risk to **NATO** forces in the region.

9. With Yugoslavia now ruled by a **democratic nationalist** regime more acceptable to the West, many in NATO would **plainly** be more comfortable having **Yugoslav** troops facing off against the insurgents than with putting Western troops in harm's way.

10. If the proposal to invite Yugoslav troops to help rein in Albanian nationalists appears to be a 180-degree turnabout for the **Western** alliance, that may be because **NATO's original Kosovo** intervention has failed to resolve the **region's fundamental political** problem.

11. Nobody in the Balkans took **particularly seriously** the idea of a democratic multiethnic Kosovo championed by President Clinton and others, and no sooner had those Albanians driven out by Serb ethnic cleansing returned to the territory than **KLA elements** were launching their own ethnic cleansing campaign against **Kosovo's remaining** Serbs and other minorities as NATO for the most part stood passively by.

12. **Still, most of** NATO remained **strongly** opposed to the **nationalist** demand for independence for Kosovo, on the grounds that this would destabilize the region by provoking **new Albanian-Slav** wars in Macedonia and other parts of the region.

13. The most dramatic setback suffered by Kosovo's Albanian nationalists was probably the overthrow of Slobodan Milosevic in Belgrade.

14. Once Yugoslavia had elected a president with whom the West could do business, prospects for winning **NATO** support for **formal** independence for Kosovo dimmed even further.

15. That, and President George W. Bush's campaign promise to begin withdrawing U.S. troops from the Balkans, may have prompted Albanian nationalists across the region to step up their campaign for a Greater Albania, by launching **new** insurgencies in Serbia's Presevo Valley (which falls in a demilitarized **buffer** zone adjacent to Kosovo) and in northern Macedonia.

16. But in the absence of Serb abuse and ethnic cleansing, NATO has shown **little** tolerance for the new Albanian adventurism.

17. Ironies aside, the demise of Milosevic has strengthened the tendency in NATO to discourage any redrawing of **sovereign** borders in the Balkans.

18. And Western enthusiasm for policing the **region's tribal** wars will **inevitably** wane in proportion to any increase in **direct** danger to their troops.

19. For some, that appears to make a **compelling** case for bringing back the Yugoslav army to police the borders NATO is now committed to upholding.

20. Who knows, at this rate they may **yet** find themselves pining for the **former** Yugoslavia.

Табела 22. је сажетак анализе вредновања коју смо претходно приказали на целом тексту, где се прегледно види свеукупна евалуација у свакој реченици.

Табела 22. Сажетак апрејзал анализе енглеског текста EN 02

LOCATION –sentence number	EXPRESSION	APPRAISED	ATTITUDE	GRADUATION
Headline	NATO`s new Balkan	Solution	Appreciation	
2	1999 bombing	Campaign	Appreciation	
2	helpless ethnic	Albanians	Appreciation	
2	brave	champions...were fighting	Appreciation + Judgement	
2	David-vs.- Goliath	Struggle		Focus
2	Belgrade`s genocidal	Army	Appreciation	Focus
4	primary security	Problem	Appreciation	Force
4	Selfsame Yugoslav	Army	Appreciation	
4	NATO	Troops	Appreciation	
4	neighbouring former Yugoslavian	Republic of Macedonia	Appreciation	
5	this	Week		Force
5	Albanian nationalist	Politicians	Appreciation	
6	NATO	Eyes		Focus
6	launching	Pad		Focus
6	Albanian nationalist	Insurgencies	Appreciation	
7	collision	Course		Focus
7	Western	Troops	Appreciation	
7	erstwhile	Allies	Appreciation	
7	new	Targets	Appreciation	
8	US	Troops	Appreciation	

8	two ethnic Albanian	Guerrillas	Appreciation	Force
8	dangerous new	Escalation	Appreciation	Focus
8	NATO	Forces	Appreciation	
9	democratic nationalist	Regime	Appreciation	Focus
9	plainly	would be more comfortable	Judgement	
9	Yugoslav	Troops	Appreciation	
10	180 degree	turnabout	Appreciation	Force
10	Western	Alliance	Appreciation	
10	NATO's original Kosovo	Intervention	Appreciation	Focus
10	region's fundamental political	Problem	Appreciation	Focus
11	particularly seriously	Took	Judgement	
11	KLA elements	were launching	Judgement	
11	their own ethnic cleansing	campaign	Appreciation	Force
11	Kosovo's remaining	Serbs	Appreciation	
11	other	Minorities		Force
11	the most part	stood passively by	Judgement	Force
12	Still, most of	NATO	Appreciation	Force
12	strongly	remained opposed	Judgement	
12	nationalist	Demand	Appreciation	
12	new Albanian-Slav	Wars	Appreciation	
13	The most dramatic	Setback		Focus + Force
14	NATO	Support	Appreciation	
14	formal	independence	Appreciation	
14	even further	Dimmed	Appreciation	Force
15	new	Insurgencies	Appreciation	
15	buffer	Zone	Appreciation	
16	little	Tolerance	Appreciation	
16	new Albanian	Adventurism		Focus

17	sovereign	Borders	Appreciation	
18	Western	Enthusiasm		Focus
18	region's tribal	Wars	Appreciation	
18	direct	Danger	Appreciation	
18	any	Increase		Force
18	inevitably	will wane	Judgement	
19	compelling	Case	Appreciation	
20	former	Yugoslavia	Appreciation	
20	(they) yet	pinning for	Judgement	

Као што се види из Табела 21 и 22 аутор текста „Ново НАТО решење за Балкан: укључити Србе“ користи се речима које су евалуативног карактера. Поред осталих, речи које показују евалуацију ставова су: most part, most of, particularly seriously, strongly, inevitably, compelling, helpless, nationalist, genocidal.

У овом тексту аутор износи сасвим неочекивану тезу да НАТО у светлу нових дешавања (НАТО је сада албански национализам означио као претњу миру у региону) разматра укључивање југословенских снага у обуздавање побуне албанских екстремиста повезаних са ОБК у Македонији и на југу Србије. Пад Милошевића и промена режима у Београду навела је многе у НАТО државама да укључе нове власти у решавање сукоба. Аутор каже: „If the proposal to invite Yugoslav troops to help rein in Albanian nationalists appears to be 180 degree turnabout for the Western alliance, that may be because NATO's original Kosovo intervention has failed to resolve the region's fundamental political problem.” Аутор текст завршава реторичким питањем: „Who knows, at this rate they may yet find themselves pinning for the former Yugoslavia.“

У овом тексту аутор се не фокусира на одређене личности, већ на догађаје који укључују понашање албанских терористичких група, реакције НАТО држава (иако не издваја ниједну посебно) и решења које предлаже НАТО, па су тако у овом тексту примери за „процењивање“ понашања (Judgement): plainly, particularly seriously, strongly, yet, inevitably.

Најбројнија употреба евалуативних речи односи се на „апорецијацију“ става: има 40 примера који се односе на евалуацију. Ту можемо навести примере: **dangerous** escalation, **nationalist** regime, **fundamental political** problem, **nationalist** demand, **formal** independence, **compelling** case, итд.

Речи као што су: primary, most of, the most part, even, any, this, even further, су употребљене у тексту да амплификују „снагу“ ставова (Force), а речи чија је функција

да изоштре „фокус“ неког става су: new, original, region`s, dramatic, Western, NATO.

6.3. Апрејзал анализа српског корпуса

За детаљну анализу из српског корпуса изабрали смо текст CP 25 „Опипавање пулса“. Табела 23 приказује анализу на целом тексту. Масном бојом (bold) означени су „ставови“, а „градација“ је подвучено.

Табела 23. Апрејзал анализа текста „Опипавање пулса“

Ноћна агресија на северно Косово

Опипавање пулса

*Пуцњава у Зубином Потоку показује да се косовска полиција **нерадо** повлачи са **административне** границе према централној Србији. Све зависи од одлуке **великих** патрона Приштине, без чијег мига Хашим Тачи **ништа** не чини*

1. Хашим Тачи је поново у свом елементу, а уместо јединица ОВК, **ударна** снага су му специјалне јединице Косовске полиције „Роса“.
2. Изненада и под окриљем мрака, овим јединицама привремена администрација у Приштини извршила је први **озбиљни** покушај да успостави контролу над севером покрајине, односно над читавом територијом Косова и Метохије.
3. У понедељак на ноћ јединице Косовске полиције упућене су ка административним прелазима Јариње и Брник, преко којих воде магистрални правци са Косова и Метохије ка Рашкој и Новом Пазару, што је изазвало револт српског становништва и блокаду путева на северу покрајине.
4. Припадници „Росе“ успели су да се распореде на прелазу Брник код Зубиног Потока, а у 40 возила су, преко Лепосавића, пошли ка Јарињу да би преузели контролу и над тим административним прелазом, али су их у томе спречили Срби који су се у Лепосавићу **масовно** окупили и на два места направили блокаду на путу Косовска Митровица-Рашка.
5. Ехо догађаја са границе пренео се и у Косовску Митровицу где су, након вести о проласку ципова са специјалцима, грађани Зубиног Потока и Косовске Митровице изашли на **главне** путеве и блокирали раскрснице.

6. Митровицу повремено надлећу хеликоптери, док поједине пунктове у граду обезбеђује и Еулекс полиција.
7. Напетост, блокаде, пребијање, па и пуцњава, речи су које би ишле уз опис **бурне** ноћи на северу покрајине.
8. „Ситуација је прилично напета, то је **непромишљени** гест за који нема образложења“, биле су прве речи државног секретара за Косово и Метохију Оливера Ивановића, уз упозорење да би ситуација могла да ескалира.
9. Портпарол Кфора Ханс Дитер Вихтер каже да Кфор предузима акције у циљу смиривања напетости на контролним пунктовима Брник и Јариње и да је у Звечану раставио припаднике косовске полиције и Србе.
10. „Колико знам, Кфор је био у Звечану и раставио полицијске јединице и Србе који протестују.
11. Ситуација је тренутно мирна“, речи су Вихтера.
12. **Накнадно**, у простор преговарања убацили су се и српски министар за Косово и Метохију Горан Богдановић и шеф београдског преговарачког тима Борко Стефановић.
13. Они су се током ноћи састали са командантом Кфора Ерхардом Билером, од којег су тражили повратак на **пређашње** стање, односно повлачење Косовске полиције, поручивши да ће Срби тек потом одблокирати путеве и прекинути протесте на северу покрајине.
14. Док су чекали на резултат разговора Билера и Хашима Тачија, косовски премијер је наредио слање **додатних** јединица косовских специјалаца ка **неосвојеном** прелазу Јариње.
15. Да ли је протестима Срба и реакцијом власти Србије заустављен први озбиљан покушај Приштине да загосподари и севером покрајине, или се само ради о опипавању пулса за **прави** ударац када му дође време?
16. Ма колико деловало изненада, за упућене је то само последица догађаја који су претходили **Тачијевом форсирању** границе.
17. А најдиректнији је био косовски министар унутрашњих послова Бајрам Рецеди који је објаснио да је **ноћна** операција изведена како би се спровела забрана уласка робе из Србије.
18. Његова колегиница, министарка за трговину и индустрију Мимоза Кусари Љиља већ је рекла да је било **неопходно** да специјалне снаге косовске полиције преузму контролу над два гранична прелаза како би се оснажила забрана на увоз робе из

Србије.

19. **Прошле** недеље косовске власти су, такође **ненадано**, тек што је направљена пауза у преговорима Београда и Приштине, донеле одлуку да забране увоз робе из Србије.

20. Београду није требало дуго да подигне глас и каже да је то **директно кршење** ЦЕФТА споразума.

21. Наиме, још 2008. године Приштина је променила **царински** печат и уместо УНМИК – Косово, како је **до тада** стајало на њему, ставила само Република Косово.

22. Београд је на то одговорио забраном уласка робе са Косова, оверене тим печатом.

23. Данас, после две и по године Приштина, наводно, уводи меру реципроцитета.

24. За **упућене** аналитичаре игра са печатом пре свега је **политичка** одлука којом Приштина покушава да примора Београд, да због **могућих** губитака српске привреде призна царински печат Косова, а самим тим и независност.

25. **Није мали број** упућених који верују да Приштина такву меру није донела без сагласности и подршке Брисела и Вашингтона.

26. Чак је и председник Србије Борис Тадић одлуку Приштине да уведе **трговински** ембарго назвао „**непријатељским** гестом“.

27. „То је провокација.

28. Албанци то **сигурно** нису учинили без **међународног** спонзорства, и они који су охрабривали Приштину да то учини направили су **велику** грешку“, рекао је председник Тадић.

29. Уосталом, Томас Кантримен, **високи** званичник Стејт департмента, подржао је одлуку Приштине уз образложење да Србија нема право да се буну, јер је и сама пре две године донела **исту** одлуку, док је комесар за проширење Штефан Филе, **само два** дана након хапшења Горана Хаџића, изјавио како је за стицање статуса кандидата „преостало **нерешено** питање **хладног** односа Београда и Приштине“.

30. Брисел је, са друге стране, **декларативно** осудио потез косовских власти и оградио се од изјаве Кантримена, али зато **још увек** није предузео **ниједан конкретан** корак како би Косово упозорио да крши споразум ЦЕФТА и убедио да треба да повуче своју одлуку.

31. Ни сами преговори двеју страна нису ишли глатко и без проблема, а оно што је до сада договорено - о слободи кретања и матичним књигама, те **делимичан** договор о питању диплома, дочекано је **различитим** реакцијама.

32. Док поједини тврде како ће споразум олакшати кретање становницима, други, пак, наглашавају како је споразумом две стране учињен **први** корак Србије ка признавању

33. **Најновији** догађаји око административне границе сигурно не доприносе наставку преговора, најављеном за јесен ове године.
34. Јасно је то и **међународним** факторима, који почињу редом, барем **декларативно**, да осуђују **најновији** потез Приштине.
35. **Специјални** представник ЕУ на Косову Фернандо Ђентилини, поред осуде акције косовских власти, рекао је да Европска унија не подржава такве потезе.
36. „Операција косовских власти није била од помоћи.
37. То није учињено у консултацији са међународном заједницом и ЕУ то не одобрава“, истакао је Ђентилини у изјави за КиМ радио.
38. Специјални представник ЕУ је нагласио да је „сада од **суштинске** важности смирити ситуацију и вратити стање ствари тамо где смо били“.
39. Огласила се и Маја Коцијанчич, портпаролка високе представнице Европске уније за спољну политику и безбедност Кетрин Ештон, речима да ЕУ не одобрава акције које је **привремена** администрација у Приштини предузела на северу Косова, подвлачећи да је дијалог **једини** начин да се реши питање царинских печата.
40. „Акције косовских власти нису предузете у консултацијама са међународном заједницом и ЕУ их не одобрава.
41. Дијалог је **једини** пут ка решавању питања царинских печата и поновног успостављања слободне трговине у оба смера“, каже Коцијанчичева.
42. Тренутно је све враћено у **прђашње** стање, али тек после **поновног бахатог и насилног** покушаја косовске полиције да заузме прелаз Брњак, и интервенције **јачих** јединица Кфора.
43. Дошло је чак и до сукоба у Зубином Поточу са последицом **неколико** повређених и рањених на обе стране.
44. То је требало да буде тачка на договор Београда, Приштине и Кфора.
45. Питање је **само до којег нивоа** опструкције ће ићи Приштина, што пре свега зависи од њених спонзора.

Табела 24. приказује сажетак appraisal анализе на тексту српског корпуса CP 25: „Опицавање пулса“.

Табела 24. Сажетак апрејзал анализе CP 25

LOCATION –sentence number	EXPRESSION	APPRAISED	ATTITUDE	GRADUATION
Superscript headline	Noćna	agresija	Appreciation	
Headline	opipavanje	pulsa		Focus
Sub-headline	Nerado	se povlači	Judgement	
Sub-headline	administrativne	granice	Appreciation	
Sub-headline	Veliki	patroni	Appreciation	
Sub-headline	Ništa	ne čini (Tači)	Judgement	
1	Udarna	snaga	Appreciation	
2	prvi ozbiljan	pokušaj	Appreciation	Force
2	čitava	teritorija		Force
4	Masovno	okupili se	Judgement	
5	glavne	puteve	Appreciation	
6	povremeno	nadleću (helikopteri)		Force
7	Burna	noć	Appreciation	
8	prilično napeta	situacija	Appreciation	Force
8	nepromišljeni	gest	Appreciation	
8	Prve	reči		Force
9	smirivanje	napetosti		Focus
11	trenutno mirna	situacija	Appreciation	Force
12	Naknadno	ubacili su se	Judgement	
13	Pređašnje	stanje	Appreciation	
13	tek potom	će odblokirati	Judgement	Force
14	Dodatne	jedinice	Appreciation	
14	neosvojeni	prelaz	Appreciation	
15	prvi ozbiljan	pokušaj	Appreciation	Force
15	Pravi	udarac	Appreciation	
16	Tačijevo forsiranje	granice	Judgement	Focus
17	Noćna	operacija	Appreciation	
18	neophodno	preuzmu	Judgement	
18	Oснаžila	zabrana		Focus
18	Prošle	nedelje	Appreciation	
18	Nenadano	donele odluku	Judgement	

19	Prošle	nedelje	Appreciation	
19	Nenadano	donele odluku	Judgement	
20	direktno kršenje	CEFTA sporazuma	Judgement	Force
21	Carinski	pečat	Appreciation	
21	do tada	stajalo		Force
24	Upućeni	analitičari	Appreciation	
24	politička	odluka	Appreciation	
24	Mogući	gubici	Appreciation	
25	mali broj	upućenih	Appreciation	Force
26	Trgovinski	embargo	Appreciation	
26	neprijateljski	gest	Appreciation	
28	Sigurno	nisu učinili	Judgement	
28	međunarodno	sponzorstvo	Appreciation	
28	Velika	greška		Force
29	Visoki	zvaničnik		Force
29	Ista	odluka	Appreciation	
29	samo dva	dana		Force
29	Nerešeno	pitanje	Appreciation	
29	Hladni	odnos	Appreciation	
30	deklarativno	je osudio	Judgement	
30	još uvek	nije preduzeo	Judgement	Force
30	nijedan konkretan	korak	Appreciation	Force
31	Delimičan	dogovor	Appreciation	
31	Različite	reakcije	Appreciation	
32	Prvi	korak		Force
33	Najnoviji	dogadjaji		Force
34	međunarodni	faktori	Appreciation	
34	deklarativno	osuđuju	Judgement	
34	Najnoviji	potez		Force
35	Specijalni	predstavnik	Appreciation	
38	Suštinska	važnost	Appreciation	
39	privremena	administracija	Appreciation	
39	Jedini	način		Force
41	Jedini	put		Force
42	Pređašnje	stanje	Appreciation	
42	ponovni, bahati, nasilni	pokušaj	Appreciation	Force + Focus
42	Jače	jedinice		Force
43	Nekoliko	povređenih		Force
45	samo do kojeg	nivoa		Force

45	nivo	opstrukcije	Appreciation	
----	------	-------------	--------------	--

Из Табела 23 и 24 видимо да аутор текста „Опипавање пулса“, употребљава много евалуативних речи.⁶⁰ У наслову текста аутор користи метафору да скрене пажњу читалаца на инцидент који се десио на северу Косова и Метохије, чиме косовске власти испробавају до које границе могу да изазивају српску страну да би остварили веће надлежности за себе у преговорима.

Аутор овог текста највише употребљава естетску категорију евалуације (Appreciation) и то у четрдесет примера. Речи као што су придеви: **ударна** снага, **бурна** ноћ, **напета** ситуација, **прави** ударац, **непријатељски** гест, **хладни** однос, **суштинска** важност, **насилни** покушај, **непромишљени** гест, показују да аутор вреднује појмове у свом тексту. Значење готово свих наведених придева има тежину и кроз њих видимо провејавање субјективности аутора.

Етичка категорија процењивања (Judgement) је присутна у четрнаест инстанци: **ништа** не чини, **нерадо** се повлачи, **масовно** се окупили, **накнадно** су се убацили, **неопходно** да преузму, **сигурно** нису учинили, **ненадано** донеле одлуку, **тек потом** ће оцблокирати, **кршење** споразума, итд.

Будући да је функција „афекта“ (Affect) да конструише емоције које неко осећа, односно емоционалну реакцију аутора на неки догађај, предмет, особу, итд, нисмо нашли у овом тексту примере тог типа.

Када је реч о амплификацији, односно градацији, у овом тексту има двадесет пет елемената који припадају у интензификаторе (Force). Они се најчешће манифестују прилозима за интензификацију. Наводимо неколико примера: прилично напета ситуација, повремено надлећу, велика грешка, директно кршење, најновији догађаји, једини начин, поновни покушај, неколико повређених, само до којег нивоа, први корак, само два дана.

У теорији евалуације вредности које изоштравају „фокус“ (Focus) није могуће скалирати/градирати у смислу одређеног степена неког значења. У нашем тексту има пет примера за „фокус“ евалуације. Најзанимљивији је можда опипавање пулса, јер се налази у наслову и има снажан ефекат на читаоца јер интригира и изазива на читање. Остали примери су: смиривање напетости, оснажена забрана, бахати покушај и

⁶⁰ Овде треба напоменути да српски текст има 45 реченица, а енглески 20.

форсирање границе.

6.4. Поређење резултата appraisal анализе у оба корпуса

У овој анализи за примере смо узели текстове EN 02 и CP 25 и у табели 25 имамо јасан увид колико је коришћена евалуација у та два текста. Овде морамо навести да се текстови у ова два корпуса разликују и по дужини. Наиме, српски текстови углавном имају више речи⁶¹. Српски текст има 1133 речи, док енглески текст има 638 речи, што значи да је српски текст готово дупло дужи. А резултати показују да српски текст има 84 евалуативна сегмента и у односу на енглески текст, који има 71 евалуативни сегмент, нема значајно више евалуативног вокабулара, што бисмо очекивали због дупло дужег текста. Према томе, можемо да закључимо да аутор у енглеском тексту користи више евалуативни вокабулар од аутора српског текста.

Табела 25. Резултати анализе евалуације текстова EN 02 и CP 25

Text	Affect	Appreciation	Judgement	Force	Focus	Total
EN 02	0	40	8	11	12	71
SR 25	0	40	14	25	5	84

У урађеној анализи евалуације детаљно је наведен само по један пример из сваког корпуса. Табела анализе свих текстова налази се у Прилозима 3 и 4. Да бисмо урадили те анализе користили смо nVivo програм. Табела 26 показује резултате анализе евалуације добијене у оба корпуса.

Табела 26. Укупна анализа евалуације у оба корпуса

Magazine	Appreciation	Judgement	Affect	Focus	Force	Total
Time	392	59	0	44	138	633
NIN	512	226	0	34	268	1040
Total	843	277	0	62	384	1673

Из укупне анализе евалуације видимо значајну разлику: енглески корпус

⁶¹ Број речи свих текстова наведен је у контекстуалној анализи у следећем поглављу.

показује 633 евалуативне употребе, док српски показује 1040 примера. Највећа разлика види се код процењивања: у енглеском корпусу има само 59 идентификованих примера, а у српском скоро четири пута више: 226, што нам говори да су аутори српских текстова више говорили и изражавали ставове о понашању људи. У оба корпуса највише има апрецијације: 392 у енглеском и 512 у српском корпусу. Код амплификације „снаге“ става има 138 у енглеском, а 268 у српском корпусу.

Једино „фокус“ у енглеском корпусу (44) има више примера од српског корпуса (34).

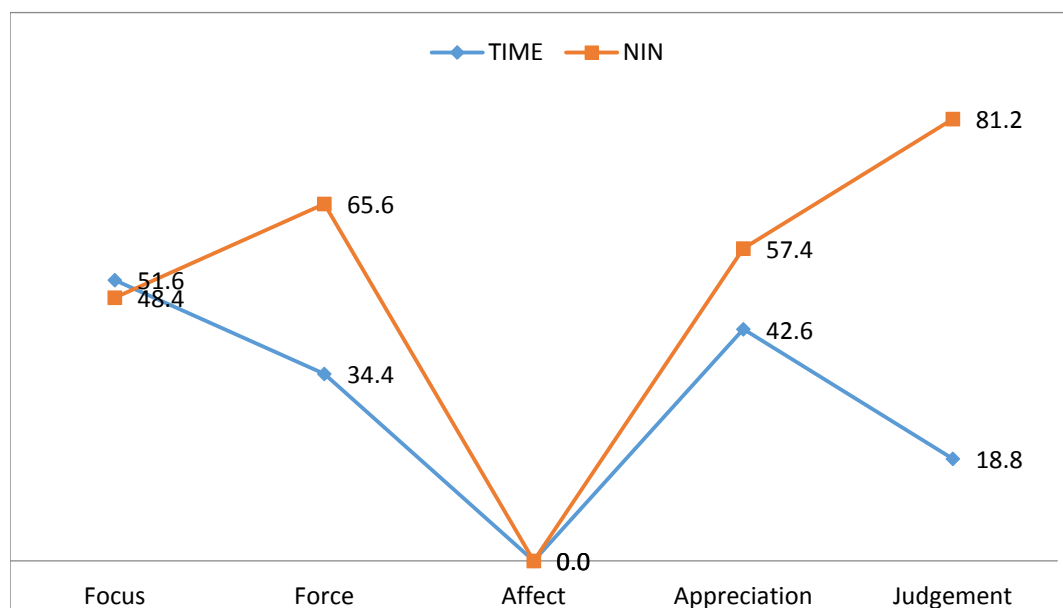
Нису пронађени примери за „афекат“ у оба корпуса.

Табела 27 нам те исте резултате показује у процентима.

Табела 27. Резултати оба корпуса изражени у процентима

Magazine	Appreciation	Judgement	Affect	Focus	Force
Time	42,6	18,8	0,0	51,6	34,4
NIN	57,4	81,2	0,0	48,4	65,6

Графикон 1. нам показује резултате анализе евалуације у оба корпуса. Плавом бојом је означен енглески корпус, а црвеном српски корпус.

Графикон 1. Анализа евалуације у оба корпуса

Приликом кодирања за nVivo програм у оба корпуса применили смо ограничење од најмање три слова за анализу речи, што значи да је тиме велики број речи изостављен (речи као што су: a, an, he, in у енглеском корпусу, и: он, ја, ти, ту, су, је, из у српском корпусу), па смо добили 4201 реч у енглеском и 11514 речи у српском корпусу за анализу у програму nVivo.

Истраживање евалуативног лексиса показује да постоји разлика у наша два корпуса, што потврђује нашу главну хипотезу. Енглески и српски текстови показују да аутори текстова користе све евалуативне ресурсе, осим „афекта“⁶²: етичке (Judgement), естетске (Appreciation) и вредности за амплификацију ставова (Graduation). Резултати анализе показују да су српски аутори више користили ресурсе апрејзал анализе и да су били емотивнији у односу на тему Косова. Аутори енглеских текстова су такође обимно користили евалуативне ресурсе, али су они били објективнији у односу на тему Косова у својим ставовима.

6.5. Интертекстуална анализа

6.5.1. Увод

Као што смо видели у поглављу 3, појам интертекстуалности најшире означава вишеструки однос текста према другим текстовима, а та идеја потиче још од Фукоа који каже: „не постоји исказ који на овај или онај начин не реактуализује друге исказе“⁶³ (Foucault, 1972:98). Ферклаф најједноставније дефинише појам интертекстуалности: „присуство елемената из других текстова (и према томе других гласова поред властитих ауторових) који могу бити представљени на различите начине“ (Fairclough, 2003:218). Сколон тврди да је ослањање на текстове из других извора централна карактеристика академског писања на универзитету (Scollon, 2004). Према томе и писање есеја на факултету је врста интертекстуалности.

Још од 1967. године, када је Кристева увела термин, интертекстуалност се изучава у многим дисциплинама и различито интерпретира: од лингвистичких студија до студија Енглеског медијског дискурса. Стога не постоји једна општа, универзална теорија интертекстуалности, већ различити модели и приступи. У једној студији је термин чак назван „fuzzy“⁶⁴ (Meinhof et al, 2000:2). А у једној од најпознатијих књига

⁶² „Афекат“ - углавном се користи код наратива, репортажа и сл, а мање у политичком дискурсу.

⁶³ Поновили смо реч исказ у преводу.

⁶⁴ Fuzzy (engl.) значи нејасан, мутан.

„Интертекстуалност“, аутор Грејем сматра да је то „један од најчешће коришћених и злоупотребљаваних термина у савременом критичком вокабулару“ (Graham, 2000:2). Бахтин у својој дијалошкој теорији језика каже: „Било који израз је спона у веома комплексно организованом ланцу других израза“ (Bakhtin, 1986:69).

Аутори новинских текстова имају веома тежак задатак у стварању својих текстова који треба да буду креативни, објективни, тачни, убедљиви, интересантни, а у исто време и јединствени у коришћењу језичких средстава. Данас је готово немогуће написати неки чланак или извештај, а да у њему нема туђих речи, или присуства барем неког дела другог текста, па је интертекстуалност веома распрострањена у новинарству.

6.5.2. Теоријски концепт интертекстуалности у нашој анализи

У теорији интертекстуалности данас су најпознатији: Базерманов аналитички оквир интертекстуалности (Bazerman, 2004), Вајтов модел за анализу атрибуције (White, 1998, 2002a) и Ферклафов концепт интертекстуалности (Fairclough, 1992,b,c,1995b). Поред ових теоријских концепата за наш рад су још релевантне идеје Гофмана и његова анализа позиције аутора текста (Goffman, 1974,1981) и Сколонова анализа улоге новинара (Scollon, 2004). Ослањајући се на ове ауторе ми смо направили теоријски оквир рада који ће одговорити на следећа питања:

- Које облике интертекстуалне праксе налазимо у наша два корпуса, односно како се аутори ослањају на друге изворе у својим текстовима?
- Шта је заједничко у оба корпуса?
- Како и у којој мери се разликују два корпуса?

Базерман каже да је интертекстуалност: „Експлицитни и имплицитни односи које текст или исказ има према претходном, садашњем или потенцијалном будућем тексту.“ (Bazerman, 2004;86). Он тврди да постоји много разлога да бисмо урадили интертекстуалну анализу. Да наведемо само неке: идентификација врста извора на које се аутор позива; на који начин то чини; за коју сврху их укључује у свој текст; како се аутор ослања на претходне текстове и како их карактерише, а и како их унапређује у заједничкој области; и на крају, како се аутори позиционирају према тим изворима док креирају своје текстове (Bazerman, 2004).

Зависно од циљева анализе, Базерман разликује шест нивоа на којима се текст експлицитно позива на други текст и свесно се ослања на њега:

1. Текст може да се ослања на претходне текстове као на **извор значења која није потребно проверавати**⁶⁵. То је обично случај када аутор користи неки ауторитативни извор, и онда понавља ту ауторитативну информацију за потребе новог текста.
2. Текст се може позивати на **експлицитне друштвене драме** претходних текстова које су укључене у дискусију.
3. Текстови могу такође експлицитно користити раније изјаве као **позадину (BKG), подршку или контрастирање**. Често новинари користе позадину да би читаоцима објаснили неки догађај.
4. Текст се може мање експлицитно позивати на **веровања, теме, идеје, опште изјаве које циркулишу** и познате су и читаоцима, било да припишу текст неком извору било да га схвате као опште познате чињенице.
5. Употребом одређених имплицитно **препознатљивих врста језика (регистара), фраза или жанрова** сваки текст евоцира одређене друштвене светове (окружење) у којима се такав језик и језичке форме користе, и то обично са циљем да се текст идентификује као део тих светова.
6. Самим тим што користи језик и језичке облике, текст се ослања на доступне **језичке ресурсе**, али при том не скреће пажњу на интертекст. То може да се односи на познате речи и фразе из подземља које су временом постале општепознате и користе се у свету спорта, бизниса итд. (Bazerman, 2004: 86-88)

Базерман (Bazerman, 2004) наводи шест различитих техника за реализацију поменутих нивоа интертекстуалности. Те технике служе за преношење речи и исказа других. Оне почињу са најексплицитнијом и иду ка имплицитнијим облицима:

1. **Директно навођење**. Оно је обично означено наводницима, блок индентацијом, италиком или неким другим типографским начином приказивања туђих речи у тексту. Обе треба поменути да Базерман скреће пажњу да иако речи могу припадати оригиналном (првом) аутору, важно је упамтити да други аутор (онај који цитира) има контролу над речима које ће цитирати, затим да одреди делове цитата које ће избацити и да одреди у ком контексту ће те речи користити.
2. **Индиректно навођење** обично подразумева навођење извора, а затим покушава

---

⁶⁵ Све речи су подебљане у оригиналном тексту.

да репродукује оригинално значење речима које одражавају ауторово разумевање, интерпретацију или манипулацију оригинала. Индиректно навођење филтрира значење кроз речи и ставове другог аутора и омогућава да се значења дубље прожму са циљевима другог аутора.

3. **Помињање особе, документа или изјаве.** Помињање аутора или документа зависи од претпоставке да ли су читаоци упознати са оригиналним извором и о чему се ради. Будући да се и овде не наводе детаљи значења, други аутор има чак већу могућност да имплицира шта му год одговара из оригинала или да се ослони на општа веровања из оригинала без потребе да их потврђује, као што репортери у вестима чине из поштовања према критичарима и важним личностима.
4. **Коментар или евалуација изјаве, текста или на неки други начин позивање на туђе речи.**
5. **Коришћење препознатљивих фраза, терминологије која припада одређеним људима или групама људи или одређених докумената.**
6. **Употреба језика и језичких облика који као да одражавају посебне начине комуницирања, дискусије између других људи, као и врсте докумената.** Ту спадају жанрови, регистри, фразе или изрази. (Bazerman, 2004: 88-89)

Базерман је увео појам **интертекстуалног коментара**. Он каже да интертекстуални коментар настаје када аутор текста заузима став, прихвата друго мишљење, коментарише или вреднује оригиналне речи. (Bazerman, 2004:90)

Базерман је саставио и методолошку процедуру за анализирање интертекстуалности. Та процедура је нашла своју примену у разним областима истраживања поред новинарства, нпр у економским истраживањима. Процедура се састоји од четири главне ставке:

1. Најпре саставити листу свих инстанци (примера) интертекстуалности у тексту, односно означити релевантан материјал за анализу;
2. Направити листу за све начине употребе интертекстуалности (да ли је то путем директог или индиректног навођења, парафразирања и слично);
3. Идентификовати да ли се текст позива на неку особу или други извор;
4. Интерпретирати интертекстуалност, односно анализирати како и са којим циљем су употребљени интертекстуални елементи у тексту. (Bazerman, 2004:91-93)

Ми ћемо користити ову Базерманову методолошку процедуру за нашу интертекстуалну анализу.

Поред Базермановог теоријског оквира за реторичко-лингвистичку анализу интертекстуалности важан је и Вајтов модел за анализу „ангажмана“⁶⁶ (Engagement), односно порекла извора (White, 2002a, b). „Ангажман се тиче извора става и прихватања алтернативних гласова“⁶⁷ каже Мартин. (Martin, 2002:58)

Ресурси „ангажмана“ обухватају средства помоћу којих аутор прилагођава и посредује уверљивост својих исказа.

Вајт (White, 2002) издваја две широке категорије „ангажмана“:

Интра-вокализација је глас самог аутора који у свом тексту може да:

- Објави (Proclaim)
- Одбацује сваку одговорност (Disclaim)
- Пробабилузује (Modality)
- Приписује (Attribute) – припада екстра-вокализацији

Када аутор нешто објави тада његов глас представља објављивање нечега што је загарантовано, убедљиво, поуздано, општеприхваћено, добро засновано и тиме он не прихвата алтернативне позиције. Пример: The Premier, of course, wants us to think what a fine anti-racist fellow he is. (White, 2002)

Disclaim – глас аутора текста се позиционира тако што: а) одбија, негира одговорност: The action won't damage the trust between the President and his body guards., или б)

⁶⁶ Engagement (engl) – будући да нисмо нашли литературу у којој би овај термин био преведен на српски, ми смо се одлучили за: „ангажман“, мада би могло још неколико речи да се употреби.

⁶⁷ Voices (engl) - овде се мисли на туђе речи, изјаве, мишљења, итд.

прихвата контра став: Amazingly, this damaged the trust between the President and his body guards. (White, 2002)

Када аутор изражава вероватноћу или могућност он користи широк дијапазон могућности: облици као што су perhaps, probably, maybe, it`s possible, may, must, I hear, it seems, apparently, (This may damage the trust... It seems that this damaged the trust.).

Када аутор приписује некоме извор он се тада експлицитно дистанцира: The head of Clinton`s security division says this will damage trust. (White, 2002)

Вајт је екстра-вокализацију као спољашњи глас инкорпорирао у сложени систем „атрибуције“ (Attribution). „Атрибуција“ означава позивање на изворе путем цитирања или парафразирања нечијих изјава, ставова, мишљења, и сл. Слика __ приказује дијаграм најважнијих опција атрибуције.

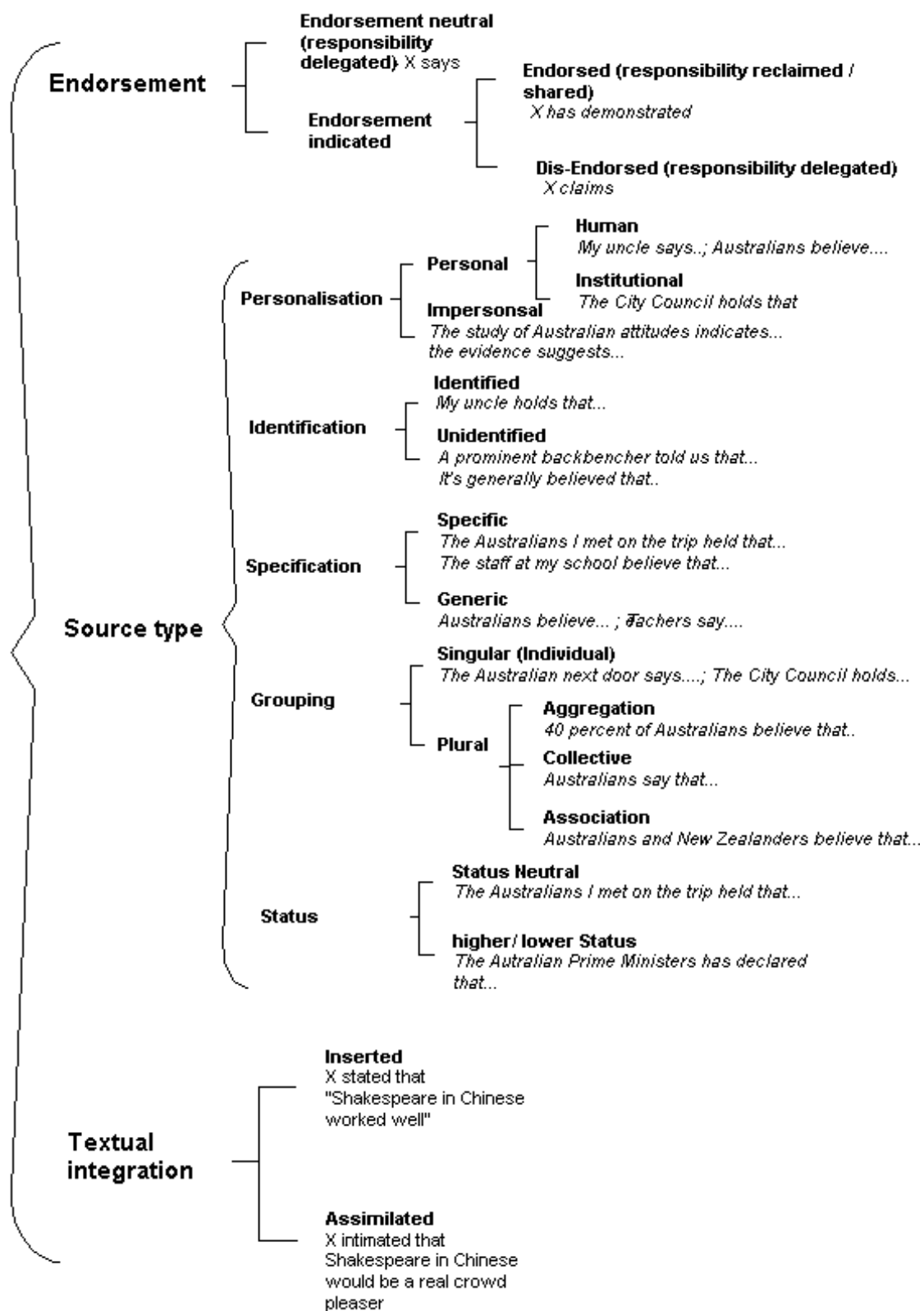
Овде је веома важно истаћи да када се аутор позива на изворе, тј користи атрибуцију, он истовремено узима у обзир: „**подршку**“⁶⁸ (Endorsement), „**тип извора**“ (Source type) и „**текстуалну интеграцију**“ (Textual integration), а затим се одлучује за неке од могућности које му пружају ове три опције. „**Подршка**“ у тексту укључује различите степене: **подршка неутрална** (пренета на некога или делегирана) или **подршка индикована**, ако је индикована онда може бити: **потврђена** (аутор понавља и дели одговорност за подршку) и **непотврђена** (аутор се дистанцира од изјаве и не преузима одговорност).

„**Тип извора**“ односи се на то да ли је извор персонализован, идентификован, специфичан или генерички, у једнини или множини и каквог је друштвеног статуса тај извор (неутралан или високо рангиран).

„**Текстуална интеграција**“ показује степен интеграције материјала као: инсертован (директно навођење) или асимилован (парафразирање или опис). (White, 2002).

---

⁶⁸ Endorsement (engl) – „подршка“ је термин за који смо се одлучили у овом раду.

Слика 14. Приказ интертекстуалног позиционирања по Вајту (извор: White, 2002)*

*Витичаста заграда значи да се све три опције узимају симултано, док угласта заграда

значи да се бира једна од понуђених опција.

Поменућемо и Ферклафов концепт за анализу интертекстуалности. По њему, интертекстуалност „указује на то како текстови могу да трансформишу претходне текстове и реструктуришу постојеће конвенције (жанрове, дискурсе)“ (Fairclough, 1992:270). Према томе, интертекстуалност подразумева анализу настајања текста узимајући у обзир текстове који су му претходили и како се помоћу њих стварају нови текстови у оквиру постојећих конвенција.

У књизи „Медијски дискурс“ (Media Discourse) из 1995. године Ферклаф предлаже тродимензионални модел за анализу интертекстуалности:

1. анализа дискурсне репрезентације
2. генеричка анализа дискурских типова, и
3. анализа дискурса у тексту

За потребе наше анализе журналистичких текстова најважнија је прва анализа, односно анализа дискурсне репрезентације. У медијском дискурсу она представља суштину вести, наиме вест је у највећем делу представљање онога што је неко од значаја рекао или урадио.

Ферклаф је, ослањајући се на француске аналитичаре дискурса⁶⁹, дао једну широку поделу интертекстуалности на:

- манифестну интертекстуалност
- конститутивну интертекстуалност

Манифестна интертекстуалност подразумева да се присуство других гласова у тексту манифестује на неколико начина: директно навођење, индиректно навођење, слободно индиректно навођење и наративни извештај о исказу. Овде су текстови: „манифестно маркирани или означени неким другим обележјем на површини текста, као што су знаци навода“ (Fairclough, 1992a:104).

Конститутивна интертекстуалност за Ферклафа значи да је интертекстуалност имплицитна „конфигурација дискурских конвенција које се користе у производњи“ (Fairclough, 1992a: 104) и он даље користи за овај тип термин интердискурзивност.

Као што смо на почетку овог одељка напоменули, приказаћемо Сколонову анализу улоге новинара, односно позиционирање аутора текста. Сколон се бави истраживањима интертекстуалности у разним жанровима (академском, новинарском и

---

⁶⁹ То су: Authier-Revuz (1980) и Maingueneau (1987).

рекламном) ослањајући се на Ферклафове постулате о интертекстуалности. Он тврди да новинари могу да имају различите улоге истовремено. За Сколона (Scollon, 2004) су најважније следеће улоге:

- новинар као презентер или оркестратор
- новинар као коментатор

Новинар као презентер или оркестратор дискурса јавног живота заједнице може да учествује у обликовању, надзирању и бојењу тог истог дискурса. Овде се новинари позиционирају као модератори и они који олакшавају јавни живот. У овом случају новинари нису партиципанти, односно учесници у дискурсу (Scollon, 2004:172).

Када новинар има улогу коментатора, он се директно укључује у јавни дискурс, као нпр. у едиторијалу, јавној дискусији и слично. Овде новинари нису само презентери јавног живота, већ је њихов ангажман у оквиру ширег јавног дискурса. (Scollon, 2004:172)

Сколонова подела је свакако интересантна за наше истраживање у интертекстуалној анализи да бисмо видели како се аутори позиционирају према догађајима о којима пишу.

Треба овде поменути још једног аутора који се бави позицијом творца текста, а то је Гофман (Goffman, 1974, 1981). Његову анализу смо нашли и код Ферклафа (Fairclough, 2003:12) и код Базермана (Bazerman & Prior, 2004:170), што нам говори да је итекако важно представити је. Гофман (1981) анализира улогу аутора текста као:

- аниматора
- аутора
- принципала

Аниматор је онај који изговара речи, односно исписује их. Аутор је она особа која бира речи и тон текста и он је одговоран за избор речи у целокупном тексту. Принципал је онај чија је позиција присутна у тексту. У једноставним примерима одмах се види да је једна особа и аниматор, и аутор и принципал. Међутим, није увек лако одредити коју улогу има творац текста. Када имамо пример новинског извештаја аутор је новинар, али то не значи да је он и принципал, јер то може бити неки политичар чија је позиција имплицитно подржана у тексту или утицај позиције уредника новина. (Fairclough, 2003:12)

Базерман и Прајор у својој књизи „Шта писање чини и како то чини“ (поред

осталих аутора) анализирају праксе интертекстуалности у настајању текста. У тој књизи Прајор се ослања на Ферклафа, али и наставља даље. Његово интересовање је у домену улога новинара. Прајор каже да онолико колико је важно анализирати процес писања текста, исто толико је важно и анализирати структуру партиципације и да треба истраживати ко је учествовао у прављењу текста и на који начин. Прајор наводи пример где каже да председнички прес секретар (аниматор) може да да изјаву о председниковој иницијативи коју председник (принципал) планира да предузме у вези са еколошким проблемима, а секретар (аниматор) чита текст који је написао неко ко се бави писањем тих говора у председниковој служби (аутор) (Bazerman & Prior, 2004:170).

У нашој интертекстуалној анализи која следи, истражићемо начин на који су аутори текстова наша два корпуса користили интертекстуалне праксе и како су се позиционирали према тексту.

6.5.3. Интертекстуална анализа у Тајмовим текстовима

У енглеском корпусу нашег рада у прошлом поглављу на нивоу текстуалне анализе истражили смо микро-жанрове, њихове генеричке и реторичке структуре, као и главне актере у свим текстовима. Сада ћемо приказати интертекстуалну анализу текстова према микро-жанру ком припадају, односно које интертекстуалне праксе су аутори текстова користили у креирању својих текстова. Сваки микро-жанр илустроваћемо једним примером из корпуса.

I микро-жанр: аргументативна медијска експозиција

За пример текста за интертекстуалну анализу узели смо енглески текст EN 25: „**New Violence in Kosovo Could Pose a Quandary for an Overstretched NATO**“ („Ново насиље на Косову као додатни изазов уморном НАТО-у“) који припада најдоминантнијем микро-жанру - аргументативној медијској експозицији. Позиционирање аутора текста (Tony Karon) је објективно, без личног уплитања аутора.

На почетку текста аутор користи позадину (BKG) да би објаснио оријентацију текста и тренутни положај НАТО-а.

У уводном параграфу, аутор користи реч „hotheads“⁷⁰ да би означио политичаре на обе стране:

(2)⁷¹ ...„there may be a sign that hotheads on both sides send an opportunity to rewrite the outcome of the 1990 war“.

У овој реченици имамо интра-вокализацију кроз ауторово предвиђање које је изражено модалношћу- there may be a sign.

У другом параграфу аутор у виду наратива објашњава читаоцу шта се дешавало и ту износи чињенице којима усмерава читаоце да прихвате његову анализу.

У трећем параграфу уводи изворе: the Kosovar authorities и the local Serb community, а оба извора нису приписана ником појединачно, већ институционалним косовским властима и локалној српској заједници.

(10) While the Kosovar authorities say they’re exercising a sovereign right to control territory’s border crossings, the local Serb community vows to stop what they see as an effort to cut their links to Serbia.

(11) ... and U.S. and European officials condemned the Kovovar side for provocative action undertaken without consultation, but called on all sides to restore calm and negotiate a compromise.

Овде аутор такође наводи извор, али није приписан њом поједначно, већ су у питању дипломате високог ранга (статуса)- амерички и европски званичници.

(14) Serbia’s moderate President Boris Tadic, who knows his goal of joining the EU depends on solving the Kosovo issue, condemned the violence, making clear that Serbia has not appetite for war-but he also warned that any encouragement of Kosovar authorities to take control of the Serb enclave put peace at risk.

У четвртном поглављу аутор наводи извор именом и презименом (Борис Тадић), ако и његов високи статус председника Србије, аутор пружа индиковану „подршку“ где је одговорност за текст заједничка, повратива и парафразира Тадићеву изјаву у којој он осуђује насиље, али и упозорава косовске власти да би преузимање контроле над српском енклавом угрозило мир.

(15) Kosovo president Hashem Thaci seemd more inclined to talk tough, warning that the Serb inclave would never be allowed to return to Belgrade’s control.

У петнаестој реченици аутор наводи извор именом и презименом као и његов високи статус где аутор опет преноси Тачијево упозорење да српска енклава никада

---

⁷⁰ Hotheads (eng) значи: усијане главе.

⁷¹ Број у загради представља број реченице у тексту.

неће моћи да се врати под контролом Београда. Ту аутор користи и пасивну конструкцију и модалност (would never be allowed) да би изразио вероватноћу.

У петом поглављу аутор поново користи позадину (BKG) с циљем да информише читаоца о детаљима настанка НАТО интервенције.

У закључку аутор наводи неименовани извор високог ранга и индиректно наводи њихово виђење ситуације и предвиђање:

(18) Some Western diplomats in Kosovo see the sudden move to seize the border posts as nationalist grandstanding for votes with an election coming up.

(19) But there may be elements in among the Serbs in northern Kosovo quite willing to take the bait and roll the dice.

У деветнаестој реченици аутор употребљава фразу: take the bait да значи да би Срби на Косову могли да наседну на провокацију и наставља са још једном изреком у истој реченици: roll the dice- што овде значи да би предузели неке кораке.

(20) After all, NATO is overstretched and exhausted by its commitments in Afghanistan and Libya, and will have little appetite for any expansion of its role in the Balkans.

Аутор износи свој закључак у којем каже да је НАТО преаузет у Авганистану и Либији те тако неће имати вољу за проширење својих акција на Балкану, а то аутор изражава метафором: will have little appetite for any expansion.

(21) Some of those still inclined to refight the wars of the '90s in the hope of changing the outcome may be sensing an opportunity.

У последњој реченици (21) аутор наводи неиндетификован извор: Some of those still inclined и поново користи модалност да изрази вероватноћу: may be sensing an opportunity.

У овом тексту аутор је истовремено аниматор, аутор и принципал. Овај текст не садржи цитате и управни говор.

II микро-жанр: експланаторна медијска експозиција

За илустрацију другог по учесталости микро-жанра, експланаторног, (има осам текстова) у енглеском корпусу изабрали смо текст EN 12: „**Independence Is a Done Deal**“.

Ендру Пурвис⁷², аутор текста „Независност је готова ствар“ већ у наслову текста износи тезу која подржава независност Косова. Он употребљава енглеску фразу „done deal“ која јасно опредељује и усмерава читаоце да је то позиција са које ће овај текст бити написан. У првом пасусу аутор износи оријентацију текста кроз речи новоизабраног косовског премијера: Хашим Тачи обећава унилатерално проглашење независности.

(1) Dressed in pinstriped grey suit and burgundy tie, Hashim Thaci rolls his eyes and smiles as the power blinks off for the second time in his office in downtown Pristina, the capital of Kosovo.

(2) „Some government!“ he groans.

(3) The former leader of the Kosovo Liberation Army, whose party just won general elections last weekend, is expected to be sworn in as Kosovo`s Prime Minister soon.

(4) If he and other Kosovar leaders declare independence from Serbia – as they are expected to do in Janury – he will be the first PM of the newly sovereign state.

(5) In recent days, European Union leaders have urged Thaci and other leaders not to be precipitous in declaring independence.

(6) But in his interview with TIME, Thaci brushed off fears that the announcement could destabilize the region.

(7) „The time for war is past“ he said.

(8), (9) There was, he insisted, no need for further delay: „For me, Kosovo`s independence is a done deal. We`ve waited long enough.”

У овом параграфу аутор износи општепознате чињенице као позадину да објасни ситуацију на Косову. Текст почиње нарацијом и описом Тачијевог изгледа и понашања. Он користи управни говор и наводи шест Тачијевих реченица, као и индиректну „подршку“ (одговорност је делегирана) када каже да је Тачи инсистирао. И када у другом поглављу износи први аргумент аутор преноси Тачијеве ставове (које следи и 90% косовских Албанаца) и наставља своју улогу презентера косовске стварности. Аутор се позива на опште генеричке изворе (и људске и институције), употребљава управни говор преносећи речи европског званичника и метафору о „меком слетању“ мислећи на спорији процес да не би дошло до сукоба, односно „тешке несреће“, што је игра речима – “soft landing“ и “hard crash“ :

(17) Many Kosovo Serbs, who make up a minority of the province`s population, have

---

⁷² Andrew Purvis (engl)

threatened to secede rather than be ruled by Pristina, while several European Union countries say they may not recognize the new country for fear that such recognition would set a precedent for other separatist groups elsewhere.

(18) This week, EU leaders stepped up preassure on Thaci and other leaders to put off the declaration at least until the rest of Europe could coordinate its response.

(19) „We need a soft landing in Kosovo if we are going to avoid a hard crash“, said Sweden`s foreign minister, Carl Bildt.

Аутор два пута приписује извор Тачију позивајући се на декларацију коју је дао у интервјуу Тајму (6 и 21) и користећи модалност пробабилизује, односно претпоставља да је Тачи то изјавио само за интерну употребу – да би добио подршку гласача.

(21) Thaci`s declaration (to TIME and others) that he intended to declare indeedence “immediately“ after a deadline for a negotiated solution expired on Dec.10, may prove to have been mainly for domestic consumption.

(22) But he and other Kosovo Albanian leaders are probably not willing to wait longer than January.

Износећи други аргумент текста аутор атрибуцију преноси на европске, америчке и руске званичнике високог статуса, али их не идентификује поименце, једино преноси став Русије која претње насиљем назива „уценом“..

(23) European and American diplomats have been working hard over past six months to see if there is middle ground that would allow for Kosovo to split from Serbia, but Belgrade remains adamant that losing Kosovo, which most Serbs view as ancestral homeland, is out of question.

(25) Russian officials have called Kosovo`s plan to declare ependence unilaterally, outside the rubric of the UN, an affront to international law, arguing that nothing should be done without Belgrade`s approval and that warnings of violence in Kosovo if the procince is not given independence are the equivalent of “blackmail.”

У закључку текста аутор се позива на Америку и најважније европске државе које контрирају Русији износећи предвиђање да Косово никада неће пристати на власт из Београда. Даље наводи да амерички и европски преговарачи сматрају да би даљи преговори били бескорисни. Аутор преноси и Тачијеве речи где он каже да је сазрео од времена када је био побуњеник (и када је грешио), а сада се променио – што је изјавио Тајму, и аутор га цитира, а одмах у истој реченици износи његове намере индиректно у завршној клаузи и тиме ефектно завршава свој чланак.

(26) The US and most major European states, meanwhile, counter that Kosovo is never going to consent to being ruled from Belgrade.

(27) US and EU mediators have largely reconciled themselves to the view that more talks between Serbs and Albanians would be fruitless.

(28) For his part, Thaci, who says he has matured from his days as rebel („I made mistakes,“ he admits), is already looking ahead to questions of energy supplies, road building and economic development.

(29) „I’ve changed,“ he told TIME, and he’s intent on changing Kosovo, too.

Овај текст представља типичан пример медијске елспланаторне експозиције где аутор има улогу презентера дешавања на Косову и он је аутор и аниматор текста, али не и принципал. Улогу принципала имају: Тачи, амерички, европски и руски званичници високог ранга.

III микро-жанр: хортаторна медијска експозиција

Текст (ЕН 20), под насловом „**Kosovo’s Growing Pains**“, је једини пример хортаторне медијске експозиције у енглеском корпусу. Самим насловом: „**Косовски проблеми одрастања**“ метафорично је представљена теза текста. Наиме, то су проблемска са којима је млада косовска држава суочена: кампања, непознат међународни статус, слаби закони, организовани криминал, кријумчарење дроге и горива, незапосленост, и ове проблеме треба да решава, уколико жели да и даље има подршку Запада.

Аутор започиње текст наративом о случају једног студента пре рата и после, након што је, добивши стипендију у Америци, постао велики бизнисмен (29 година) који гради читав комплекс у центру Приштине. Аутор користи директни и индиректни говор у функцији приказивања промена које су се десиле у новој косовској држави. Нова држава има све потребне атрибуте (10), али нема потпуно међународно признање (11), а и незапосленост је огромна (14):

(10) The world’s newest nation may have its own flag, national anthem and passports, but optimism is fading two years after Kosovo declared independence from its former Serbian masters.

(11) The country has been recognized by only one-third of U.N. member states-fice European Union members are among the holdouts.

(14) The official – unemployment rate is over 40 %.

Постоји још један проблем за Косово: МСП пресуђује о легалности декларације о независности (16), што може да има последице за Србију, јер би јој помогло да поврати макар део територије (18). Ако жели да Европи покаже да заслужује њену полиичку подршку, Косово ће морати да се побрине за гомилу проблема (20).

(16) The tiny nation could become a big test for the E.U. as the International Court of Justice rules on the legality of its independence declaration.

(18) But a ruling against Kosovo could help Serbia in its bid to reassert control over the breakaway state.

(20) And a group of Western countries that negotiated an end to the war- Britain, France, Germany, Italy and U.S.- fears a return of instability in the Balkans, recently warning Serbia in a communiqué to abstain from taking any “adventurous actions”.

Аутор текста наводи примере промена на боље, али у исто време статистички подаци показују сасвим другу страну: да се закони не поштују, влада корупција на свим нивоима- међународни органи губе полако стрпљење:

(37) After Kosovo’s declaration of independence, the U.N. peacekeeping force in charge of security was replaced by a 3,200-strong E.U.-led mission dedicated to setting up a police and judicial system and targeting corruption.

(39) But Morina says that at first little was accomplished. “Everyone talks about corruption and organized crime, but we haven’t seen a single arrest for the past 10 years.”

(40) “Not one government official being brought to court for mismanagement of public funds,” she says.

(41) Hasan Preteni, the director of Kosovo’s Anticorruption agency, says his office has sent 168 cases to prosecutors in the past three years, but only a handful have resulted in indictments.

Након свих проблема аутор и даље наставља наратију, али сада описује Приштину као савремени град где сви шетају улицама са мобилним телефонима, у фирмираној гардероби, забављају се певајући караоке у баровима и друже се у бројним кафићима. Да би такву слику нормалног и савременог града послала у свет, косовска влада је унајмила светску рекламну агенцију (54).

To shis Kosovo to the world, the government has hired advertising firm Saatchi &

Saatchi to create a new brand for the country.

Аутор закључује текст реченицом (56) у којој преноси наде Косоваца да ће свет схватити поруку коју им они тим спотом шаљу.

(56) Kosovars hope the rest of Europe starts getting the message.

У овом тексту аутор има улогу аниматора и аутора, али не и принципала, јер он само сажима туђе анализе и износи шта је све потребно урадити и променити у најмлађој држави у Европи. Аутор се дистанцира од текста и има улогу презентера.

IV микро-жанр: медијска дискусија

У енглеском корпусу идентификовали смо само један пример медијске дискусије. То је текст EN 18: „Kosovo`s curse”. Аутор у наслову текста метафором ”Косовска клетва“ наговештава тезу: српски одговор на једнострано проглашену косовску независност. Текст започиње описом атмосфере Северне Митровице (ВКГ). С једне стране, аутор представља политичку оријенацију Срба на Косову, који пружају отпор косовској независности и настављају политику Слободана Милошевића деведсетих година. Аутор користи познате чињенице (9) и цитира именовани извор (10).

(7) trvica may be in Kosovo, which declared independence from Serbia three months ago, but Belgrade politicians insist that it`s still Serbian.

(8) Indeed, over the objections of the United Nations.

(9) Serbian parliamentary elections will be held on May 11 in Mitrovica and several other Serb-populated areas in Kosovo.

(10) “We want to stay within Serbia, with our own institutions” says Milan Ivanovic, a physician who heads a hard-line local movement that calls itself the Serbian National Council.

С друге стране аутор представља политичку ситуацију у Србији уочи избора и углавном износи општепознате чињенице без свог директног уплитања.

(17) Belgrade`s decision to hold elections in Kosovo is part of a broader effort by Serbia and Kosovo`s Serb minority, which makes up about 10% of the population , to maintain control over the breakaway state.

Исто тако, након доброг почетка, међународна подршка косовској независности бледи:

(21) Meanwhile, the international effort to sponsor and maintain Kosovo`s independence looks shakier than ever.

(22) The fledgling state's guarantor, the U.N. was scheduled to hand over authority next month to the new government of Kosovo, which was to be aided in security and judicial tasks by a 2,200-man mission under the auspices of the European Union.

(23) Russia's refusal to recognize Kosovo's independence has thrown that plan in doubt.

(24) U.N. Secretary General Ban Ki-moon has yet to make a decision about pulling out, and European diplomats concede that the E.U.-led mission is in jeopardy.

Аутор цитира високог западног званичника управним говором који се изразио колоквијално у својој другој реченици (27):

(26) "Serbia is going to use this period to provoke the West politically and in security terms," says Western diplomat.

(27) "It's going to be hairy."⁷³

Аутор и даље описује аргумент 2 ослањајући се на поменуте изворе и тек у тридесетшестој реченици наводи званичнике УН који кажу да је сукоб који се десио 13. марта оркестрирао Београд, а лидери локалних Срба тврде да имају право да им суде њихове судије:

(36) U.N. officials say Belgrade orchestrated the clash as part of a wider effort to seize control of U.N. offices in northern Kosovo: local Serb leaders say they were only asserting their right to be judged by their own kind.

Аутор каже да је Милан Ивановић централна личност новонастале кризе и индиректно и директно цитатом (41) преноси његов став да Европска унија не би требала да се меша у унутрашње ствари Митровице и Ивановић предвиђа да ће се у противном десити проблеми. Аутор такође преноси поруку европских дипломата да неће никога слати све док се не формира умерена власт и у Митровици и у Београду (44):

(40) Interviewed in his hospital office, Ivanovic, dressed in leather jacket and surrounded by Serbian flags, says the E.U. would be wise to stay out of Mitrovica altogether.

(41) „Any attempt to establish a presence in the town will lead to “illegal chaos and instability“, he says.

(44) European diplomats concede that their governments won't be sending anyone to the area until moderates take over in Belgrade and Mitrovica.

У делу текста са поднасловом „Затрована атмосфера“ аутор износи два

---

⁷³ Превод: Биће чулаво!

закључка ове медијске дискусије. У првом он предвиђа да ови избори могу бити судбоносни за европску будућност Србије (55) уз потенцијални пад проевропског кандидата Бориса Тадића и ДС-а (57). Аутор као извор наводи српски националистички таблоид Курир и опис фотографије на којој Борис Тадић наздравља неке (58). Према неком неименованом извештају, Тадић је примио претеће писмо где га оптужују за издају (59). Власти реагују на претње и аутор подсећа читаоце на Ђинђићево убиство (60) и каже да је ситуација заиста затрована преносећи речи главног уредника недељника Време (61).

(55) The outcome of the elections could spell the end of Serbia's European dreams.

(57) The centrist president Boris Tadic, who publicity endorsed a "stabilization" agreement aimed at starting negotiations to join the E.U, has become the subject of a hate campaign.

(58) After the signing of the E. U. agreement, the nationalist tabloid Kurir carried a photo of Tadic and a colleague toasting the deal under the headline "Serbian Pigs Rejoice! They Gave Away Kosovo!"

(59) Tadic reportedly received a letter recently accusing him of "treason" and promising him "a bullet in the forehead."

(60) Authorities are taking the threat seriously: Zoran Djindjic, the reformist Serbian Prime Minister who helped topple Milosevic, was assassinated in March 2003.

(61) Even by Serbian standards, the political atmosphere "has become poisoned", says Dragoljub Zarkovic, editor-in-chief of the news weekly Vreme.

Други закључак се односи на будућност Косова која зависи од интеграције српске мањине и од умерених проевропских снага у Приштини и у Београду. Аутор цитира косовског званичника (63) и преноси да европски дипломате као кључно решење наводе да ће умереним Србима обећати бољи стандард од националистичких обећања из Београда и Москве (66). Али он ипак предвиђа да оштри тонови из Београда неће ускоро да нестану (67).

(63) Lutti Haziri, a prominent member of the largest party, the Democratic League of Kosovo, says: "we will work very hard to integrate Serbs as much as we can."

(66) Then the real work begins: E.U. diplomats say the key to establishing a stable Kosovo will be to offer moderate Serbs there better economic prospects than the nationalism-tinged promises of Belgrade politicians and their Moscow backers.

(67) For that reason alone, the shrill tones from Belgrade are unlikely to fade anytime

soon.

У овом тексту, који представља једини пример медијске дискусије у енглеском корпусу, аутор обилно користи интертекстуалност да опише и представи две стране на које ће скорашњи избори утицати и даје предвиђања о томе шта је могуће да ће се догодити у Србији и на Косову. Аутор има функцију презентера по Сколону, и улогу аутора и аниматора по Гофману, док улогу принципала у овом тексту имају званичници и политичари са све три стране: српски, косовски и западни политичари.

6.5.4. Интертекстуална анализа у Ниновим текстовима

I микро-жанр: експанаторна медијска експозиција

У српском корпусу најдоминантнији микро-жанр је експанаторна медијска експозиција са 13 текстова. За пример овог жанра у интертекстуалној анализи узелисмо текст (CP 19): „ **Шрек, купус и Европа**“. Аутор овог текста (Зора Латиновић) пише неку врсту пандана текста, где је истакнут ТВ спот косовске државе који је обишао цео свет и цео текст је посвећен потреби представљања Србије у неком бољем и лепшем светлу. Ауторка необичним одабиром речи у наслову скреће пажњу на текст: наводи лик из цртаног филма, купус (по коме је Србија позната) и Европу (односно Европску унију којој Србија тежи). Она почиње текст нарацијом (BKG) где износи познате чињенице о косовском споту и вест која је потамнела ту слику, а пренеле су је све светске медијске куће: Тачијев саучесник у убиствима се пријавио ЕУЛЕКС-у. Овде се извори приписују познатим медијским кућама и агенцијама, а једну реченицу почиње са: “Говоркало се, недођија, ...“(12) што нас наводи да схватимо да извор тих информација није базиран на истинитим чињеницама, већ на нагађању. Поред преношења туђих речи, ауторка користи и управни говор (20 и 21). Исто тако читав један параграф (30-37) је цитат који представља изјаву Ивана Тасовца за НИН о брендирању Србије (он је председавао саветом за промоцију Србије):

(31) Једина је добра вест да савет у свом раду под мојим мудрим руководством, није потрошио ни један једини динар.

(33) Мање добра вест је да бројне градске, покрајинске и републичке међународне промоције нису само трошиле новац, него толико допринеле глобалној слици Србије да нас већ мање памте по ратовима, а више као

доброћудне домаћине распеваних конзумената „екстазија“ и киселог купуса.

Ауторка износи коментар на косовски рекламни спот „најмлађи Европљани“ с циљем да промени мишљење људи, али је то немогуће без промене самог производа, тј државе и пореди то брендирање са рекламирањем „југо 45“:

(38) Шта може да се догоди кад рекламна кампања покуша да промени мишљење људи без промене самог производа говори и прича о ТВ споту „најмлађи Европљани“ с почетка текста.

(39) То је исто као када би неко покушао да (ре) брендира „југо 45“.

(40) Јер, који то рекламни спот може да обезбеди бољу продају сиротог „југића“?

(41) Ниједан.

(42) Тако, сви саговорници НИН-а се слажу у једном: треба нам прво добар производ (привредни, политички, културни...), па тек онда можемо да идемо и да се хвалимо окол.

У тексту се помиње доста именованих извора: Иван Тасовац, Војислав Жанетић, Димитрије Сајмс, Сајмон Енхолт, Владан Вукосављевић, Драган Ђирић и Драган Сакан а ауторка њихове речи преноси индиректно и директним цитирањем.

Ауторка и даље сублимира ставове саговорника текста у следећој реченици:

(43) Као што још једна заблуда о (ре)брендирању земље коју спомињу НИН-ови саговорници јесте и деценијанска прича о томе како бисмо морали да „променимо слику“ која о нама постоји у свету, због ратова деведесетих.

Да би илустровала најважнији аргумент текста ауторка директно цитира Димитрија Сајмса, директора Никсоновог института из Вашингтона, чији коментар је свеобухватан:

(50) “Опростите што ћу бити отворен, али Србија нема никакав имиџ.

(51) Међу људима у америчким институцијама постоје две школе мишљења о Србији.

(52) Једна је да је Србија руски тројански коњ, и друга проистиче из чињенице да Србија није следила америчку политику деведесетих година...”

Ауторка поставља читаоцу реторичко питање позивајући се на познате Черчилове речи (54) и одмах износи потврду те претпоставке парафразирајући Сајмона Енхолта (55):

(54) Ако је и Черчил, при том, био у праву рекавши да нема сталних непријатеља него само сталних интереса, да ли то онда значи да су медијске,

тзв. имиџ кампање само бацање пара пореских обвезника на празну пропаганду?

(55) Сајмон Енхолт, на пример, један од водећих светских стручњака за брендирање земаља баш то каже поручујући нам да ако земља заиста жели нову репутацију, мора да је заради кроз: нову политику, нове производе и услуге, добру владу...

Ауторка затим износи мишљење и критику досадашњих покушаја (ре) брендирања Србије цитирајући Владана Вукосављевића:

(58) „Земљу треба представљати успесима њених уметника, спортиста, задовољним туристима који у њу долазе“.

(59) „То је једини начин на који земља може да изграђује свој углед“.

У следећој реченици новинарка је поново делегирала одговорност („подршка „неутрална) на своје изворе (60), а потом опет цитира Владана Вукосављевића који излаже свој план за брендирање Србије.

(60) Сви саговорници НИН-а сагласни су да је тешко пронаћи израз излизанији и ружнији од (ре) брендирања Србије.

(61) “У ситуацији кад треба да будемо лукави као лисице, ми себе схватамо превише озбиљно“.

(64) “Својевремено сам предлагао да Србија искористи лик Шрека за сопствену промоцију“.

(70) “И даље сматрам да се Србија може промовисати путем сличних неконвенцијалних захвата“.

(71) „Само пре тога треба да поставимо јасан план“.

(72) “Треба да одредимо циљеве и прецизирамо на кога треба да делујемо и какве поруке шаљемо“.

(73) „Тако се може пуно урадити, више него што можете замислити“.

Ауторка ефектно завршава текст:

(74) Засад, замишљамо.

И у овом тексту налазимо „текст у тексту“ насловљеном: “Основе бренда“, где ауторка преноси мишљење Драгана Сакана о брендирању. Ауторка је у овом тексту највећим делом презентер, а делом коментатор, (38-42) што опет значи да је у првом делу где углавном преноси чињенице и оно што се схвата општепознато у улози аутора и аниматора, а у другом делу у улози принципала. Овај текст углавном преноси мишљења, коментаре, чињенице и евалуације других људи, тј. спољних извора и због

тога припада експланаторној медијској експозицији.

II микро-жанр: аргументативна медијска експозиција

Текст Иване Јанковић „**Кад независност касни**“, изабрали смо за пример аргументативне експозиције. То је други по бројности микро-жанр у српском корпусу: има 8 текстова аргументативне експозиције. Ауторка износи тезу текста у поднаслову (1), а оријентацију у трећој реченици (3):

(1) Оно што је најопасније за српску страну, то су детаљи, могућност да кључни елементи предложеног решења буду мењани без сагласности српске стране.

(3) После неколико месеци затишја, ова последња незавршена балканска прича је поново „звезда вечери“, како то воле да кажу албански медији алудирајући на расправу у Савету Европе, Контакт групи, Брисели, а већ следеће недеље и у Београду и Приштини, где ће Марти Ахтисари такође да представи свој план.

Цео текст је аргументација којом се образлажу све могућности у налажењу решења за Косово. Ауторка износи свој став:

(5) Све је извесније да ће његов последњи предлог бити пример дипломатске креативности, једино комплексно решење у поређењу са којим ће Дејтонски уставно правни лавиринт деловаи једноставно.

(6) Оно што је најопасније за српску страну, као и у сличају Холабруковог пројекта које је окончало рат у Босни, су детаљи, могућност да кључни елементи предложеног решења буду мењани без сагласности српске стране или тако да се Русима не да прилика да искористе свој одлучујући глас у Савету безбедности.

Ауторка овом тексту прилази свеобухватно и анализира све могућности које су у оптицају. Српски политичари увелико користе своје оружје – реторику - за постизање својих циљева, па говоре о „будућем“ , а не „коначном“ решењу. Ауторка користи модалност да објасни да и међународна заједница може да се послужи ретоиком:

(9) Али међународна заједница може применити исту логику, поиграти се са терминологијом, да би преко можда неколико привремених решења дошла до коначног решења које ће одговарати албанским аспирацијама и које нескривено преферирају америчке и многе европске дипломате.

Ауторка тврди да Албанци поред америчке подршке, имају још нешто што Срби

немају:

(18) Албански медији и политичари воле да истакну да албанско стрпљење има граница и да ће га када буде потрошено заменити насиље.

Албанци се исто толико не либе да прете западним представницима на Косову:

(19) Од првог дана боравка на Косову, западним представницима се ставља до знања да су добродошли само док се покрајина креће ка независности и да би свако заустављање тог тока најдиректније угрозило њихову личну безбедност.

Ауторка анализира позицију Америке којој се жури, јер губи кредибилитет у Ираку, да што пре реши питање Косова и користи модалност:

(22) Бушова администрација, после дебакла у Ираку, више не може да рачуна на безрезервну подршку својих европских савезника.

Исто тако, ауторка аргументовано анализира став европских земаља употребљавајући модални пасив:

(24) Међу европским земљама све чешће се могу чути ставови да се ефекти евентуалног преседана који би донела косовска независност у будућности не би могли тек тако игнорисати.

Што се тиче Србије, ауторка износи став да је цена уласка Србије у ЕУ највероватније Косовска независност, што је подржала и српска елита. „Ампутација Косова“ је метафора којом су означили независност. Ауторка тврди да се западне дипломате у Београду ослањају на истрашживање јавног мњења по коме је за просечног Србина Косово на самом дну приоритета. У обе реченице које следе, ауторка пробабилизује и користи модалност (32) и негативни кондиционал (33):

(32) Српска страна може да рачуна на наставак дипломатског процеса који ће више личити на пролазак кроз минско поље него на борбу аргументима.

(33) Чак и ако за Србе најстрашнија реч - независност, не буде употребљена у предсојећим рундама обрачуна око Косова, то не значи да се она у сваком тренутку не може вратити у компликовану косовску заједницу.

Ауторка затим износи могућ велики преокрет ситуације (34), опет користећи модалност и предвиђање за Србију и погодбену клаузулу, али одмах затим смирује тензију модалним обликом (36) и још даље прелази у неочекиван став запада (38) изражен модалом у пасиву:

(34) И Ахтисари и сам план у сваком тренутку може да постане сасвим ирелевантан, уколико САД одлуче да признају независност Косова, а за њима и

неке европске државе.

(35) Та одлука не би била без ризика и створила би опасну нову реалност Србију.

(36) Српска страна за сада може да буде задовољна одлагањем које је успела да издејствује и које је дало времена не само Србима.

(38) Али пословично негативна перцепција Србије, па и у склопу последњих избора, почела је да се окреће у све чешће коментаре да Србији треба помоћи, укључујући и разрешење косовског чвора.

Следећи извор који ауторка наводи је лондонски „Тајмс“ и она користи интертекстуалност да парафразира шта „Тајмс“ пише:

(39) Лондонски „Тајмс“ пише да би питање Косова могло да угрози демократију у Србији.

(40) Косово је де факто независно, и Запад би мудро поступио када би још једном одложио и формализовање те независности, бар док Београд не буде у стању да прихвати реалност.

Ауторка анализира руску подршку Београду од стране америчких и европских политичаре коју ови оцењују с великим потцењивањем и каже да:

(41) ... угледни коментатори су сугерисали да је једино питање које се ту озбиљно поставља - шта ће Путин захтевати и замену за одустајање од подршке Београду, а и у Бриселу су били чврсто убеђени да се Руси увек могу купити неким повољним аранжманима.

И даље користи евалуацију када преноси шта пише светска штампа (43) и где опет користи модалност и пасивну конструкцију:

(43) Са ништа мањим потцењивањем светска штампа извештавала је и о упозорењима да би косовски преседан увео у игру жаришта широм света, инсистирајући на томе да је Косово прича за себе која се ни са чим не може поредити.

Међутим, она преноси да лондонски „Гардијан“ не потцењује могућност косовског преседана и последице које би он могао да има у целом свету:

(44) Али у српској постизборној недељи лондонски „Гардијан“ упозорава да би у случају да, како наводи, независност Косова добије благослов Уједињених нација, мањине широм света могле да почну да траже право на самоопредељење и самосталност, а распарчавање држава постане нова светска разбигра.

За ефектан закључак овог одличног текста, ауторка цитира британски

„Гардијан“, где је употребљен кондиционал за изражавање вероватноће:

(45) „Ако Ахтисари у петак подржи идеју независности Косова, последице ће бити експлозивне не само по Србију већ и по јединство Европске уније и осетљиве односе Русије и Запада“, закључује овај британски дневник.

Овај текст обилује интертекстуалном праксом и представља прави пример аргументативног микро-жанра. Ауторка у целом тексту заузима позицију коментатора (по Сколону) и аутора, аниматора и принципала истовремено (по Гофману).

III микро-жанр: проблем/решење

Текст (CP 13): „**Да ли је рат (не) могућ?**“ је једини пример за микро-жанр проблем/решење. Већ у самом наслову и тези текста „Да ли је рат (не) могућ?“ стоји недоумица ауторке (Зора Латиновић) која читаоцу представља веома тежак проблем: могућност новог рата. Будући да је то вероватноћа, самим тим у тексту ће бити много интертекстуалности у којима се манифестују модалност и условљеност. Будући да овај текст припада групи Нинових дугих текстова (има 140 реченица), овде нећемо издвојити све примере.

Ауторка у уводном параграфу анализира дилему два важна политичара: један је Холбрук (7 и 17), а други Александар Симић (8), премијеров саветник, и у тој реченици цитира део његове изјаве, што означава знацима навода. У тринаестој реченици ауторка износи евалуацију „велики пријатељ“ и метафорички приказује напад на Путина, који је исто тако оквалификован као главни кривац новонастале дипломатске кризе, која се цитира и обележава наводним знацима. У седамнаестој реченици ауторка закључује да сада није моменат за оцену српске владе, што изражава погодбеним начином:

(7) Првом је тешко и да замисли каква би то провокација била.

(8) Други је пак, обзнанивши Србима да је „рат, такође, правно средство“, хтео ваљда да сви заједно замислимо каква би то провокација била.

(13) Разумљиво је што је велики пријатељ албанаца „нанишанио“, Владимира Путина као главни разлог „опасне дипломатске катастрофе“.

(17) У овом тренутку, било шта рећи о српској влади - било би пренатегнуто.

Ауторка једном погодбеном реченицом закључује па и поред „пренатегнуте“ уводи још једну метафору: „здрава влада“(21). Друга страна, коју она карактерише метафором као „прозападни део владе“, обећава да ће делати у складу са демократским

принципима (22), а у двадесеттрећој реченици уводи и „детерминисана“ влада чије деловање означава прошлим кондиционалом, а затим неуправним говором преноси речи војног аналитичара и његову оцену проблематичне српске владе (24):

(21) Крхка српска демократија и рат: Дакле, да имамо здраву, а не „пренатегнуту“ владу, изјава премијеровог саветника Симића да се државни интереси бране и ратом, или не би била примећена, или никад неби била изговорена.

(22) Исто важи и за вишемесечне изјаве „прозападног“ дела владе, да Србија неће ратовати за Косово, да ће се трудити да исцрпи сва дипломатска средства, али да употребе силе неће бити.

(23) Такве изјаве у детерминисаној влади никада не би биле изговорене.

(24) Овако, није војни него је политички проблем због чега наша влада ради на два колосека, рећи ће за НИН Александар Радић, војни аналитичар и уредник часописа Defense&Security.

Ауторка је веома одлучна у свом ставу те даље пита у погодбеној реченици зашто премијер не реагује одмах и ту употребљава интересантну језичку конструкцију: “у року од одмах“ (30). Сасвим отворено она критикује премијера у ефектној упитној реченици дајући решење проблема нереаговања „шизофрене“ државе - још једна јака метафора за неодлучну и подељену Србију (32). У тридесеттрећој реченици ауторка цитира именовани извор управним говором, док у другом делу те реченице парафразира његову изјаву користећи модалност и предвиђање, где употребљава необичну именицу да оквалификује српску владу: „двоглавост“ (33). Ова реченица је једна од најдужих у тексту: састоји се од 69 речи. Ауторка постиже динамику пишући веома дуге реченице, а затим их прекида изузетно кратким - од једне или неколико речи. У овом тексту налазимо занимљиву интертекстуалну праксу у делу у ком ауторка преноси досетку из домена црног хумора која кружи међу војнополитичким познаваоцима (42-44), па затим наставља најновијим вицем који еваулира као „прилично злонамеран“ (45):

(42) Међу војнополитичким зналцима, одавно већ кружи досетка: „Кроки наше војске лако се може направити и на основу профила министра одбране који су кроз њу прошли за време демократских власти.“

(43) Први је био психолог, други је био експерт за разоружање, трећи патолог.

(44) Онда је дошао Шутановац.

(45) Наставак вица је сасвим свеж, оворнедељни, и прилично злонамеран: „Овај последњи, ни рођеног таста не може да одбрани“.

За једно од могућих решења питања из тезе, ауторка наводи речи академика Екмечића:

(100) А и да имамо такву државу, перспектива било каквог рата са аждајом која у свету њушка за „слабим наметљивцима“(week pushovers) да подмаже ужасни ратни строј, изазвала би демографски колапс Срба.

А он затим у погодбеној реченици Екмечић отворено сумња у могућност вођења националног рата слабе државе Србије:

(101) Настала би бежанија.

Ауторка преноси и реченицу - цитат из књиге Мила Ломпара „Моралистички фрагменти“ из које преузима метафору „салонски ратници“ (107) и текст завршава ефектном кратком метафоричном реченицом (108).

(107) Изгледа да су нам се појавили и „салонски ратници“ у својој борби против „петоклонаша-домаћих издајника“.

(108) Ето где се Србија заглибила.

На крају текста имамо анализу „текст у тексту“ са поднасловом „Страх од српске гериле“ где је представљена књига академика Милорада Екмечића о историји Срба у распону од 500 година: „Дуго кретање између клања и орања“, где је у наслову књиге занимљив пример интертекстуалности - Андрићева оцена из 1919. године.

IV микро-жанр: медијски изазов

Текст (CP 04): „Пакт са ђаволом“ узели смо за пример медијског изазова. Идентификовали смо четири текста овог микро-жанра у српском корпусу. Раде Мароевић, аутор овог текста, метафором у провокативном наслову „Пакт са ђаволом“ преноси туђе речи и то помиње у тексту (23), а наднасловом „Муџахедини на Балкану“ најављује могуће проблеме у региону Балкана.Ђаво у овом тексту представља исламске терористе који су велика претња на глобалном нивоу. Своју полемику аутор почиње бригом за безбедност на Олимпијским играма у Грчкој и реторичким питањем обраћа се читаоцу користећи модалност:

(3) Можете ли рецимо да замислите мере које су, рецимо предузели Израелци како би заштитили своје спортисте.

Аутор преноси мишљење да у општој хистерији после терористичких напада на

Њујорк и Вашингтон и Балкан може да постане опасан, а ту је ухапшено двадесетак „терориста у најави“ - што представља реченицом :

(6) У општој хистерији која је уследила након самоубилачких напада на Њујорк и Вашингтон, на Балкану тачније у Босни и Косову, похапшено је, без претереано јасних доказа, двадесетак „терориста у најави“, а цео регион, који је свега годину дана пре тога проглашен „демитаризованом зоном“, јавно је прозван као могуће легло будућих исламских терориста.

Нови талас хистерије преплављује свет након бомбашког напада Ал каиде у Мадриду (16 и 17). Након тога имамо побијање тезе, где се тврди да је утицај муџахедина безнадежно слаб (18), а за објашњење тог аргумента аутор користи управни говор и цитира неиндетификовани извор високог статуса:

(16) “Шта ми знамо поуздано - веома мало.“

(17) “Претходних неколико година, посебно од рата у Македонији 2001. године, пратили смо неколико особа за које се готово са сигурношћу може тврдити да припадају радикалном исламском језгру.“

(18) “Њихово присуство је евидентно на Косову и у Македонији, али је њихов утицај безнадежно слаб“, рекао је за НИН један западни дипломата.

Аутор се враћа и као (ВКГ) наводи доказе о постојању исламиста на овој територији, а као изворе наводи западне обавештајце, као и именовани извор: Ричард Холбрук.

(19) Остаци исламске мреже, у чијем је стварању раних 90-тих учествовао и Бин Ладен преко својих генерала, међутим још увек постоје.

(20) Све је, како тврде западни обавештајци, почело још негде 1992. Године, паралелно са почетком рата у Босни.

(22) Албанија је на тај начин, како тврде обавештајци, постала транзитни центар за муџахедине који су касније упућивани на ратишта у Босни и на Косову, а према неким плановима, њихова следећа одредишта били су Санџак, Македонија, југ Србије и Грчка.

(23) “То је био „пакт са ђаволом“, говорио је касније главни балкански преговарач Ричард Холбрук“.

(24) “Али без тих људи, босански муслимани, били би сигурно изгубљени“.

Поново се ослања на западне изворе:

(27) “Број муџахедина на Косову никада није прешао број од око сто људи“, тврдили су западни извори.

Побијањем дотадашњих тврдњи западних извора, аутор преноси мишљење међународних агенција за борбу против тероризма да би радикални исламисти могли да користе путеве дроге за слање својих оперативаца даље на Запад:

(30) Међународни стручњаци за борбу против тероризма, међутим, упозоравају да би радикални исламисти могли покушати да искористе постојеће путеве дроге, како би своје оперативце инфилтрирали на Запад.

(34) На тај начин, Европа би практично била отворена за нове нападе.

(35) Путеви дроге на Балкану, како тврди Интерпол, контролишу махом албански криминалци, који су део средстава у прошлости усмеравали на борбу за независност Косова и против Милошевићевог режима.

(36) „Ми чврсто верујемо да косовски Албанци, упркос честим покушајима радикалних исламиста, нису претерано заинтересовани да територија која је под њиховом контролом постане стециште терориста“.

(37) „То ни ком случају није логично, посебно због још увек снажног присуства НАТО трупа, али и безбројних обавештајних организација активних на том подручју“.

(38) “Изјаву шефа српске обавештајне службе не желим да коментаришем посебно, јер је таквих навода било и пре, али треба да буде јасно да таква опасност заиста постоји“, рекао је западни дипломата.

У закључку текста тај неименовани западни дипломата износи антитезу када каже да у блиској будућности Балкан:

(39) Према његовим речима, Балкан у блиској будућности „тешко може да постане центар за транзит терориста“.

Аргумент дипломате за то (39) јесте поновљен став из оријентације текста о припремању безбедносне ситуације за Олимпијске игре у Грчкој (41). Он такође тврди да се у исто време дешавају преговори о коначном решењу статуса Косова (43) и сматра да нико не жели да на себе навуче мржњу целог света која је усмерена ка цихадистима и тврди да Албанци то сигурно не желе, јер је њихова држава за њих приоритет (45):

(41) „Можете ли да замислите мере, које су рецимо, предузели Израелци као би заштитили своје спортисте.

(43) Истовремено, у току су преговори који ће на крају довести до решења статуса Косова.

(45) Албанци то засигурно нису“, сматра дипломата.

У свим наведеним реченицама (30-45) аутор преноси ставове: међународних стручњака за борбу против тероризма, Интерпола и такође неименованог западног дипломате. Према томе, ауторова подршка је делегирана ка тим изворима, а он је аниматор и аутор, док су сви ови извори у улози принципала.

6.5.5. Поређење резултата интертекстуалне анализе

У интертекстуалној анализи коју смо базирали ослонивши се на теоријске поставке Базермана (2004), Вајта (1998, 2002), Сколона (2004) и Гофмана (1974, 1981) представили смо све микро-жанрове које смо идентификовали у текстуалној анализи у претходном поглављу.

У енглеском корпусу најчешћи микро-жанр је аргументативна медијска експозиција, док је у српском корпусу највише заступљена експланаторна медијска експозиција. Ова два микро-жанра су једина присутна у оба корпуса. Хортаторна медијска експозиција, као и медијска дискусија, идентификоване су само у енглеском корпусу. С друге стране, у српском корпусу идентификовали смо два микро-жанра којих нема у енглеском корпусу: проблем/решење и медијски изазов (полемика).

Да бисмо одговорили на наша три питања с почетка овог поглавља можемо да констатујемо као одговор на прво питање да у оба корпуса аутори текстова користе интертекстуалне праксе да би што боље конструисали своје текстове. Према теоријском оквиру из кога произлази наша анализа и одговор на друго питање, аутори текстова оба корпуса користе:

- директно навођење (обележено наводницима)
- индиректно навођење (атрибуција)
- позитивну „подршку“ (аутор се слаже са извором)
- негативну „подршку“ (аутор се дистанцира од извора)
- аутори описују, преносе и резимирају јавно мњење или ставове појединаца, али и сами износе аргументе и закључке у конструисању својих текстова
- користе метафоре, модалне и кондиционалне конструкције
- користе општепознате чињенице, документа или историјске чињенице као позадину или допуну својих аргумената, или пак као подсећање или упознавање читаоца са претходним догађајима
- аутори су или презентери (тада се неутрално позиционирају) или коментатори

(када активно учествују у јавном дискурсу)

- аутори су понекад аутори и аниматори, а понекад су истовремено и принципали

Као одговор на треће питање, односно како се разликују два корпуса на интертекстуалном нивоу, можемо рећи да у овој анализи налазимо највећу сличност два корпуса од свих анализа у овом раду. Наиме, разлике се показују између различитих микрожанрова унутар којих аутори примењују сличне интертекстуалне ресурсе.

С обзиром на наведено, можемо да закључимо да аутори текстова оба корпуса у великој мери користе интертекстуалне праксе и тиме чине своје текстове убедљивијим, тачнијим, разноврснијим и занимљивијим за своје читаоце.

VII КОНТЕКСТУАЛНА АНАЛИЗА КОРПУСА

7.1. Увод

У претходна два поглавља урадили смо текстуалну и интертекстуалну анализу политичког дискурса из нашег корпуса. Сада ћемо на контекстуалном нивоу објединити резултате текстуалне и интертекстуалне анализе и истражити друштвено-културне и политичке контексте у којима су текстови настајали и били обликовани, а то је предмет критичке анализе дискурса (КАД). Та теорија има за циљ да истражи друштвене, културне, идеолошке и политичке контексте у којима се образују реторичке, интерперсоналне и интертекстуалне карактеристике текстова. Другим речима, принципи КАД нам омогућавају да схватимо како су конструисани, тј како су настајали коментари новинара у наша два њузмагазина, а у различитим друштвено-културним и идеолошко-политичким контекстима. У најважније друштвено-културне чиниоце сврставамо улогу медија и дискурс става у ове две различите језичке средине.

Наша је претпоставка да је начин писања текстова израз друштвеног, политичког и културног контекста у ком су ти текстови настајали. Управо тај утицај истражује се на контекстуалном нивоу анализе нашег рада, односно како одређени фактори утичу и посредују у процесу настајања текстова о Косову. Конорова и Девицова су изучавале жанр и оне тврде да контекстуални аспект жанра претпоставља анализе процеса настајања текстова и фактора који утичу на њих (Connor, 2004, Dewitt, 2004).

На трећем, контекстуалном нивоу анализе поставили смо питања на која ћемо покушати да одговоримо у овом делу рада:

- које теме се издвајају као најважније у оба корпуса
- која је улога медија
- који фактори утичу на медије
- које су сличности и разлике енглеских и српских текстова

7.2. Политички дискурс у медијима

Након турбулентних догађања на простору бивше Југославије и НАТО бомбардовања СР Југославије, дошло је до промена у политичком устројству наше државе, а самим тим и до промене у медијима. НИН магазин се сматра „будним чуварем“ (watchdog) дешавања у политичким институцијама Србије и преносиоцем јавног мњења. Дискурс текстова у политичким њузмагазинима можемо илустровати помоћу анализе наслова и тема текстова (Ван Дајк). Анализираћемо два сета дискурса о истим догађајима на Косову и како су они представљени у два различита друштвена, политичка и језичка окружења. Ти догађаји су условили дискурсну стварност и учеснике у датом историјском тренутку који није имао једнак значај у два друштва у којима је дискурс презентован. Значај и интересовање за догађаје на Косову за њузмагазин Тајм разликује се од значаја за НИН. У културолошком и историјском смислу Косово је сматрано колевком српске традиције и вере, те је стога значајно за ауторе текстова колико год они били објективни и дистанцирани у писању својих текстова, а та чињеница се подударна са тврдњама Фоулера (1991) о културним и политичким утицајима на медије.

Дон Вилсон каже: „Један од главних циљева анализе политичког дискурса јесте да истражи начине којима се манипулише језичким избором како би се постигао специфичан политички ефекат“ (Wilson, 2001:410). Политички дискурс у њузмагазинима данас вероватно представља најпогодније тло за језичку манипулацију и убеђивање читалаца да прихвате ауторово мишљење. У државама у којима излазе њузмагазини стварају стандарде за писање текстова. У Србији је то свакако НИН, као најстарији политички недељник, а Тајм је одувек био узор за писање текстова многим њузмагазинима широм света. Приметили смо да „Недељник“, најновији њузмагазин у Србији, чак копира начин на који су разне рубрике графички постављене. Немали утицај Тајма види се и у најновијим издањима НИН-а и Времена.

Политички дискурс је предмет многих истраживања у области лингвистике, прагматике и студијама дискурса, а родоначелником политичког дискурса сматра се Пол Чилтон (Paul Chilton, 1985) и његова студија језика дебате о нуклеарном наоружању (навео Van Dijk, 2008:95). Иако су у свету најпознатије студије политичког дискурса на енглеском језику због хегемоније тог језика, многа истраживања су урађена и на немачком, шпанском и француском језику (Van Dijk, 2008:95). Непорецива моћ коју поседују медији инспирисала је истраживаче у разним областима:

лингвистици, семиотици, прагматици и студијама дискурса (Chilton, 1997). Вилсон сматра да је растући тренд у истраживањима политичког дискурса да се комбинују друштвене теорије и лингвистичке теорије и на тај начин се свеобухватно узима у обзир зашто се чине одређени лингвистички избори, односно зашто се користе одређени језички облици (Wilson, 2001:411).

Када је реч о медијском дискурсу, ту се помињу рани радови Роџера Фоулера као зачетак истраживања медија (Fowler et al, 1979). Значајна истраживања у овој области су британске и аустралијске студије које се базирају на Халидејевој системској функционалној лингвистици. Фоулер је истраживао на примеру немира за време Фестивала мањина и показао како се одговорност за насиље систематски дефокусира (нпр. употребом пасивних конструкција и номинализације). Фоулер (Fowler, 1991) у својим критичким истраживањима медија наставља и традицију системске функционалне лингвистике и ослања се на британске културолошке студије и дефинише вест и каже да вести нису рефлексивна стварности, већ су производ обликован политичким, економским и културним силама (Van Dijk, 2008:95). Касније је свој критички рад усмерио на језичка средства: анализа транзитивности у синтакси, лексичке структуре, модалност и говорни чинови (Van Dijk, 2008:95).

Почетком деведесетих година Бел је у једном од најважнијих истраживања медијског језика предложио генеричку поделу новинских текстова на:

- сервисну информацију (Service Information)
- вест (News)
- став (Opinion).

У исто време, новинским коментарима бавио се и Ван Дајк који тврди да се мишљење заснива на „општијем, друштвено заснованом знању, ставовима, идеологијама, нормама и вредностима“ (Van Dijk, 1995:38). Предмет опсежних Ван Дајкових истраживања јесте веза између политичког дискурса и моћи, манипулације, доминације и социјалне неједнакости. Ван Дајк је такође применио дискурс вести у штампи у својим критичким студијама међународних вести, расизма итд. Он заступа мишљење да је потребна мултидисциплинарност за изучавање ове области, јер критичка анализа дискурса (КАД) сама није довољна да би се обухватили сви аспекти. Будући да КАД није специфичан правац истраживања, она нема јединствени теоријски оквир. Постоје многи типови КАД који се могу знатно разликовати и теоријски и

аналитички, као нпр. анализа конверзације разликује се од анализе вести у штампи (Van Dijk, 2008:99). Конорова тврди да новински текстови става „можда више него било који облик писања рефлектују националне стилове“ (Connor, 1996:143).

Постоје бројне студије које се баве истраживањима медијског језика. То су углавном истраживања новинских едиторијала широм света. Овде ћемо поменути Ван Дајкову студију едиторијала из друштвено контекстуалног угла, где је закључио да новински едиторијали одражавају ставове и идеологије, и углавном представљају институционално мишљење (Van Dijk, 1995). Он је предложио и конвенционалну структуру едиторијала:

- резиме догађаја
- евалуација догађаја
- прагматички закључак (Van Dijk, 1995).

Золтан је такође истраживао едиторијале. Он је у својој студији поредио едиторијале у енглеским и мађарским политичко-економским магазинима из перспективе контрастивне реторике и дошао до закључка да су мађарски едиторијали дужи и да садрже много више информација од енглеских едиторијала (Zoltan, 2002). Золтанов закључак је сличан и делу нашег закључка: српски текстови су дужи⁷⁴ и садрже много више информација од енглеских текстова.

7.3. Улога медија и дискурс става

У новинарству се сматра да постоје многи фактори који утичу на обликовање садржаја у медијима, па је наша претпоставка да ти фактори такође утичу и на креирање текстова у њузмагазинима.

У својој књизи „Оживљавање четвртог сталежа“ – Демократија, одговорност и медији (1998) Ђулиан Шулиц тврди да медији у Великој Британији, САД и Аустралији већ више од два века имају веома важну друштвену улогу. Шулицова наводи да појам да су медији четврти сталеж потиче из 19. века из Велике Британије, где се најпре односио на место у Парламенту где су седели новинари, па су новинари тако и добили назив четврти сталеж јер су имали знатну и важну улогу у енглеском друштву. Медији

---

⁷⁴ Видети IV поглавље.

су такође називани четвртим сталежом у Француској и Шпанији, док су у Шведској названи трећим сталежом (у Шведској постоје уставне гаранције слободе штампе од 1766). Она такође помиње и да су медији у бившој Југославији представљали седму силу (Schultz, 1998:47).

Шулцова (1998) такође тврди да медији нису само преносиоци (conduit) информација и да би заиста били сматрани четвртим сталежом морају бити независни од власти и прихватити политичку улогу у демократском систему. Она тврди да идеал четвртог сталежа и даље постоји у новинарској професији и каже:

„Новинари и уредници остају најупорнији заступници улоге информативних медија као четвртог сталежа: посматрајући, питајући, анализирајући и информишући често упркос противљењу својих надлежних који би више волели послушнији, забавнији и мање критички приступ“ (Schultz, 1998:6).

Стоквел тврди да се идеал независног статуса медија као четвртог сталежа⁷⁵ данас користи да би контрастирао законодавној, извршној и судској власти. Журнализам се у овом контексту четвртог сталежа схвата и оправдава као будни посматрач (watchdog⁷⁶) демократије. Он даље каже да теорија четвртог сталежа има за новинаре двоструку добит (benefits) тако што их ставља унутар политичких процеса, а ипак изван владајућих институција, те им тако припада моћ, али не она тврда (hard), већ мека (soft power) моћ (Stockwell, 2004:4).

Шулцова (1998) такође констатује да штампани медији полако губе свој престижни политички и јавни статус услед појаве телевизије и Интернета. Масовни медији се све више комерцијализују и зависе од профита који остварују. Шулцова Каже: „А што се тиче савременог новинарства у Аустралији, ту сада постоје нови, утемељени изазови тврдњи да су медији четврти сталеж, изазови који погађају право у срце тензије између комерцијалне природе медија и њихове јавно-политичке улоге“ (Schultz, 1997:25).

Она издваја поделу медија на: владине „гласноговорнике“ (government's mouthpiece) и надзорнике (watchdog) политичких институција и друштвених процеса које те институције креирају и бране.

Из цитата који следи видимо да су садржаји медија обликовани у друштву, тј у

---

⁷⁵ The fourth estate was first employed by Macaulay in Great Britain in 1828 to contrast the press to the Lord Spiritual, Lords Temporal and Commons (Stockwell, 2004).

⁷⁶ У српској литератури смо нашли буквални превод: пас чувар. Међутим, у фигуративном значењу, као што је овде случај, будни посматрач, односно надзорник, бољи је превод.

контексту у коме су настали.

„Садржај масовних медија је друштвено креиран производ, а не рефлексија објективне стварности“ (Shoemaker & Reese, 1996: 251).

Шумејкерова и Риз су истраживали у својој књизи, „Посредовање поруке – Теорије утицаја на садржај масовних медија“ (1996), који фактори унутар и изван медијских организација утичу на садржај медија у САД. Ови аутори хијерархијски рангирају утицаје на садржај медија и то од најутицајнијих идеолошких и екстра медијских као макросистематских фактора, па до микро нивоа индивидуалних, тј. новинара и запослених у медијским организацијама. Њихова хијерархијска листа укључује:

- Идеолошке силе
- Екстремедијски фактори
- Организациони захтеви
- Ставови запослених и концепцијске улоге
- Власници медија
- Новинарске рутине

(Shoemaker & Reese, 1996:167)

Идеолошко-политичке силе и екстремедијски фактори су такође издвајани као најутицајнији фактори у разним студијама у Србији. У Србији, односно у тадашњој СР Југославији, све до политичких промена 2000.године, медији су имали улогу гласноговорника (mouthpiece) партије и власти, а такође су сматрани и седмом силом. То се потврђује и за време владавине Слободана Милошевића:

„Милошевићев режим заробио је највеће и најутицајније медије и од њих створио свој „четврти стуб власти“ (поред партије, полиције и војске). „Новинарске звезде“ производио је степен исказаног патриотизма, нетолеранције према другима и милитантне реторике. Док је опозиција централне медије критиковала као Бастиље, она се и сама борила да успостави исту врсту контроле над преосталим, локалним медијима који су бујали у намерно одржаваном регулаторном хаосу“ (Матић, 2015:74).

Када су у питању писани медији, дакле и њузмагазини који су предмет нашег истраживања, Радојковић и Стојковић сматрају да су они трпели најмањи утицај од стране државе: „Историјски и компаративно гледано, модерна штампа је од свих

комуникационих канала била и остала под најмањим утицајем државе. За то може да захвали својој преобладајућој приватној својинској основи“ (Радојковић и Стојковић, 2009:51).

Они такође говоре о свеприсутном економском тренду укрупњавања капитала, што има за последицу медијски монопол нарочито у либерално демократским друштвима (Радојковић и Стојковић, 2009:52). Економски покретачи који имају велики утицај на креирање текстова, како у свету тако и у Србији, су профит, тржиште са својим одређеним захтевима и вечита борба за тираж.

Медијски систем Србије у време настајања текстова из нашег корпуса карактерише ситуација која је описана у следећем цитату: „Он⁷⁷ се трансформише, као и системи Западног Балкана у условима друштвене транзиције, у оквиру које медији још увек нису постигли пун потенцијал „пса чувара демократије“. ...Свеобухватна транзиција доводи до вртоглавог заокрета унутар медија, али и саме професије. Такође, политичке елите се не одричу тако лако утемељених механизма друштвене контроле посредством медија“ (Милојевић и Угринић, 2011:42-45).

Као што видимо из свега напред реченог, Србија је у периоду настанка текстова у Нину доживљавала велике промене у процесу европских интеграција, па је за очекивати да ће контекстуални фактори имати утицаја на писање текстова о догађајима на Косову и Метохији.

7.4. Анализа наслова и тема у енглеским текстовима

У теорији масмедија тврди се да наслови имају веома важну функцију у штампаним медијима (Van Dijk, 1988). Наслови су као прозор који открива шта се збива иза, односно шта читалац може да очекује даље у чланку и да одлучи да ли ће наставити са читањем чланка.

Култард каже: „Читамо наслов и почетну реченицу новинског чланка зато што знамо да се у њима налази резиме чланка “ (Coulthard, 2000:10).

Ван Дајк (1988), новинар по првобитној професији, предложио је тематску анализу као користан метод у истраживању медијског дискурса. Том анализом могу да се објасне или процене друштвене, политичке и културне димензије медијског

---

⁷⁷ Медијски систем Србије (Г.З.)

дискурса. Ван Дајк предлаже анализу текстова почевши од наслова, а потом и тема које су реализоване у тексту да бисмо видели како је дискурс презентован у текстовима.

Будући да Ван Дајк сматра да је анализа наслова први корак у разумевању дискурса, ми ћемо најпре представити наслове текстова у енглеском корпусу. Табела 28 приказује наслове свих двадесет пет текстова.

Табела 28. Наслови енглеских текстова о Косову

Article	Date	Headline/Subheadline
EN01	05.06.2000.	Guilt by Association
EN02	07.03.2001.	NATO'S New Balkan Solution: Bring in The Serbs
EN03	21.05.2001.	Sitting Ducks
EN04	21.04.2004.	Back to Maelstrom
EN05	17.10.2004.	A Little Local Poll or The Birth Of a Nation
EN06	06.02.2005.	Prime Minister, the Past Is Calling <i>Kosovo`s dynamic leader aims to reform and stabilize his homeland. But a war-crimes indictment could stall progress-and end his career</i>
EN07	20.11.2005.	Divided They Stand
EN08	25.01.2007.	A Move Toward Kosovo Independence
EN09	12.04.2007.	The Kosovo Conundrum <i>How the legacy of the war that Tony Blair and Bill Clinton fought could split the Democratic Party</i>
EN10	23.05.2007.	Will Russia Block Kosovo Independence
EN11	10.07.2007.	Freedom Postponed For Kosovo At An Impasse Over Kosovo
EN12	22.11.2007.	“Independence Is a Done Deal”
EN13	10.12.2007.	At An Impasse Over Kosovo
EN14	28.11.2007.	Kosovo: Into the Unknown
EN15	17.02.2008.	Joy in Kosovo, Anger in Serbia
EN16	19.02.2008.	Why Kosovo Divides Europe
EN17	22.02.2008.	US-Serb Tension Mounts Over Kosovo
EN18	08.05.2008.	Kosovo`s Curse
EN19	23.12.2009.	A Pariah no More: Serbia Bids to Join the E.U.
EN20	17.06.2010.	Kosovo's Growing Pains

EN21	23.07.2010.	A Court Upholds Kosovo Independence: Now What?
EN22	17.08.2010.	Kosovo Starts to Find Its Independent Identity
EN23	13.12.2010.	Voters Want Change In Kosovo's Landmark Election
EN24	09.02.2011.	Risk to Witnesses Stalls Kosovo's Organ-Trafficking Probe
EN25	27.07.2011.	New Violence in Kosovo Could Pose a Quandary for an Overstretched NATO

Период од 2000. до 2013. јесте период у ком су настајали текстови у Нину и Тајму и он обухвата време непосредно после ратних збивања 1999. године на Косову и у Србији. То послератно време је и одраз свих проблема из рата, као и после рата и догађаји који су се одвијали непосредно су везани за њих. Анализирајући наслове свих двадесет пет текстова у енглеском корпусу Тајма, издвојили смо групу главних тема којима се ови текстови баве:

- независност Косова
- НАТО
- сукоби
- проблеми унутар Косова
- проблеми са Србијом
- промене

Будући да је временски период 2000-2013 године у коме су текстови настајали непосредно након НАТО интервенције, за очекивати је било да ће највише текстова бити о независности Косова. То је главна тема за косовску страну и разлог због којег је бомбардовање и почело: да Албанци са Косова добију независну државу. Након што су бомбардовање и сукоби престали, горуће питање за косовске Албанце је било како доћи до независне државе. Баш то питање независности Косова је било окидач и за остале теме које су издвојене у текстовима.

Тема Енглески текстови којима је главна тема независност су: ЕН 08,10, 11, 12, 21 и 22. У овим текстовима аутори представљају питање независности у неколико могућих решења: Ахтисаријев план који треба да омогући остварење независности (08); питање руског вета и одуговлачења косовске независности (10); Србија и Русија су одбиле Ахтисаријев план (11); али након парламентарних избора, Хашим Тачи поручује да је

независност готова ствар и аутор преноси став Албанаца да они неће пристати ни на шта мање од независности, па Запад сходно томе, не види ни корист од даљих преговора (12); Међународни суд правде је подржао Декларацију независности из 2008. године што су подржале САД који позивају ЕУ и остале државе да подрже независност (21); Косово је у процесу налажења свог идентитета са много нерешених питања, али и изненађујућим окретањем од Албаније. Аутор закључује да само Косово има старе проблеме, али и ново лице које је окренуто ка ЕУ (22).

Део текста (EN 21) „Суд подржао независност, шта сад?“ илуструје ситуацију након подршке:

(21) Horns honked, flags waved and toasts were raised in Pristina on Thursday at the news that Kosovo’s declaration of independence from Serbia in 2008 was upheld by the International Court of Justice (ICJ) in the Hague. The ICJ, the U.N.’s highest court –albeit limited to advisory powers – said that there was “no applicable prohibition” of a declaration of independence from a sovereign territory like that made by Kosovo in 2008, leading court president Hisashi Owada to rule that the move “did not violate general international law.” The decision was hailed as a vindication in Pristina, but in Belgrade, the capital of Serbia, it was forcefully rejected.

(21) So the ICJ ruling may turn out to be just a step along Kosovo’s slow path toward independence. Still, it’s step the flag wavers who celebrated on Thursday are more than happy to take (Conclusion).

Овај закључак је предвиђање аутора да одлука Међународног суда правде је можда тек један спор корак ка независности и да су Албанци више него срећни што могу да иду тим путем.

II тема НАТО је присутан у многим текстовима, а нарочито када аутори у оквиру ВКГ-а информишу читаоце Тајма о догађајима из 1999.године, али је главна тема само у два текста: EN 02 и 25. У оквиру текста „Ново НАТО решење за Балкан: укључити Србе“, аутор износи сасвим неочекивану тезу за решавање проблема на Косову укључивањем Војске Србије. НАТО је заузео сасвим другачији став према Србији након промене власти и окретања Србије ка ЕУ. У другом тексту у ком је НАТО главна тема, аутор износи тезу да је НАТО преоптерећен својим ангажовањем у Авганистану и Либији, па није расположен да додатне трупе ангажује на Косову где ново насиље може изазвати сукобе већих размера (EN 25). Аутор у закључку каже:

(25) Some Western diplomats in Kosovo see the sudden move to seize the border

posts as nationalist grandstanding for votes with an election coming up. But there may be elements in among Serbs in northern Kosovo quite willing to take the bait and roll the dice. After all, NATO is overstretched and exhausted by its commitments in Afghanistan and Libya, and will have little appetite for any expansion of its role in the Balkans. Some of those still inclined to refight the wars of the 90's in the hope of changing the outcome may be sensing an opportunity.

III тема Трећа група тема представљена у насловима текстова јесу сукоби (EN 04, 15 и 17). Познато је да су се на Косову често дешавали сукоби разних размера, јер провоцирајући супротну страну на северу Косова и у енклавама, Албанци нису бирали начине и средства да постигну свој циљ стварања независне државе. Метафоричан наслов „Повратак у вир“(04) описује сукоб изазван убиством деце, који је ескалирао у немире у Србији у марту 2004. године. Други текст под насловом „Радост на Косову, бес у Србији“ (EN 15) све казује у наслову: славље на улицама Приштине након проглашења независности постигнуте од стране САД и ЕУ, док у Србији влада бес и незадовољство и почињу немири у Београду нападима на амбасаде САД и Словеније, као и на зграду америчког ресторана Мек Доналдс. Међутим, сукоби већих размера се нису догодили:

(15) Apart from these minor incidents, fears that Kosovo's independence could trigger a wave of violence in the Balkans have so far not materialized. Serbia has announced that it will boycott Thaci's government as well as the newly established European Union mission to Kosovo.

Али ти напади су изазвали погоршање односа Србије и Америке. Текст под насловом „Америчко–српске тензије расту око Косова“ (EN 17) представља проблеме и оптужбе Американаца да Србија није заштитила амбасаду и остале објекте.

IV тема Четврта тема у текстовима јесу проблеми унутар Косова и налазимо их у текстовима: EN 03, 05, 06, 20 и 24. Текст „Мали локални избори или рађање нове државе?“ (05) говори о посланичким изборима и бојкоту избора Срба на Косову. Срби се још увек надају да ће доћи до поделе. Текст „Премијеру, прошлост зове“ (06) је цео посвећен Рамушу Харадинају и могућим проблемима због оптужнице о ратним злочинима на Косову. Текст (EN 20) најбоље илуструје проблеме с којима је Косово суочено у формирању нове државе, али аутор наводи пример Косовског спота и шта би требало да Европа учини – да их призна и прими у друштво:

(20) To show this Kosovo off to the world, the government has hired advertising firm Saatchi&Saatchi to create a new brand for the country: Based on the theme “The Young Europeans” – at just 25, Kosovo has the youngest average age of any country in Europe – the campaign's first TV spot features gorgeous college-aged Kosovars putting together a giant puzzle in the space of their country, the idea being that the puzzle of Europe isn't complete without the final piece of Kosovo in the south-eastern corner. Kosovars hope the rest of Europe starts getting the message.

V тема Група текстова EN: 02, 14 и 18 баве се билатералним проблемима Косова и Србије (01). „Кривица због припадности“ говори о оптужби албанских цивила за тероризам и аутор закључује:

(01) Some believe that Milosevic wants to use the Albanian prisoners as bargaining chips for the future negotiations with the West to end his present isolation. Others have a more dire explanation. “He is not looking for a bargain. He wants our mission to fail, and he is doing whatever he can to destabilize Kosovo,” said a U.N. diplomat in Pristina. Judging by the protests in Djakovica, which have spread to several other towns in Kosovo, the Belgrade strongman seem to be getting away with it... once again.

Док текст EN 18 „Косовска клетва“ говори о српском одговору на једнострано проглашену Косовску независност и закључује да будућност Косова ипак зависи од интеграције српске мањине као и од умешаних проевропских снага у Приштини, али и у Београду.

VI тема Шеста група текстова говори о променама које се дешавају у овом периоду: Ту су текстови (EN: 16,19 и 23). Текст (EN 16) “Зашто Косово дели Европу“ говори о томе да давање независности Косову може изазвати слична трзања и проблеме у Шпанији где Каталонија и Баскија одавно желе независност, те би тако Косовски преседан могао постати окидач промена и другде у Европи.“ Промене су настале и у Србији, што видимо у тексту EN 19: „Крај Парије: Србија се окренула ка ЕУ“ и она више не представља отпадника, јер је аплицирала за чланство у ЕУ. Трећи текст из ове групе EN 23: „Бирачи гласали за Косово“ говори о изборним резултатима на кључним изборима на Косову који су довели до неизвесног победника и предвиђањем аутора у закључку да би Срби могли да добију 15 места у парламенту и тако одлучују о новој владајућој коалицији:

(23) Kosovo's ferociously contested elections on Sunday – the nation's first general elections since it declared independence from Serbia in 2008 – failed to produce a clear victory for any single party. Despite widespread voter dissatisfaction, outgoing Prime Minister Hashim Thaci's Democrats Party of Kosovo (PDK) looks set to remain the biggest bloc in the parliament. But new parties made large inroads in a vote that was seen as test for the tiny country and its relationship with Serbia.

Дешавања на Косову су одредила дискурс текстова које су писали акредитовани новинари Тајма. Из резултата текстуалне анализе видели смо да је најзаступљенији микро-жанр у енглеском корпусу аргументативна медијска експозиција и да аутори текстова испуњавају друштвену функцију новинских коментара: да информишу, прикажу дешавања објективно и поткрепљено чињеницама, те да дају своје закључке и предвиђања. У другом по броју текстова микро-жанру – експланаторној медијској експозицији – аутори текстова следе реторичку схему и настоје да се дистанцирају од извора информација ослањајући се на чињенице и документа који се сматрају релевантним и тачним. У тексту хортаторне медијске експозиције „Косовски проблеми одрастања“ (EN 20) аутор износи проблеме са којима је суочена млада држава и, следећи реторичку функцију, предлаже шта би требало да се уради: Косово мора да се суочи са корупцијом, организовним криминалом, кријумчарењем дроге и горива, непостојећом владавином права. У тој држави нема хапшења због корупције, а корупција се види на сваком кораку. Најмлађа држава у Европи има просек година од 25 и као тако младој држави Запад треба више да помогне.

Као што се види у интертекстуалној анализи, аутори енглеских текстова имају улогу и презентера и коментатора. Они користе велики број интертекстуалне праксе: од управног и неуправног говора и парафраза, ослањања на именоване и неименоване изворе, документе, општепознате чињенице, до метафора и других стилских форми.

У контекстуалној анализи наслова и тема текстова преовладава бинарни дискурс: с једне стране су то албанска и српска страна, а с друге стране су то Запад и Русија. Запад подржава албанску страну, док Русија подржава српску страну. У том бинарном супротном систему одражава се светски поларитет на Исток и Запад. Стиче се утисак да аутори иако објективно преносе дешавања на Косову ипак подржавају албанску страну. Они то не износе отворено и директно, већ имплицитно и користећи модалност. Када, на пример, аутор каже да Запад треба више да помогне младој држави у настајању, то је подршка политици западних земаља у којима Тајм излази – САД и Велика Британија. Из наслова и тема видели смо да аутори траже решења проблема,

али они не улазе у дубину и не дају опширне анализе. Један од могућих друштвених разлога је сигурно уређивачка политика магазина и приоритет тема обзиром да су ратна дејства прошла. И језички фактор је битан када анализирамо енглеске текстове: енглески језик је концизан и синтаксички одређен. А ту је свакако битан и културни моменат: енглеско друштво је конзервативно и начин писања је одраз те конзервативности и придржавања стила (house style) писања њузмагазина Тајм.

7.5. Анализа наслова и тема у српским текстовима

Као и код анализе енглеских текстова, тако и код српских текстова полазимо од анализе наслова. Најпре ћемо у Табели 29 приказати све наслове српских текстова.

Табела 29. Наслови српских текстова о Косову

НИН	Датум	Насловни блок
СР01	08.06.2000.	<i>Косово, година протектората</i> Недовршени мир Хоће ли преостали Срби на Косову, окружени све самим одликованим и кандидатима за орден –„херојима“– Тачијем, Кушнером и Милошевићем – преживети годишњицу капитулације, а међународна заједница главе загњурене у песак пред анархијом која влада на Косову, аутоматски продужити двосмислену Резолуцију 1244?
СР02	08.03.2001.	<i>Милошевић и Хаг</i> Ухапсите Слободана Амбасадор Монтгомери компензира готово бруталну директност своје дипломатске поште тоном наглашеног поштовања за установе и појединце земље домаћина, као и за деликатан положај у који их као доносилац поруке ставља
СР03	17.05.2001.	<i>Новинар на опасном задатку</i> Метак против толеранције Новинар португалског националног радија и телевизије боравио је недавно на југу Србије, где су на њега пуцали албански терористи. А, отуда је, по налогу своје редакције, отишао право у Газу, где су на њега опет пуцали... Своја искуства и осећања описао је ексклузивно за НИН

CP04	18.03.2004.	<i>Муџахедини на Балкану</i> Пакт са ђаволом Балкан у блиској будућности “тешко може да постане центар за транзит терориста” јер су готово све важније светске обавештајне организације активне на овом подручју већ годинама
CP05	13.10.2004.	<i>Свет и Срби</i> Меркање Војводине Конгресмен Том Лантош мисли да би на Косово могли да се врате сви “незлочиначки Срби”. Шта иде после тога?
CP06	17.02.2005.	<i>Борис Тадић на Косову</i> Кад играш није хладно “Дошли су људи да виде председника, него шта него су дошли, то је нама ињекција, нада, да неко дође. Нека каже било шта, ма нека ме и лаже, али нека ме лаже на српском”
CP07	17.11.2005.	<i>Јавно мњење о Косову</i> Биће туђе, али га не дамо Исти испитаници који се не надају ничем бољем до независном Косову одговарају да ниједан део територије не треба препустити (61 одсто), а само њих 30 одсто да је подела добро решење
CP08	25.01.2007.	<i>Ахтисаријев план</i> Кад независност касни Оно што је најопасније за српску страну, то су детаљи, могућност да кључни елементи предложеног решења буду мењани без сагласности српске стране
CP09	04.04.2007.	<i>Савет безбедности</i> Косовска увертира Предлог да се на Косово упути мисија Савета безбедности која би утврдила докле се стигло са испуњавањем стандарда начелно су подржале све чланице укључујући и САД, али су албански савезници нагласили да мисија не значи одлагање, нити нове преговоре
CP10	17.05.2007.	<i>Косово у Савету безбедности</i> Руски штит

		Дипломати на Ист Риверу сматрају да ће Американци, током неке од наредних рунди преговора о новој резолуцији, понудити Русији компромисно решење, које би се могло огледати у јасније дефинисаним обавезама Албанаца у погледу повратка избеглица, те значајнијим, готово безграничним везама српских општина са Србијом
CP11	23.08.2007.	<i>Опет Србин радо иде у војнике</i> Не брани ме у цивили Могућност губитка Косова отвара питање код српске омладине; колико је у стању да уради за своју земљу? Још се не може рећи да ли ће већина одговор пронаћи кроз регуларно служење војске, али јунски одзив на регрутацију показује да се одазвало 88,8 одсто регрутних обвезника
CP12	22.11.2007.	<i>Космет и председнички избори</i> Договорена невиност Избора ће бити пре одлуке о статусу, а у кампањи се неће чути оптужба “продао си” или “издао си”, и Николић и Тадић ће рећи да неће признати независни Космет
CP13	13.12.2007.	<i>Косовска икушења</i> Да ли је рат(не)могућ? Питање за државу је: Шта ако косовски Албанци нападну Србе у северном Косову? Ако КФОР ништа не уради? Шта треба да ради српска војска? И шта ће нам војска ако не одреагује кад су у опасности грађани ове земље?
CP14	20.12.2007.	<i>Међународни односи и ми</i> Србија усред новог хладног рата Од “хуманитарне интервенције” НАТО-снага око Косова почиње затезање односа САД и Русије. Данас је то стигло до планетарне кризе која се све чешће зове “други хладни рат”
CP15	21.02.2008.	Живети са неправдом Можда је у развијеним западним демократијама вешта дипломатска игра речима довољна да увери друштво да је могуће поштовање права истовремено са његовим кршењем, али косовска реалност, о којој се толико говори у круговима присталица косовске независности, показала је да ни 16.000 страних војника није успело да заштити ни српске животе, а ни споменике културе, које сада треба да заштити добра воља Албанаца, коју је кроз свој предлог формулисао Ахтисари

CP16	28.02.2008.	<p>Косово дрма Дејтон</p> <p>Оштре реакције из супротстављених ентитета и засад блага реакција међународне управе наговештавају нове ветрове у постдејтонском пројекту Босне и Херцеговине</p>
CP17	28.02.2008.	<p><i>После митинга „Косово је Србија“</i></p> <p>Српска слога у пламену</p> <p>Како су текли преговори о организацији митинга “Косово је Србија”, зашто није било заједничког наступа Тадића, Коштунице и Николића, и ко је организовао нападе на амбасаде у Кнеза Милоша</p>
CP18	08.05.2008.	<p><i>Споразум о стабилизацији и придруживању</i></p> <p>Замка члана 17</p> <p>Члан говори о сарадњи с “другим државама кандидатима за приступање ЕУ које нису обухваћене Процесом стабилизације и придруживања”. У региону западног Балкана нема државе која није обухваћена овим процесом – осим Косова</p>
CP19	31.12.2009.	<p>Шрек, купус и Европа</p> <p>Ако Србија заиста жели да промени глобалну слику о себи у времену које долази, мора да је заради кроз јасну политику, нове производе и услуге, добру владу...</p>
CP20	01.07.2010.	<p><i>У шичекивању одлуке МСП</i></p> <p>Кабинетски бој за Косово</p> <p>Ко, због чега и чиме притиска Србију да не покреће нову расправу о статусу Косова и каква је могућа дипломатска стратегија Србије након одлуке МСП</p>
CP21	15.07.2010.	<p><i>Преговори и разграничење</i></p> <p>Како до поделе Косова?</p> <p>Очекујући нове косовске преговоре, Србија се нада да би могла да добије север Косова, али је вероватније да ће тај део Косова добити статус какав има Северна Ирска</p>
CP22	19.08.2010.	<p><i>Тражење формуле за статус КиМ</i></p> <p>Косовски завет и Европска унија</p> <p>Нико у Србији ко је свестан симболике Косова неће признати његову независност али се не може занемарити да тамо живе Албанци који већ 36 година делују ван установа Србије и независно од ње</p>

CP23	23.12.2010.	<i>Досије Марти: докази и сведочења</i> Политика злочина Ма како неки покушавали да оспоре његов извештај, Дик Марти тврди да има довољно доказа да одлучно захтева истрагу у више земаља
CP24	03.03.2011.	<i>Преговори о Косову</i> Сад сви у Брисел Две стране разговараће о темама чију листу још усаглашавају при чему избегавају „крупне“ проблеме
CP25	28.07.2011.	<i>Ноћна агресија на северно Косово</i> Опицавање пулса Пуцњава у Зубином Потоку показује да се косовска полиција нерадо повлачи са административне границе према централној Србији. Све зависи од одлуке великих патрона Приштине, без чијег мига Хашим Тачи ништа не чини

Период у ком су настајали наши текстови обухвата време непосредно после ратних збивања 1999. године на Косову и у Србији. То послератно време је и одраз свих проблема из рата, као и тензија постконфликтних друштава, догађаји који су се одвијали непосредно су везани за њих, али и у значајној мери су то исти проблеми који потичу још од почетка двадесетог века. Анализирајући наслове свих двадесет пет текстова у српском корпусу НИИ-а, издвојили смо групу главних тема којима се ови текстови баве:

- Независност Косова
- НАТО
- сукоби
- Србија и Косово
- преговори
- признање Косова

Главна тема за албанску страну јесте најкраћи пут до независности од Београда, док је за српску страну спречавање исте уз максималне дипломатске напоре. Дипломатија, преговори, односи великих сила које одређују став УН-а кроз СБ, питање признања које је за многе *ad acta* упркос труду Србије и Русије, као и сукоби, насиље и хаос. Ове теме заокупљују ауторе текстова који ипак имају дозу пристрасности ка српским погледима уместо објективне позиције.

I тема Српски текстови којима је главна тема независност и њен утицај на разна друштвена поља су: CP 01, 05, 06, 07, 12, 15 и 16. У овим текстовима аутори представљају питање независности у неколико верзија: независност као једини циљ албанске стране и хаос који је тренутно једини онемогућује (01); утицај америчког Конгреса на косовску и, евентуалну, војвођанску независност (05); репортажа о Тадићевој посети Косову где се види да је он суштински у страниој земљи, независној од његове чији је председник (06); анкете које говоре о суштинској свести већине грађана Србије да Косово јесте фактички независно али да Србија не треба никад то да призна (07); утицај косовске независности и њено проглашење које треба сваког часа да се деси, на изборе, поготово председничке, у Србији (12); морално-филозофско-психолошко питање живота Срба на КиМ под „неправдом“, непосредно након проглашења независности, као и страхом од албанске већине у тој независности (15); међународни утицај косовске независности као преседана се потенцијално може користити унутар Босне и Херцеговине за остварење што независности Републике Српске, те и успостављању Херцег-Босне као трећег ентитета (16).

Део текста (CP 16) „Косово дрма Дејтон“ илуструје утицај независности Косова на регион Западног Балкана:

(16) „Уколико већи број земаља чланица УН, а пре свега ЕУ, призна овако проглашену независност Косова и Метохије, Народна скупштина сматра да би био успостављен нов међународни принцип и пракса у признавању приоритета на самоопредељење, до раздруживања. У том случају НС РС сматра да има право да став о свом државотворном статусу утврди путем непосредног изјашњавања грађана на референдуму.“

(16) „Али нису у игри само Бања Лука и Сарајево. Јавио се и Мостар. Дан након приштинског славља, једна невладина организација под називом „Кроација либертас“ захтевала је оживљавање угашене „Херцег-Босне“. Хрватски политичари у БиХ „знаковито шуте“, али овде је свима јасно да је та невладина организација само њихов мегафон. Тако, свима је јасно да се након силне приче како се „БиХ и Косово не могу повезивати“ ипак цели међународни постдејтонски пројект, а добрим делом и експеримент, убрзано овде руши“.

(Закључак)

Овај закључак је предвиђање аутора да одлука о независности Косова може

угрозити саму конструкцију Босне и Херцеговине. Што само по себи подразумева даљу регионалну нестабилност.

II тема НАТО се помиње у готово свим текстовима, да ли кроз осврт или кроз активну улогу коју ова организација има у и око косовског питања још од 1999. године. Често се НАТО узима као заменица за САД и њен утицај, ређе се асоцира са европским силама. НАТО је главна тема у три текста: СР 04, 11, 14. У тексту СР 04 НАТО се узима као фактор стабилности али и као потенцијална мета у погледу исламског фундаментализма који прибегава терористичким методама у спровођењу својих циљева. Као озбиљна војна формација са добрим обавештајним апаратом, а стационирана на Косову, НАТО је најозбиљнији контратег развоју и ширењу терористичких ћелија по Балкану. Партнерство за мир као пројекат НАТО-а и српско учлањење у исти јесте посматран као потенцијални мотив за раст редовног војног служења у тексту СР 11. НАТО је овде посредно „главни лик“ а посматра се као потенцијални српски партнер, као и бивши противник у недавном сукобу 1999. У светским геополитичким оквирима (СР 14) НАТО добија новог-старог супарника у Русији као наследници СССР-а, по мишљењу аутора. Главно поприште новог Хладног рата јесте било и биће на Косову и Метохији. На овом примеру (СР 14) се преламају интереси два супарника и суштински утичу на догађаје „на терену“:

(14) „Сценски гледано, прича је започела на улазу у Приштину у јуну 1999. године. Руски падобранци са оклопним возилима у којима су из базе код Угљевика у БиХ фантастично брзо стигли на Космет, и маса Срба која су их цвећем и песмом поздрављали на улицама Приштине. Био је то први тријумфални наступ руске војске после дугог времена. То није био долазак једне исцрпљене армије, као на крају рата у Авганистану, или првог рата за Чеченију. У ствари, на Космету је руска војска први пут после нестанка Совјетског Савеза развила заставу велике силе.“

(14) „Америка постаје све више заокупљена својом безбедношћу, док Европљани остају рањиви и у односу на Русе и у односу на неке друге опасности са даљих простора. Европски страхови све су већи јер Русија све европске циљеве може да покрије и системима дугог домета, тако да јој није потребна изградња нових пројектила за нови амерички АБМ у Пољској и Чешкој. Са „Ратом звезда“ у Европи и независним Косметом на Балкану, ми сигурно улазимо у Други хладни рат...“ (Закључак)

III тема Трећа група тема представљена у насловима јесу сукоби (CP 02, 03, 13, 17, 22 и 25). Тема ових текстова нису само сукоби на Косову, већ и сукоби који су се дешавали у Београду а чији повод је био Косово (17). Међутим, велика већина њих се односи на немире и насиље на Косову, сам рат и Милошевића (02), неизвесност и несигурност (03), потенцијал рата који би букнуо уколико се понови насиље налик мартовском 2004. (13), порекло самог Косова у националној митологији Срба као и историја сукоба (22), као и напади који су се десили између полицијске јединице Роса и српских протестаната (CP 25):

(25) „Изненада и под окриљем мрака, овим јединицама привремена администрација у Приштини извршила је први озбиљан покушај да успостави контролу над севером покрајине, односно над читавом територијом Косова и Метохије. У понедељак на ноћ јединице Косовске полиције упућене су ка административним прелазима Јариње и Брник, преко којих воде магистрални правци са Косова и Метохије ка Рашкој и Новом Пазару, што је изазвало револт српског становништва и блокаду путева на северу покрајине“.

(25) „Напетост, блокаде, пребијање, па и пуцњава, речи су које би ишле уз опис бурне ноћи на северу покрајине. „Ситуација је прилично напета, то је непромишљен гест за који нема образложења“, биле су прве речи државног секретара за Косово и Метохију Оливера Ивановића, уз упозорење да би ситуација могла да ексалира“.

IV тема Четврта тема у текстовима јесу односи Србије и Косова (као у CP 19 и 23). Она се испољава својеврсном конкуренцијом у креирању имиџа земље (19), као и у случају трговине органа српских цивила који Србија кроз извештај Дика Мартија користи за даљу дискредитацију косовског руководства (23).

(19) „...Влада Хашима Тачија га је најавила још у септембру као одговор на оптужбе Тачијевих противника да није довољно ангажована у лобирању за нова признања независности. Баш тих дана када се завртео спот о „најмлађим Европљанима“ светске медије су засипале вести о припаднику ОВК и илегалне Обавештајне службе Косова Назиму Блаци који је ЕУЛЕКС-у пријавио да је учествовао у Тачијевим убиствима. Елем, скупо плаћену рекламу решетају вести о Косову као мафијашкој територији“.

(19) „Некако у исто време, што због белог шенгена, што због покушаја да се

кандидујемо за чланство у ЕУ, поново је покренута прича о (ре)брендирању Србије. Поново, зато што смо досад имали неколико неуспелих покушаја „дотеривања“. Још је 2006, за владе Војислава Коштунице, расписан тендер за избор саветника за сачињавање стратегије брендирања“.

V тема Група текстова СР 08, 09, 10, 21 и 24 баве се преговорима Косова и Србије. „Кад независност касни“, (08) говори о нестрпљењу косовске стране, као и ЕУ и САД да се питање што пре разреши док преговори у Бечу служе за упознавање две стране о Ахтисаријевом плану, без могућности да утичу на његов садржај. Текст (09) се бави преговорима у СБ УН у Њујорку око слања мисије СБ на Косово. Текст (10) преноси преговоре САД и Русије (у име Србије и Косова) о бољим условима који ће бити понуђени Србима на Косову. Уводи се и могућност поделе Косова кроз покушај преговора (21) који су у старту били онемогућени одсуством било какве воље Албанаца да то буде „на столу“. Након резолуције УН која је позвала на дијалог, заказани су преговори у Бриселу Београда и Приштине у циљу решавања отворених питања две стране (СР 24):

(24) „Оно што на косовској и српској страни баце на папир међународни представници прослеђују једнима, па другима, све док се не постигне сагласност. (...) Ако ни у чему другом а оно у томе што су се обе стране изгледа сагласиле о термину. Прва половина марта, вероватно у Бриселу, уз медијацију Роберта Купера кога је шефица ЕУ за спољну политику Кетрин Ештон одредила за свог човека у овој мисији“.

(24) „Обе стране су у једном сагласне: за сада, не би да разговарају о северу Косова. Та тема ће сачекати да преговарачи развију међусобно поверење. Изабела Кисић инсистира: „Прва или последња тачка, небитно је. Интеграција тог дела у косовску државу неопходна је и по међународним стандардима. То стоји и у јануарској резолуцији Европског парламента у којој се тражи од Србије да расформира паралелне структуре на северу Косова. То су документи који креирају политику ЕУ, што је званично и постављени циљ Србије“.

VI тема Шеста група текстова говори о процесу међусобног признања Косова и Србије, односно притисака на Србију да до неког нивоа признања дође. Текстови СР 18 и 20 имају ово за своју централну тему, да ли кроз повезаност ЕУ интеграција Србије са признањем Косова (18), или преговоре на високим међународним нивоима где се

користе полуге не само ЕУ интеграција већ механизмом широког признања Косова у циљу „прихватање реалности“ у Београду (СР 20):

(20) „Једна статусно неутрална резолуција прошла је у Савету Европе, а друга, статусно и те како одређена, усвојена је готово неприметно два дана касније у Одбору за спољну политику Европског парламента. У резолуцији о „могућностима чланства Косова“, од чланица ЕУ које нису признале Косово захтева се да допринесу јединственој политици „европске перспективе“ Косова, а од Србије се очекује „да буде прагматична и одблокира учешће Косова у међународним институцијама“.

(20) „Према Серверовом мишљењу све поруке које су стигле као притисак усмерен ка Србији, у последње време, значе само једно – да Србија мора да реши проблем Косова пре него што буде спремна да постане чланица ЕУ. „Заправо, немогуће је за Србију да чак и отпочне процес интеграција без да је почела да решава статус Косова, с обзиром на то да кандидатура мора бити јасна у погледу територије и граница“.

Према анализи наслова и тема српских текстова одмах се увиђа опширно излагање проблема, могућих решења, описа догађаја, увођења посебних делова текста као позадина (ВКГ) и допуна анализи у главном тексту. Аутори српских текстова нису само акредитовани новинари у Нину, већ су и из других медијских кућа (нпр. Политике), војни аналитичари, политиколози (професор са ФПН) и други еминентни стручњаци. Иако и Нин има дугогодишњу историју – прошле године је било 80 година од оснивања – то је ипак магазин који излази у једној малој држави и има мали број читалаца. Нин углавном читају интелектуалци демократско-либералног усмерења. Нинови аутори текстова знају којој публици се обраћају у својим текстовима. Они имају просторну слободу у недељнику: што је актуелнија тема, то текст добија више страница. Нин ужива престижну улогу у поређењу са другим политичким магазинима, не само зато што је најстарији у Србији, већ и зато што се сматра да Нинови новинари представљају елиту међу новинарима (Иконић, 2015). У јубиларном броју Нина Слободан Иконић каже: „Независно од политичких промена на врху НИН-а, па и анимозитета у самој редакцији, НИН је већ важио за новине које у истраживачком смислу имају информацију више, а у анализи се спуштао неколико степеника дубље од осталих. Отуд и слоган да НИН утиче на оне који утичу“ (Иконић, 2015:60).

7.6. Поређење оба корпуса на контекстуалном нивоу

У овом поглављу анализирали смо дискурс о Косову у оба корпуса на основу наслова и тема које се појављују у текстовима. Видели смо да постоје многи фактори који утичу на настајање текстова (Shoemaker & Reese, 1996). Дискурс о Косову у енглеским текстовима конституисан је углавном око три најважније теме: независност Косова (6 текстова), проблеми унутар Косова (6) и проблеми са Србијом (5). Дискурс о Косову у српским текстовима одређују следеће теме: независност Косова и њен утицај на разна друштвена поља у Србији (7), сукоби на Косову, али и сукоби који су се дешавали у Србији, а чији повод је био Косово (6) и преговори Србије и Косова око статуса Косова (5).

Теорије о медијима тврде да су медији у западном свету комерцијализованији и окренути ка профиту као свом великом покретачу (Schultz 1997, 1998, Stockwell, 2004, Радојковић и Стојковић, 2009) па је тако и Тајм, њузмагазин са највећим, вишемилионским бројем читалаца (26 милиона у свету, од чега 20 милиона у САД). Уредници у Тајму веома пажљиво бирају своје ауторе, као и теме на које они пишу. Управо стога, ако поредимо тираж Нина и начин на који функционишу медији у Србији са тако огромним тиражем Тајма, јасно нам је да ће српски аутори имати већу слободу изражавања у својим текстовима јер се они обраћају уском кругу читалаца у Србији – Нин чита одређени друштвени слој образованих грађана демократског опредељења. Ови недељници се разликују и по томе што за Тајм текстове о Косову су писали акредитовани новинари, док су за Нин, поред стално запослених новинара у Нину, писали аутори из других еминентних листова, стручњаци из одређених области, политички аналитичари, историчари или политиколози којима писање није примарни посао.

Када постоји уски круг читалаца коме се аутори обраћају својим текстовима, тада аутори унапред знају шта њихови читаоци очекују од њих и којим језиком, односно регистром, ће се служити у својим текстовима. Тајм има велику традицију и стандард у писању текстова и простор који аутор има у магазину не може се лако мењати. У Нину је ауторима често дозвољено да се „распишу“, како због важности теме тако и због свог кредибилитета⁷⁸.

Разликује се и друштвено-политички интерес аутора у ова два магазина, те стога

---

⁷⁸ Видети табеле 2 и 4 у IV поглављу рада.

Тајмови уредници слободније бирају текстове, док српски аутори имају обавезу према својим читаоцима да покрију све најважније теме. Тиме је ауторима енглеских текстова лакше да се објективније позиционирају од српских и пренесу другачију слику о догађајима на Косову.

Тајмови текстови концентрисани су више на појединачне догађаје из угла аутора или из компетентних извора и они испуњавају своју друштвену функцију аргументативне медијске експозиције (идентификовали смо 15 текстова) износећи тезу, оријентацију, аргументе и закључак. Будући да је експланаторна медијска експозиција (13 текстова) најчешћа у српским текстовима, њихови аутори опширно објашњавају појаве и догађаје, улазе у суштину проблема и врше анализе догађаја, додају историјску позадину, умећу текстове који подржавају и објашњавају текст, као што су статистички и аналитички подаци других аутора или истраживања компетентних институција, те тако имају свеопшту едукативну, информативну и аналитичку улогу у својим текстовима.

Тајмови аутори често на самом почетку, чак и пре оријентације, уводе позадину (BKG) да би своје читаоце подсетили на одређене догађаје. Нинови аутори много шире дискутују и о позадини и о могућим решењима и о последицама догађаја.

Културолошки фактор такође има битан утицај на писање текстова о Косову. Косово и Метохија је „колевка српског народа“ вековима и није могуће да се брзо заборави његова митолошка, верска и историјска важност за српски народ. Тајмови аутори немају никакву везу са Косовом на културном плану која би имала утицаја на њихово писање.

Језик у српским текстовима је веома богат метафорама, придевима, поређењима и сличним језичким средствима за постизање ауторових циљева, што смо и видели у интертекстуалној анализи рада. Реченице су често дуге што омогућава синтакса српског језика. Насупрот томе, енглеске реченице су концизније са строгим синтаксом и редом речи у реченици који мора се поштује.

Дискурс српских текстова одређен је контекстуалним факторима, али и тиме што текстови немају строго одређену дужину, те они тако варирају од 943 речи до 5631 речи и знатно се разликују од енглеских текстова који имају од 636 до 1805 речи у тексту.

Из свега овде поменутог можемо закључити да теме и догађаји у текстовима немају исти значај за ауторе енглеских и српских текстова и да то има велики утицај на њихово писање. Исто тако овде се потврђује наша главна хипотеза да ће се текстови о

Косову разликовати у два корпуса који су били предмет нашег истраживања.

VIII ZAKЉUČAK

Рад представља компаративну анализу дискурсне праксе и употребе језика у коментарима два политичка недељника: Тајм и Нин. Заједничка тема за оба корпуса јесу догађаји на Косову и Метохији у периоду од 2000-2013. године.

У раду се даје обиман приказ литературе аутора чији су радови релевантни за овај рад. Ти радови су углавном на енглеском језику (из Аустралије, Велике Британије и Сједињених Америчких Држава). Опширно истраживање литературе омогућило је да се постави теоријски оквир за анализу дискурса њузмагазина.

Теоријски оквир овог рада обједињује неколико теорија и дисциплина. Теоријски оквир чине: анализа дискурса и критичка анализа дискурса, контрастивна реторика, нове реторичке жанр студије и теорија ESP, системска функционална лингвистика и теорија вредновања, и студије о улози медија и дискурса става. Овакв теоријски оквир омогућио је поставку аналитичког оквира рада.

Аналитички оквир рада састављен је од три нивоа: текстуална, интертекстуална и контекстуална анализа. Овако постављен оквир омогућио је дубљу, обједињену анализу не само реторичке структуре текстова, већ и интерперсоналну анализу извора на које се аутори позивају и ослањају, затим, које интертекстуалне праксе користе и шта утиче на писање текстова (екстремедијски фактори) у институционалном окружењу два угледна политичка недељника. Овај аналитички оквир представља новину у анализи жанра у Србији.

Постављени аналитички оквир истраживања захтевао је детаљну анализу дискурса енглеског и српског корпуса. Рад се састоји од осам поглавља. После увода, циљева, метода и хипотеза, представљене су релевантне теорије и дисциплине и описана су оба корпуса са кратком историјом магазина. У петом поглављу урађена је анализа на текстуалном нивоу: одређени су микро-жанрови којима текстови припадају, генеричка и реторичка анализа са детаљном анализом сваког текста и главни учесници у дискурсу. У шестом поглављу најпре је урађена анализа вредновања ставова по моделу Сиднејске школе, а затим, интерперсонална и интертекстуална анализа свих микро-жанрова. У седмом поглављу истраживани су екстремедијски фактори који утичу на писање текстова. У осмом поглављу дат је закључак рада.

Анализа микро-жанрова енглеских текстова је показала да је најдоминантнији микро-жанр аргументативна медијска експозиција (15 текстова). Затим следе: експланаторна медијска експозиција (8 текстова), хортаторна медијска експозиција (1

текст) и медијска дискусија (1 текст).

Најбројнији микро-жанр у српском корпусу јесте експланаторна медијска експозиција (13 текстова). Следе: аргументативна медијска експозиција (7 текстова), проблем/решење (1 текст) и медијски изазов (4 текста). У овој првој анализи микро-жанра види се да два корпуса показују значајну разлику.

Дубински ниво текстуалне реторичке анализе такође показује значајну разлику. На генеричком нивоу текстови углавном показују разлику у насловном блоку: српски текстови имају троделну структуру која се састоји од наднаслова, наслова и поднаслова. Аутори енглеских текстова користе конвергентне реторичке стурктуре следећи постојане (стабилне) обрасце конвенционалне троделне енглеске експозицијске структуре: Thesis (Orientation) > Arguments > Conclusion. Реторичка анализа српских текстова приказује да њихови аутори показују већу индивидуалност и разноликост у креирању својих текстова. Реторичка структура текстова је посебна и јединствена за сваки текст.

Анализа учесника дискурса показује да су се аутори оба корпуса усредсредили на специфичне људске (165) или специфичне не-људске актере (175) и скоро упола мање на генеричке људске (63), а скоро десет пута мање на генеричке не-људске актере (17). Анализа вредновања ставова показује да аутори оба корпуса користе евалуативна средства у конструисању својих текстова. Анализа става показује да аутори оба корпуса највише користе естетску категорију апрецијације (EN 392, SR 512). Српски аутори користе етичку категорију процене у значајно већој мери (EN 59, SR 226). Емотивну категорију афекат нисмо нашли ни у једном корпусу. Анализа амплификације става показује да аутори оба корпуса више користе снагу става (EN 138, SR 268) него фокус става (EN 44, SR 34). Резултати укупне анализе показују да су српски аутори више користили ресурсе анализе вредновања и да су били емотивнији у односу на ауторе енглеских текстова, који су били објективнији према теми Косова и Метохије у својим ставовима.

По узору на Базерманов аналитички модел (Bazerman, 2004), на Вајта (White, 2002), Сколона (Scollon, 2004) и Гофмана (Goffman, 1974, 1981), урадили смо интертекстуалну анализу микро-жанрова идентификованих у оба корпуса (8 текстова). У овом делу рада поставили смо три питања на која анализа даје одговоре. Одговор на прво питање: које интертекстуалне праксе користе аутори текстова, анализа показује да аутори оба корпуса обилно користе интертекстуалне праксе. Аутори оба корпуса користе: директно и индиректно навођење (атрибуција); позитивну и негативну

подршку извору; аутори описују, преносе и резимирају јавно мњење или ставове појединаца; уколико сами износе аргументе и закључке, користе метафоре, модалне и кондиционалне конструкције, користе опште познате чињенице, документа или историјске чињенице као позадину или допуну својих аргумената или као подсећање или упознавање читалаца са претходним догађајима.

Друго и треће питање на нивоу интертекстуалне анализе односе се на сличности и разлике у оба корпуса. Одговор на њих се даје у анализи резултата која следи.

Аутори енглеских и српских текстова користе спољне изворе у обликовању својих ставова. Зависно од микро-жанра коме текст припада, аутори се позиционирају као преносиоци догађаја и дистанцирају се од извора („извештава се“, „прича се“, „it is reported“, „it is said“). Будући да су ова два угледна њузмагазина са најдужом традицијом у својим срединама, њихови текстови представљају текстове новинара који су најбољи у струци и то се види у анализама интертекстуалне праксе коју они обилно користе и исказују своју јаку индивидуалност у креирању текстова.

Микро-жанр аугументативне медијске експозиције у оба корпуса показује да аутори текстова користе познате и јавне чињенице за изворе да би оријентисали своје читаоце да следе и подражавају њихове аргументе и ставове. У овим текстовима аутори имају активну улогу коментатора догађаја и принципала, аутора и аниматора истовремено у изношењу својих ставова. У експланаторном микро-жанру аутори се другачије позиционирају према изворима које користе. Они су углавном презентери догађаја и неутрално су позиционирани. Тада имају улогу аутора и аниматора, док је принципал неки ауторитативни спољни извор (нпр. влада, премијер државе и слично).

Да бисмо разумели компликовану везу између дискурзивних пракси и друштвено-културног, односно друштвено-политичког контекста у ком су текстови настали на контекстуалном нивоу анализе, истражили смо најважније факторе који утичу на креирање текстова: улогу медија и дискурса става у енглеској и српској литератури. Конор (Conroy, 2004) и Дебит (Dewitt, 2004) тврде да је контекстуални аспект жанра важан за процес настајања текстова. Шулц (Schultz, 1997) тврди да медији у Аустралији, Великој Британији и Сједињеним Америчким државама имају улогу четвртог сталежа, а предуслов за то јесте чињеница да медији морају бити независни од власти и прихватити политичку улогу у демократском друштву. Стоквел (Stockwell, 2004) тврди да се идеал независног статуса медија као четвртог сталежа данас користи да би контрастирао законодавној, извршној и судској власти, а журнализам се схвата и оправдава као будни чувар демократије.

Шумахер и Риз (Shoemaker & Reese, 1996) су истраживали факторе који утичу на медије и као најугицајније наводе идеолошке силе и екстремедијске факторе као макросистемске факторе, а на микро нивоу индивидуалне, тј. новинаре запослене у медијским организацијама, власнике медија, ставове запослених и концепцијске улоге као и новинарске рутине сваког жанра.

У време настајања текстова нашег корпуса, Србија се налазила у процесу европских интеграција и велике друштвене и политичке промене су имале утицаја на медије који су се нашли у процесу приватизације. Како Радојковић и Стојковић (2009) тврде, модерна штампа и њузмагазини су били и остали под најмањим утицајем државе, а то је услед њихове преобладајуће приватне својинске основе. У ту тврдњу се уклапа српски њузмагацин⁷⁹ који је приватизован и важи за најугледнији њузмагацин. Ове чињенице су знатно утицале на писање текстова у НИИ-у.

Из анализе наслова и тема коју смо урадили по узору на Ван Дајка (Van Dijk, 1988), утврдили смо да је политички дискурс о Косову презентован у групи од 6 главних тема у енглеском корпусу: независност Косова, НАТО, сукоби, проблеми унутар Косова, проблеми са Србијом и промене које су почеле да се дешавају у новоформираној држави.

У контекстуалној анализи преовладава бинарни дискурс: с једне стране, албанска и српска страна, а са друге стране Запад и Русија. Запад подржава албанску, док Русија српску страну и у том бинарном супротном систему одражава се светски поларитет на Исток и Запад. Стиче се утисак да аутори, иако објективно преносећи дешавања на Косову, ипак подржавају албанску страну. Они то не износе отворено и директно, већ имплицитно и користећи пасивне конструкције и модалност. Када аутор каже да Запад треба да помогне младој држави у настајању (Косово), то је подршка политици западних земаља у којима Тајм излази (САД и Велика Британија). Из наслова и тема видели смо, да аутори траже решење проблема, али они не улазе у дубину и не дају опширне анализе. Један од могућих друштвених разлога је сигурно уређивачка политика магазина и приоритет тема с обзиром да су ратна дејства прошла. Комерцијални фактор је сигурно од велике важности: Тајм излази у тиражу већем од три милиона у штампаној верзији, а у интернет издању га прати 26 милиона читалаца.

У анализи је битан и језички фактор: енглески језик је концизан, јасан, утврђене синтаксичке структуре, па су самим тим и реченице краће у поређењу са реченицама

---

⁷⁹ Видети у IV поглављу историјат НИИ-а.

на српском језику. Битан фактор који утиче на писање текстова је и културни моменат: енглеско друштво је конзервативно и начин писања је одраз затвореног друштва. Поред тога, новинари Тајма морају стриктно да се придржавају стила писања (House Style) њихове куће.

И сам поглед на насловни блок српских текстова наводи нас да закључимо да се они разликују, јер су опширнији од енглеских. Политички дискурс у српским текстовима репрезентован је у шест главних тема које су сличне онима из енглеског корпуса, јер су текстови о истим или сличним догађајима у истом временском периоду: независност Косова, НАТО, сукоби, Србија и Косово, преговори и признање Косова. Главна тема за албанску страну јесте најкраћи пут до независности од Београда, а за српску страну спречавање исте уз максималне дипломатске напоре.

Српски текстови више пажње посвећују дипломатским преговорима у тражењу решења за решавање косовског проблема. Ове теме заокупљују ауторе текстова који ипак имају дозу пристрасности ка српским погледима иако су аутори у Нину позиционирани као „будни чувари“ јавног мњења и политичког дискурса става. Нин чита одређени уски круг образованих читалаца демократског опредељења. Тираж⁸⁰ Нина не може се схватити као комерцијални фактор у поређењу са огромним тиражом Тајма, али са друге стране, Нин ужива статусно-симболичку улогу најбољег њузмагазина у Србији.

Друштвено-политички интерес аутора битно се разликује у ова два магазина, јер српски аутори имају обавезу према својим читаоцима да покрију све најважније теме. Културни фактор има битан утицај на писање српских текстова о Косову. Косово и Метохија је „колевка српског народа“ вековима и није могуће да се брзо заборави његова митолошка, верска и историјска важност за српски народ.

Дискурс српских текстова одређен је контекстуалним, али и језичким факторима. Наиме, језик у српским текстовима богатији је метафорама, придевима, поређењима и сличним језичким средствима за постизање ауторових циљева. Из ових анализа да се закључити да теме и догађаји презентовани у дискурсу немају исти значај за ауторе енглеских и српских текстова и да то има велики утицај на њихово писање. Осим тога, овде се потврђује наша главна хипотеза да ће се текстови о Косову разликовати у два корпуса који су били предмет овог истраживања

У складу са предметом рада и циљевима које смо остварили у анализама истраживања

---

⁸⁰ Нисмо добили тачан податак о тиражу НИН-а у редакцији, али се спекулише да је тираж око 5000 примерака.

на три нивоа, наше истраживање је потврдило главну хипотезу овог рада да ће се текстови у два различита друштвено-политичка, културна и језичка контекста значајно разликовати.

Заинтересованост за предмет, односно тему овог истраживања, показује велики број текстова у Тајму и Нину у периоду у ком су они настајали. Треба истаћи чињеницу да Тајм има три извора текстова и немерљиво велики број читалаца у односу на Нин и да је Ниново интернет издање идентично штампаној верзији. Поред тога, тема Косова нема једнаку политичку, историјску, друштвену, верску и митолошку важност за наша два корпуса.

Разлике у структури између текстова показале су се на свим нивоима анализе. Утврдили смо да се текстови наша два корпуса уклапају у конвенционалне микро-жанрове и схеме генеричке и реторичке структуре, али се при том значајно разликују, јер српски аутори показују већу разноликост у реторичкој структури.

Текстови у енглеском корпусу су краћи од текстова у српском корпусу. Текстови у Тајму не прелазе просторни оквир – највише заузимају две странице.

Што се тиче простора у Нину, уређивачка политика је много флексибилнија када су у питању аутори великог ауторитета у својој ужој области, политици или новинарству и текстови су знатно дужи него у Тајму.

Аутори оба корпуса обилно користе интертекстуалне праксе, с тим што српски аутори у значајнијој мери користе „текст у тексту“, статистичке податке, интервју и сл. да би остварили своје циљеве.

Аутори оба корпуса користе евалуативне ресурсе, али су српски аутори субјективнији и вокабулар показује већи степен пристрасности („снажније“ речи се користе).

Аутори српских текстова више се позивају на именоване (политичаре и званичнике) и директне изворе.

Реченице су знатно дуже у српском корпусу, што је одраз синтаксе и структуре српског језика, културних и вањезичких фактора.

Иако је главна тема независност Косова и стварање нове државе у оба корпуса, она је другачије представљена у текстовима два језичка корпуса услед глобалне политичке и друштвене позиције: енглески текстови се заузимају за албанску страну, док српски текстови показују подршку Русије.

Друга хипотеза која гласи да ће се језичка средства у великој мери разликовати с обзиром на природу језика и његову друштвено-културну условљеност, као и функцију посредника између медија и читалаца, такође је потврђена у смислу различитости

текстова по дужини реченице и по употреби језичких ресурса.

Трећа хипотеза која гласи да ће чињенице о Косову бити представљене и интерпретиране различито услед различитог политичког позиционирања актера у сртуктури глобалне моћи, такође се потврдила и то смо показали у контекстуалној анализи наслова и тема где се у текстовима издваја бинарни дискурс албанска/српска страна и сходно томе подршка Исток/Запад, а у складу са поларизацијом глобалне политичке моћи.

Исто тако, помоћна хипотеза да постоје сличности у извештавању на енглеском и српском језику у два различита друштвена, политичка и културна контекста, потврђена је у смислу сличности: објективног извештавања и позиционирања аутора, коришћења интертекстуалне праксе и евалуативних ресурса, па је тако након сваке анализе на сва три нивоа урађена компаративна анализа резултата два корпуса.

Овим истраживањем стиче се утисак да оба њузмагазина представљају јавни форум за дискусију, с тим што је српски магазин, услед различите друштвено-политичке и идеолошке подлоге, а неоптерећен стриктном уређивачком политиком у погледу дужине текстова, склон ширем и дубљем сагледавању тема, узрока и последица, а и да су два корпуса производ својих друштвено-политичких, културних и језичких контекста.

Научни допринос ове дисертације огледа се у теоријском и практичном смислу. Овај рад је анализом и синтезом досадашњих доприноса теорији дискурса објединио више теорија и дисциплина у области жанра. Повезујући релевантне теорије и методе анализе, урађено је мултидисциплинарно истраживање политичког дискурса два угледна недељника у два различита друштвена, политичка, културна и језичка контекста.

Будући да нисмо нашли сличан рад о теми Косова и Метохије из перспективе контрастивне и компаративне анализе дискурса њузмагазина, овај рад може да послужи као полазна основа будућим истраживањима о сличној теми, а и сваки ниво анализе може бити довољан за шире, квантитативно истраживање на већем корпусу у области социолингвистике, корпус лингвистике, новинарства или комуникологије. Овом анализом је проширен оквир за контрастивна жанр истраживања: од текстуалног, преко интертекстуалног до контекстуалног. Контрастивна реторика и студије дискурса отварају могућности за даља истраживања не само жанра њузмагазина као у овом раду, већ било ког макро-жанра из било које методолошко-теоријске перспективе с фокусом на лингвистичке или друштвене параметре, а исто тако и у различитим

професионалним, институционалним или друштвеним доменима.

С обзиром на институцију (Факултет политичких наука) у којој је овај рад рађен, важан је и педагошки аспект употребе политичког дискурса у настави енглеског језика студентима комуникологије и новинарства. Овај рад би требало да допринесе отварању питања изучавања ESP из чијих обимних студија је и проистекла теорија жанра, а с обзиром на чињеницу да је дисциплина ESP присутна више од шездесет година у целом свету, крајње је време да се и наш факултет укључи и реорганизује наставу у складу с теоријом и праксом ESP. Анализе рађене у овом истраживању на сва три нивоа могу се применити у настави енглеског језика студентима новинарства упознавајући их и приближавајући им политички дискурс и анализе дискурса, комуникативне функције, као и језичке експоненте тих функција с освртом на њихова будућа занимања из области новинарства.

Секундарни допринос овог рада јесте да ово истраживање може имати примену и у другим областима: лингвистици, социолингвистици, политикологији, социологији и комуникологији.

ЛИТЕРАТУРА

1. *About Grammar* (2005). Webster, J.J. , Continuum: London and New York.
2. Allen, G. (2000). *Intertextuality*. London: Routledge.
3. Austin, J.L. (1965) *How to Do Things with Words*, New York: Oxford University Press.
4. Artemeva, N. (2009). "Stries o Becoming: A Study of Novice Engineers Learning Genres of Their Profession." *Genre in a Changing World*. Eds. Charles Bazerman, Adair Bonini, and Debora Figuriredo. West Lafayette, Indiana, Paror Press.
5. Bakhtin, M. M. (1986). *The Problem of Speech Genres*. In C. Emerson & M. Holquist (Eds.), *Speech genres and other late essays*. Austin: University of Texas Press.
6. Bakhtin, M.M. (2013). *Estetika jezičkog stvaralaštva*. (prir. S.S. Verincev i S.G. Bočvarov). Novi Sad, Sremski Karlovci: Izdavačka knjižnica Zorana Stanojevića.
7. Bhatia, V. K. (2004). *Words of written discourse: A genre-based view*. London: Continuum.
8. Beaugrande, R.-A. D., & Dressler, W. (1981), *Introduction to text linguistics*. London: Longman.
9. Bawarshi, Anis and Mary Jo Reif (2010). *Genre: An Introduction to History, Theory, Research, and Pedagogy*. Colorado: Parlor Press and WAC Clearinghouse.
10. Bazerman, C. (1988). *Shaping written knowledge: The genre and activity of the experimental article in science*. Madison, Wisconsin: The University of Wisconsin Press.
11. Bazerman, C. (1993). *Intertextual self-fashion: Gould and Lewontin's representation of the literature*. In J. Selzer (Ed.), *Understanding scientific prose*. Madison: University of Wisconsin Press.
12. Bazerman, C. (1997). *The life of genre, the life in the classroom*. In W. Bishop & H. Ostrom (Eds.), *Genre and writing* (pp. 19-26). Portsmouth, NH: Boyton/Cook.
13. Bazerman, C. (2004). *Intertextuality: How texts rely on other texts*. In C. Bazerman & P. Prior (Eds.), *What writing does and how it does it: An introduction to analyzing texts and textual practices* (pp. 83-96). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates,

Publishers.

14. Bazerman, C., & Prior, P. (Eds.) (2004). *What writing does and how it does it: An introduction to analyzing texts and textual practices*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
15. Bell, A. (1991). *The Language of News Media*. Oxford: Basil Blackwell.
16. Bell, A. (1996). The discourse structure of news stories. *Discourse studies*, 1 (3), 58-89.
17. Bhatia, V. K. (1993). *Analyzing Genre: Language Use in Professional Settings*. New York: Longman.
18. Bhatia, V. K. (2004). *Worlds of Written Discourse: A Genre-based View*. London: Continuum.
19. Biber, D., Conrad, S., & Reppen, R. (1998). *Corpus Linguistics: Investigating Language Structure and Use*. Cambridge: Cambridge University Press.
20. Bjelica, M. i Jevtović, Z. (2006). *Istorija novinarstva*. Beograd: Megatrend Univerzitet primenjenih nauka.
21. Bugarski, R. (1989) *Uvod u opštu lingvistiku*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Novi Sad: Zavod za izdavanje udžbenika.
22. Bugarski, R. (1997a). *Jezik od mira do rata*, Beograd: Čigoja štampa, XX vek
23. Bugarski, R. (1997b). *Jezik u društvenoj krizi*, Beograd: Čigoja štampa, XX vek
24. Brown, G. and Yule, G. (1983) *Discourse Analysis*, Cambridge: Cambridge University Press.
25. Carson, J. G. (1992). Becoming biliterate: First language influences. *Journal of Second Language Writing*, 1, 37-60.
26. Chandler, D. (2005). *Intertextuality in Semiotics for beginners*. Retrieved 15/03/2015, from <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4B/sem09.html>
27. Chilton, P. & Schaffer, C. (1997). Discourse and Politics. In T. van Dijk (ed), *Discourse as Social Interaction*, Vol. 2, London Sage, (206)
28. Chouliaraki, L., & Fairclough, N. (1999). *Discourse in late modernity: Rethinking critical discourse analysis*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
29. Christie, F. (2000). The language of classroom interaction and learning. In L. Unsworth (Ed), *Researching language in schools and communities: Functional linguistic perspectives*. London: Cassell, pp. 184 – 203.
30. Clyne, M. G. (1987). Cultural differences in the organization of academic texts:

- English and German. *Journal of Pragmatics*, 11, 211-247.
31. Coffin, C. (2000) 'Defending and challenging interpretations of the past: the role of argument in school history'. In Hernández, M. A. *Revista Canaria de Estudios Ingleses*, No. 40, pp 135 - 153 ISSN: 0211- 5913 *Special Issue on "Intercultural and Textual Approaches to Systemic-Functional Linguistics"*.
  32. Cohen, R. (1986). History and genre. *New Literally History*, 17, 203-218.
  33. Connor, U., Kaplan, R. B. (Eds.). (1987). *Writing across languages: Analysis of L2 text*. Reading, MA: Addison-Wesley.
  34. Connor, U., et al (1995). Correctness and clarity in applying for overseas jobs: A cross-cultural analysis of U.S. and Flemish applications. *Text*, 15, 457-475.
  35. Connor, U. (1996). *Contrastive rhetoric: Cross-cultural aspects of second language writing*. Cambridge, England and New York: Cambridge University Press.
  36. Connor, U. (1997). Contrastive rhetoric: Implications for the teachers of writing in multicultural classroom. In. C. Serverino, J. C. Guerra & J. E. Butler (Eds.), *Writing in multicultural settings* (pp.198-208). New York: The Modern Language Association of America.
  37. Connor, U. (2002). New directions in contrastive rhetoric. *TESOL Quarterly*, 36(4), 493-510.
  38. Connor, U. (2003). Changing currents in contrastive rhetoric: Implications for teaching and research. In B. Kroll (Ed.), *Exploring the dynamics of second language writing*. Cambridge: Cambridge University Press.
  39. Connor, U. (2004:293). Intercultural rhetoric research: Beyond texts. *Journal of English for Academic Purposes*, 3 (2004), 291-304.
  40. Connor, U., & Moreno, A. (2005). Tertium comparationis: A vital component in contrastive rhetoric research. In *Festschrift in Honor of Robert B. Kaplan*. Clevedon, England: Multilingual Matters.
  41. Connor, U. (2013). "Intercultural Rhetoric and EAP/ESP".(PDF) National University of Singapore.
  42. Cotter, C., (2001). Discourse and Media. In: Schiffrin, D., Tannen, D., and Hamilton. H.E. (eds). *The Handbook of Discourse Analysis*,. Malden, MA: Blackwell.
  43. Culler, J. (1981). *The pursuit of signs: Semiotics, literature, deconstruction*. London: Routledge and Kegan Paul.
  44. Coulthard, M. (1985). *An Introduction to Discourse Analysis*, London: Longman
  45. Cristie, F. (2002). *Classroom discourse analysis: A functional perspective*.

London/New York: Continuum

46. Devitt, A. J. (2004). *Writing Genre*. Carbondale: Southern Illinois University Press.
47. Egginton, W. G. (1987). Written academic discourse in Korea: Implication for effective communication. In U. Connor & R. B. Kaplan (Eds.), *Writing across languages: Analysis of L2 text*. Reading, MA: Addison-Wesley.
48. Eggins, S. (1994). *An Introduction to Systemic Functional Linguistics*. London and New York: Continuum.
49. Evans, H. (1974). *News Headlines*, London: Heineman.
50. Iedema, R., et al, (1994). *Media Literacy*, Sidney, Disadvantaged Schools Program, NSW Department of School Education.
51. Fairclough, N. (1992a). *Discourse and social change*. Oxford: Polity Press.
52. Fairclough, N. (1992b). Discourse and Text: Linguistic and Intertextual Analysis within Discourse Analysis. *Discourse and Society*, 3(2), 193-217.
53. Fairclough, N. (1992c). Intertextuality in Critical Discourse Analysis. *Linguistics and Education*, 4, 269-293.
54. Fairclough, N. (1993). Critical Discourse Analysis and the Marketization of Public Discourse: the Universities. *Discourse and Society*, 4(2), 133-168.
55. Fairclough, N. (1995a). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London:
56. Fairclough, N. (1995b). *Media Discourse*. London: Edward Arnold.
57. Fairclough, N. (1996). A reply to Henry Widdowson's discourse analysis: a critical view. *Language and Literature*, 5, 1-8.
58. Fairclough, N., & Wodak, R. (1997). Critical Discourse Analysis. In T. A. v. Dijk (Ed.), *Discourse as social interaction* (pp. 258-284). London: Sage.
59. Fairclough, N. (1998). Political Discourse in the Media: an Analytical Framework. In A. Bell & P. Garrett (Eds.), *Approaches to Media Discourse*. Oxford: Blackwell Publishers.
60. Fairclough, N. (2000). Discourse, Social Theory, and Social Research. *Journal of Sociolinguistics*, 4(2), 163-195.
61. Fairclough, N. (2001). *Language and Power* (2nd ed.). London: Longman.
62. Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London and New York: Routledge.
63. Firth, J. R. (1957). *Papers in Linguistics*. London : Oxford University Press.

64. Fishman, J. (1978). *Sociologija jezika*, Sarajevo: Svjetlost
65. Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge*, trans. Sheridan Smith, New York : Pantheon.
66. Fowler, R., Hodge, B., Kress, G., and Trew, T. (1979). *Language and Control*. London : Routledge and Kegan Paul.
67. Fowler, R. (1991). *Language in the News, Discourse and Ideology in the Press*, London: Routledge.
68. Freedman, A., & Medway, P. (Eds.). (1994). *Genre and the New Rhetoric*. London: Taylor & Francis.
69. Frow, J. (1986). *Marxism and literary history*. Oxford: Blackwell.
70. Gumperz, J. (1982) *Discourse Strategies*, Cambridge: Cambridge University Press
71. Gee, J. P. (1999). *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method*. London and New York: Routledge.
72. Gee, J. P. (2005). *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method (2nd Edition)*.
73. Gee, J. P. & Handford, M. (eds), (2011). *The Routledge Handbook of Discourse Analysis*. Routledge Taylor and Francis Group, pg. 226-238.
74. Goffman, E. (1971). *Frame Analysis*. New York: Harper and Row.
75. Goffman, E. (1981). *Forms of Talk*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
76. Graham, A. (2000). *Intertextuality*. London: Routledge.
77. Grundy, P. (1993). *Newspapers*. Oxford: Oxford University press
78. Halliday, Michael (1978). *Language as Social Semiotic*. London: Edward Arnold.
79. Halliday, M. A. K. (1978). *An Introduction to Functional Grammar*, London: Edward Arnold.
80. Halliday, M. A. K. (1985). Systemic background. In J. D. Benson & W. S. Greaves (Eds.), *Systemic perspectives on discourse Vol. 1*. Norwood, NJ. : Ablex.
81. Halliday, M.A. K., & Hasan, R. (1985). *Language, context, and text: Aspects of language in a social-semiotic perspective*. Geelong, Victoria: Deakin University Press.
82. Halliday, M. A. K. (1994). *An Introduction to Functional Grammar*. Second edition. London: Edward Arnold.
83. Halliday, M. A. K. (2003). "On the 'Architecture' of Human Language." In *On Language and Linguistics*, Vol. 3 in the Collected Works of M. A. K. Halliday. Edited by Jonathan Webster. London and New York: Continuum

84. Halliday, M. A. K., & Matthiessen, C. (2004). *An Introduction to functional grammar*. Third edition. London: Edward Arnold.
85. Halliday, M. A. K. (2005). *About Grammar*. Webster, J. J., Continuum: London & New York.
86. Hoey, M. (1983). *On the Surface of Discourse*. London: Allen and Unwin.
87. Hoey, M. (2000). *Textual Interaction: An Introduction to Written Discourse Analysis*. London; New York: Routledge.
88. Hinds, J. (1987). Reader versus writer responsibility: A new typology. In U. Connor & R. B. Kaplan (Eds.), *Writing across languages: Analysis of L2 text*. Reading, MA: Addison-Wesley.
89. Hinds, J. (1990). Inductive, deductive, quasi-inductive: Expository writing in Japanese, Korean, Chinese, and Thai. In U. Connor & A.M. Johns (Eds.), *Coherence in writing: Research and pedagogical perspectives*. Alexandria, VA: TESOL.
90. Hornby, A.S. (1995). *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Oxford: Oxford University Press
91. Hymes, D. (1974). *Foundations in Sociolinguistics: An Ethnographic Approach*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
92. Hymes, D. (1980). *Etnografija komunikacije*, Beograd: BIGZ.
93. Ikonić, S. (2015). Etalon srpskog žurnalizma, *NIN*, broj 3343, str. 56-64.
94. Jevtović, Z., Petrović, R. i Aracki, Z. (2014). *Žanrovi u savremenom novinarstvu*. Beograd: Jasen.
95. Jenkins, S., & Hinds, J. (1987). Business letter writing: English, French, and Japanese. *TESOL Quarterly*, 21, 327-354.
96. Jorgensen, M. & Phillips, L. (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
97. Kaplan, R. B. (1966). Cultural thought patterns in intercultural education. *Language Learning* 16, 1-20.
98. Kaplan, R. B. (2000). Contrastive rhetoric and discourse analysis: Who writes what to whom? When? In what circumstances? In S. Sarangi & M. Coulthard (Eds.), *Discourse and social life*. London: Longman.
99. Kaplan, R., & Grabe, W. (2002). A modern history of written discourse analysis. *Journal of Second Language Writing*, 11, 191-223.
100. Klajn, I. i Šipka, M. (2007). *Veliki rečnik stranih reči i izraza*. Novi Sad: Prometej

101. Kristeva, J. (1980). Word, dialogue and novel. *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*. Leon S. Roudiez (ed.), T. Gora et al (trans.). New York: Columbia University Press.
102. Kristeva, J. (1981). "Bakhtine, le mot, le dialogue et le roman" *Critique*. 33/239. 438-465. Reprinted as Word, dialogue and novel. In I. S. Roudiez (Ed.), *Desire in language: A semiotic approach to literature and art*. Oxford: Blackwell.
103. Kristeva, J. (1986), Word, dialogue and novel. In T. Moi (Ed.), *The Kristeva Reader*. Oxford: Blackwell.
104. Kubota, R. (1992). *Contrastive rhetoric of Japanese and English: A critical approach*. Unpublished PhD, University of Toronto, Canada.
105. Kubota, R. (1997). A reevaluation of the uniqueness of Japanese written discourse: implications for contrastive rhetoric. *Written Communication*, 14, 460-480.
106. Kubota, R. (1998). An investigation of L1-L2 transfer in writing among Japanese university students: implications for contrastive rhetoric. *Journal of Second Language Writing*, 7(1), 69-100.
107. Kubota, R. (1999). Japanese culture constructed by discourse: implication for second language research and ELT. *TESOL Quarterly*, 33, 9-35.
108. Kubota, R., & Lehner, A. (2004). Toward critical contrastive rhetoric. *Journal of Second Language Writing*, 13, 7-27.
109. Kubota, R., & Lehner, A. (2005). Response to Ulla Connor's comments. *Journal of Second Language Writing*, 14, 137-143.
110. Labov, W. (1970) "The Study of Language in its Social Context", *Studium Generale*, No. 23, pp. 30-87.
111. Lakić, I. (2011). *Diskurs, mediji, rat*. Podgorica: Univerzitet Crne Gore, Institut za strane jezike.
112. Leech, G.N. (1983). *Principles of Pragmatics*. London: Longman.
113. Leki, I. (1997). Cross-talk: ESL issues and contrastive rhetoric. In C. Serverino, J. C. Guerra & J. E. Butler (Eds.), *Writing in multicultural settings* (pp. 234-344). New York: Modern Language Association of America.
114. Lemke, J. L. (1983). Thematic analysis: Systems, structures, and strategies. *Semiotic Enquiry*, 3(2), 159-187.
115. Lemke, J. L. (1985). Ideology, intertextuality, and the notion of register. In J. D. Benson & W. S. Greaves (Eds.), *Systemic Perspectives on Discourse, Volume 1*. Norwood, NJ: Ablex Publishing Corporation.

116. Lemke, J. L. (1988a). Discourse in conflict: Heteroglossia and text semantics. In J. D. Benson & W. S. Greaves (Eds.), *Systemic Functional Approaches to Discourse*. Norwood, NJ: Ablex.
117. Lemke, J. L. (1988b). Text structure and text semantics. In R. Veltman & E. Steiner (Eds.), *Pragmatics, Discourse, and Text*. London: Pinter.
118. Lemke, J. L. (1995a). Intertextuality and text semantics. In P. Fries & M. Gregory (Eds.), *Discourse in society: Systemic functional perspectives: Meaning and choice in language: Studies for Michael Halliday*. Norwood, NJ: Ablex Publishing Corporation.
119. Lemke, J. L. (1995b). *Textual politics: Discourse and social dynamics*. London: Taylor and Francis Ltd.
120. Mann, W., & Thompson, S. (1988). , Rhetorical Structure Theory: Toward a functional theory of text organization. *Text* 8(3): 243-281.
121. Matthiessen, C. M. I. M. (1993). Register in the round: Diversity in a unified theory of register analysis. In M. Ghadessy (Ed.), *Register analysis: Theory and practice*. London: Pinter.
122. Mauranen, A. (1993). *Cultural differences in academics rhetoric*. Frankfurt and Main: Peter Lang.
123. Martin, J. R. (1984). Language, register and genre. In F. Christie (Ed.) *Children writing: A reader*. Geelong, Vic: Deakin University Press.
124. Martin, J. R. (1985). "Process and text: two aspects of human semiosis", in: Benson (J. P.) and Geaves (W. S.), eds. *Systemic Perspectives on Discourse*. Norwood: Ablex.
125. Martin, J. R. (1995a). Interpersonal meaning, persuasion and public discourse: packing semiotic punch. *Australian Journal of Linguistics* 15(1), 33-67.
126. Martin, J. R. (1995b). Text and clause: Fractal resonance. *Text* 15(1), 5-42.
127. Martin, J. R. (1997). Analysing genre: Functional parameters. In F. Christie & J. R. Martin (Eds.), *Genre and institutions: Social processes in the workplace and school*. London and New York: Continuum.
128. Martin, J.R. (2000). Beyond Exchange: Appraisal systems in English. In Hunston, S., and Thompson, G., (eds), *Evaluation in Text*. Oxford: Oxford University Press. (142-175)
129. Martin, J. R. (2002). Meaning beyond the clause: SFL perspectives. *Annual Review of Applied Linguistics*, 22, 52-74.

130. Martin, J.R., & Rose, D. (2003). *Working with Discourse: Meaning beyond the Clause*. London: Continuum.
131. Martin, J.R. (2003a). Introduction. Special issue on Appraisal. *Text* 23(2): 171-181.
132. Martin, J.R. & White, P. (2005). *The Language of Evaluation: The Appraisal Framework*. New York: Palgrave.
133. Martin, J. R. & Rose, D. (2007). *Working with Discourse: meaning beyond the clause*. London: Continuum (1st edition 2003).
134. Martin, J.R. & Rose, D. (2008). *Genre relations: mapping culture*. London: Equinox.
135. Martin, J.R. & Matthiessen (2010). *Deploying Functional Grammar*. Commercial Press: Beijing
136. Matić, J. (2015). Tri nivoa odbrane novinarskog profesionalizma. U zborniku: Veljanovski, R. (ured.) *Indikatori profesionalnog/neprofesionalnog ponašanja novinara I medija*. Beograd: Službeni glasnik.
137. Malinowski, B. (1935). *Coral gardens and their magic*. London: Allen and Unwin.
138. Miller, C. R. (1984). "Genre as Social Action", *Quarterly Journal of Speech*, 70, pp. 151-167
139. Miller, C. R. (1984/1994). Genre as social action. In A. Freedman & P. Medway (Eds.), *Genre and the new rhetoric*. London: Taylor & Francis.
140. Miller, C. R. (1994), Rhetorical community: The cultural basis of genre. In A. Freedman & P. Medway (Eds.), *Genre and the new rhetoric*. London: Taylor & Francis.
141. Miller, C. R. (2012). "Do Genres Evolve? Genre 2012: Rethinking Genre 20 Years Later." Carleton University, Ottawa Canada. Keynote Address.
142. Milojević, A. i Ugrinić, A. (2011). Sloboda novinarstva u Srbiji pod pritiskom politike i novca. *Časopis CM*, broj 20, godina VI, 41-60.
143. McCarthy, M. (1991). *Discourse Analysis for Language Teachers*, Cambridge: Cambridge University Press
144. Nikolić, M. (2013). "*Jezička sredstva za izražavanje moći u konfrontacionom diskursu*", neobjavljena doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet.
145. Ostler, S. E. (2001). Contrastive Rhetoric: An expanding paradigm. In J.

- Flowerdew (Ed.), *Academic discourse* (pp. 167-181). London: Longman.
146. O'Donnell, M. (2011). Introduction to Systemic Functional Linguistics for Discourse Analysis, *Language, Function and Cognition*, Universidad Autonoma de Madrid.
147. Perović, S. (ured.), (2014). *Analiza diskursa: teorije i metode*. Podgorica: Institut za strane jezike, Univerzitet Crne Gore.
148. Purves, A. C. (1988). *Writing across languages and cultures: Issues in contrastive rhetoric*. Newbury Park, CA: Sage.
149. Radojković, M. i Stojković, B. (2009). *Informaciono komunikacioni sistemi*. Beograd: Clio.
150. Riffaterre, M. (1978). *Semiotics of poetry*. Bloomington, IN: Indiana University Press.
151. Schiffrin, D., Tannen, D. & Hamilton, H. E. (eds) (2001). *The Handbook of Discourse analysis*, Malden, MA: Blackwell.
152. Schultz, J. (1997). The press. In: S. Cunningham & G. Turner (Eds.), *The Media in Australia: Industries, texts, audiences*. Sydney: Allen & Unwin.
153. Schultz, J. (1998). *Reviving the Fourth Estate: Democracy, accountability and the media*. Cambridge: Cambridge University Press.
154. Scollon, R., Scollon, S., & Kirkpatrick, A. (2000). *Contrastive discourse in Chinese and English: A critical appraisal*. Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press.
155. Scollon, R. (2001). *Mediated Discourse: The Nexus of Practice*. London: Routledge.
156. Scollon, R. (2004). Intertextuality across communities of practice: Academics, journalism and advertising. In C. L. Moder & A. Martinovic-Zic (Eds.), *Discourse across Languages and Cultures* (pg. 149-176). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
157. Shoemaker, P. J. & Reese, S. D. (1996). *Mediating the Message: Theories of Influence on Media Content*. New York: Longman Publishers USA.
158. Stanojević, D. (2009). *Medijska eristika i javni diskurs*, Beograd: Serbika.
159. Stanojević, D. (2011). *Javni diskurs i savremeno novinarstvo*, Beograd: Kultura, br. 132, 157-168.
160. Stanojević, D. (2004). *Mediji i načela dijaloga*. Pančevo: Mali Nemo.
161. Stockwell, P. (2002). *Sociolinguistics*. London and New York: Routledge.

162. Stockwell, S. (2004). Reconsidering the Fourth Estate: The functions of infotainment. Paper presented to the Australian Political Studies Association, University of Adelaide.
163. Stubbs, M. (1983). *Discourse Analysis*, Oxford: Basil Blackwell.
164. Stubbs, M. (1997). Whorf's children: Critical comments on critical discourse analysis (CDA). In A. Ryan & Wray (Eds.), *Evolving models of language*. Clevedon: Multilingual Matters.
165. Swales, J. M. (1985). *Episodes in ESP: A source and reference book on the development of English for Science and Technology* (1st ed.). Oxford: Pergamon Institute of English.
166. Swales, J. M. (1990). *Genre Analysis - English in Academic and Research Settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
167. Swales, J.M. (2004). *Research genres: Explorations and Application*. Cambridge, UK.
168. Šipka, D. (2014). *Veliki englesko-srpski rečnik*. Novi Sad: Prometej
169. Šipka, D. (2014). *Veliki srpsko-engleski rečnik*. Novi Sad: Prometej
170. Thibault, P. J. (1994). Intertextuality. In R. E. Asher (Ed.), *The Encyclopedia of language and linguistics, Vol. 4*. Oxford: Pergamon Press.
171. Threadgold, T. (1994). Genre. In R. E. Asher (Ed.), *The Encyclopedia of Language and Linguistics, Vol.3*. Oxford: Pergamon Press.
172. Tirkkonen-Condit, S. (1988). Editorials as argumentative dialogues: Explicit as implicit expression of disagreement in Finnish, English, and American newspaper editorials. In *LSP and theory of translation, Papers from Vakki Seminar VIII* (pp. 168-175). Vassa: University of Vassa, School of Modern Languages.
173. Tirkkonen-Condit, S., & Lieflander-Koistinen, L. (1989). Argumentation in Finish versus English and German editorials. In M. Kusch & H. Schroder (Eds.), *Text-interpretation-argumentation*. Hamburg, Germany: Helmut Buske Verlag.
174. Tirkkonen-Condit, S. (1996). Explicitness vs. implicitness in argumentation: An intercultural comparison. *Multilingua*, 15, 274-275.
175. Titscher, S., Meyer, M., Wodak, R., & Vetter, E. (2000). *Methods of Text and Discourse Analysis* (B. Jenner, Trans.). London: SAGE Publications.
176. Van Dijk, T.A. (1983). Discourse analysis: It's development and application to the structure of news. *Journal of communication*, 33 (2), 20-43.
177. Van Dijk, T. A. (1988). *News as Discourse*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

178. Van Dijk T.A. (1988a). *News analysis. Case studies of International and National News in the Press*. Hillsdale, NY: Lawrence Erlbaum.
179. Van Dijk, T. A. (1993). *Principles of Critical Discourse Analysis*. *Discourse and Society*, 4, 249-283.
180. Van Dijk, T. A. (1995a). *Opinions and ideologies in editorials*. Paper presented at the 4th International Symposium of Critical Discourse Analysis: Language, Social Life and Critical Thought, Athens.
181. Van Dijk, T. A. (1995b). Power and the News Media. In D. Paletz (Ed.), *Political communication and action*. Cresskill, NJ: Hampton Press.
182. Van Dijk, T. A. (Ed.). (1997). *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. London: Sage Publications.
183. Van Dijk, T. A. (1998a). *Ideology: A multidisciplinary Approach*. London: Sage Publications.
184. Van Dijk, T. A. (1998b). Opinions and ideologies in the press. In A. Bell & P. Garrett (Eds.), *Approaches to media discourse* (pp. 21-63). Oxford: Blackwell.
185. Van Dijk, T. A. (1999). Editorial: critical discourse analysis and conversation analysis. *Discourse and Society*, 10(4), 459-460.
186. Van Dijk, T. A. (2001a). Multidisciplinary CDA: A plea for diversity. In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of critical discourse analysis* (pp. 95-119). London: Sage Publications.
187. Van Dijk, T.A. (2001b). Critical Discourse Analysis. In: Schiffrin, D., Tannen, D., Hamilton, H.E. *The Handbook of Discourse Analysis*. Malden, MA: Blackwell.
188. Van Leeuwen, T. (1993). Genre and Field in Critical Discourse Analysis. *Discourse and Society*, 4(2), 193-223.
189. Van Leeuwen, T. (1995). Representing social action. *Discourse and Society*, 6(1), 81-106.
190. Van Leeuwen, T. (1996). "The representation of social actors". In C. R. Caldas-Coulthard & M.
191. Veljanovski, R. (2006). *Medijski system Srbije*. Beograd: Čigoja.
192. White, P. (1998). Telling Media Tales: the News Story as Rhetoric. Unpublished Ph.d, The University of Sydney, Sydney.
193. White, P. (2002a). *Guide to Appraisal*. Preuzeto 15/01/2014, sa www.grammatics.com/appraisal/AppraisalGuide.
194. White, P. (2002b). *Appraisal and Journalistic Discourse*. Preuzeto 15/01/2014, sa

www.grammatics.com/Appraisal/.

195. Whorf, B. L. (1956). In J. B. Carroll (Ed), *Language, thought and reality: selected writings of Benjamin Lee Whorf*. Cambridge, MA: The Technology Press of Massachusetts Institute of Technology.
196. Widdowson, H. (1995). Discourse Analysis: A Critical View. *Language and Literature*, 4(3), 157-172.
197. Widdowson, H. (1998). Review article: The theory and practice of critical discourse analysis. *Applied Linguistics*, 19(1), 136-151.
198. Willson, J. (2001). Political Discourse. In: Schiffrin, D., Tannen, D., and Hamilton, H.E. (eds). *The Handbook of Discourse Analysis*. 398-415.
199. Wodak, R. (1996). Critical Linguistics and Critical Discourse Analysis. In J. Verschueren (Ed.), *Handbook of Pragmatics* (pp. 207-210). Amsterdam: Benjamins.
200. Wodak, R. (2000). Does sociolinguistics need social theory? New perspectives on critical discourse analysis. *Discourse and Society*, 2(3), 123-147.
201. Wodak, R. (2001). "The discourse-historical approach". In R. Wodak & M. Mayer (Eds.), *Methods of critical discourse analysis*. London: Sage.
202. Yule, G. (1997) *Pragmatics*, Oxford: Oxford University Press.
203. Zoltan, K. (2002). Media discourse from a contrastive rhetoric perspective. *Novelty*, 8(3). Retrieved 11/09/2013, from <http://www.novelty.hu/htm2/vol83/kiszely.html>.

ПРИЛОЗИ

Прилог 1. Генеричка и реторичка анализа Тајмовог корпуса

Text TIME	Micro-genre	Generic Structure	Rhetoric Structure
01	Medijska ekspozicija (Argumentativna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Tačka 1 Argument 2 Argument 3 Zaključak
02	Medijska ekspozicija (Argumentativna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Tačka 1 Argument 2 Zaključak
03	Medijska ekspozicija (Eksplanatorna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Tačka 1 Argument 2 Argument 3 Tačka 1 Argument 4 Zaključak
04	Medijska ekspozicija (Eksplanatorna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Tačka 1 BKG Argument 1 Tačka 1 Argument 2 Argument 3

			Retoričko pitanje
05	Medijska ekspozicija (Argumentativna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Argument 2 Argument 3 Tačka 1 Zaključak
06	Medijska ekspozicija (Argumentativna)	Naslov Podnaslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Argument 2 Argument 3 Zaključak
07	Medijska ekspozicija (Argumentativna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Argument 1 Argument 2 Argument 3 Argument 4 Argument 5 Zaključak
08	Medijska ekspozicija (Eksplanatorna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Tačka 1 Argument 2 Argument 3 Zaključak
09	Medijska ekspozicija (Argumentativna)	Naslov Podnaslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Argument 2 Argument 3 Kontra argument Zaključak
10	Medijska ekspozicija (Argumentativna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Rebuttal Argument 2 Argument 3 Zaključak

11	Medijska ekspozicija (Argumentativna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Argument 2 Argument 3 Zaključak
12	Medijska ekspozicija (Eksplanatorna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Argument 2 Zaključak
13	Medijska ekspozicija (Argumentativna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Argument 2 Argument 3 Argument 4 Zaključak
14	Medijska ekspozicija (Eksplanatorna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Tačka 1 Tačka 2 Argument 2 Zaključak
15	Medijska ekspozicija (Eksplanatorna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija BKG Argument 1 Tačka 1 Argument 2 Zaključak
16	Medijska ekspozicija (Argumentativna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Tačka 1 Argument 2 Zaključak

17	Medijska ekspozicija (Eksplanatorna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak Potpis koautora	Teza Orijentacija Argument 1 Argument 2 Tačka 1 Argument 3 Argument 4 Zaključak
18	Medijska diskusija	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Tačka 1 Tačka 2 Argument 2 Argument 3 Zaključak 1 Zaključak 2
19	Medijska ekspozicija (Argumentativna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Tačka 1 Argument 2 Argument 3 Tačka 1 Zaključak
20	Medijska ekspozicija (Hortatorna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Tačka 1 Argument 2 Tačka 1 Tačka 2 Zaključak
21	Medijska ekspozicija (Argumentativna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Argument 2 Tačka 1 Argument 3 Tačka 1 Zaključak

22	Medijska ekspozicija (Argumentativna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Argument 2 Argument 3 Argument 4 Zaključak
23	Medijska ekspozicija (Eksplanatorna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija BKG Argument 1 Argument 2 Tačka 1 Zaključak
24	Medijska ekspozicija (Argumentativna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 Tačka 1 Argument 2 Tačka 1 Tačka 2 Argument 3 Zaključak
25	Medijska ekspozicija (Argumentativna)	Naslov Autor Uvod Telo teksta Zaključak	Teza Orijentacija Argument 1 BKG Argument 2 Tačka 1 Tačka 2 Tačka 3 Argument 3 Tačka 1 Tačka 2 Argument 4 Predviđanje Zaključak

Прилог 2. Генеричка и реторичка анализа Ниновог корпуса

Текст НИН	Микро-жанр	Генеричка структура	Реторичка структура
CP 01	Медијска експозиција (Аргументативна)	Наднаслов Наслов Поднаслов Увод Тело текста Закључак Антрфиле Аутор	Теза Оријентација Аргумент 1 Аргумент 2 Став аутора 1 Став аутора 2 Аргумент 3 Тачка 1 Тачка 2 Аргумент 4 Став аутора 3 Став аутора 4 Аргумент 5 Тачка 1 Тачка 2 Тачка 3 Закључак Предвиђање БКГ
CP 02	Медијска експозиција (Експанаторна)	Наднаслов Наслов Поднаслов Увод Тело текста Закључак Антрфиле Аутор	Теза Оријентација Став аутора 1 Аргумент 1 Тачка 1 Аргумент 2 Тачка 1 Тачка 2 Тачка 3 Закључак Став аутора 2
CP 03	Медијска експозиција (Експанаторна)	Наднаслов Наслов Поднаслов Увод Тело текста Закључак Аутор	Теза Оријентација Аргумент 1 Тачка 1 Тачка 2 Аргумент 2 Аргумент 3 Тачка 1 Аргумент 4

<p>CP 04</p>	<p>Медијски изазов</p>	<p>Надаслов Наслов Поднаслов Увод Тело текста Закључак Аутор</p>	<p>Теза Оријентација Аргумент 1 Тачка 1 Аргумент 2 Тачка 1 Тачка 2 БКГ 1 БКГ 2 Побијање Понављање тезе Закључак</p>
<p>CP 05</p>	<p>Медијска експозиција (Експланаторна)</p>	<p>Надаслов Наслов Увод Тело текста Закључак Антрфиле Аутор</p>	<p>Теза Оријентација Аргумент 1 Тачка 1 БКГ 1 Аргумент 2 Тачка 1 Тачка 2 Закључак БКГ 2</p>
<p>CP 06</p>	<p>Медијска експозиција (Експланаторна)</p>	<p>Надаслов Наслов Поднаслов Увод Тело текста Закључак Аутор</p>	<p>Оријентација Ситуација 1 Ситуација 2 Ситуација 3 Ситуација 4 Ситуација 5 Аргумент 1 Тачка 1 Аргумент 2 Тачка 1 Тачка 2 Тачка 3 Аргумент 3 Тачка 1 Закључак</p>

<p>CP 07</p>	<p>Медијска експозиција (Експланаторна)</p>	<p>Надаслов Наслов Поднаслов Увод Тело текста Закључак Антрфиле Аутор</p>	<p>Теза Тачка 1 Тачка 2 Тачка 3 Тачка 4 Тачка 5 Тачка 6 Тачка 7 Тачка 8 Тачка 9 Тачка 10 Тачка 11 Тачка 12 Осврт</p>
<p>CP 08</p>	<p>Медијска експозиција (Аргументативна)</p>	<p>Надаслов Наслов Поднаслов Увод Тело текста Закључак Аутор</p>	<p>Теза Оријентација Аргумент 1 Предвиђање 1 Предвиђање 2 Тачка 1 Аргумент 2 Тачка 1 Тачка 2 Аргумент 3 Аргумент 4 Став аутора Предвиђање 3 Аргумент 5 Закључак</p>
<p>CP 09</p>	<p>Медијска експозиција (Експланаторна)</p>	<p>Надаслов Наслов Поднаслов Увод Тело текста Закључак Антрфиле Аутор</p>	<p>Теза Оријентација Аргумент 1 Аргумент 2 БКГ Аргумент 3 Закључак</p>

<p>CP 10</p>	<p>Медијска експозиција (Аргументативна)</p>	<p>Надаслов Наслов Поднаслов Увод Тело текста Закључак Антрфиле Аутор</p>	<p>Теза Оријентација Аргумент 1 Тачка 1 Аргумент 2 Аргумент 3 Аргумент 4 Аргумент 5 Предвиђање БКГ Закључак</p>
<p>CP11</p>	<p>Медијски изазов</p>	<p>Надаслов Наслов Поднаслов Увод Тело текста Закључак Аутор</p>	<p>Теза Оријентација Аргумент 1 Тачка 1 Тачка 2 Тачка 3 Аргумент 2 Аргумент 3 Аргумент 4 Тачка 1 Побијање Аргумент 5 Став аутора</p>
<p>CP 12</p>	<p>Медијска експозиција (Аргументативна)</p>	<p>Надаслов Наслов Поднаслов Увод Тело текста Закључак Антрфиле Аутор</p>	<p>Теза Оријентација Аргумент 1 БКГ 1 Аргумент 2 Тачка 1 Аргумент 3 Тачка 1 Тачка 2 Став аутора 1 Став аутора 2 Аргумент 4 Аргумент 5 Закључак БКГ 2</p>

<p>CP 13</p>	<p>Проблем/Решење</p>	<p>Наднаслов Наслов Поднаслов Увод Тело текста Закључак Антрфиле Аутор</p>	<p>Теза Оријентација Аргумент 1 Тачка 1 Аргумент 2 Тачка 1 Тачка 2 Тачка 3 Став аутора 1 Аргумент 3 Аргумент 4 Став аутора 2 Ситуација (дигресија) Аргумент 5 Аргумент 6 Проблем Решење Осврт БКГ 1 Предвиђање Аргумент 7 Осврт БКГ 2</p>
<p>CP 14</p>	<p>Медијска експозиција (Аргументативна)</p>	<p>Наднаслов Наслов Поднаслов Увод Тело текста Закључак Антрфиле Аутор</p>	<p>Теза Оријентација БКГ 1 БКГ 2 Аргумент 1 Аргумент 2 Тачка 1 Тачка 2 Аргумент 3 Тачка 1 Тачка 2 Тачка 3 Тачка 4 Тачка 5 Закључак</p>

<p>CP 15</p>	<p>Медијска експозиција (Аргументативна)</p>	<p>Надаслов Наслов Подаслов Увод Тело текста Закључак Антрфиле Аутор</p>	<p>Теза Оријентација Став аутора Аргумент 1 Тачка 1 Аргумент 2 Тачка 1 Став аутора 1 Аргумент 3 Тачка 1 Тачка 2 Став аутора 2 Аргумент 4 Закључак БКГ</p>
<p>CP 16</p>	<p>Медијска експозиција (Експланаторна)</p>	<p>Надаслов Наслов Подаслов Увод Тело текста Закључак Антрфиле Аутор</p>	<p>Теза Оријентација Аргумент 1 Аргумент 2 Аргумент 3 Осврт Аргумент 4 Закључак</p>
<p>CP 17</p>	<p>Медијска експозиција (Експланаторна)</p>	<p>Надаслов Наслов Подаслов Увод Тело текста Закључак Антрфиле Аутор</p>	<p>Теза Оријентација Аргумент 1 Понављање тезе Аргумент 2 Тачка 1 Тачка 2 Аргумент 3 БКГ 1 Аргумент 4 Тачка 1 Закључак БКГ 2</p>

<p>CP 18</p>	<p>Медијски изазов</p>	<p>Надаслов Наслов Поднаслов Увод Тело текста Закључак Аутор</p>	<p>Теза Оријентација Аргумент 1 Аргумент 2 Аргумент 3 Став аутора 1 Изазивање положаја 1 БКГ Став аутора 2 Аргумент 4 Тачка 1 Изазивање положаја 2 Побијање 1 Изазивање положаја 3 Побијање 2 Предвиђање Закључак</p>
<p>CP 19</p>	<p>Медијска експозиција (Експланаторна)</p>	<p>Надаслов Наслов Поднаслов Увод Тело текста Закључак Антрфиле Аутор</p>	<p>Теза Оријентација БКГ 1 Аргумент 1 Тачка 1 Тачка 2 Аргумент 2 Тачка 1 Аргумент 3 Тачка 1 Тачка 2 Закључак БКГ 2</p>

CP 20	Медијска експозиција (Експланаторна)	Наднаслов Наслов Поднаслов Увод Тело текста Закључак Антрфиле Аутор	Теза Оријентација Аргумент 1 Аргумент 2 Аргумент 3 Тачка 1 Аргумент 4 Тачка 1 Тачка 2 Аргумент 5 Аргумент 6 Тачка 1 Аргумент 7 Закључак БКГ
CP 21	Медијска експозиција (Експланаторна)	Наднаслов Наслов Поднаслов Аутор Увод Тело текста Закључак Антрфиле	Теза Оријентација Аргумент 1 Аргумент 2 Тачка 1 Тачка 2 Аргумент 3 Тачка 1 Аргумент 4 Осврт Закључак БКГ 1 БКГ 2 БКГ 3

<p>CP 22</p>	<p>Медијски изазов</p>	<p>Надаслов Наслов Поднаслов Потпис и белешка о аутору Увод Тело текста Закључак</p>	<p>Теза Оријентација Аргумент 1 Аргумент 2 Изазивање положаја Побијање Предвиђање Тачка 1 Аргумент 3 Заступана позиција Аргумент 4 Аргумент 5 Закључак</p>
<p>CP 23</p>	<p>Медијска експозиција (Аргументативна)</p>	<p>Надаслов Наслов Поднаслов Аутор Увод Тело текста Закључак</p>	<p>Теза Оријентација Аргумент 1 Тачка 1 Аргумент 2 Тачка 1 Тачка 2 Тачка 3 Аргумент 3 Тачка 1 Тачка 2 Аргумент 4 Понављање тезе Закључак</p>
<p>CP 24</p>	<p>Медијска експозиција (Експланаторна)</p>	<p>Надаслов Наслов Поднаслов Аутор Увод Тело текста Закључак</p>	<p>Теза Оријентација Аргумент 1 Аргумент 2 Аргумент 3 Предвиђање Аргумент 4 Тачка 1 Аргумент 5 Аргумент 6 БКГ Закључак</p>
<p>CP 25</p>	<p>Медијска експозиција (Експланаторна)</p>	<p>Надаслов Наслов Поднаслов Аутор Увод Тело текста Закључак</p>	<p>Теза Оријентација Аргумент 1 Тачка 1 Тачка 2 Аргумент 2 БКГ (Осврт) Аргумент 3 Тачка 1</p>

			Став аутора Аргумент 4 Закључак
--	--	--	---------------------------------------

Прилог 3. Апрејзал анализа Тајмовог корпуса

Magazine	Focus	Force	Affect	Appreciation	Judgment
01 Guilt by Association	2	4	0	11	2
02 NATO's New Balkan Solution Bring in the Serbs	12	10	0	40	8
03 Sitting Ducks	1	7	0	14	1
04 Back to the Maelstrom	1	2	0	9	1
05 A Little Local Poll or The Birth of a Nation	1	6	0	13	0
06 Prime Minister, The Past Is Calling	3	13	0	25	0
07 Divided They Stand	1	9	0	29	0
08 A Move Toward Kosovo Independence	2	2	0	16	1
09 The Kosovo Conundrum	0	6	0	8	2
10 Will Russia Block Kosovo Independence	0	4	0	7	3
11 Freedom Postponed for Kosovo	1	6	0	15	2
12 Independence is a Done Deal	2	4	0	13	9
13 At An Impasse Over Kosovo	2	9	0	13	4
14 Kosovo into the Unknown	1	5	0	16	6
15 Joy in Kosovo	0	5	0	12	2
16 Why Kosovo Divides Europe	1	2	0	20	1
17 US-Serbian Tension Mounts Over Kosovo	1	1	0	6	1
18 Kosovo`s Curse	2	7	0	23	4
19 A Pariah No More Serbia Bids to Join the E.U.	3	3	0	12	0
20 Kosovo`s Growing Pains	2	6	0	13	2
21 A Court Upholds Kosovo Independence Now What	1	7	0	15	1
22 Kosovo Starts to Find Its Independent Identity	1	2	0	13	3
23 Voters Want Change in Kosovo's Landmark Election	2	8	0	17	0
24 Risk to Witnesses Stalls Kosovo's Organ Trafficking Probe	2	6	0	16	3
25 New Violence in Kosovo Could Pose a Quandary for an Overstretched NATO	12	4	0	16	3

Прилог 4. Апрејзал анализа Ниновог корпуса

Магазин	Focus	Force	Affect	Appreciation	Judgement
01 Недовршени мир	1	16	0	36	8
02 Ухапсите Слободана	0	12	0	12	2
03 Метак против толеранције	1	4	0	12	2
04 Пакт са ђаволом	1	8	0	12	2
05 Меркање Војводине	0	8	0	11	5
06 Кад играш није хладно	1	6	0	2	4
07 Биће туђе али га не дамо	1	5	0	13	6
08 Кад независност касни	2	7	0	22	5
09 Косовска увертира	0	2	0	10	5
10 Руски штит	3	13	0	31	9
11 Не брани ме у цивилу	1	4	0	9	5
12 Договорена невиност	0	14	0	17	20
13 Да ли је рат (не) могућ	4	10	0	32	16
14 Србија усред новог хладног рата	0	15	0	19	5
15 Живети са неправдом	3	17	0	33	11
16 Косово драма Дејтон	4	10	0	21	7
17 Српска слога у пламену	0	11	0	11	8
18 Замка члана 17	0	7	0	12	10
19 Шрек, купус и Европа	3	8	0	19	5
20 Кабинетски бој за Косово	1	19	0	32	16
21 Како до поделе Косова	1	8	0	31	22
22 Косовски завет и ЕУ	0	9	0	19	12
23 Политика злочина	3	28	0	47	22
24 Сад сви у Брисел	0	2	0	10	6
25 Опипавање пулса	4	25	0	39	13

Листа табела

Табела 1. Текстуални системи и њихова метафункцијска значења по Мартину	37
Табела 2. Текстови из енглеског корпуса	58
Табела 3. Енглески текстови по дужини и издању	60
Табела 4. Текстови из српског корпуса	62
Табела 5. Приказ свих микро-жанрова у раду	70
Табела 6. Микрожанрови у енглеском корпусу	73
Табела 7. Текстуална анализа енглеског текста ЕН 25	73
Табела 8. Генеричка и реторичка структура текста ЕН 25	76
Табела 9. Сажетак текстуалне реторичке анализе енглеског корпуса	77
Табела 10. Микро-жанрови у српском корпусу	79
Табела 11. Текстуална анализа српског текста СР 25	80
Табела 12. Генеричка и реторичка анализа српског текста СР 25	84
Табела 13. Сажетак текстуалне, реторичке анализе српског корпуса	86
Табела 14. Сви микро-жанрови у оба корпуса	88
Табела 15. Ресурси за идентификацију људи према Мартину и Роуз	91
Табела 16. Анализа идентификације учесника у енглеском корпусу	95
Табела 17. Квантитативна анализа идентификације учесника у енглеском корпусу...	97
Табела 18. Анализа идентификације главних учесника у српском корпусу	101
Табела 19. Приказ квантитативне анализе идентификације у српском корпусу	104
Табела 20. Анализа идентификације у оба корпуса	105
Табела 21. Апрејзал анализа текста ЕН 02	107
Табела 22. Сажетак апрејзал анализе енглеског текста ЕН 02	109
Табела 23. Апрејзал анализа текста ”Опипавање пулса”	112
Табела 24. Сажетак апрејзал анализе СР 25	116
Табела 25. Резултати анализе евалуације текстова ЕН 02 и СР 25	120
Табела 26. Укупна анализа евалуације у оба корпуса	120
Табела 27. Резултати оба корпуса изражени у процентима	120
Табела 28. Наслови енглеских текстова о Косову	162
Табела 29. Наслови српских текстова о Косову	168

Листа схема

Схема 1. Научне дисциплине које делују у оквиру Сиднејске школе. (извор: Martin, 2014:20)	41
Схема 2. Сложен апрејзал систем према Мартину и Вајту (извор: Martin & White, 2005).....	44

Листа слика

Слика 1. СФЛ веза између језика и друштвеног контекста	19
Слика 2. Чендлеров дијаграм синтагматске и парадигматске осе	20
Слика 3. Метафункције у контексту	23
Слика 4. Идеациона, интерперсонална и текстуална метафункција	48
Слика 5. Графички приказ језичког стратума	49
Слика 6. Метафункције у односу на field,mode и tenor	49
Слика 7. Жанр као највиши ниво друштвеног контекста	50
Слика 8. Интерперсонални семантички системи и варијабиле улога учесника	50
Слика 9. Пример за микро-жанр медијску провокацију	69
Слика 10. Генеричка и реторичка структура Писма уреднику	72
Слика 11. Основни избори за идентификацију	91
Слика 12. Пример текста за анализу идентификације у енглеском корпусу	93
Слика 13. Пример текста за анализу идентификације у српском корпусу	98
Слика 14. Приказ интертекстуалног позиционирања по Вајту	128

Листа графикана

Графикон 1. Анализа евалуације у оба корпуса	121
--	-----

БИОГРАФИЈА

Гордана Залад рођена је 11. априла 1958. године у Подравској Слатини, где је завршила три разреда гимназије. Четврти разред гимназије завршила је у Elliot Lake Secondary School, у Канади. 20. октобра 1977. уписала Филолошки факултет у Београду, Двопредметна група: Енглески језик и књижевност и Италијански језик и књижевност, а 22. октобра 1981. дипломирала на обе групе. 1981/82. уписала постдипломске студије на групи Социологија језика на Филолошком факултету у Београду. 1982/83. похађала постдипломске студије у Торонту на катедри за Лингвистику и урадила истраживање за магистарски рад под менторством проф др Вилијама Самарина (William Samarin). 1986. године одбранила магистарски рад на Филолошком факултету у Београду под називом: „Прилог проучавању очувања југословенских језика и културе у Канади“ код ментора проф. др Ранка Бугарског. Још у току постдипломских студија запослила се на Институту за стране језике у Београду као предавач за енглески и италијански језик (1981/82). Школске 1982/83. предавала је српски језик на Катедри за словенске језике Универзитета у Торонту. 1983/84. године радила као предавач на Коларчевом народном универзитету у Београду. Од 1996. до 2002. године радила као предавач и обављала менаџерске послове на приватној школи за енглески језик „Mickey Mouse“ у Београду. Од децембра 2003. године запослена на Факултету политичких наука у Београду као виши предавач за енглески језик и италијански језик до данас. 2005/2006 предавала ESP на Правном факултету у Београду.

Гордана Залад учествовала је на више конференција у земљи и иностранству. 1983. учествовала на TESOL Conference, Toronto, Kanada. Касније учествовала на ELTAV конференцијама у Београду. The European Language Certificates: An Examiner Training Course похађала 2006. и добила лиценцу испитивача за енглески језик. Године 2007. учествовала са радом на International Conference – English Language and Literature Studies: Structures across Cultures, на Филолошком факултету у Београду. 2013. године учествовала са рефератом на International Conference for Academic Disciplines у Бечу. 2014. Учествовала са рефератом на научном скупу у организацији Филозофског факултета у Нишу: Језик, књижевност, дискурс (2014).

Избор радова: *Употреба СХ међу нашим исељеницима у Канади (1986)*, Херцег Нови; *Computer Mediated ESP Teaching in Distributed Learning Environments*, (2007), ELLSII75 Proceedings, Volume II, Филолошки факултет, Београд; *ESP for Journalists: New York Times as a Source Book*, IJAS Conference Vienna (2013). Залад је написала два романа: *Зашто баш ја* (2006,2007) Дерета, Београд и *Плава тишина* (2014), Евро-Giunti. Написала је неколико чланака за књижевне часописе: „Траг“, „Луча“, „Кораџи“, „Градина“ и дневне новине „Политика“.